

זה לצייר

ספר

חדושים ובאורים

נדה

מאת

חיים שאול בלאאמור"ר הגר"ש זללה"ה גריינימן

בני ברק

הוצאה ראשונה שנת השמטה תשי"ב לפ"ק

הוצאה חדשה עם הוספות

שנת תשס"ו לפ"ק

ענינים שנתבארו

ישראל דינן כישראליות גם אם הם נשואות לצדוקי, והאומרות שפרשו ללכת בדרכי ישראל נאמנות.

לה. בסברת לוי דאמר שני מעינות הם וצריך שתהא ביניהם הפסקה ואם ניתרת מיד כשנפסק הדם. בנידון אי יולדת בזוב יש לה דם טוהר קודם שתספור, ונפקא מינה לענין אי סותר יומו או סותר שבעה.

לו. שפתה יום אחד וקשתה שנים דאינה יולדת בזוב, היינו שאינה זבה גדולה אלא זבה קטנה וצריכה יום נקי בשביל להטהר.

לז. הא דאין לידה סותרת בזיבה מתפרש אף בהיה דם לאחר לידה.

לח. לענין דינא אם נמשך דם קושי לאחר י"א ימי זיבה אם טהורה. כיצד משכחת לה מקשה תוך שמונים של נקבה כיון דאין קושי לנפלים. לר"א דמטמא מקשה תוך שמונים של נקבה, אם נעשית זבה לאחר שבעת ימי נדה.

מ. דם לידה ביוצא דופן אם חשיב דם נדה.

מא. מקור מקומו טמא אם הטפה טמאה כדין המקור או מפני שנגעה במקור, מקור שנעקר ונפל לארץ אם מטמא מדין מגע או כדין פולטת, ואחר הנוגע בו אם נטמא. מקור שהזיע כו' מיירי ביצאו לחוץ או בעודן בפי המקור. אם מקור מקומו טמא היאך נטהרת לטהרות נחושת שמא ראתה מראות טהורות. ואם מראות טהורות באות מן המקור, ואם דם טוהר טמא מדין מקור מקומו טמא, או דרחמנא טהריה אף מטומאת מקור מקומו טמא, דם מכה הבא מן המקור אם טמא מדין מקור מקומו טמא.

מב. בסתירת פולטת אם הביאה עצמה נמי סותרת. בנשים שקושרים להם צואר הרחם אי חשיבא חציצה, בקושיית האחרונים דמשכח"ל טומאת בית הבליעה בלא משא בלא אכל בבת אחת אלא בכדי אכילת פרס, ובמ"ש בחזו"א דלטומאת בגדים בעינן אכילה בבת אחת, אי סגי שיהיו אותם הבגדים עליו כל זמן האכילה, אכל חצי זית והקיא וחזר ואכלו אי סגי בזה לטומאת בית הבליעה.

מג. ש"ז שאין כל גופו מרגיש בה לענין תקנת עזרא מהו, וכן אותן השנויים במקואות פ"ח דטמאין מה הן לדברי תורה.

מד. הא דעובר פוסל מן התרומה הוא אף בזרע זרעה. עובר שמתה אמו אפשר שהוא כילוד לכל דבר.

ב. כל אשה שיש לה וסת דיה שעתה, היינו אף בראתה בסוף עונת הוסת.

ג. בקינחה עצמה ומצאה טמאה נמי דיה שעתה לב"ש. ובדין רואה בהרגשה לב"ה.

ה. בדין תינוקת שמצאה כתם ואין לנו לתלות בשום דבר אלא במקור. ובטעם ההיתר בתינוקת בכתמים, אף דאמירתה דלא ארגשה אינו כלום.

ז. במעל"ע שבנדה שנגעה בחולין והחולין בטהרות אם הוי כחולין או כטהרות. בד' נשים שראו ראייה ראשונה מרצון ושניה מאונס אי דיין שעתן.

ח. במעוברת שראתה מיד אחר הכרת העובר, דהמעת לעת קודם הכרת העובר, למה לא נטמאה למפרע.

ט. אם ביחיד כנגד יחיד מותר להקל בשעת הדחק כחד מינייהו.

י. מהו השיעור של פוסקת ליחשב שתי ראיות.

יא. בתולה שדמיה טהורין ולא בדקה פעם אחת וחזרה וראתה לא"ת, אי חשיבא רואה מ"ת.

יד. בדין לשכב פרקדן באין קובע עצמו לישן.

כב. בדין הרואה קרי שסותר בזיבה יום אחד אם זה גם כשניכר שהוא זיבה, ואם ראייה זו כראיה ממש להצטרף לאחרת.

כז. בטעמא דהרוג אין לו רקב אם משום שנחסר דמו או משום דהדם היוצא בהריגה נעשה גלגילין וגם גורם לרקבון, ואנן בעינן שיהא הכל רק מחמת המת. לא. בדין כותים אי גרי אמת הם או גרי אריות, למ"ד גרי אריות נינהו, אם כותים כעובדי כוכבים.

לב. ראתה ימי הנדה בשפופרת, אין לה ימי זיבה, וראייה ראשונה מחוץ לשפופרת תידון כתחלת נדה.

לג. אם כל הטומאות שבנדה נוהגות בבוועל נדה, או דבוועל נדה אינו מטמא עליונו כלל ובדין היסיוטו.

בדין מקצת היום ככולו לענין טומאה ולענין נקיים. בנידון אי פולטת סותרת לבעלה או רק לטהרות, ואי דיינינן מקצת היום ככולו לענין פולטת. הסיחה דעתה בשביעי לנקיים לאחר מקצת היום אי שפיר דמי או שצריך כונה כל היום. בני צדוקין אינם תלויים באבותיהן ורק בנות צדוקים אין להן דעה עצמית ונטפלין או לאביהן או לחכמים, ואם פרשו ללכת בדרכי

ונמלך לאדם קודם עונת המעשרות, לענין מעשר. בטעם חיוב כרשינים במעשר אף שנזרעים לבהמה. נא. קטניות וכיו"ב חייבין בפאה אע"פ שאין לקיטתן כאחת, דכל קלח וקלח חייב בפאה והוא לקיטתו כאחת.

נג. טומאת כתם למפרע אם הוא גם בחולין. נד. כיצד משכח"ל שימור דאורייתא בימי נדה, ראתה בעשירי ובי"א אי בעיא שימור מדאורייתא, ובדין ראתה בתשיעי והיתה פולטת בעשירי ובי"א.

נח. הא דלחומרא שונין, מה הדין בא"א לשנות. אם תולין גם בבנה ובעלה במכה שיכולה להגלע ולהוציא דם. אם גזירת כתמים היתה גם על חתיכה או רק על דם. בנידון עד ועד בכלל או עד ולא עד בכלל שבש"ס.

סא. אם מותר לחלל שבת על חולה שעבר עבירה שחייב מיתה, בלא התראה. בגד שאבד בו כלאים למה אסור למוכרו לעובר כוכבים שאינו סוחר שמא ימכרנו לישראל. חוט שאם ימצאוהו יכירו בו שהוא פשתן או צמר אלא שקשה למצאו בבגד לא שייך בזה ביטול. בגד שנאסר ע"י כלאים שהיה ניכר ועכשיו אינו ניכר אם בטל. בדין כתם כגריס חציו על צבוע וחציו על הלבן.

סה. אם הגזירה לטמאות דם בתולים הוא רק על ידי ביאה או גם על ידי מכה.

סו. בהא דבעינן ראוי לביאת מים אם הוא מדאורייתא. חץ המשוקע בעומק לענין חציצה. בגזירת מרחצאות.

סז. בדין פולטת אם סותרת רק לטהרות או אף לבעלה.

סח. בדין בדיקת הפסק טהרה בנדה ובזבה. ובשבעה נקיים, אם הוא מדאורייתא.

הורג תינוק בן יום אחד לרבנן דרשב"ג חייב ואע"ג דלא ידעינן ביה דכלו לו חדשיו, פחותה מבת שלש שנים שנשאת אינה אוכלת בתרומה, הלכה למשה מסיני בבת ג' שנים לכו"ע נאמרה, ואף למ"ד דסגי בשתי שנים ויום אחד. הרובע לפחותה מבת ג' אי פסול לקרבן.

מה. במ"ש בירושלמי דנמלכו בית דין לעבר השנה בתוליה חוזרין, אי מהני למפרע או מכאן ולהבא, ואם משכח"ל גם בקדוש החודש או רק בעיבור שנה. היאך נאמרה הלכה דבת י"ב ובן י"ג.

מו. היאך מהני סימנים שנולדו בקטנות אם הגדיל ועודן בו, אי חזקה דרבא מהני מדאורייתא, ואם הביא סימנים אח"כ אם נעשה גדול למפרע או רק בסריס, מסקנת הדברים בענין חזקה דרבא. במ"ש תו' דלוקין על הקדש מופלא וסמכינן שיביא סימנין בזמנו, אם לא לקה עדיין אם צריך בדיקה כשנעשה בן י"ג, ואם דין הוא בהקדש או לעולם סמכינן מדאורייתא שיביא סימנין.

מז. אי סמכינן אחזקה דרבא לענין מלקות, בזמן חלוקת הארץ שבט שכבר קיבל חלקו אם זכה בו זכיה גמורה קודם חלוקת כולם, ערלה וכלאים ומצוות התלויות בארץ אם נוהגין מן התורה בזמן הזה. אב שאמר שאינו חפץ לזכות במעשה ידיה ובמציאתה של בתו, אם זוכה לעצמה. בדין חצר הקובעת לענין מעשר.

נ. איזה מינים חייבין בפאה מדאורייתא. זרע שכולת אחת או קלח אחד ממין שאין לקיטתו כאחת, אם חייב בפאה כיון דקלח זה ושכולת זו ילקטו כאחת. בדין זרע לבהמה ומירח לבהמה, זרע לבהמה ומירח לאדם, זרע לאדם ומירח לבהמה, זרע לבהמה עונת המעשרות, זרע לבהמה

חדושים ובאורים

נדה

הערות על סדר המסכת

ב' א' מתני' אלא מעת לעת ממעטת כו', בספיקת מרן זללה"ה אי אף במרגשת אמרינן דמטמאה מעת לעת, ע"י מש"כ בסימן א' סק"א.

שם ומפקידה לפקידה ממעטת על יד מעת לעת, במהר"ם כתב לדקדק מלשון רש"י שאין פקידה ממעטת אלא פקידת שחרית וערבית שהיא מתקנת חכמים ובודקת יפה אצל סתם פקידה לא, ולא משמע כן אלא כל פקידה ממעטת ולא חיישינן שמא לא בדקה יפה, מיהו אם יודעת שלא בדקה יפה ודאי לאו פקידה היא, אבל אם יודעת שבדקה יפה א"נ בסתמא חשיב פקידה שהרי בדקה לשם בדיקה, ואינה מהומה, ובבדיקה דל"ת נראה דאף אם אומרת שהכניסה לחורין ולסדקין אינה נאמנת ולא חשיב פקידה, וז"ע.

שם כל אשה שיש לה וסת דיה שעמה, אין ר"ל רק בראתה ברגע הראשון של וסתה, או ביש לה וסת לשעה, דלא משמע כן, אלא אף בראתה בסוף היום של וסתה נמי דיה שעמה, והטעם שלא גזרו למפרע אלא בראיה שהיא מאורע מחודש ולא בראתה בוסתה.

ב' ב' ומאי שנא ממקוה כו', א"ה, ע"י מש"כ בסימן א' סק"א דאם הנידון במרגשת א"כ לא דמי למקוה כלל, דהתם הרי לא ידענו שעכשיו נחסרה אלא אנו מסופקים מתי נחסרה, אבל אם ידענו שעכשיו נחסרה אלא שלא ידענו כמה נחסרה שפיר י"ל דאמרינן השתא הוא נחסרה כל החסר ועד עכשיו בחזקתה קיימא.

שם מקוה שנמדד וגמלא חסר כל טהרות שנעשו על גביו למפרע בין ברשות היחיד בין ברשות הרבים טמאות, בר"ש מקואות פ"ב מ"ב הביא תוספתא דקתני בין שמקוה זה ברשות היחיד בין שמקוה זה ברשות הרבים, וכן מבואר לקמן ג' א' דאמרינן מ"ל חסר ברשות היחיד מ"ל חסר ברשות הרבים, וכן פרש"י כאן, וס"ל לגמ'

דגם ספק במקוה כיון שנוגע לטומאה יש לחלק בין רשות היחיד ורשות הרבים, וע"י בריטב"א שכתב לפרש דבין ברשות היחיד בין ברשות הרבים דקאי אטהרות, ונדחק בלשון הגמ' מ"ל חסר ברשות היחיד, וכ"כ בתו' רי"ד, וכנראה לא היה לפניהם התוספתא שהביא הר"ש דקתני בהדיא דאמקוה קאי.

שם התם משום דאיכא למימר העמד טמא על חזקתו ואימא לא טבל, בחולין י' ב' דייקין מנא הא מילתא דאמרי רבנן אוקי מילתא אחזקיה, ויש לדעת מאי שנא דבממון פשיטא לן שאין להוציא ממנו חזקתו ולא בעינן לפותא להכי, [ע"י ב"ק מ"ו ב'], וי"ל דבממון איכא סברא דחזקה מה שמחת יד אדם שלו, ועוד דגם אם אירע דבר המספק לנו, אינו דדין להוציא מן הממוזק מכת ספק, משא"כ בטומאה וכיו"צ דליכא סברא בהדי חזקה, ועוד דשפיר אפשר להחזיק הדבר בספק מחמת המאורע שגורם להסתפק, לכך אינטרין לפותא דחשבינן ליה כודאי טמא מחמת חזקתו, ומציא חטאת אם נכנס למקדש ושורפין עליו את התרומה, וגם ילפינן התם לאוקמי אחזקה דבר שנשתנה לפנינו לומר דרק השתא הוא דאשחני.

והנה מסקינן התם בחולין דילפינן דאוקי מילתא אחזקיה, מהא דאמרה תורה בגמ' בתים שרואה את הנגע ויוצא חוץ לבית ומסגירו, ולא חיישינן שמא צינתיס נשתנה מראשו או שהלך מקצתו, אלמא דמוקמינן ליה אחזקתו דלא נשתנה, ומטמאין את הבית אף שהיה לו חזקת טהרה, ולכאורה נראה דאם שהה הכהן מלהסגירו כמה ימים, שלא יוכל להסגירו מבלי לחזור ולראותו, דהא אם שהה שבעה ימים שהוא שיעור הסגר לראות אם נשתנה, שאם היה מסגירו מיד עם ראיתו היה מלווה עכשיו לחזור לראותו אם נשתנה, ודאי מסתברא שאינו יכול עכשיו להסגירו על מה שראה לפני שבע, וא"כ אפשר דגם אחרי כמה ימים לא יוכל להסגירו, ולפי זה יש לפרש דמה

משא"כ באשה דלא שכיח, מ"מ פרכין ליתלות בקדשים די בחששא ז', והקשה הריטב"א במקוה שנחסרה מה לנו ענין בשעה שהתחילה לחסר הרי אין לנו ענין אלא בשעה שיאל המשהו שהפחיתה מארבעים סאה וזה אינו דבר הנמשך, ומירץ דאם ידענו שהתחילה לחסר בזמן מוקדם תו לא מוקמינן לה אחזקה לומר דמארבעים סאה רק עכשיו נתמעטה, ומטמאין למפרע. (ס"א סק"ט).

ג' א' מה סוטה ברשות היחיד טמאה כו', ע"כ ז"ל דאיכא סברא להקל ברשות הרבים בספק טפי מברשות היחיד, דאי לאו הכי לא שייך לומר מה סוטה רשות היחיד, ועי' בתו' סוטה כ"ח ב' שהביאו מירושלמי דטעמא דטהור ברשות הרבים שכן מצינו שזיבור עושין את הפסח בטומאה, ועוד הביאו שאפשר לישאל ליחיד ואי אפשר לישאל לרבים, ואפשר להענין דספק ברשות היחיד חשיב כעין ספק של חסרון ידיעה, דהו"ל למידע, וכן צ"ש צו דעת לישאל, ולכך גריע. (סוטה כ"ח).

שם ואצ"ל היינו טעמא דשמאי הואיל ואשה מרגשת בעצמה, נתבאר בסמ"א ח' סק"א.

שם והאיכא כתמים, פירשו בתו' [ונראה דאף רש"י מפרש כו' שהרי כתב דנימא ללוא מגופה הוא, מיהו בראשונים העתיקו פרש"י דלא בתו' דלצ"ש דס"ל דכולי האי אשה מרגשת הו"ל לטהר כתמים וכמו תינות, ולא פירשו דפריך דטמא למפרע, דודאי מודה שמאי בכתמים דמטמא למפרע [וכמש"כ בכתמים כשטה ועוד עדיף], ולא שייך לומר דהיינו הא דמשני, דלוא לא הוצרך לומר בצפור לא נתעסקה, ויעוי' מהר"ם שכתב לפרש דאמנם אלמפרע פריך אלא דה"ק וכיון דודאי כתמים אינם מטמאים למפרע לשמאי ע"כ דאף מכאן ולהבא אינם מטמאים וא"כ לימא תנן כתמים דלא כשמאי, ודבריו תמוהים דאי קשיא לן למפרע נהרץ דאף מכאן ולהבא טהורים, והא די לנו אם נתקשה למה טהור למפרע, וגם למה לא ניחא בפשוטו דאמנם מודה שמאי בכתמים, וגם לפי פירשו למסקנא ז"ל דמודה שמאי בכתמים דמטמאים למפרע, דהא תחלת הקושיא היתה שיטמאו כתמים למפרע וע"ז לא נמצא פירוק וע"כ דמודה שמאי דמטמא למפרע נמי, וא"כ למה הוצרך לומר בצפור לא נתעסקה הא לא נתקשה למה לשמאי טמאים כתמים מכאן ולהבא אלא שנתקשה שיטמאו אף למפרע. (ס"א סק"א). — א"ה, עי' מש"כ בסמ"א ט' סק"ו ז' בהא דאמרינן לימא תנן כתמים דלא כשמאי.

שם דאם איתא דהוה דם מעיקרא הוה אחי, ר"ל שאין דרך הדם לשהות ואם איתא דמעיקרא אחי היה נאצד, [ונראה דאף בקנחה עצמה ומנאה טמאה נמי דיה שעתה לשמאי שאין שיעור לעומק הבדיקה וכל שמנאה בבדיקה דיה שעתה ואף קינוח בכלל בבדיקה, וזה לכל

שמסגירו עם יציאתו הוא משום דזמן קצר לא חיישין שנשתנה, והוא כעין רובא דאין מצוי להשתנות מיד, וא"כ מנלן דאזלינן בתר חזקה, וי"ל דנגעי בחים אינם בטבע כלל כמ"ש הרמב"ן שלהי תוריה, וא"כ אין כאן ענין של זמן, וכשם שיש לחוש שנשתנה בשהה שבעה ימים כך יש לחוש בשעה אחת, וע"כ משום דמוקמינן אחזקה. — ובנגעים ס"א סק"א כתבנו דאי אפשר להסגיר אלא ציוס ראייתו ולא מיום לחצירו, ואפילו בשעה מועטת.

הא דאמרינן דמוקמינן למקוה על חזקה, דאלמא שיש חזקה למקוה, אע"ג דאין לה שום דינים לעצמה, דה"נ לנגע עד שלא הסגירוהו נמי אין לו שום דינים ומ"מ חשיבין ליה לחזקה לומר שלא הוקטן, וממנו למידין לכל דיני חזקה, ומ"מ כיון דכל הנידון בחזקה המקוה הוא לשמש זה נגד חזקת הטמאים, י"ל דלא אלימא חזקה כולי האי.

עוד הקשו בתו' חולין שם דמנ"ל דמוקמינן אחזקה, דילמא טימא רחמנא בספק כדין ספק טומאה ברשות היחיד, ותירצו דסתמא טימא הכתוב ואפילו יש שם הרבה אנשים דהוי רשות הרבים וגם באין צו דעת להשאל, ונראה דאין כונתם ממש מדין ספק טומאה ברשות היחיד, דהא הנידון בכלל אס על הכהן להסגיר כה"ג, ועד שלא הסגיר הוא ודאי טהור, ומה זה ענין לספק טומאה ברשות היחיד, אלא יש לפרש כונתם דמנ"ל לפרש דהכתוב עשאו כודאי משום דמוקמינן אחזקה, נימא דהוא ספק ורחמנא אחמיר בספק זה כשהוא ברשות היחיד, כדאשכחן שהחמירה תורה בספק טומאה ברשות היחיד, ועי' בספר מרן זללה"ה נגעים ס"ה ס"ק י"ה, ובאה"ע סימן פ"צ ס"ק י"ג.

שם התם איכא למימר חסר ואחא כו', עי' רש"י וריטב"א, ונראה הכונה בדמקוה ראוי לספק שחסרון זה שמנאנוהו עכשיו נהווה בהמשך זמן וממילא הרי ידענו שזה זמן ניכר שהתחילה המקוה לחסר ואין לנו יודעים מתי וזה חיישין למפרע יותר מכשהנידון על דבר שאין כלל לספק שנחווה בהמשך זמן, [וחזקה אינה מועילה לקבוע באיזה אופן נהווה השינוי וממילא נשאר ספק זה קיים אם נחסרה בצ"א (ע"י שנטלו ממנה מים) או שנחסרה קימעה קימעה, ואם נחסרה קימעה קימעה יש לחוש למפרע], וכמו כתב דחיישין למפרע משום דציצט ודאי הקדים לבוא, [וכמש"כ תו' ג' א' ד"ה ושרצים ועי' רש"י ור"ן חולין י"א], ואין לנו יודעים מתי, ודחינן דה"נ איכא למימר הגם הגם חזיתיה והיינו דדם זה שמנאנוהו בא בהמשך זמן שיש שמריז דם המתקצץ במקור יוצא מעט מעט לחוץ כך שיש לחוש שהדם שמנאנוהו בא דוקא בהמשך זמן ולא צבת אחת, [ואע"ג דמקוה יותר ראוי לספק בחסר ואחא דשכיח

כל הנשים בהרגשה. — אם אשה שיש לה וסת דיה שעתה אף שלא בשעת וסתה כר"ד לל"ק לקמן ד' ב', מוכח דס"ל לשמאי והלל דאשה שאין לה וסת נמי מותרת לשמש וכרצ"א שלהי פירקין.

שם אין טעמא קאמרת דאם איתא כו', ר"ל ולטעמין דס"ל אם איתא דהוי דם מעיקרא הוי אחי מ"מ עשה סייג לדברך, אבל הלל לא הודה לו לשמאי וס"ל דכותלי בית הרחם מוקמי ליה.

נראה דאף אי מודה שמאי בשוטה ובמשמשת במוך, מ"מ לחכמים אף אלו אינן מטמאין אלא מעת לעת ולא מפקידה לפקידה, דחכמים כהלל ס"ל אלא שלא החמירו מפקידה לפקידה.

תוד"ה איכא וא"ת להני טעמי נמי כו' א"נ י"ל ידיע טעמא כו', מתבאר בסיומן א' סק"א.

ד' א' נגע באחד צליה כו', בטורות פ"ו מ"א המסוכן ברשות היחיד והוא אלוהו לרשות הרבים והחזירוהו לרשות היחיד כשהוא ברשות היחיד ספקו טמא כו', בפשוטו מסוכן מתפרש שראוהו חי, ונעשה מסוכן, ולפי זה מפורש במתני' דראוהו חי מצערב אפילו מנאווהו מת ברשות אחרת, [דאף שהחזירוהו לרשות היחיד מ"מ כיון שהיה באמצע ברשות הרבים כמת ברשות אחרת דמין], מ"מ ברשות היחיד טמא, וכדמשמע פשטא דתוספתא שהביא הר"ש פ"ה מ"ו דמודים חכמים לר"מ ברואוהו חי מצערב שהוא טהור מפני שזה ספק רשות הרבים, משמע דברשות היחיד טמא, וז"ע בתו' ד"ה כי שכתבו לדחוקה טהור גם ברשות היחיד, וכתבו לדחוק בתוספתא, אבל הרי במתני' מוכח דברשות היחיד טמא, ומשה"ק תו' לדחוקה ע"י בתו' הרא"ש שכתב ליישב. (טהרות ס"ד סק"ב).

ד' ב' שחית להכשיר כו' ר"ל להוציא מן הספק, אבל אחי לא גזרו לתלות למפרע אם לא בדקה, ואף אם לא בדק טהרותיה טהורות. (ס"א סק"ג). **שם** ר' דוסא אומר כל אשה שיש לה וסת דיה שעתה, אי אשלא בשעת וסתה קאמר קאי אהא דאר"א דבעינן סילוק דמים כמעוברת ואינך ואחא ר"ד ואמר דאף סילוק דמים דאשה שיש לה וסת נמי דיה שעתה, ואי אבשעת וסתה קאי מסבירא איכא למימר דר"א נמי מודה דודאי חזקה אורח צומנו בא ורבותא קמ"ל דאף הני ד' נשים, אלא דמכיון דנחית למנינא וקתני ד' נשים משמע דמו ליכא והיינו דאחי ר"ד לאשמועינן דאף אשה שיש לה וסת דיה שעתה, וע"י בתו' הרא"ש ז' ב' ד"ה חדא.

שם אשה שיש לה וסת כחמה טמא למפרע שאם תראה כו', נראה דבראיתא בתחלת שעת וסתה באופן שאם

האוקימתות בטעמא דשמאי], והנה להך אוקימתא א"ל שום טעם למה ככתמים מטמאה למפרע שהרי ככתמים ליתא להך טעמא, ל"ש בלח ל"ש ביבש, [שהרי אין לח ראייה דאימור יבש היה כדאמר נ"ו ב'], [ומכאן נמי תשובה לפי מהר"ם שזכר לעיל דס"ל דהיה פשוט לסוגיין דשמאי פליג אף אכתמים [לטעמא דאשה מרגשת], שהרי להך לישנא ודאי מודה שמאי ככתמים], מיהו אחי אינטריך לטעמא דכתמים גריעי וכמש"כ תו' ד"ה ושרשים, לענין דאף לחכמים טמאה מפקידה לפקידה ולא מעת לעת, וגם מקולקלת למנינה. (ס"א סק"ג).

רש"י ד"ה לימא, לימא לאו מגופה הוה הואיל ולא ארגשה, אבל ככתמים דודאי מגופה לא שייך לשאול שתהא טהורה לשמאי דהא זהו עיקר הגזירה לטמאות אף דם שיוצא בלח הרגשה, אבל מה שגזרו ככתמים שיש בהם ספק מעלמא אהא פריך שפיר דאית לן למימר דודאי מעלמא אחי כיון דלא ארגשה. (ס"ט סק"ה).

רש"י ד"ה משמשת, מש"כ הרמב"ן והר"ן דמש"פ רש"י משמשת במוך דג' נשים קאמר, הוא לאו דוקא דהא הני מסולקות בדמים אלא כל אשה שמשמשת במוך, ע"כ כונתם כל שאר נשים שיש להם סכנה צעירה, ומלשונם מוכח כן, דהא רש"י ודאי סבר דשאר נשים אסורות וכמו שפירש דמותות קאמר, וא"כ הו"ל להקשות עליו דא"כ משמשת במוך מאי היא, דג' נשים דיין שעתן ושאר נשים אסורות, ולשונם כאילו באו לפרש בכונת רש"י דלאו דוקא קאמר, אלא ודאי שאר נשים שאינן מסולקות והן מסוכנות קאמר דבהו שרי אף לפרש"י. (מ"ה א' מזה"ד).

תוד"ה מרגשת, מתבאר בסיומן א' סק"א.

ג' ב' איכא צינייהו למרמי חצית ומקוה ומצוי כו', פירוש דלל"ק שמעינן דבחדא לריעותא לכו"ע אינה מטמאה חולין ורק בקדשים להלל חולין ולשמאי אף קדשים טהורין, אבל להנך לישני י"ל דאף בחדא לריעותא שורפין ואף לחולין לכו"ע, ונראה דודאי לא בעי למימר דללישני דמרגשת ואם איתא דהוי דם מעיקרא הוי אחי, אמרינן דבחדא לריעותא טמאה מדאורייתא, שהוא דבר שאי אפשר דודאי איכא לאוקמי לטהרות בחזקת טהרה, אלא הכא מדרבנן קאמרינן ד"ל דמדרבנן מטמאין אף בחדא לריעותא, ואפשר דאף לעיל ב' ב' דפרכינן ממוקוה היינו נמי דמדרבנן יש לן לטמאות, אבל אף המקשן ידע דמדאורייתא לא שייך לטמאות בחדא לריעותא. (ס"א סק"ה).

שם א"כ בטלת נזות ישראל מפריה ורביה, מכאן משמע קצת דאף ברואה בהרגשה טמאה למפרע, דאם איתא שאין זה אלא במנאה בצדיקה לא הו"ל למימר כ"כ בפשיטות בטלת נזות ישראל מפ"ו כיון דלעולם רואות

שם טעמא דאשה שיש לה וסת כו' הא שאר נשים שאמרו חכמים דיין שעתן כו', ואין לומר דתיתי צעי חזקה דאורח זמנא בל גא וסא שחזא חסונה מסולקת דמיס עד שעת וסתא, דאי כל הנשים שדיין שעתן בראייה בכתמים מטמאין למפרע לא הורך לפרש שאשה שיש לה וסת אם היה דיה שעתה אף שלא בשעת וסתא היה דיה שעתה בכתם בשעת וסתא כי מה לנו לדעת מה היה אילו היה דיה שעתה שלא בשעת וסתא, אבל אי כל הנשים שדיין שעתן בראייה דיין שעתן אף בכתמים שפיר יש לו לפרש מה נשתנתה אשה שיש לה וסת.

שם כל הנשים כחמן טמא למפרע, היינו מפקידה לפקידה אף לחכמים, דכתם גרע וכדמניא נמי לקמן ו' א' הרואה דם מטמאה מעת לעת הרואה כתם מטמאה למפרע, וגם מקולקלת למנינה, [ו"ע דרמב"ם שפ"ג ממז"מ מצואר דכתם מטמא מפקידה לפקידה, ובפ"ט מא"ב ה"ג הוכיר מעת לעת גם לענין כתם ו"ע], וטעמא דמילתא כתבו בכו' ג' א' ד"ה ושרצים, דכיון דכשהוא יבש ע"כ דלאו השתא אחי ואף בלא זימין דמוכת דלאו השתא אחי, וכיון דלאו השתא אחי אית לן למיחש טפי דילמא מיד עם סילוק ידיה ראתה ולא פלוג רבנן וגזרו אף בלא בגוונא דאיכא למימר השתא הוא דחזאי, ויעוי' ברש"י בסוגין ד"ה דמחמיר, משמע דמפרש דה"ט דכתמים גריעי דאיכא למימר אי בדקה לחלוק מעיקרא הווי אשתכת, וכוונתו דדמי לבדקה בעד ונמצאת טמאה ואינה זוכרת באיזה יום או שעה בדקה צו דהתם לא שייך לומר אוקמה אחזקה שכל שכבר נתברר לן אלא שנשכח מאתנו לא שייך למימר זיל בחר חזקה, וה"נ בכתם איכא למימר אי הוי בדקה אותו תמול הוי אשתכת וממילא חשיב כבדקה ואין היא זוכרת מחי, והנה לפרש"י ודאי אינה מקולקלת למנינה אלא עד שעה שבדקה את החלוק ומנחתו טהור, אבל לפי' תו' היה מקום לומר דבכתם כיון דודאי לאו השתא הוא דחזאי תו מספקין עד שעת פקידה ואין מועיל מה שידענו שהחלוק היה נקי תמול דכך תיקנו חכמים שכל שימצא דם שבודאי לא בא עכשיו שנחשוש למפרע עד שעת פקידה, ווכמו אילו היה הכתם לה בגוונא דליכא למיחש למים דודאי לא בא תמול ואפ"ה מטמאין לה למפרע, מיהו נראה דלא משכח"ל שלא נחוש למים דכונת הגמ' נ"ו צ' דילמא חזאי מראה טהור ונעשה לח א"נ מויעה א"נ עוד דם, כך דלעולם יש לחוש שהכתם יבש דאי לאו הכי הו"מ לאוקמי הא דר"ש אף בכתם ובגוונא דליכא למיחש למים], והיינו דקמ"ל מתני' נ"ו א' דאינה טמאה אלא עד שעה שידועת שהיה החלוק נקי, דכל שידענו שעה שהיה החלוק טהור הרי זה כידענו שעכשיו נפל הכתם וצוה לא חיישין למפרע בכתמים שהרי זה

הכתם יבש בודאי שצא קודם שעת וסתא וצוה פשיטא דאף אם הכתם לה מטמאה למפרע שהרי ציבש חשיב ממש שלא בשעת וסתא והרי גזרו על כתם לה אטו יבש שהרי כתם לה מן הדין בכל הנשים שלא יטמא למפרע למש"כ תו' ג' א' ד"ה ושרצים, וברייחא אחי לאשמועינן דאף בראתה בסוף זמן וסתא דלא אף אם היה הכתם יבש היה אפשר שבשעת וסתא בא, וצוה קמ"ל דאפ"ה גזרו חכמים בכתמים ומטמאה למפרע, ואפשר שהוא מטעם לא פלוג שהרי אם תראה בתחלת שעת וסתא כתם יבש מן הדין מטמאה למפרע כדין ראתה שלא בשעת וסתא ומה"ט לא פלוג חכמים וגזרו על כל הכתמים אף בשעת וסתא, משא"כ בראיה לא גזרו דהתם כל שתראה ציוס שעת וסתא חמס טהורה היא למפרע, ועי' ה' א' תוד"ה הא, ואפשר שכוונתם כמש"כ. (ס"א סק"ד).

ד' א' לחומרא מוקמינן, וקיי"ל כר"ד ובסתמא דמתניתינן, והא דשלא בשעת וסתא מטמאה למפרע אפשר לפרש משני טעמים, א', שאין סילוק דמים שלא בשעת וסתא כסילוק דמים דמעוברת ומניקה דהתם מטבען אינן רואות משא"כ שלא בשעת וסתא שמטבעה רואה אלא שהורגלה לראות זמנים מסוימים, ואין הסילוק מוכרח כל כך, צ', דאמנם שלא בשעת וסתא חשיבא מסולקת, אלא שמכיון שראתה שלא בשעת וסתא תו חיישין שהו הרגלה ובטל לגמרי חזקה מסולקת ידיה, דמעוברת ומניקה אם ראתה הוא בהחלט בחזקה מאורע אבל באשה שיש לה וסת שאמנם עלולה לראות אף אם ראתה שלא בשעת וסתא אין זה חידוש טבעי שעלינו ליחסו לשעה מאוחרת, שכן הוא השינוי אם שינתה הרגלה לראות בכ"ה ימים או לכ' ימים, ויותר נראה כטעם א', דגם שלא בשעת וסתא יש לחשוב ראיתיה עכשיו כמאורע צימים שהיא מסולקת ואין זה כשינוי וסתא, וכן מצואר בכו' ס' צ' ד"ה עוברת דאף בדליכא ריעותא דדם לפניך נמי חשיבא מעוברת טפי מסולקת מאשה שלא בשעת וסתא, [ועוד יותר מצואר שם דאף אם חזירתה הגיע שעת וסתא נמי חשיבא מעוברת טפי מסולקת דמים ועי' בסומן א' סק"ו], ונפ"מ צין צ' הטעמים כשהנידון הוא אם ראתה דם אם מראה טהור אם נימא דבמעוברת ומניקה תלינן להקל, דלטעם א' באשה שיש לה וסת י"ל דלא תלינן להקל ולטעם השני אף ציש לה וסת יש לתלות להקל, ועיין בספר מרן זלה"ה יו"ד סי' פ"ט סק"א, ומכל מקום לדינא יש לומר דאף לטעם הא' נהי שאינה חשיבא מסולקת כ"כ כמו מעוברת ומניקה, מ"מ מספיק סילוק דמים ידיה לענין כשמשפיקין אי דם הוי או דבר אחר, ודוקא במידי דאיתרע לפניך אין מספיק סילוק דמים ידיה לקבוע מחי איתרע. (ס"א סק"ד).

כדיקה, [מיהו חוששת מעת לעת קודם כיצוס כדן
מנאה כדדיקה]. (ס"א סק"ג).

שם ונשים שאמרו חכמים דיין שעתן כחמן כראיתן,
היינו כחם לה, אבל יצא טמאה למפרע [טומאה
ודאית] כשיעור שהיה יכול להחיצא, והא דלא קמני חוץ
מאשה שיש לה וסת אפשר דכרצנן ס"ל דלעולם טמאה
למפרע, א"י לא חשיב אלא הני דלעולם דיין שעתן
משא"כ אשה שיש לה וסת ולחומרא מוקמינן ודוקא
בראיה בשעת וסתה. — [ולדינא ודאי קי"ל דאשה ש"ל
וסת מטמאה למפרע כחם אף בשעת וסתה] דהא ליכא
מאן דפליג בהא וכמש"כ, והרמב"ם פ"ג ממו"מ ה"ח
סתם, אבל בפ"ט מא"ב ה"ה לא שנה אלא הד' נשים
ועי' במ"מ שם ה"ג]. (שם).

שם חוץ מתינוקת שלא הגיע זמנה לראות שאפילו סדינים
שלה מלוכלכים בדם אין חוששין לה, עי' פרש"י,
ותחלת דבריו דאימור מעלמא אחי וסוף דבריו דלא גזרו
בתינוקת כלל, וגרסה דתינוקת שמנאה כחם אף אם
בהחלט שלא עברה בשוק של טבחים מ"מ אין הדבר
החלטי שהדם מן המקור שכך פלא הוא אם זא מן המקור
כמו אם זא מן מקום אחר, [הא למה זה דומה למנאה
כחם של דם על בגדה] (במקום שאין ראוי לספק שזא מן
המקור) במקום שאין תחתיו לא פגע ולא חצורה שכך
אנו מסופקים אם הדם מבחוץ כמו מבפנים אף אם לא
נתעסקה בצפור ולא עברה בשוק של טבחים], וזו כונת
רש"י דבתינוקת שמנאה דם ראינו שיש כאן שינוי מן
הטבע והרי אנו מסופקים אם השינוי היה במקור או
במקום אחר דאפשר דעברה בשוק של טבחים ושכחה ואף
אם בהחלט שלא עברה מ"מ שמה יש כאן סיבה אחרת
עלומה מאתנו, ולפיכך לא גזרו חכמים על כחם בתינוקת,
ואף אם אין לנו לתלות בשום דבר אלא במקור נמי
טהורה, [וגם באו"מ אפשר שאינו זא מן המקור שכך
חידוש הוא אם זא מן המקור כמו אם נאמר שנעשה שם
מכה ומוזה זא הדם, ומ"מ אם מנאה כדדיקה אף באופן
דליכא למימר שטעמה בהרגשת עד [אי איכא כה"ג], נמי
טמאה, אבל כל שמנאה כחם טהורה אף אם לא מנאנו
במה לתלות], ולמש"כ מתפרשים גם דברי התו' והרשב"א
והריטב"א לעיל ג' א' בקושיא דוהאיכא כחמים כן, וכן
ז"ל דרשב"א בתו"ה ריש שער הכתמים וצ"ת הקצר
ובמ"ה שם מבואר דלא גזרו כלל על כחמים בתינוקת שלא
הגיע זמנה לראות, וא"כ קשה מדבריו בחדושי שם אלא
ודאי כמש"כ דאמנם מה"ט דלעולם איכא למיחש דילמא
לאו מגופא הוא, לא גזרו כלל כחמים, ועי' בפ"ת סימן
ק"ז סק"ח שהביא מחלוקת אחרונים ז"ל אי גזרו זה
בכחמים במקום דליכא במה לתלות, [ועי' תשו' הגרע"א
סימן ס"ב]. (ס"א סק"ב).

שם חוץ מתינוקת שלא הגיע זמנה לראות כו', בתינוקת
אין שייך לדון בשהדם מגופה לטהרה משום דלא
ארגשה דאטו אמירת תינוקת מידי מששא אית זה ומה
בכך שהיא אומרת דלא הרגשה ודאי אין בכך כלום, וא"כ
עיקר הענין לטהר כחמים בתינוקת שלא הגיע זמנה הוא
בשהדבר ספק אי מגופה הוא או לא [וצוה טמאה רק
מדרצנן וכמש"כ בסימן ט' סק"ג], ולא גזרו בתינוקת לפי
דטפי אית לן למימר דמעלמא אחא כיון שעדיין לא הגיע
זמנה לראות, ואף אם היה מקום לדון זה ברואה ודאי
מגופה בלא הרגשה, נמי נראה דהיתה טמאה דלא חילקו
חכמים בין מרובה בדמים למעוטה בדמים ואף מעוברת
וחקנה חוששות לכחמים וממילא אף תינוקת כיון דמגופה
חזיא היתה טמאה אע"ג דלא ארגשה כדן כל הנשים ורק
בשים ספק אי מגופה הוא או לא בזה יש מקום לטהר
בתינוקת דהתם טפי אית לן למימר דלאו מגופה הוא,
וצוה נחא מה שנתקשה בזה בס"ט שם והוכיח דדעת תו'
דאף שלא הרגשה אי ודאי מגופה הוא הו"א דאורייתא.

(ס"ט סק"ה).

שם עד שלפני תשמיש אינו ממעט כפקידה, אפשר
בכחמים ממעט לענין דאינה מקולקלת למיניה,
דלא גרע כדדיקה דל"ת מצדיקה הצגד, ואינה מקולקלת
למיניה אלא עד פקידה זו, ולענין טהרות אין תולין אלא
עד מעת לעת שקודם פקידה זו, וי"ע. (ס"א סק"ה).

תוד"ה הא, עי' מש"כ בדבריהם בסימן א' סק"ו.

ה' ב' מ"ד מעת לעת חשו זה רצנן לפסידא דטהרות
כו', ז"ע דלפי זה בדקה עצמה יום א' שחרית
ומנאה טהורה וערבית לא בדקה ואח"כ שמישה ושחרית
יום ב' בדקה ומנאה טמאה, הרי כל הטהרות שעד
תשמיש טהורות, ואם בדקה עצמה ערבית ומנאה טהורה
מטמא טהרות שמצדיקה ערבית עד תשמיש, ומנא חוטא
נשכר, וצריך לומר דאף אם לא בדקה עצמה ערבית נמי
מטמאין לטהרות שמערבית עד תשמיש, ואין אנו סומכין
על הבדיקה דלא"ת אלא להציל מטומאת מעת לעת אבל
מפקידה לפקידה [היינו שעור פקידה לפקידה דהיינו
שחרית וערבית] מטמאה, דחיישין שמה ראיה טפת דם
כחדל וחיפהו ש"ו, והיינו דכשדקה לא"ת לא גזרו
חכמים לטמאות מעת לעת אלא מפקידה לפקידה, [דברים
אלו הם בין לפרש"י בין לפי תו']. (ס"א סק"ה).

דבר שאין צו דעת להשאל דטהור גם ברשות היחיד, יש
לדון מה דינו בספק ספיקא, לפמ"ש"כ דברשות
הרבים טהור, ומהא דתנן בטהרות פ"ג מ"ו דתינוק
שנמא צד בית הקברות והשושנים צידו ואין השושנים
אלא במקום הטומאה דמטהרין ליה דתלינן דאחר נתנס
לו, וכן בחמור בין הקברות דכליו טהורין, משמע דדין
אין צו דעת להשאל כדן רשות הרבים דתלינן להקל, וכן

לאחר זריקה אינו יכול להפריש מהם תרומה, וי"ע אם מותרים באכילה, ומשמע דפשיטא לגמרא דראוי למנות תרומה מעכב. (הערות מנחות).

שם דאפרשינהו בלישייהו, פירוש ואפאינהו אחד, ובאמת יש כאן שמונה חלות, אלא דכיון שהפרישם בלישה לכך לא הזכירם שמואל, ונקט סתם שאפאן ארבע חלות, כלומר דחלות הצעלים אפאן ארבע, ומשמע מכאן דלכתחלה אפשר להפריש בלישה, דאם לא כן לא הוה ליה לשמואל לייסאם שאפאן ארבע חלות, כיון דלא משכחא לה אלא בשעשה שלא כהוגן וקדם להפריש בלישה, ועי' תו' מנחות ע"ו א', וי"ע. (שם).

ד' א' באיזה ספק אמרו בספק חלה כו', יעוי' בתו' דגם בנוול לה ספק טומאה דשייך גם בחולין נמי תעשה בטהרה, ויש לעי' דא"כ הרי ראוי לפרש מתני' בספק דשייך גם בחולין דהוי רבותא טפי דאפ"ה תעשה בטהרה, ואמאי קאמר באיזה ספק אמרו בספק חלה, ואין לומר דמשום רישא נקטה דאע"ג דגם קודם גלגול אין לטמאותה אם לא אירע לה ספק טומאה, מ"מ באירע לה ספק דנשען רשאי לטמאותה, דהא כתבו תו' דבספק דנשען קודם גלגול באמת אינו רשאי לטמאותה, ובתו' הרא"ש מבואר גם דיכול להפריש ממנה בטהרה וליכא הפסד כהן, דקודם גלגול לא מחמירין כלל בספק דנשען, וז"ל דלאו פירושא דמתני' קאמר, אלא דינא קאמר דספק דסיפא דמתני' דמתפרשא דחלתה תלויה איירי גם בספק חלה, וכמ"ש רש"י באיזה ספק הוצרכו לומר דחלתה תלויה, אבל פשטא דמתני' בספק דחולין מתפרשא בין ברשא בין בסיפא, ודוחק.

ולו"ד התו' היה נראה לפרש ספק טומאה דרישא ודסיפא תרוייהו בספק חלה, דהא מתני' ספק טומאה קמני ומפלגא בין עד שלא גלגלה למשגלגלה, ומשמע דבאותו ספק טומאה איירי, וכן מילתיה דאביי דכל שודאו מטמא חולין גזרו על ספיקו משום חולין הטבולין לחלה, טוב לפרש דכל שהחמירו לענין תרומה מחמת ספק, הרי גם אם נגע עד שלא גלגלה, אם יעשה חלה תאסר מחמת הספק, ולפי זה מתני' כפשטה דגם באירע ספק דנשען עד שלא גלגלה תעשה בטומאה, דכיון דאי אפשר כבר להפריש ממנה חלה בטהרה וליכא הפסד כהן רשאי לעשותה בטומאה, אבל משגלגלה כל שהיא ספק טהרה יעשה בטהרה, ולפי זה גם יתכן לפרש מתני' דחדא קמני נולד לה ספק טומאה קודם גלגול, הרי עד שלא גלגלה יכול לעשותה בטומאה, ומשגלגלה ועדיין לא טימאה יעשה בטהרה, ואפשר לפרש נולד לה ספק טומאה בין בספק המטמא גם חולין ובין בספק חלה.

שם זב וטהור שהיו פורקין מן החמור או טוענים בזמן שמשאם כבד טמאים כו', יש לפרש שבגלל

בגדה ה' ב' ס"ד דמשום אין צו דעת לישראל טהור, וקמני אלא א"כ אי אפשר שלא יגע, משמע דנריך שיהא קרוב לודאי שנגע. (טהרות ס"ד סק"ה).

שם רש"ג אומר אומרים לו שנה ושונה כו', למאי דמסיק דבספק נגע לא מטהרי חכמים אלא ברשות הרבים, פליג רש"ג בתרתי בספק נגע ברשות היחיד, ובאי אפשר לו אלא"כ נגע בין ברשות היחיד בין ברשות הרבים, ומ"מ שפיר הוכיחו תו' דאי אפשר ל"ד, דודאי משמע דרש"ג פליג אמאי דקמני בהדיא בצרייתא דטהור והיינו באי אפשר לו אלא א"כ נגע, (ולא משמע כלל לפרושי דפליג רק אספק נגע וברשות היחיד, מאי דלא מפורש בצרייתא, גם לס"ד דטהור אף ברשות היחיד א"כ ע"כ רש"ג אסיפא פליג דלא משמע כלל לפרושי דלס"ד ס"ל דארישא פליג ולחומרא ופליג אסוגיא דלקמן נ"ח א', וכ"ז פשוט).

והא דבספק נגע לא אמרו חכמים דשונה לחומרא אע"ג דלקמן נ"ח א' אמרינן דלחומרא שונין, נראה דהיינו דוקא התם שיש כאן ריעותא שהרי דם לפנינו ולית לן במאי למיתלי, אבל הכא שאין כאן ריעותא טהור, ולא אמרינן שישנה, וי"ע באירע ששנה ונגע מהו, ומסתברא לקולא, וי"ע. (ס"ט ס"ק י"ב).

תוד"ה היה וקמ"ל דלא הוי ספק ספיקא שמה לא נגע הטלית בשרץ ואפילו נגע ספק לא נגע בטהרות כו', ז"ע דהא ברשות היחיד קאי כדמפרשינן בתר הכי, וברשות היחיד הרי גם ספק ספיקא טמא, ובתו' הרא"ש אמנם תירץ כן, ושמא ס"ד דדמי לההיא דחזיר וחולדה יכולים להלך דמטהרינן גם ברשות היחיד. (טהרות ס"ד סק"ה).

תוד"ה ואינה אלא מיום שראתה כו', עי' מש"כ בדבריהם בסימן ט' סק"ה.

בדברי הגרע"א ז"ל צמעת לעת שבגדה שנגעה בחולין והחולין נגעו בטהרות, אם דיינינן להו כמעת לעת שבגדה לענין טהרות או כחולין, עי' מש"כ לקמן ו' א' ד"ה ויש.

ו' ב' אלא"כ לתרומה היינו דהואי תרומה בימי רבי כו', יש לעי' דילמא כהם הואי וכרזב"א לעיל ה' א' ס"ל דכתמן כראיתן, ולרבנן דאין דיה שעתה מטמאה אף חולין דכהם לכו"ע אף לחולין דהא מקולקלת למיניה, [עי' בסימן א' סק"ח שהדבר צמחלוקת, ומיהו אין להקשות דילמא שאלה לענין מנין הואי ובכהם דלכו"ע מקולקלת למיניה (לדינא), דכשהנידון לענין מנין אין נופל לשון ועשה אלא לשון והורה רבי כר"א], וז"ל דבלא"ה משני לה שפיר. (ס"א סק"ה).

שם והא דעינן אפרושי תרומה כו' שלא יטול פרוסה, משמע דפרוס פסול דיעבד, ואם נפרסו כל הלחמים

ה"ה הכא, אבל לפמ"ש"כ לעיל לנטות מזה ולפסול צולה
בנגע גם עד שלא גלגלה, שחפסל להפריש ממנה חלה,
וא"כ ה"ה בהקדשם למנחות יש לפסלן, ומאחזי להגרע"א
ז"ל לעיל ו' א' שנסתפק בנדון זה וצויתר מזה במעת
לעת שבגדה שנגעה בחולין והחולין נגעו בטהרות, אם
דיינין להו כמעת לעת שבגדה לענין טהרות או כחולין,
והעיר מהא דמעת לעת שבגדה מטמא כלי חרס בהיסט
לעיל ו' א' וכו"ח חולין יינהו, וכחז ז"ל דמ"מ פשטא
משמע דחולין טהורין ואינם מטמאים קדשים וטהרות
והניח ב"ע, [ולפי זה יתפרש כ"ח כשיש בו קודש בשעת
ההיסטא], וז"ע שלא העיר מדברי התו' דמשמע דעד שלא
גלגלה אין הנשען פוסלה ואפשר להפריש ממנה חלה,
וכמש"כ לעיל כמבואר בתו' הרא"ש, וא"כ כש"כ בחולין
שנגעו בטהרות שלא יפסלן, אח"כ מנאחי שכבר העיר
בנדון זה מרן זללה"ה ביו"ד סימן ז"י סק"ו ושם כתב
דכל נשען האדם הוא חולין ומ"מ מטמא תרומה אלא
די"ל דאדם שאני, ועיי"ש בטהרות ס"ג סק"ט וז"ע.
— [עי' תו' רי"ד חגיגה כ"ה דחולין שניגלו בצמיד
פתיל פסולים לקדש].

רמב"ם פ"ח מזכורים ה"י נולד לה אחר שנתגלגלה
ספק טומאה שודאה מטמא את החולין מה"ח
יגמרנה בטהרה שכל שודאה מטמא את החולין גזרו על
ספיקו בחולין הטבולים לחלה שלא יטמאו אותן הואיל
ונטבלו לחלה וטהרה החלה תליה לא נאכלת ולא נשרפת,
עי' בכ"מ בשם הר"ק שכתב להגיה, אבל נראה דכונת
רצנו דגזרו על ספיקו שנגע בחולין הטבולים לחלה שיהא
לטבל דין חלה [וכש"כ על טהור גמור הטבול לחלה],
שלא יטמאו אותן, ר"ל שלא יגעו טומאה בהן לפי
שיטמאום הואיל ונטבלו לחלה, והלכך כשנגעו בספק תהיה
החלה תליה, וכן מבואר בדבריו פי"א מאה"ט ה"י
שכתב וז"ל כל דבר שודאו מטמא את החולין מן התורה
גזרו על ספיקו בחולין הטבולים לחלה שחשבה אותה
העיסה בטהרה כו', ברם לא נתבאר באיזה ספק אייריין
שהוא טהור לחולין וטמא לתרומה, דבההוא דנשען לא
הזכיר רצנו בפ"ח ממו"מ ה"ט שאין זה אלא לתרומה,
ובמעת לעת שבגדה פסק בפ"ג ממו"מ ה"ט להקל בחולין
הטבולים לחלה כחירוצא דהנח למעת לעת דרבנן כמ"ש
הכ"מ שם, אח"כ ראיתי בערוך לנר שכבר פירש דברי
רצנו כמש"כ. (טב"י ס"ד סק"א).

תוד"ה ומקפת ונתן פחות מכביצה מעיסה טהורה,
משום מ"ד כביצה נקטו כן אבל בפחות
מכביצה יכול ליקח מן הטמאה, ואי פחות מכביצה מקבל
טומאה אדרבה עדיף טפי ליקח מן הטמאה, וברש"י
קוטה ל' ב' פירש מן הטהורה אף למ"ד פחות מכביצה,
וז"ע.

כוד המשא זימנין שנשענים זה על זה, וכל שנשענים
באופן שאם ימשך האחד יפול השני, כבר חשיב נשען
רובו כמו במכה סופ"ג דזבים, ואם משאם הוא דבר
הראוי למשכב ומושב, אם הוא מגולה כמו עריבה מלאה
בגדים, גם הבגדים נעשים מדרס, אבל אם הם ארוזים
דבר שאינו ראוי למדרס אינם טמאים אלא במשא הזב.
(זבים ס"ג סק"ג).

שם אשה שהיא טבולת יום כו', אשמועינן דהתירו לה
להפריש ובתנאי שחניחנה בכפישה מנרית או
באנחותא, ולא חיישינן שמא תטמאנה, אע"ג שזריכה גם
להקיף, ור' יהושע בטב"י פ"ד מ"ו דקאמר דבר חדש
חידשו סופרים ואין לי מה להשיב ועיי"ש בר"ש דבהדיא
איתנייא בתוספתא אמתניתין, י"ל דהוי ס"ל חולין הטבולין
לחלה כחלה דמי. (טב"י ס"ד סק"ז).

שם אמר אביי כל שודאי מטמא חולין גזרו על ספיקו
משום חולין הטבולין לחלה כו', ר"ל דכל דבר
שהחמירו לענין תרומה מחמת ספק טומאה המטמאה
גם חולין, הרי חומרא זו היא גם בחולין הטבולים
לתרומה, וכן בטבול לחלה, והטעם פשוט שהרי עמידין
להפריש ממנה תרומה או חלה, ונמא' שהספק טומאה
הוא על התרומה שגזרו על ספיקו להחמיר, והלכך נשען
שהוא ספק טמא לתרומה, גם אם הוא נגע בחולין
הטבולים לתרומה או לחלה טימאן, משא"כ בטב"י דאינו
כלל בחולין וחומרתו בתרומה חידוש הוא, הרי הטבול
לתרומה דינו כחולין לענין זה ונגיעת בטב"י בו אינה
גורמת כלום ושפיר יכול אח"כ לעשותו תרומה,
[ולפמ"ש הרי באמת ראוי לומר דגם עד שלא גלגל
בחלה יפסול הנשען, וכן בשבליים לענין תרומה וכמש"כ
לעיל, דהרי סוף סוף הנידון אח"כ הוא בתרומה או
בחלה, אלא דלא שייך לאסור לטמאן בזמן שעדיין אינם
טבולים לתרומה או לחלה].

לשרון הגמ' גזרו על ספיקו משום חולין הטבולין לחלה,
מתפרש שגזרו על הנשען שהוא ספיקו שיטמא
חולין הטבולין לחלה אם יגע בהן, ולפי מה שזכרנו דגם
עד שלא גלגלה אם נגע פוסל מלעשותה חלה, יש לפרש
דגזרו על ספיקו לאסור לנגוע בחולין הטבולין לחלה,
משא"כ קודם גלגול אין איסור לנגוע, אבל מ"מ אם נגע
שוב אי אפשר להפריש ממנה חלה בטהרה, ועי' להלן
בלשון הרמב"ם.

ויש לעי' הרי שנגע הנשען בחטים חולין ואח"כ הקדישום
למנחות מהו מי אמרינן בשעה שנגע בהם לא פתיכי
בהו תרומה ומנחות ולא נטמאו כלל, או"ד כיון דהשתא
קודש יינהו, הרי יש כאן קודש שנגע בהם הנשען דספיקו
לקודש הוא טמא, ולפי מה דמשמע בתו' והרא"ש דבחלה
עד שלא גלגלה לא נפסלה ויכול להפריש ממנה תרומה,

שרי, שהוא צהול לטהרות, אבל יושבת על דם טוהר אינה צריכה היכר, מ"מ כיון שצריכה להפרישה ולהניחה ואח"כ לקרוא לה שם, מו לא חשיבא ההרמה פעולת ההפרשה אלא הכשר לה ולא חשיבא הרמה מן המוקף, אבל לשון הר"ש הפסק כלי משמע דהפסק כלי קגרים, ואילו היו החלה והעיסה על גבי שולחן היה שפיר דמי, ולפי זה ע"כ דבעריצה שהיא טבוי"י תיקנו שלא תקרא לה שם עד שתיחה חוץ לכלי משום חשש שמא תגע, וממילא לא חשיב מוקף, ובההיא נדה ז"ל דסתמא העיסה בעריצה וחשיב הפסק כלי, וז"ע.

ונראה דאפשר להקל כחירוץ בתראי שזר"ש ורא"ש בתוספותיו, דכל שמרים ומיד קורא שם חשיבא הרמה מן המוקף אף בהני דבעו נגיעה לדין מוקף, כיון דלדעת הרמב"ן והריטב"א מוכח כן בסוגיא דסוטה, [דהתירון שבתו קשה וכמש"כ הר"ש, וכן הרא"ש לא הזכירו], וגם לא נזכר בסוגיא שהיא מתנה בעודם נוגעים שתיחה חלה לכשיפריש וכחירון קמא, ורהיטת הדברים דמפריש כי היכי דמפריש בעלמא, וכחירוץ בתראי, [וכ"ו] ששיכול לקרות שם ממש עם הפרשתו וכמשנ"ת]. (חלה ס"ו סק"צ).

בר"ש פ"ג דחלה מ"א וחשיב מוקף מה שזשעת קדושת שם היו מוקף אע"פ שזשעת שחלה הקדושה כו', לפי זה אין כאן משום תורם מן הטהור על הטמא אף אם זשעת החלות תהיה העיסה טמאה, דעיקר תורם מן הטהור על הטמא איסורו משום דילמא אמו למיתרם שלא מן המוקף כמש"כ הר"ש רפ"ב דתרומות, וכיון דעיקר דין מוקף אשעת קריאת שם היא וזשעת קריאת שם הכל טהור א"כ אין כאן טעם לאסור.

ולדעת הרמב"ן והריטב"א יצמות ז"ג דמוקף זשעת החלות שפיר דמי אף שלא היה מוקף זשעת קריאת שם, ולפי זה נראה דעיקר דין מוקף אשעת החלות היא, מתפרש כאן שהחלה נמלאת לעולם סמוך לעיסה באופן דחשיב מוקף וכשנעשה הכל עיסה אחת מתקדשת החלה, א"כ אפשר גם דמקיף בגמר העריכה אבל לא משמע כן, שלא הזכירו חז"ל, והנה יש כאן מקום לשאול אי תורם מן הטהור על הטמא משום גזירת מוקף הוא וכמש"כ הר"ש, א"כ כיון דלר"ך מוקף זשעת החלות אחת יש כאן משום תורם מן הטהור על הטמא אם חטמא העיסה קודם החלות, שיש לגזור שלא תהיה מוקפת זשעת החלות שירחיקנה משום שמא תגע, וכדגורין בעלמא, וי"ל דכיון דכבר קרא שם בטהרה והיא מוקפת לא חיישין שירחיקנה טרם שיחול עליה שם חלה, ודוקא צבא לתרום לכתחלה מטהור על טמא חיישין שלא יקיף, וא"ת הא טמא וטהור לא חשיב מוקף עד שיגעו כדתנן חלה סופ"ב וכדאמר צירושלמי דבר שהוא מקפיד כו', וא"כ

בא"ד וי"ל דהתם מיירי כשיש הרצה מעיסה טהורה כו', תימא דהא צהדיא קמני מתניתין נוטל כדי חלה מעיסה שלא הורמה כו' הרי מפורש שרק החלה הוא מקרב לפחות מכביצה, ואינו מפריש על העיסה הטהורה כלל, דאי לא הכי הו"ל למימר שנותן פחות מכביצה בין העיסות ותורם ותו לא, וגם בפשוטו מתפרש בתורם מטהור על טמא ולא בתורם מטהור על טהור וטמא, ואולי כונתם דמאן דחייב כביצה לא נקט הא דנוטל כדי חלה, ואיירי במקרב העיסות, אבל לא משמע כן אלא לא פליגי אלא אי אמר כביצה או פחות מכביצה ותו לא, אח"כ ראייתי שהר"ש בטבוי"י פ"ד מ"ב הקשה אמנם כן.

והר"ש בטבוי"י כתב לתרץ דאומר זשעת שהחלה נוגעת עדיין בפחות מכביצה, הר"ז חלה לכשאפרישה, וכה"ג חשיב מוקף כיון דזשעת קריאת שם הוא מוקף אע"ג דזשעת החלות לא הוא מוקף וכמש"כ הר"ש פ"ג דחלה מ"א, אבל דעת הרמב"ן והריטב"א יצמות ז"ג דכל דהוי מוקף זשעת החלות שפיר דמי אף שלא היה מוקף זשעת קריאת שם, ונראה לפי זה דאין דין מוקף אלא זשעת החלות ואף דהוי מוקף זשעת קריאת שם מ"מ זעינן מוקף זשעת החלות, וא"כ אי אפשר לקיים תירון זה שכתב הר"ש אליביהו, וע"כ כחד מאיך תירוצי שכתב הר"ש או דהכא חששו דילמא תגע, וכן בעריצה שהיא טבוי"י נמי חששו שמא תגע בעריצה, ולכן הצריכו שתיחה ואח"כ תקיף ותקרא לה שם, א"כ דוקא זשאין כלי מפסיק בין העיסה והחלה חשיב מוקף אף שמפריש ואח"כ קורא שם והיינו ההיא דסוטה דמיירי או שהחלה והעיסה בכלי אחד או ששניהם שלא בכלי, אבל הכא שהעיסה בעריצה והחלה בזפשיה או באנחותא, לא חשיב מוקף, דלא חשיבא כהרמה והפרשה יחד, אלא כאילו ההרמה לא היתה לשם הפרשה, ועיקרא דמילתא היה נראה דבאמת כשתורם מן המוקף וקורא שם מיד עם הרמתו שפיר דמי, ואין נפקותא אם קורא שם בתוך הכלי או לאחר שכבר הוציא מן הכלי ולעולם כן הוא שזו היא המצוה שירים מן המוקף ויקרא לו שם, וכן צמנחה הוא קומץ וע"י קמיצתו הקומץ מתקדש וחשיב והרים ממנה, אבל צומן שאי אפשר לקרוא שם מיד עם הרמתה או אין ההרמה פעולת ההפרשה אלא הכשר לה, וזריך שזשעת קריאת שם יהא מוקף, ואף בעריצה שהיא טבוי"י ראוי לנהוג לקרוא לה שם חוץ לעריצה דאי לא הכי איכא למיחש דילמא תגע, (ואין זה ענין לתירון ראשון של הר"ש, דהתם הצריכו להקיף משום זה, אבל להניח חוץ ודאי צריכים, וממילא כבר לא חשיב מוקף מן הדין), ולכן לא חשיבא ההרמה פעולת ההפרשה, וכן צמדה ע"א ז' אע"ג דלא תנן דמניחמה באנחותא וכבר רמז לזה הגרע"א ז"ל בגליון, וטעמא אפשר דלא הצריכו היכר אלא בטבוי"י דכבר טבל ולערב

[ובאמת תימא על הרמב"ן נדה ע"א ז' שכתב דבעי נגיעה, והביאו הר"ן ז"ל שם, ומיהו כתב שם דלר"א כלי מנרק לענין מוקף, ואפשר דגרס בירושלמי כלי ומפרש לה אליבא דר"א דוקא, ובעינן או נגיעה או צירוף כלי], ובלשון הירושלמי כתוב שהבית מנרק אבל בגליון תו' נדה ז' א' כתבו לגרוס כלי, אבל בירושלמי דפרק אלו עוברין הנ"ל מצואר בהדיא דאף בית מנרק לחלה לענין מוקף וכמש"כ לעיל, ואחרי שהדבר מפורש בירושלמי אף שבתו' נדה שם ועוד כמה ראשונים נסתפקו להצריך צירוף כלי וכמש"כ בנקה"כ שם, מ"מ נקטינן כפי המצואר בירושלמי וכש"כ שהרבה ראשונים ז"ל ס"ל כן, ואף בלא הירושלמי ראוי לפסוק כוותיה, וכן סתם בשו"ע יו"ד סו"ס שכי"ה וכן דעת הגר"א ז"ל שם.

והנה מהא דחנן נדה ע"א ז' וצפ' בתרא דטבוי', ומקפת, יש ללמוד דאין בית מנרק בזמן שיש הפסק כלי, ודוקא בששניהם בקרקע הבית או ע"ג טבלא או שולחן או אחד בקרקע ואחד באויר חשיבי מוקפין ולא בשאחד בכלי והשני חוץ לו, ובכה"ג בעינן נגיעה החלה בדופני הכלי, או אפשר שא"ל נגיעה אלא שיהיו קרובין ממש וכן משמע לשון רש"י נדה שם וז' א'.

מסקנא דמילתא, מוקף לענין חלה א"ל לא נגיעה ולא צירוף כלי אלא כיון ששניהם לפניו מפרש מאחד על חצירו, דר"א בששניהם בבית אחד ואינם בכלי, אבל אם אחד בתוך הכלי וכש"כ אם שניהם בשני כלים, אין מפרשין מזה על זה אלא א"כ קירב הכלים או העיסה אל הכלי ביותר, והיינו שיקרבו כעין נגיעה, ואולי צריך נגיעה ממש, [ובדין דבר המקפיד על תערובתו ע"י חלה ס"ו סק"ו].

ובבהגר"א סו"ס שכי"ה משמע דבעי נגיעה ממש של הכלים, ומפרש כן לשון מוקף, [וההיא דמקפת משמע דבצורו ז"ל דהוי כדבר המקפיד על תערובתו ואף ששתי העיסות טהורות מ"מ כיון שהיא טבולת יום או העריבה טבוי' וצריך לדקדק שלא ליגע, אחמרו רבנן להצריך נגיעה לדין מוקף, [וסבירא זו קשה ע"י לקמן שם בטעמא דטמא וטהור צעו נגיעה], ושאריך נגיעה בשני כלים למד ז"ל מלשון מוקף, וצ"ע דא"כ יש להצריך נגיעה העיסות ממש והו"ל לתנא לפרש דמגעת החלה שבאנחותא לעיסה שבעריבה, ובעריבה שהיא טבוי' צריך לדקדק להוציא העיסה ממנה ביותר ולהגיע בחלה, וברש"י ור"ש לא משמע אלא שמקרבם זל"ו], אבל לשון רש"י נדה ז' א' ע"א ז' משמע דמוקף היינו סמוך אבל א"ל נגיעה, וכ"כ לשון הר"ש פ"ד דטבוי' מ"ב, והרי בדברים שאינם בכלי לכו"ע חשיב מוקף אף בלא נגיעה וכמש"כ הגר"א, ואף בזה נופל לשון מוקף, וכן לשון הרא"ש שבהלכות חלה סימן ד' מוכיח דלעולם א"ל

אם טמא העיסה יצטרך ליגע בה החלה בשעת החלות, והא לא יגע כדאמרינן בעלמא דחורס מן הטהור על הטמא חיישינן שלא יקף, וי"ל דמדאורייתא אף בדבר שמקפיד לא בעינן נגיעה, דלא אשכחן שני גדרים במוקף בדבר אחד, ולעולם ענינו שמהא נחשבת ההרמה כמרים מן הכל, וזה תלוי במציאות הדברים אם נחשבים ביחד, ואין כאן נפקותא בין מקפיד לאינו מקפיד, להצריך קירוב טפי, מדאורייתא, ואפשר דלרבנן דר"א לא עשו כלל טהור וטמא כדבר המקפיד לענין מוקף, [ע"י חלה ס"ו סק"ו], ואף מדרבנן א"ל נגיעה בכה"ג שנטמא לאחר קריאת שם שאין כאן משום חורס מן הטהור על הטמא.

רמ"מ שמעינן מיהא דבעלמא אין צריך נגיעה למצוות מוקף, דאי צריך נגיעה, א"כ מתפרש בכהן שבגמר העריכה חגע החלה בעיסה ואז מתקדש בקדושת חלה לפי הרמב"ן והריטב"א, וא"כ ודאי שייך כאן לגזור כדין חורס מן הטהור על הטמא בעלמא, שלא יגע, שיחוש שחטמא החלה, ומה בכך שקרא שם קודם שנטמאת, ויש לתמוה שהרמב"ן בנדה ע"א ז' פירש דבעינן נגיעה למצוות מוקף, ואולי ס"ל להרמב"ן דהא דאין חורמין מן הטהור על הטמא לאו משום גזירת מוקף הוא, וממילא אינו תלוי אלא בשעת קריאת שם וכיון דבשעת קריאת שם שניהם טהורים שפיר דמי, ושמא לא יקף לא חיישינן, ובאמת לשון הירושלמי לכשתעלה כולה גוש אחד מוקדש זו שבדי לשם חלה משמע שאינו נוגע החלה לעיסה בשעת החלות, וכבר כתב הר"ש פ"ג דמע"ש מ"ב דבירושלמי מוכח דא"ל נגיעה למצוות מוקף, וע"י להלן.

ולענין הלכה נראה דקיי"ל דלא בעינן מוקף אלא בשעת קריאת שם ולא בשעת החלות, כיון שזו דעת הר"ש והרא"ש בטבוי' ובתוספותיו בנדה ז' א', והר"ן קידושין ס"ב, וכן למא שפירשו תו' והרשב"א סוגיא דיבמות ז"ג מצואר דבשעת קריאת שם בעינן מוקף, [ומיהו אין הכרע אם בשעת החלות אין צריך], וכן בטור ושו"ע סימן שכ"ז לא הזכירו כלל שיהא צריך לדקדק שיהיו מוקפין בשעת החלות, וכן הגר"א ז"ל שם בגליון העתיק דברי הר"ן שא"ל מוקף בשעת החלות. (חלה ס"ו סק"ג).

ובדין מוקף בעיסה אי צריך נגיעה דעת רש"י נדה ע"א ז' והר"ש פ"ג דמע"ש מ"ב ובש"ד, והרא"ש בהלכות חלה סימן ד' והטור סימן שכ"ה שא"ל לא צירוף כלי ולא נגיעה וכל ששניהם לפניו חשיב מוקף, ובצ"י שם הביא שכ"ד הרשב"א ובנקה"כ סימן שכ"ו הביא שכ"ד רי"י בשם ריב"ר וריב"א, ובאמת עיקר הדין שאין צריך נגיעה מפורש בירושלמי ספ"ב דחלה שהביאו הראשונים ז"ל דמפרש טעמא דר"א דבעי נגיעה משום דטמא וטהור מקפיד על תערובתו, אבל בלא"ה א"ל נגיעה,

נגיעה לדין מוקף, ואף בשהם בשני כלים, רק שיהיו סמוכות זו לזו, דסתם עיסוק בעריצה הן, וכן לשון הטור והשו"ע, ובדברי הגר"א ז"ל מבואר דל"ד בעיסוק מנריך נגיעת הכלים אלא אף בשאר מיני כן כגון בחציות של יין, וזה תימא לומר דסתם חציות עד שלא גפן כל החציות נוגעות זו בזו, ובשתי צורות בנת אחת אמרו דתורם מאחד על חצירו וכמש"כ הגר"א ז"ל ומה נגיעה בכלי שי"ך התם אטו כל הקרקע דופן הצור הוא, וכן בחצית שהעלה מן הצור חשיב מוקף כמש"כ הר"ש פ"ד דטב"י מ"ו, וכן בשתי מגורות צדית תורם מאחד על חצירו כדאיתא ברמב"ם וצ"ד סימן של"א סכ"ו, אף שהם בשני כלים, ומיהו התם משמע אף בשאינם סמוכים ממש, ויש לחלק בין עיסוק לפירות, אבל לפי הגר"א ז"ל דאף בפירות בשני כלים צעי נגיעת כלים קשה, ובאמת כתב שם הגר"א ז"ל דגירסתו בתוספתא תורם מכא"ל, וכמדומה דנהוג עלמא כדעת הרמב"ם במגורות, וכן צ"ן לא נהגו להנריך נגיעת החציות, וכמש"כ לעיל שכ"מ מדברי הראשונים ז"ל, ולפי זה בעיסוק נמי א"צ אלא קירוב הכלים ולא נגיעה, ואפשר דאף הגר"א ז"ל לא קאמר נגיעה ממש אלא קירוב גמור כעין נגיעה, וכ"מ במ"ב סימן תנ"ו.

(חלה ס"ו סק"ה).

ד' ב' מתני' ואם ראתה הראשונה מאונס אף השנייה דיה שעתה, יש לעי' ראתה הראשונה בצינן והשנייה באונס מהו, ומסתברא דהיינו הך דהא טעמא דמטמאה בשניה מעת לעת אינו משום שהחזקה בראשונה לצדה, [שהרי אם תפסיק ג' עונות ותראה עדיין דיה שעתה אף בשניה ולדעת הרמב"ם אף במעוברת ומניקה כן ול"ד צוקנה], אלא ע"י שתי הראיות מתחזקת ומכיון שמתחזקת כבר אנו מטמאין אותה למפרע והרי לרשב"ג צעין ג' ראיות לדעת הרשב"א בצחולה חקנה [וכמש"כ בסימן א' ס"ק י"ז וס"ק ט"ו], וא"כ מ"ל ראשונה באונס מ"ל שניה באונס סוף סוף ראית אונס אינה מחזקת, מיהו בצחולה לדעת הרמב"ן והר"ן ט' צ' דאמנם מן הדין היה שתטמא בראיה ראשונה אלא קל הוא שהקילו חכמים במעת לעת, לפי זה ודאי כל שראתה הראשונה בצינן הרי היא ככל הנשים ומטמאה מעת לעת אף אם היתה השניה באונס, אבל באינך ואף בצחולה לדעת הרשב"א מסתברא דליכא נפקותא ואם היתה השניה באונס אינה מטמאה מעת לעת שעדיין לא החזקה בדמים. (ס"א ס"ק כ"ט).

בתו"י ור"א היה מניח תפילין כו', אפשר דכיון דר"א לא חזר צו שיחירו לו, ש"מ שחשב שהדין עמו, ולכן גם הניח תפילין. (מו"ק ט"ו א').

ח' א' ר"א אומר אף הרודה ונותן לסל הסל מנרפן לחלה, א"ה, עי' מש"כ בחו"ב חלה פ"ב מ"ד

שם ושמיאין את האשה ע"פ עד אחד, עדות על אדם שמת הוא סוג ממונע בין דברים שבהוה, שאין בהם דיני עדות, לבין דברים שעברו שכל דיני עדות נאמרו עליהם, שהרי הם מעידים שאדם זה אינו כעת בעולם ודומה לדבר שבהוה, ולעומת זה אין הדבר קמין שיהא קל להתברר, ונראה דגם זה מדאורייתא אינו נכלל בהלכות עדות שאמרה תורה, והרי הוא מסור לחכמים לקבוע הציוריים בזה, וזהו שהזכירו יבמות נ"ג ב' קט"ו א' קט"ז ב' דטעמא דעד אחד מהימן משום שהוא מילתא דעבידא לאיגלווי, שזהו עיקר הטעם שבגללו אין זה בכלל לא יקום ע"א באיש שאמרה תורה, וכ"ה מפורש ברמב"ם פ"ג מהלכות גירושין הכ"ט שלא הקפידה תורה על העדאת ב' עדים ושאר משפטי העדות אלא בדבר שאין אהה יכול לעמוד על צוריו אלא מפי העדים ובעדותן כו', וכן בפ"ד מהלכות חליצה וייבום הל"א כתב דין דאשתמודעינהו דאפילו אשה ועבד וקטן נאמנין שזה דבר העשוי להגלות הוא כו' כענין שציארו בסוף הלכות גירושין, הנה מפורש דטעם נאמנות ע"א הוא משום דחשיב כגילוי מילתא בעלמא ואינו נכלל בהלכות עדות, והרי גדר הציור מוסר לחכמים והסכימו חכמים לסמוך על עד אחד ופסולי עדות בצינן דייקא דידה מתוך חומר שהחמרת עליה בסופה וכדאמר יבמות פ"ח א' (יבמות פ"ו ב' סק"ד ממה"ד).

ח' ב' מתני' מעוברת משודע עוברת, א"ה, בקושי' הראשונים והגרע"א במעוברת שראתה מיד אחר הכרת העובר דתטמא למפרע מעת לעת דעדיין אז לא היתה מסולקת, עי' מש"כ בסימן א' סק"א ד"ה ולהאמור.

גמ' אין קולצין בתולת השקמה בשציעית מפני שהיא עבודה, א"ה, עיין מש"כ בחו"ב בשציעית פ"ד מ"ה דבפשוטו משמע דאסור גם שלא כדרכה, ואפשר הטעם משום שהיא עבודה שנעשית רק פעם אחת בכל זמן קיום השקמה, דאח"כ כבר שרי לקלוץ כדמנן ברישא הקולץ קורות שקמה כו', והיינו משום דלא חשיבא עבודה, לכך החמירו טפי שלא יכוין מלאכתו בשציעית, ועי"ש עוד.

שם משום דאיכא דילדה לט' כו', נראה דה"ק דסומכוס אשמועינן שאין הכרה מועלת בפחות מג' חדשים שזהו עיקר דינא דסומכוס שאין לסמוך על הכרת העובר אלא לאחר ג' חדשים, ועי' קאמר דאע"פ שאין ראיה לדבר לומר שלא תמנן הכרת העובר לפני ג' חדשים דאפשר דתמר ילדה לט' ולפיכך לא היה ניכר עוברה אלא לג' חדשים אבל בשאר נשים ודאי אפשר להכיר גם קודם

למפרע, ורצ פפא אמר דאמנס מסולקת גמורה היא כמו מעוצרת ממש. — כחז הריטב"א דלרצ פפי אס בזה לשאול על הטירות רק לאחר שהפילה מטמאין להו משא"כ לרב פפא. (ס"א סק"ו).

שם ראתה ואח"כ הוכר עוצרה מהו כו', נחבאר צסימן א' סק"י.

שם הגיע עת וסתה בימי עיבורה כו', נחבאר צסימן א' סק"ק כ"ב.

שם טעמא דאיכא חרדה כו', א"ה, ע"י מש"כ צסימן ד' סק"ט דאפשר דלאו כל מחבא מסלקת הדמים דזימנין דמירתתא טובא ואז מסתלק הוסת וזימנין דלא מירתתא כולי האי ואז הוסת צמקומו, ולפיכך לא התירו צמחא אלא צעבר וסתה ולא הרגישה דכיון דאיכא למיתלי סילוק הדם מחמת המחבא סמכין אהרגשה, אבל חרשת שהיתה צמחא אמנס אסורה עד שתצדק, ולפיכך ע"כ ר"מ צפקת מייירי, וזה נחא קושית תו' כאן שהקשו דלמא צראתה איירי, דבזה י"ל דלכו"ע טמאה למפרע דחזין דלא מירתתא כולי האי עד שסתלקו דמיה, ולמש"כ נחא דעת הטור סימן קפ"ד שלא החיר לשמש צמחא, ונתקשה ה"י דבגמ' משמע דמחבא ומעוצרת כי הדדי נינהו וא"כ כי היכי דצמחא שרינן אף צשעת וסתה ה"י צמחא, ולמש"כ נחא דצמחא לעולם לא ידעינן אס היא צמא כזה של מחבא שגורם סילוק דמים, ולפיכך לא שייך לדון דין מחבא אלא צעבר וסתה, [שו"ר צמג"א סימן ג' סק"ק י"ד ע"ש].

בנו"ב מהדו"ק חיו"ד סימן נ"ה כחז ליישצ קושית תו' ד"ה הא שהקשו דלמא איירי ר"מ צדקה אח"כ ומנא טמאה, דמשום חרדה לא מטמאין לה למפרע אבל אי לאו חרדה הרי אף אי וסתות דרבנן טמאה למפרע, ותייך דמ"מ שמעינן דאף אי וסתות דאורייתא לא חיישינן לוסתה שהרי צדקה ומנא טמאה אף אי וסתות דרבנן מ"מ טמאה מזמן הוסת מדאורייתא, ותמוה דאכתי מה הועיל לסוגיא ט"ז א' דמוכחין מהך מתני' דס"ל לר"מ וסתות דאורייתא, וכן בגמ' ט' א' מבואר דס"ל אליבא דר"מ דוסתות דאורייתא. (ס"ד סק"ט מתוה"ד).

ט' ב' ת"ר מעשה ועשה רבי כר"א כו' לאחר שזכר דלאו יחיד פליג עליה כו', יש לעי' ואי יחיד פליג עליה נמי הא אין הלכה כר"א דשמותי הוא,*) ונראה דרבי היה נוטה לדעת ר"א וכיון דיחיד הוא דפליג עליה הורה להקל, ולאחר שזכר דרביס פליגי עליה לא היה מכריע להקל כר"א דלא ס"ל כר"א ממש אלא שנוטה כן, אלא דבשעת הדחק אמר דכדאי הוא ר"א לסמוך עליו,

ג' חדשים מ"מ זכר לדבר הו', ולפי זה י"ל דאמנס ס"ל לסומכוס דאף יולדת לו' אין עוצרה ניכר לשליש ימיה, ואפשר דס"ל דיולדת לו' עו"נ לשליש ימיה אלא שאין ראשה ואיברי' צדדין עליה כ"כ עד שנחשצנה למסולקת, אח"כ מלאו לה ג' חדשים, ורש"י פ"י דקמ"ל דאזלינן צתר רוב נשים, ונראה דהיינו אי ס"ל עו"נ לשליש ימיה [דסומכוס ודאי לא נסתפק בזה ולשון רש"י שמא ר"ל אס], קמ"ל שאעפ"כ לא הקילו חכמים אלא צמלאו לה ג' חדשים, אבל אי ס"ל אין עו"נ לשליש ימיה מתפרש שפיר דהיא גופה קמ"ל דאף יולדת לו' אין עו"נ לשליש ימיה, מיהו נע"ק למה הוצרך לומר הטעם דאזלינן צתר רוב נשים ולא רצו חכמים לסמוך על הכרת העובר צמעת לעת דרבנן, טפי הו"ל למימר שאין דמיה מסולקיס כ"כ צשליש ימיה וכמש"כ.

ונראה דאס יודעים שהיא מעוצרת זה ג' חדשים אינה צריכה צדיקה אס ניכר עוצרה, ודיה שעתה, ואף אס צדקה ולא היה ניכר נמי קרוב הדבר לומר דדיה שעתה דכיון דידיעינן ודאי דהיא מעוצרת ג' חדשים ודאי ניכר עוצרה ואין הוא דלא צקיאין צהכרה, וכן נראה. (ס"א סק"ק י"ה).

שם ת"ר הרי שהיתה צחוקת מעוצרת כו' הפילה רוח כו', מבואר דאי לא חשיב לידה מטמאה למפרע, והק' הגרע"א צגליון מהא דזקנה שעברו עליה ג' עונות דיה שעתה ואף אס קצעה וסת לג' עונות, ופרש"י לקמן ט' צ' דלא אחמור רבנן כולי האי צמעת לעת וה"נ הכא, ונראה דלא דמי דהתם אמנס אין עכשיו ידיעה צעולם ולא חשיב טעות מה דדיינינן לה עכשיו כמסולקת אף אס תקצע לה וסת לג' עונות, דכך הוא הדין דכל שעברו עליה ג' עונות דיה שעתה, ולא החמירו רבנן שחטמא מעת לעת אף אס תקצע לה וסת דאיגלאי מילתא דלא הואי מסולקת, משא"כ כאן שחכמים אמרו דמעוצרת דיה שעתה, ושאיינה מעוצרת מטמאה מעת לעת, ואס הפילה רוח אין זו לידה א"כ איגלאי מילתא דלא הואי מעוצרת ואין צרך כלום צמה שטעינו וחשצנוה למעוצרת, הרי זה כטעו צהכרה וחשצוה למעוצרת ואיגלאי מילתא שאיינה מעוצרת, שו"ר צרשצ"א לקמן ט' צ' ע"ש. (ס"א סק"ו).

ט' א' אר"פ הנח מעת לעת דרבנן, נראה דאף רצ פפי ס"ל דאמנס אף מעוצרת רוח יש צה סילוק דמים צמדה ידועה, ונהי דאינה מסולקת גמורה כמעוצרת ממש מ"מ צמעת לעת דרבנן לא גזרו [כיון שלא תתכן ידיעה צשעת ראייה אס היא מעוצרת ממש או רוח], והיינו דהציאו קרא דילדנו רוח, דאי אין זו לידה כלל ואין כאן סילוק דמים כלל אמנס היתה מטמאה

(*) אח"כ ראיתי צגה"ש ז' צ' דצ"ל ר' אלעזר ודלא כג' צרש"י עירובין מ"ו א'.

ומהדרינן אפילו בשעת הדחק אבל מחמת יחיד ורבים אי עבד עובדא כיחיד בשעת הדחק לא מהדרינן, ולמש"כ יחא דאף כיחיד ורבים אי עבד עובדא כיחיד מהדרינן, ומשני דרב מתנה אחי לאשמועינן משום דכאן מסתברא טעמיה דר"י וס"ד למיפסק כוותיה ואשמועינן רב מתנה דאין הלכה כוותיה, ומרן זללה"ה כתב למרן דהא דאמר בסוגיין דלא אתמר הלכתא לא כמר ולא כמר היינו דאמור דעבד כמר עבד דעבד כמר עבד, ומ"מ היה נוטה רבי להחמיר בדברי חכמים כיון שהם רבים אלא דבשעת הדחק הקיל, ולפי זה נמי קיימא דביחיד ורבים אין רשות לפסוק כיחיד אף בשעת הדחק, [ומיהו בהכרעת החכם ודאי שפיר דמי דהא יכול נמי לקצוע עיקר ההלכה כיחיד, והיינו התוספתא דעדיות, וכמש"כ לפירושנו, וכן אמר גיטין י"ט א' כדאי הוא ר"ש לסמוך עליו בשעת הדחק], אבל ז"ע לפירוש זה למה אמר רבי כדאי הוא ר"א לסמוך עליו בשעת הדחק כיון שקיצל ההלכה דעבד כר"א עבד, וגם באמת למה היה רבי נוטה לפסוק בחכמים במקום שאמרו דעבד כר"א עבד, והרי לא הכריע מסבחתו דלא כר"א דהא למאי דהוי סבר דיחיד פליג עליה הרי פסק כוותיה, ובכל מקום דאמרו דעבד כמר עבד לא מצאנו שיהא ראוי לילך אחר הרבים, ואף בזמן שהרבים לחומרא לא מסתבר שיהא ראוי להחמיר, ומה עוד דדרבנן, ועו"ק דא"כ כד הוי סבר רבי דיחיד פליג עליה שפיר פסק כר"א שהרי כן הוא שורת הדין דמאי עבד כר"א וא"כ מאי מיימי עירובין מ"ו א' מהא דדרבנן שני לן בין יחיד במקום יחיד ליחיד במקום רבים, והא התם יחיד במקום יחיד ואמרו דעבד כמר עבד דעבד כמר עבד, ואינו ענין כלל לנושא ההלכה להקל דרבנן, ושפיר פסק להקל ביחיד כנגד יחיד שהרי לעולם מצי עבד כמר וכמר, והיה נוטה להחמיר כבגון זה ביחיד נגד רבים, וידון הסוגיא התם הוא במקום שאמרו להקל כיחיד נגד יחיד נגד כללי ההלכה הידועים, אי מקילין גם ביחיד נגד רבים, וכמש"כ בחו"צ ע"ז ו' א' סק"ז, ועוד דכיון דבתוספתא עדיות שנינו דבשעת הדחק אפשר להקל כיחיד וכן אמרו בגיטין י"ט א' כדאי הוא ר"ש לסמוך עליו בשעת הדחק ואמרו לשון זה גם בסוגיין אית לן לפרושי כולוהו בחדא גוונא והיינו בחכם שרשאי להכריע בדברי היחיד להלכה דה"נ רשאי להכריע כוותיה בשעת הדחק.

ואפשר דכל שהחכם שני הצדדין שקולין לפניו אחרי עיונו הגמור רשאי לסמוך להקל בשעת הדחק דרבנן שהרי לפי דעתו יש להקל דרבנן כדין ספק דרבנן, [וכל זה בחכם שאילו היו נראין לו דברי היחיד היה רשאי לפסוק כוותיה], ולפי זה אחי שפיר טפי הא דבתוספתא עדיות נקט שאם תטרוך עליהם שעה, והיינו דבתוספתא נקט אף אם לא יכריע החכם בהלכה זו מ"מ יש תועלת בהזכרת דברי היחיד לסמוך עליו בשעת הדחק,

ואי הוי אתמר דאין הלכה כר"א לא היה מיקל בשעת הדחק אף שנוטה לדעת ר"א שהרי הכריעו חכמים הראשונים את ההלכה ולא שייך לשמש כאן בדוחק השעה להקל נגדם, ואף אם סובר כר"א ממש, זריך שיהא גדול מן הראשונים בחכמה וזמנין להכריע היפוך הכרעתם וכמש"כ בחו"צ ע"ז ו' א' סק"ה, ולפי זה י"ל דבכל פלוגתא דיחיד ורבים אין רשות לפסוק כיחיד, אפילו בשעת הדחק, והכא משום דנראין הוי דברי ר"א לרבי לפיכך פסק כוותיה ולמאי דזכר דרבים פליגי עליה מ"מ היה רבי מורה להקל בשעת הדחק משום דנראין לו דברי ר"א, ולקושטא דמילתא הרי באמת חכמים מודים בשעת הדחק, וה"נ הוי סבר רבי להקל אי הוי נגד יחיד אף שלא בשעת הדחק ונגד רבים בשעת הדחק, אבל במקום שאין לדיין כל הכרעה בהלכה זו אין לו להורות כיחיד נגד רבים אפילו בשעת הדחק, וכן נראה דהא משמע בסוגיין דיחיד נגד רבים חמור טפי מיחיד נגד יחיד בגוונא דקיי"ל כד מייניהו, [כגון הלכה כר"ע מחבירו וכן הלכה כר' יוסי ועוד], וכ"ה בעירובין מ"ו א' א' ע"י בחו"צ ע"ז ו' א' סק"ו, וא"כ אם ביחיד נגד רבים אפשר להקל בשעת הדחק א"כ כש"כ ביחיד נגד יחיד, וא"כ כל ההלכות ישנתו בשעת הדחק וזה תימא גדול לא יתכן כלל, אלא ודאי רק במקום שגראין הדברים לדיין כדעת היחיד יש לו רשות להקל בשעת הדחק, ואם סובר ממש כיחיד יש לו רשות לפסוק לעיקר הדין בדברי היחיד וכדנתן בעדיות פ"א מ"ה וכמ"ש הראב"ד שם הוצא נדרים שם, והא דחניא בתוספתא שם שאם תטרוך עליהם שעה היינו נמי בשיראה לדיין דברי היחיד לסמוך עליו בשעת הדחק, ותנא דמתני' נקט שאם יראו דברי היחיד ממש לקצוע הלכה כמותו, ותוספתא נקט אם יראו דברי היחיד לסמוך עליהם בשעת הדחק, אבל הכל לפי הכרעת הדיין עצמו בהלכה זו, אבל בלא הכרעתו אינו רשאי לפסוק כיחיד נגד רבים אפילו בשעת הדחק, וכן נראה ממה שסתמו כל הפוסקים ההלכות בכל הפלוגות שצגמרא ולא הזכירו כלל להקל בשעת הדחק כיחיד דלא קיי"ל כוותיה, אלא ודאי כל הדברים אמורים דדיין שרשאי להכריע עיקר ההלכה כיחיד ויכול להכריע לפעמים רק בשעת הדחק כיחיד, אבל מי שאינו רשאי להכריע או שלא דן בשאלה זו להכריעה אינו רשאי לפסוק כיחיד נגד רבים, הלכך אין לנו להקל בשעת הדחק כיחיד אלא במקום שזכר בגמ'.

ודאתאן עלה נחישב מה שהקשה מרן זללה"ה בספר שביעית סימן כ"ג סק"ג דאם איתא דביחיד ורבים אי עבד עובדא בשעת הדחק כיחיד לא מהדרינן עובדא א"כ מאי פריך ביה י"א א' אלא למ"ד אין הלכה פשיטא יחיד ורבים הלכה כרבים, ומאי קושיא הא שפיר אשמועינן דאין הלכה למימר דאי עבד עובדא כיחיד

ומתניתין נקטה אם יראו דברי היחיד לחכם ממש ויכריע לעולם ההלכה כמותו.

מן האמור נלמד דבמחלוקת יחיד ורבים [שלא נמנו וגמרו] אין רשות לפסוק כיחיד אפילו בשעת הדחק, אפילו באיסור דרבנן, אלא"כ החכם יש לו זכות הכרעה בפלוגתא זו, [כגון אמוראים בפלוגתא תנאים דאשכחן דמכריעין כיחידים], ואז אם רואה דברי היחיד פוסק כמותו וכן אם רואה להקל כיחיד בשעת הדחק עושה, ואפשר דאם שני הנדדין שקולין בעיניו לאחר גמר עיונו והדבר דרבנן דרשאי להקל בשעת הדחק, ועיין מש"כ מרן זללה"ה שם בציאור דברי תשו' הרשב"א סימן רנ"ג. תוד"ה פיתחה, נתבאר בסימן ו' סק"ב.

י' א' הדר קחויא בעונות מאי כו' ועוד עזרו עליה ג' עונות כו', מתבאר באורך בסימן א' ס"ק י"ב - ט"ו.

שם אמר רב גידל פעם ראשונה ושניה דיה שעתה, היינו דמחזיקין לה בחזרת לקדמותה [לפרש"י, דלפי' תו' הנידון כאן אי מחמירין בקריצה ראיותיה לטמא למפרע אף לרשב"ג, אבל אף להח"ו ס"ל מסבירא דחשיבא מסולקת בהפסקה ואף לרבי זריכה להחזוק]. (ס"א ס"ק ט"ו וע"ש).

שם שבין שניה ושלישית כו', לדעת הרשב"א דבראיה שמתחזקת מטמאה למפרע מתפרש שפיר דפליגי אי כחם שבין שניה לשלישית מחזיקין ליה לטמא, ואע"ג דעדיין לא נתחזקה בדמים לרשב"ג ולמש"כ הרשב"א אף לרבי, מ"מ כיון דכבר ראתה ב' פעמים תו לא תלינן הכחם שהוא ממקום אחר, או"ד כיון שעדיין לא נתחזקה בדמים הרי היא צדין חינוקת שלא הגיע זמנה לראות שאפילו סדינין שלה מלוכלכין בדם טהורה, ועיקר הפי' יתכן גם לדעת רש"י ותו' דבראיה שמתחזקת אינה מטמאה למפרע, ולרשב"ג פליגי אי מטמאה בכחם מכאן ולהבא או"ד עדיין אינה מוחזקת, אבל לשון הגמ' כיון דאילו חזיא מטמאה והיינו ע"כ למפרע קשה דלרש"י ותו' אי חזיא נמי אינה מטמאה למפרע לרשב"ג, ופי' רש"י ותו' דלרבי פליגי, וז"ע מ"ט דר"י הרי הוחזקה בדמים בתרי זימני לרבי ולמה לא חטמא בכחם, ומה ענין יש אם כבר דנו זה דין טומאה למפרע אם לאו, לענין טומאת כחם מכאן ולהבא, וגם נדחקו בתו' למה לא אמרינן דר"ש בן יהודק ס"ל לרשב"ג. (שם).

י' ב' א"ר חלקיה בר טובי חינוקת שלא הגיע זמנה לראות אפילו שופעת כו', לדעת תו' דמתני' דקתני דבתולה וחקנה אין דיין שעתן אלא בראשונה אחיא אף לרשב"ג יחא דנקט חינוקת שלא הגיע זמנה דבאחריני לית לן נפקותא אם חשיבא ראה אחת אם לאו, אבל לדעת הרשב"א דמתני' כרבי דוקא [עי' בסימן א']

ס"ק ט"ו וס"ק י"ט, יש לעי' למה נקט דוקא בחינוקת שלא הגיע זמנה הא למאי דקי"ל לרשב"ג אף בהגיע זמנה אית לן נפקותא אי חשיבא חדא ראה אם לאו, וי"ל דנקט בחינוקת שלא הגיע זמנה דבזה נפקא מינה לכו"ע, שו"ר שאמנם כ"ה לרשב"א.

שם אלא חינוקת שלא הגיע זמנה לראות ושופעת כל ז' כו', פרש"י וסמי מכאן אפילו, ולו"ד ה"ק דאפילו דקתני לא קאי אשופעת אלא אכל ז' דקתני, וה"ק חינוקת ששופעת אפילו כל ז' אינו אלא ראה אחת, וכך מתפרשין דברי הרמב"ם פ"ד ממו"מ ה"ב שכתב אפילו שופעת כל ז' והתם מתפרש בפשוטו דאפילו דקאמר אכל ז' קאי דהא מסיק דפוסקת הוי שתי ראיות, ועי' כ"מ שם.

שם מכלל דשופעת כי נהרא, נראה דאין ר"ל דע"כ שופעת ר"ל מדלפת, דא"כ הו"ל לרב שימי בר חייה למימר שופעת שאמרו היינו מדלפת, דמשמע לרשב"ח אדרב חלקיה בר טובי קאי, וגם מאי קמ"ל כיון דע"כ שופעת דקאמר היינו מדלפת, אלא ה"ק דשופעת ע"כ ג"כ מפסקת מעט וא"כ אין מסתבר לומר דמדלפת יחשב כפוסקת אבל ודאי שני ענינים הם דשופעת אמנם שופעת היא אלא שמפסקת מעט, ומדלפת לעולם מדלפת טיף אחר טיף ויש מקום לומר דמדלפת גרע וכל שמדלפת הרבה יחשב כראיות טובא וקמ"ל דמדלפת הר"ו כשופעת וחשיבא ראה אחת, אבל ודאי יש כאן שני ענינים, ולפיכך הוזכרו הרמב"ם והטור גם שופעת וגם מדלפת, [והסבירא שיש למיחשב מדלפת כראיות טובא היינו דשופעת אף שמפסקת כך דרך האורח שאינו שופע בלי הרף וחשיב כראיה אחת אבל מדלפת אינו דרך ביאת האורח שיהא מדלף ומדלף וס"ד דחשיב כל דילוף כראיה], ופוסקת שאמרו דחשיבא כשתי ראיות נראה דהיינו שפוסקת יותר מן הרגיל וחד שיעורא הוא בין במדלפת בין בשופעת כל שהפסיקה שיעור שאינה רגילה להפסיק בראיה אחת חשיב שתי ראיות, אבל אף במדלפת אם הפסיקה משהו יותר מטיף להדי טיף לא חשיב מחמת זה שתי ראיות, ובט"ו סימן ק"צ סק"ה בשם הב"ח כתב לחלק בין שופעת למדלפת לענין פוסקת, וקשה מנין למד הטור חילוק כזה, גם מש"כ הט"ו לא הועיל לדברי הרמב"ם שכתב שופעת כל ז' (ובטור סימן קפ"ד נמי הזכיר שופעת ב' או ג' ימים). (ס"א ס"ק כ"ה).

שם הפסיקה שמים צימי עיבורה ואחת צימי מניקותה כו', נראה דדוקא קתני שהפסיקה עונה צימי מניקותה, אבל אם הפסיקה יותר משתי עונות צימי עיבורה ופחות מעונה צימי מניקותה לאו כלום הוא דפחות מעונה לא חשיבא הפסקה כלל, והפסיקה הכל צימי עיבורה משמע שאין עולה לה לימי מניקותה, וז"ע בזה וסתה יותר מעונה צימונית מאי חשיבות איכא

שדיה שעתה הא בלמח אס ראתה שלל בשעת וסמה
מטמאה מעת לעת, והרי צריכה צדיקה אף שלל בשעת
וסמה, ובשעת וסמה אמנס מה"ט דדיה שעתה מה"ט
נמי צריכה צדיקה ומאי אע"פ קאמר, וי"ל דהא דדיה
שעתה בשעת וסמה הוא גם משום דשלל בשעת וסמה
היא מסולקת דמיס צמדה ידועה, ע"י דק הבית ומשמרת
הבית דף קע"א, מיהו נראה דאף לפרש"י אצמולה נמי
קאי דהא תניא לעיל י' ב' דמשהגיעו לפרקן נשים צודקות
אותן, והיינו בלל ראו עדיין, דאס תראה דיה שעתה,
ודעת תו' לעיל י' ב' ד"ה דין וד' ב' ד"ה כל, דמתניתין
אכל ד' נשים קאי, ולקמן ל"ט א' ד"ה והיוולדת פירשו
דהיינו משום שלל תשתכח מורת צדיקה מהן, [ושם כתבו
באשה שיש לה וסת דמשום דבשעת וסמה צריכה צדיקה,
ונראה כונתם דמשום הכי הצריכה צדיקה בכל יום דהא
צריכה להיות צודקת דמתני' היינו פעמים ציוס וכדקמני
סיפא, (עוד כתבו שם דצמולה נמי שלל תשתכח מורת
צדיקה, ומשמע דבלא"ה לא היתה צריכה צדיקה והוכרחו
לזה מכח קושיתם שם, ועי' רמב"ן ור"ן ט' ב' שכתבו
דמעיקר הדין היה לן לומר דמטמאה מע"ל אלא קל הוא
שהקילו ומשמע דצריכה צדיקה מעיקר הדין, מיהו יש
לדחות], ועי' רש"ב"א וריטב"א ט' א'. (ס"א סק"ג).

ברשב"א פירש דמתניתין בצמולה חקנה ולא במעוברת
ומניקה, ור"ל דמעוברת ומניקה מצוהר כאן
לפי פירשו דאף לטהרות א"צ צדיקה ולפיכך ע"כ אינן
בכלל מתני', אבל צמולה חקנה לטהרות צריכות צדיקה,
מיהו בשאינה עסקה בטהרות בזה למד הרשב"א מסביר
דזקנה א"צ צדיקה כי היכי דדיה שעתה, ואינה מושגת
לוסמה, [ובצמולה מסביר דצריכה צדיקה וכמשנ"ת].
(ס"א סק"ג כ"ח מהו"ד).

שם וצמולה שדמיה טהורין, צפ"ת סימן קפ"ז סק"ג נ"ד
בשם החו"ד כתב שאם לא צדקה פ"א תו מחזקין
לה אם תראה עוד מ"ת, לרואה מ"ת, והדבר קשה בסביר
שהרי אין אנו מקילין אלא בשיש לה זער וצוה ודאי אין
להחזיקה לפוסקת כשלל צדקה, ואף באין לה זער אם יש
להחזיק הדם שהיא רואה בדם צמולים גם אם לא צדקה
פ"א אין להחזיקה מחמת זה כאילו פסקה מ"ת, וצמח"ד
הביא ראיה לזה מהא דאינה צריכה צדיקה ואמאי תבדוק
דילמא תפסוק, אלא ודאי אף בלא צדיקה מחזקין לה
לפוסקת, ולא אמרו תבדוק להקל, [ואין כן דעת תו' לקמן
ב' ד"ה אפילו שהקשו שצדוק להקל], וכבר הקשה קושיא
זו בתוספות הרא"ש לקמן ב' ומירץ דלא תיקנו צדיקה
במה שאין מועיל לה עכשיו אף שיועיל לטמאה לאח"י,
[ודוקא בוסת שיועיל לאסרה לעולם ציוס זה הצריכו
צדיקה אף שאין מועיל לטמאה עכשיו], הרי מפורש דאם
לא תבדוק לא מחזקנה לפוסקת, שהרי כתב שלל הצריכה

בהפסקת עונה צינונית, הניחא ג' עונות לעולם חשיב
הוכחה לסילוק דמים [ואף אשה שוסמה יותר מנ' יום
מ"מ אם עברו עליה ז' יום משהוכר עוצרה דיה שעתה
אף לר' יוסף, והסביר י"ל דמעוטה צדמים שאינה רואה
אלא ליותר מג' עונות ודאי מסולקת היא משהוכר עוצרה
ואמנס אין ענין זה בעברו עליה ג' עונות אלא כהוכחה
שדמים מועטין בה], אבל עונה צינונית מאי חשיבות זה
למי שוסמה גדול יותר, ואפשר אמנס דבעינן שיעבור עליה
שיעור עונה דידה, ולפי זה אפשר דאם עונה דידה פחותה
מעונה צינונית דקני בעונה דידה, וי"ע. (ס"א סק"ג כ"א).

י"א א' חלימא לימים כו' אלא לקפיות כו', מתבאר
בסימן ו' סק"ג.

שם דקפין צמד בשבת כו', נראה דכש"כ אם ראה
קמיתא הואי בלא קפיה, עוד נראה דאף בראתה
ג' פעמים ע"י קפיה כל שרואה אח"כ בהך יומא בלא
קפיה איגלאי מילתא דלאו קפיה גרמה אלא יומא
קגריס, וי"ע בזה. (ס"ו סק"ג ועי"ש המשך הדברים).

— מתבאר —

אחרי שוסת לקפיות, חולי, ווסת לימים, דרך כל הארץ,
ראוי להעדיף וסת ימים על פני וסת קפיות, וזו
שראתה פעמיים בלוחו יום ובקפיה, עדיין אנו חוששים
שמה יומא לחוד קגריס, ואם תראה בשלישית בלא קפיה
קצעה וסת לימים לחודייהו, וכמבואר בגמ', והשתא אם
בשלישית הקדימה לקפון אין זה מצביחו עדיין שלולא
קפיה לא היתה רואה, וכמו שהיינו מסופקים קודם
קפיה, דאנו אם האמת כן, לא היתה צריכה לראות
משקפה, ולכן שפיר יש מקום לומר דאף אם צריכית
תראה בלוחו יום בלא קפיה, דקצעה וסת לימים
לחודייהו, דאמרינן איגלאי מילתא דאף לולא קפיה
היתה רואה.

ומה שלל פירשו בגמ' כן דברי ר"ה, הוא משום דר"ה
קביעות וסת אחי לאשמועינן, וזה בשלשה פעמים,
אבל לאחר שקצעה וסת לימים ולקפיות שהוא נעקר
לימים לחודייהו, בזה לא איירי ר"ה, ואם בסבירא הם שוין
שפיר נלמד ד"ו מדר"ה, וכן ממדת החכמה לשנות לשון
קצרה וצוה, ואילו היה שונה משנתו בארבע ראיות, היה
מן הראוי לפרש דבשלישית כבר קצעה וסת לימים
ולקפיות ביחד, ואחר כך איגלאי מילתא דטעות הואי
ועתה נקבע וסת לימים לחוד, וכ"ז אריכות דברים, ולשון
חכמים מרפא.

— עד כאן —

מתני' אע"פ שאמרו דיה שעתה כו', פרש"י אאשה שיש
לה וסת, וי"ע הא אין דיה שעתה אלא בראתה
בשעת וסמה ומשום דאורח בזמנו בא וא"כ מאי אע"פ

שם והא אמרה שמואל חדא זימנא כו', מתבאר בס"ב סק"א.

י"ב א' לבו נוקפו ופורש, עי' מש"כ בסיומן ד' ס"ק י"ג ד"ה וכן.

שם בעא מיניה ר"א מר"ה כו' לבו נוקפו ופורש, מתבאר בסיומן ב' סק"ו.

שם וזהו עדן של לנועות, מתבאר בסיומן ב' סק"ב.

שם יש לה וסת כו' וכיון שחזרה כו' מהו למעבד כו', מתבאר בסיומן ב' סק"א.

תוד"ה מהו גיש לה וסת, מתבאר בסיומן ב' סק"ב, ס"ד סק"א.

י"ב ב' אמר רב כהנא שאלתינהו כו' מנרכו לכו בדיקה כו', נראה דאף אם ידע ר"כ שאין לבדוק משום שלא יהא לבו נוקפו וכדאמר ליה ר"י לר"ז לעיל א' מ"מ שאל דאם הבעל מזה לבדוק אין כאן נדנד של לבו נוקפו, שהרי פירשו תו' דלבו נוקפו היינו שחושב מסתמא הרגישה, אבל שיהא הוא מזה לבדוק הא ודאי אפשר דשפיר דמי, והיינו דשאל דילמא אינהו מחמירי אנפשיהו, (וכ"ז לפי' רמב"ן דאבדיקה ממש קבעי, אבל תו' פירשו דקמיבעיא ליה אם הקיפון עד שתשיש דעתו), וכן נראה דשלא בפני בעלה ודאי שפיר דמי שחזקו אף ק"ת, והוא בכלל כל היד המרבה לבדוק משוואת.

שם מאן דמחני הא לא מחני הא, מתבאר בסיומן ב' סק"ב.

תוד"ה אמר עד שתשיש דעתה להשיב, לאו למימר דבעי שישאלנה דהא בתביעה סגי אלא דבעינן שתהא נעורה עד כדי שאם היה שואלה היתה יודעת להשיב.

תוד"ה מי פ"י להקין אחסך עד שתשיש כו', ז"ע והא אסור לבוא על הישנה וכמ"כ תו' לעיל א' ד"ה בין וממילא גם אי הוו מעוררין אותן נמי י"ל דמשום איסור לבוא על הישנה הוא ולא משום דבעיא תביעה, ומאן יימר דאיתרמי שהיו ערין מעט אלא שלא היו יודעות להשיב אם טהורה היא אם לאו (דליכא משום איסור ישנה), גם בלא"ה י"ל דרזוי בערה ולא בישנה, וגם מנין ידע ר"כ כ"כ בפשיטות שאירע שישנו והוטרבו לעוררין והיאך מפורש זה בלשון הגמ' דהא כל כי האי הו"ל לגמ' לפרוש, אבל י"ל כמ"כ הרמב"ן דשאל אם מחמירין להנריך בדיקה והא דקאמר כי אתו מבי רב אורחא דמילתא קתני, א"נ אף צבא מן הדרך דאיכא תביעה אי מנרכו בדיקה, ולפי זה אפשר דדוקא צבא מן הדרך לא מנרכו בדיקה, מיהו נראה דל"ש ואורחא דמילתא קתני. (ס"ב סק"א).

בדיקה כדי לטמאותה לאח"ו, מבואר דצבא הך בדיקה היא טהורה, וכן עיקר. (סי"ג סק"ה).

גמ' אבל חזיתיה ממעין פתוח לא אמרי, בלשון שני פ"י רש"י מעין פתוח שראתה אבג"ד, וז"ע אם כן היכי משכח"ל שלא תצטרך בדיקה הרי לעולם צריכה לבדוק כל יום שאם מפסקת בו תקבע למחר אם תראה, [וכש"כ אם נימא דפוסקת וחוזרת ורואה אפי' בו זיוס קובעת וסת דודאי צריכה לבדוק שאין הדבר מוכרע אם בעינן שראתה כל הד' ימים בלי הפסק [והיינו מדלפת], או דכל שראתה כל יום או כל עונה חשיב מעין פתוח אף אם לא ראתה אלא רגע אחת בכל עונה, ולשון זה נראה עיקר], ואיך מתפרשא מתניתין, וי"ל דכל שאם תראה היום לא תקבע לה וסת אף בצירוף עוד ב' ראיות זיוס זה, אינה צריכה לבדוק, אף שיש נפקותא אם לא תראה היום ותראה למחר ותראה עוד ב' ראיות זיוס המחרת, דבדיקה זו לא תועיל להחמיר אלא להקל שאם לא תבדוק נחזיק שלא ראתה ותקבע וסת למחרת, ואם תבדוק ותמצא טמאה לא תקבע וסת למחר, ולא מצינו חיוב בדיקה להקל, (עי' לקמן ב' תוד"ה אפי', ובחדוד הלכות שם), ולפיכך כל שראתה יום אחד אינה צריכה בדיקה למחרתו שאף אם תראה לא תקבע, ואם עבר היום ולא הרגישה נראה דלמחרתו צריכה בדיקה שאם תראה תקבע לה וסת דסמכינן דאחמול מדלא ארגשה לא חזאי וחשיב מעין סתום, [ומה"ט נמי אינה צריכה בדיקה, דלענין שנחשב הפסקה למיקבע למחר אם תראה, סמכינן אהרגשה]. (ס"ה סק"ב).

שם אלא ללוי דאמר שני מעינות הם תבדוק, עי' מש"כ לקמן ל"ה ב'.

י"א ב' מימי טהרה לימי טומאה כו', עי' מש"כ בסיומן א' ס"ק כ"ו.

שם עבר לילה אחת בלא תשמיש וראתה טמאה, נראה דהך ראתה היינו שמצאה בבדיקה, ואין בדיקה כתשמיש, [שהרי ראתה מחמת תשמיש אפילו לאחר כמה חדשים טהורה כל שעדיין לא שמשה ד' לילות וכדמניא ס"ד ב' מעשה ונתן לה רבי ד' לילות מתוך יב"ח]. (סי"ג סק"ו).

שם תינוקת שלא הגיע כו', מעיקר הדין נראה דודאי כל שמכתה מוציאה דם ודאי אית לן למיתלי במכה, וכדין אשה שיש לה מכה לקמן ט"ו א' ס"ו א', אלא דהכא אחמרו רבנן לנהוג בדם בתוליס כבדס נדה, וקמיפלגי עד היכן אחמרו, ואפשר דגזירה זו שמאי והלל תקנוה, ולא אנשי כנה"ג, ופלוגתא עד היכן יש לגזור. (סי"ג סק"ב).

שם דאימא שמש עכרן, עי' מש"כ בסיומן ו' סק"ו.

כו', והיינו דעוון זה יש לחוש בו לאימכורי טפי מבשאר עבירות, ועי' ר"ן פ' שמונה שרשים.

בסנהדרין נ"ט ב' תוד"ה והא וי"ל דשוא"ת נמי הוא דמי שמצווה על פריה ורביה מצווה נמי שלא להשחית זרע, נראה דאין הכונה שכשמשחית הזרע הרי הוא כאילו עובר בקום ועשה על מצות פריה ורביה, וכל האיסור הוא שאינו עוסק בפ"ו, דא"כ אכתי קום ועשה הוא, ועוד דודאי אף מי שכבר קיים פ"ו ואשתו מעוברת ואינו יכול לישא אחרת מ"מ הוא מצווה על השחית, ואילו לישא עקרה וזקנה רשא, ועוד דקרא כתיב כי השחית כל בשר את דרכו על הארץ, והיינו לבטלה כדאמר נדה י"ג ב' בני מצול נינהו, ומצואר דהחטא הוא ההשחית ולא שלא עסקו בפריה ורביה, וכן בער ואונן מצואר דהאיסור הוא ההשחית כדאמר יצמות ל"ד ב' הללו כמעשה ער ואונן, אף דבמניקה קיימין דלכו"ע ראוי להזהר שלא תתעבר, אלא הענין הוא דבכלל מצות פרו ורבו נכלל גם שלא להשתמש בענין הזה אלא לפריה ורביה, והו"ל לאו הבא מכלל עשה על כל הוצאה שלא בדרך תשמיש הרגיל, ואפשר דכיון דמפרו ורבו יליפין, אין איסור אלא על הוצאה בעקירה בכת, אבל הוצאה כעין ההיא דנדה י"ג א' כל זמן שאצבע צעין כו' וכמו שפרש"י שם, אפשר דלא מיתקרא מדאורייתא, בצני נח קודם מתן תורה, [בעוד שהיו מצוים בזה, קודם שנשנית בסיני, כמצואר בסוגיין דלאחר שנשנית רק לישראל נאמרה], וכש"כ שלא היו מצוים על הרהור המציא לידי טומאה.

ובשניתנה תורה לישראל, ונתחדש איסור ונשמרת מכל דבר רע שלא יהרהר ביום ויבא לידי טומאה בלילה, כדאמר ע"ז כ' ב', ודרשא גמורה היא כמו שהוכיחו תו' שם מההיא דכתובות מ"ו א', [ומיהו ברמב"ן בהוספותיו לספר המצוות ל"ת י"א כתב דלא מיתקרא מדאורייתא אלא במחנה], נראה שיש לפרש שזה בהוספה על איסור ההשחית, והוסיף הכתוב לאסור גם את המחשבות בענין שאף הם חלק מן המעשה, שלא לצורך פ"ו, דהיינו אשתו המותרת, ונראה דאף סריס וזקן שאינם יכולים לבא לידי טומאה, אסורים באיסור הזה, שהוא איסור עצמי על הרהור, דריקן הכתוב כל יצרא דעריית רק לצורך המותר, והזכירו הכתוב בצמיכות לטומאת לילה, לבאר שבהרהור הזה הכתוב מדבר, וגם יש בו תוספת חיוב אם באמת גרם לטומאה ע"י הרהור, שנוסף עליו עוון ההוצאה, כיון שההרהור היה באיסור, אבל המהרהר באשתו המותרת ובא לידי טומאה אין עליו איסור, [ובדוקה הלכות חסידות כתב דרבותיה דיחזקאל דאף באשתו לא הרהר, עי' תו', וכנראה כוננו ליישב קושייתם], כשם שאם טרח בדרך וראה קרי מחמת הטורח (כדאמר שבת קכ"ז ב') שאין עליו איסור, והרהור

בל היר

י"ג א' נשים לאו בנות הרגשה נינהו, נראה דר"ל שאין בהם בכלל ענין זה של שימוש בכחות הפרו ורבו בדרכים אחרות, וממילא אין בהם לאסור, ואילו היה שייך בהן ענין זה, אפשר דהיו מצוין על זה, אף שאין מצוין על פרו ורבו, די"ל דהיינו טעמא משום דקום ועשה לאו צדידהו תליא מילתא, דכתיב והוא ימשל בך, אבל השב ואל תעשה שבכלל מצוה זו שפיר היה שייך לחייב בהו גם את הנשים, ועוד דאף אם נימא דכיון דפרו ורבו לא נאמר עליהן, הרי גם הלוא הבא מכלל עשה לא היה חל עליהן, מ"מ שפיר אמרינן דלאו בנות הרגשה, דהאי טעמא עדיף טפי דלא שייך בהו הרהור וי"ל, וכה"ג באיש נמי הו"י שרי, ואי הו"י אמר משום שאין מצוות בפ"ו היה משמע דבאיש כה"ג אסור, ועוד כתב הרמב"ן דאי לאו דלאו בנות הרגשה נינהו, אכתי לא היו משוכחות אפילו אין מצוות, ועוד דמגרות ית"ר בנפשן, ודעת הרמב"ן דבאמת גם השתא נשים מצוות בהשחית, דכל בשר כתיב, והיינו שאסורות להשתתף עם הזכרים בפעולות האסורות עליהם, כגון של"כ או לזרות בחוץ, [וכן לאבד הש"י א"ת, וי"ע אם זה דאורייתא עי' בתו' הרא"ש המוצא להלן]. — ונראה מכל זה דנשים אין מצוות על איסור הרהור, אלא שיש למנוע משום דמגרו ית"ר בנפשיה, ועי' יו"ד סימן של"ה ושנ"ב דלא חיישין באשה שתבא לידי הרהור.

שם אוחז והתניא ר"א אומר כל האוחז כו', בתוספות הרא"ש לקמן מ"ג א' תמה הרי משמרת תרומה הוא דאורייתא, וכי בשביל חכמים שאמרו כאילו מציא מצול לא ימנע מלטמאות את התרומה, ואפשר לפרש כוננו משום דחששא דילמא אחי לאוסופי אינה אלא חששא דרבנן, אבל נראה דאף בדודאי אחי לאוסופי קאמר, ומשום דכיון דאינו מכין לכך ואינו מהרהר, ואוחז רק למנוע טומאת התרומה, אין כאן איסור תורה, וכמש"כ להלן דעיקר האיסור הוא דרך תאוה ורצון.

י"ג ב' ולימא אסור דקמגרי יצר הרע אנפשיה, אפשר דבכל איסורין אין מנדין אלא בהתראה וכשדעתו לשב לכתלו, עי' ציו"ד סימן של"ד בש"ך סק"ב, שאין הנידון אלא לצורך העתיד, ובעיקרו מלאנוהו בדברים שבין אדם לחבירו כגון בכבוד חכם או בתשלומין שמנדין אותו עד שיפייסנו, וישלם, והיינו דפרכינן דלימא אסור, וממילא יהא דינו כשאר איסורין שמנדין, ומשני משום דקמגרי ית"ר אנפשיה, הלכך אפילו בחד זימנא ובכל התראה מנדין אותו כדי שלא יהא נמשך, וכדאמר ר"א בתר הכי שכך אומננו של ית"ר היום אומר לו עשה כך

לזרות בחוץ דפשיטא לכו"ע לאיסור, ובאמת קשה מזה לדעת היש"ש לעיל י"ג ב' דהתיר מוך בכל הנשים, דא"כ למה זה התיר ר"א לזרות בחוץ, כיון דאפשר במוך, ועי' מש"כ לקמן מ"ה א'. — הא דנקט ר"א מניקה ושזיק לקטנה ומעוברת, י"ל דלרבותא נקטה, אע"ג דאפשר למסמכו צדיקים וחלז ולא חשיבא סכנה כ"כ, מ"מ שרי, א"י שמא בקטנה ומעוברת סבר כרבנן דמנהגו של עולם הוא ומן השמים ירחמו, אבל במניקה שאין הסכנה לעלמה ממעשה זו, אלא לולדה ע"י העדר מזונות לא חשיב כ"כ מנהגו של עולם למיסמך אשומר פתאים, [ומיהו בפשוטו אף רבנן מודו דשרי במוך, אלא דס"ל דאין חייבות, וא"כ אכתי הו"מ ר"א למיתני גם קטנה ומעוברת, אלא ש"ל דר"א נמי נריכות לזרות מבחוץ קאמר, וזה דוקא במניקה, ועי' מש"כ לקמן מ"ה א'].

בתר' שם ד"ה ולא ואר"י דהתם מיירי בלא הוצאת זרע דשרי בו, ז"ע דהא בנדה י"ג א' תניא הא למה זה דומה לנותן אכזב בעין שז"ז שאכזב בעין עין מדמעת וחוזרת ומדמעת, ואף בנגיעה שלא דרך תאוה, וכש"כ הכא, וע"כ ז"ל דבאשמו שאני, וכל כי האי חשיב כדרך כל הארץ, ועדיף מאקראי שהתירו בסמוך, ולמה שזדדנו לעיל דאיסור זה של עין מדמעת אינו נלמד מפרו ורבו, ובני נח לא היו מזהרין עליו, ואיסורו רק מקרא דונוגמרת מכל דבר רע, א"כ ניחא בפשיטות, דהאי קרא על הרהורים אסורים נאמר ולא באשמו המותרת. — ועי' בא"ר או"ח סימן ר"מ.

שם בא"ד עוד אמר ר"י דלא חשוב בו' אבל באקראי בעלמא בו', ודאי הוצאת ז"ל אפילו באקראי בעלמא הוא איסור גמור, אבל בהיות האיסור עיקרו שלא להשתמש בעיניו זה אלא באשמו המותרת, סברא הוא דבאשמו המותרת כיון ששני משכבות באשה, ויבמה גם היא נקנית אף צדיאה שלא כדרכה, דהחשיבה תורה ענין זה כביאה גמורה, דבאקראי אין זה בכלל האיסור, ואף זה חשיב דרך כל הארץ, ומה שמאנו צער ואוין שנענשו על כך היינו משום שנהגו כן בקצב, וכשנהגו כן בקצב יש בזה איסור של לבטלה, ולא רק משום שלא עסקו בפ"ו, דהא אדר"א צמינקת קאמרי ליה רבנן שזה כמעשה ער ואוין, והטעם דכל שאינו נוהג כדרך כל הארץ הר"י בכלל האיסור, — ונראה דדוקא שלא כדרכה התירו באקראי ומשום דמשכבי אשה חביב, אבל דרך איברים אף באקראי אסור, וכדין כל הוצאה לבטלה, וכן מדוקדק לשון הטור והרמ"א באה"ע סימן כ"ה, וזה דלא כמ"ש בדרישה שם.

בב"י אה"ע סימן כ"ה צדק הצית כתב שאילו ראה ר"י מ"ש הוזהר בעונשי המוציא ז"ל כי הוא גדול משאר עבירות שבתורה לא היה כותב זה שכתב, והדברים

האסור וכן נגיעה האסורה הגורמין להוצאה אפילו בעין הוצאה דנותן אכזב בעין, יש בהן מן החומר של הוצאה כדאמר נדה י"ג א' כל האוחז בו' כאילו מציא מצול לעולם בו' וכל כך למה מפני שמוציא בו' ושם י"ד א' רוכבי גמלים כולם רשעים [ועי"ש בתו' דשלא בהרגשה נפיק בזה בדרך כלל].

ולאחאמור הדברים מתחורין כמש"כ בתו' הרא"ש בימות י"ג ב' דלא מקרי השחתת זרע אלא צמי שגורם ע"י חימום שמוציא ז"ל בו' אבל לאחר שנעקר הזרע מן הגוף לא שייך ביה השחתה, עכ"ל, דאין האיסור צמה שנאבד הזרע, אלא האיסור על מעשה ההוצאה שלא בדרך פ"ו, ולפי זה אפשר דאף מי שנסתתמו מעינותיו ע"י חולי, אבל עדיין ראוי הוא לכל מעשה התשמיש, דנמי אסור לנאוף ביד, ואף צבן נח קודם מתן תורה, [ומיהו הדבר צריך הכרע, כיון דסוף סוף כל האיסור מפרו ורבו נפקא], וכש"כ בישראל דאף בהרהור כתבנו לעיל דאסור, ולעומתו מי שע"י חולי נאסף זרעו בשעת תשמיש לשלפוחית המ"ר ויוצא אח"כ עם המ"ר [כמו שהדבר מצינו באלו שהורכו לנתוח על עזירת המ"ר], מ"מ מותר באשמו, דכיון דעקירת הש"י נעשה בדרך כל הארץ, הרי זה מותר, ואף שמחמת חולי הזרע הולך אח"כ לאיצור, ומיהו באלו שהנקב בגיד סמוך לגוף ועי"ז מוריע בחוץ ממש נראה דאין להחיר, שאין זה כדרך כל הארץ, וז"ע בכ"ו.

ביבמות ל"ד ב' א"ל הללו אינו אלא כמעשה ער ואוין, יש לעי' ומ"ט דר"א, והא ודאי לית מאן דפליג באיסור לבטלה, ור"א גופיה אמר נדה י"ג א' כל האוחז באמה בו' כאילו מציא מצול לעולם, ונראה דטעמיה דר"א דכיון דהעיקרה היתה בדרך הרגיל אין כאן איסור, וכמש"כ לעיל דעיקר האיסור הוא על מעשה ההוצאה, ונהי דבעלמא ודאי אף כה"ג אסור מיהא מדרבנן, (וגם משום ציטול פ"ו), מיהו הכא שיש חשש סכנה אם תתעבר, לא גזרו חכמים, ורבנן סברי דכיון דתחלת שמושו על מנת לזרות מבחוץ לא חשיב כדרך כל הארץ, והו"ל כמעשה ער ואוין, ועוד י"ל דס"ל לר"א דכשעושה כן כשהיא מסוכנת להתעבר, חשיב כעין אקראי ולא אסרה תורה כה"ג כשדש מצפנים.

ויש לעי' כיון דאפשר במוך, אמאי התיר ר"א לזרות מבחוץ, ובפשוטו מוך חשיב טפי דרך תשמיש מלזרות מבחוץ, תדע דלר"מ לעיל י"ג ב' הרי לא אהדרו חכמים כדאהדרו ליה לר"א, ועי' בתשו' הרא"ש שבצ"י סו"ס כ"ג, ואפשר דכיון דתרוייהו שרו מדאורייתא, ומדרבנן שלא במקום צורך תרוייהו אסירי, שוב לא ראו חכמים צורך להעדיף ציניהם, וגם י"ל דמוך יש לחוש בו דאחו לאימשוכי ולמימר דמוך אף בעלמא שרי, משא"כ

כל נ"כ השו"ע שם לא העירו כלום לאסור פרקדן שלא בשעת ק"ש, והרי הדבר כמפורש להדיא שאין איסור פרקדן אלא בק"ש או בקובע עצמו לישון, וכ"מ בשעה"ס סימן רל"ט אות י"ב, ובפסקי הרא"ש ברכות פ"ב ס"ד כתב דאסור לשכב ויש לפרש דהיינו בקובע, דבא"ח סימן ס"ג ובאה"ע סכ"ג משמע בדבריו להיתר וכמש"כ, ומיהו נראה שיש להמנע מכך שמה יצא להתהפך אפרקיד בשיתו, (ועי' בתו' הרא"ש ברכות ונדה ובתו' ר"י החסיד ברכות ואין מדבריהם ז"ל כל ראייה לנידון דידן).

ובן לפי הערוך דאפרקיד היינו פניו למטה נמי מוכח בגמרא דשלא על דעת לישון שרי, דהא אמרין זבחים ה' א' דר"ל רמי אמעוהי, והיינו פניו למטה כמש"פ רש"י, ועי' תו' גיטין מ"ז א' שהיה דרכם בכך, ומיהו י"ל דמכלי. — (פירוש מלת גני נראה שהוא שכיבה בקובע באופן שאפשר שישן בינתיים, דאין לפרש דפירושו ישן ממש, דהא אף במתי מדבר אמרו הך לישנא ב"ב ע"ד, וכן באברהם אבינו שם נ"ח א', גם אין לפרש דפירושו סתם שכיבה, דלא מצינו בתרגום שיתרגם שכיבה, גני, וכן בגמ' לא הזכירו לשון זה אלא בענין שכיבה לישון, וכדאמרו ברכות ג' א' נפ"מ למאן דגני צבית אפל, וכן אמרו יומא כ"ב א' שאני מייגנא ממיקס, וכן אמרו חגיגה ה' ב' רב כהנא גני כו', ובברכות כ"ה א' הני ייפי דבי רב דהני גנו כו', והתם ר"ל ישנים ממש, ומה דבתרגום איוב מ' בפסוק תחת אלים ישב מתרגם יגני כמו שהביא הערוך, נראה דהתם נמי הכונה שישכב תחת כל האילנות זמן רב, [וישכב דמתרגמינן ישן ממש איכא טובא, כגון עד מתי עלל תשכב, וכן מעט חזק ידים לשכב]]. (ברכות י"ד ב').

מתנאי' נמצא על שלו כו', נראה דחיובא אפרישה ומיירי דפירש בא"ח, דאכניסה לא הוי בשיעור וסת אף בנמצא על שלו, דלמא בקוף ביאה ראתה. (ס"ד ס"ק י"ב ועי"ש המשך הדברים).

גמ' איכא בינייהו דאשתכח מאכולת ריופה, אבל אישתכח מאכולת שאינה ריופה אף ללישנא דדחוק מביא חטאת דכל שלא מצאנו מאכולת שאפשר שהדם ממנה, אין אנו מסתפקים כלל במאכולת דבאופן רחוק הוא דמשכח"ל שהשמש ירצוף המאכולת, ולפיכך כשלא נמצא מאכולת כלל מביא חטאת, וה"ל בנמצאת מאכולת שאינה ריופה הר"ל כלא נמצאת מאכולת כלל שהרי על הך מאכולת אין להסתפק שמה הדם ממנה. (ס"ג ס"ק א' ועי"ש המשך הדברים).

שם בדקה בעד הדדוק לה כו', מתבאר בסימן ג' סק"ב. שם אחמר בדקה בעד שא"כ לה כו', מצאנו בזה ג' מחלוקות רבי מטמא משום נדה ור"ח משום כתם, ור' יוסי מטמא לגמרי [לפי' תו'], והנה ע"כ הך עד

ל"ע, וכי זותר מה שאמרו בתלמודן נדה י"ג א' כאלו מביא מבזל, וחייב מיתה, וכאלו שופך דמים, וכאלו עובד עכו"ם, ועוד דמ"ל איסורא רבא מ"ל איסורא זוטא וכי דיינין להקל בשעת הדחק, אלא דכיון דרהיטת הדברים בנדרים ובסנהדרין ביאה רגילה שלא כדרכה נמי שרי, ע"כ לחלק דבאקראי לא חשיב משנה מדרך העולם ואין כאן איסור. (בימות ס"ה).

י"ד א' ק"ש הוא דלא יקרא הא מנגנא שפיר דמי, לכל הפירושים שזרש"י ותו' אין איסור אלא בשוכב ע"מ לישון אבל בשוכב שלא על דעת לישון אין לחוש למידי, שהרי לא יתקשה ולא יתגלה לפרש"י וכן לא יניח ידיו על אברו, וכן לא מצינו איסור שיפלו בגדיו על אברו, ולא אסרו אלא מכנסים הדחוקים, ובישיבה נמי בגדיו נופלים עליו, אלא דוקא לישון כך חששו בדבר מועט, וכן מה שפירשו בתו"י היינו שיצא לידי קרי בשיתו, אבל בער לא חיישין למידי, ולפי זה לשון הגמ' מייגנא היינו דוקא לישון, וכן פרש"י ברכות י"ג ב' בהדיא, ונריך לפרש דבהא דדייק מהא דפרקדן לא יקרא ק"ש דמייגנא שפיר דמי, הוא משום דסתם פרקדן לענין ק"ש הוא כששוכב לישון והלכך נקטו בגמ' שכשהזכיר פרקדן לענין ק"ש ראוי להזכיר שאסור לשכב פרקדן כשצא לישון, ומדלא הזכיר ש"מ דמייגנא נמי שפיר דמי, א"ל לשון פרקדן לא יקרא ק"ש משמע שצא לפרש דין הפרקדן, ומשמע דשרי להתרגל כן בקציעות, דאי לאו הכי הו"ל למימר לא יקרא ק"ש בשעה ששוכב אפרקיד, כיון שאינו דבר רגיל בקציעות, ודחינן שלא הזכיר לפי דהך פרקדן כולל גם מוטה מעט דזה שרי אף בקובע עצמו לישון, [ואפשר נמי לומר דפשוט מסבירא דאסור לישון אסור נמי לשכב שכשיתרגל לשכב פרקדן כבר יתהפך בשיתו שלא מדעתו, ולכך פריך בגמרא בפשיטות מהא דר"י הא מייגנא ש"ד, אבל מש"כ נראה יותר, וכ"מ מפרש"י בצרכות שם ד"ה מייגנא].

ובן הרמב"ם לא הזכיר אלא שאסור לישון, וכן בשו"ע אה"ע סימן כ"ג ס"ג, וכן בא"ח סימן ס"ג ס"א הזכיר פרקדן סתם בלא הטייה לענין ק"ש ולא העיר כלל דאף בלא ק"ש אסור, וביותר שכתב שם ואם היה בעל בשר הרבה מטה מעט וקורא, מבואר דעד שצא לקרות שוכב פרקדן, ובאמת מבואר כן בגמ' דנראה דלישון פרקדן לא התירו אף לצעל בשר [דבכולהו לייט ריב"ל, וכן לא הוזכר בפוסקים היתר בזה] דאף צעל בשר יכול שפיר לשכב על נדו, אלא דכששוכב פרקדן קשה לו להטות [וכ"ה לשון הטור ואינו יכול להתהפך על צידו] ומשום דטורח הוא לו (כלשון תר"י שצ"י שם) התירו לו בהטייה מעט, ולפי זה מבואר בגמרא דמותר לשכב פרקדן שהרי ר"י דמכלי וקרי היה שוכב פרקדן עד שצא לקרות, וכן

לאפשר דאף צמשוך צעי רבי כגרים ועוד וכן ר"ח ובלא"ה טהורה, והרמב"ן בהלכותיו מביאר דס"ל דאף צמשוך טהורה צפחות מכגרים וכן כתב הראב"ד, והר"ה השיג, וה"ה צפ"ד מא"צ הי"ח הסכים לדעת הראב"ד. (ס"ג סק"ג וע"ש).

שם אי אתה מודה שצריכה כגרים ועוד כו' אף אתה עשיתו כחם, פי' דכי היכי דיש להסתפק במאכלות הי"ג יש להסתפק בשאר מקרים ומה"ט אמנם כתמים דרבנן, [אף בדליכא טעמא דלא ארשה וכמ"כ בסימן ט' סק"ו], וה"ג צדקה כן, ורבי ס"ל דדליכא צמה לתלות טמאה מן הטהרה בשצדקה, ומ"מ דדליכא צמה לתלות טהורה, ויש להסתפק באין צו כגרים והוא משוך אי טמאה, שהרי אף ממאכלות יחכן שיהא משוך אלא דבעד הדדוק לא מקילין כולי האי אבל בעד שאינו דדוק שפיר י"ל דדמי לכחם דאף צמשוך תלינן, ונחלקו צוה הראב"ד והר"ה, ודעת הראב"ד דטהורה וכן דעת הרמב"ן בהלכותיו פ"ד דין מ"ו, וכ"כ המ"מ צפ"ד מא"צ הי"ח, ולפיכך אפשר להקל. (ס"י סק"ג).

שם וחייבין אשם תלוי, נראה דדוקא צרחתה בלא הרגשה אבל אם הרגשה צריחת האורה לאחר שפירש אף שצדקה שיעור אחר אין חייבין בא"ת. שו"ר שצצבעות י"ז ב' אמרו חייב שחיס, ועי' בספר מרן זללה"ה קמא סימן נ"ב סק"ב. (ס"ג סק"ו).

תוד"ה צעד נראה לפרש כו', מתבאר בסימן ג' סק"ג, ס"י סק"ב.

ט"ו א' אמר רב למפרע ור"מ היא, לעיל ו' א' תניא דצממאה צדיקה אינה מטמאה את צועלה וצבתם מטמאה, וקאמר רב דמתני' כי האי תנא, ולפי דרב ס"ל דכתמים אמנם פליגי וס"ל דאף כחם אינה מטמאה את צועלה, מסתבר ליה לפרושי דהיא צריחת ר"מ שגאה משום דאשכחן דר"מ מחמיר בכתמים [עי' לעיל ה' א' בתו'], ונראה דאף לרב דמתני' ס"ל דמטמאה את צועלה, מ"מ לא קי"ל כן אלא ככתמים דפליגי עליה וס"ל דאינה מטמאה את צועלה. (ס"ג סק"ה וע"ש).

שם והוא שצא ומצאה בתוך ימי עונתה, מתבאר בסימן ד'.

שם סד"א ה"מ היכא דאיתיה צמתא דרמיא אנפשה וצדקה כו', אע"ג דגם ישנה מותרת, ה"ט משום דכי איתיה צמתא אס' איתא דחויא הויא אמרה ליה משא"כ צא מן הדרך, וגמ' עדיפא מינה קאמר דאי לא הוי תני הבאין מן הדרך הוי ס"ד דאף בערה אסורה עד שתצדוק דלא רמיא אנפשה. (ס"ד סק"ה).

תוד"ה אפילו תימא היאך מותרת הא אמרינן כו', משמע להו דאף צישנה מתיר רצ"ת, דאי לאו

איירי דגרע מחלוק שלצשתו דצחלוק שלוצשתו לכו"ע טמאה מיהא משום כחם, שהרי לא מצינו מאן דפליג דדין כתמים צבגדי האשה, וע"כ דהכא איירי בעד שאינו דדוק כ"כ כמו חלוקה, וא"כ רבי דמטמא הכא משום נדה כש"כ צדקה בחלוקה דטמאה משום נדה, ויש לעי' הא כל כתמים אית צוה ספק מעלמא ואפילו צממאה כחם אחר הטלת מ"ר או א"ת דאיכא למימר טעמה צהרגשת מ"ר ושמש אפ"ה טהורה מן הטהרה משום דמספקין צמעלמא וכמשנ"ת בסימן ט' סק"ו, וא"כ ה"ג צדקה בחלוקה נמי תהא טהורה מה"ת מחמת ספק מעלמא, וכי פליג רבי צהא, וגם משמע דצחלוקה אף ר"ח מודה דטמאה נדה מדקמפלגי בעד שא"כ, [דכחא דהיתירא עדיף ואס' איתא דאף צחלוקה פליגי הו"ל למימני פלוגתייהו צחלוק לאשמועינן דאף צו אינה טמאה אלא משום כחם לר"ח], וי"ל דצדקה גרע דיש כאן ריעותא קמן כיון שצעד צדקה נמצא עליו דם, ולא דמי לכחם שאין שום ריעותא במקור אלא שאנו באין לתלות במקור, ואף דלאורייתא איכא למימר סברא זו. (ס"י סק"ה וע"ש בסק"ב).

שם צדקה צעד שאינו דדוק לה והניחתו בקופסא כו', יש לעי' ל"ל הניחתו בקופסא הי"ג אס' החזירתו למקום שנטלתו משם דכי היכי דלא מספקין דילמא מעלמא אתי עד הצדיקה הי"ג משעת הצדיקה עד למחר, ונראה דה"ל אלא אורחא דמילתא קמני דלאחר צדיקה מנעמנו, עי' להלן ד"ה תוד"ה.

והא דנקט ולמחר מצאה עליו דם נראה נמי דאורחא דמילתא קמני, דאם צדקתו מיד דבר קרוב שאפשר לזכר אס' הדם לא או יצא שאם הוא יצא ודאי לאו מן המקור קאתי, [ואם הוא לא נראה דאכתי צספק קאי, [וכן מוכח צמש"כ רש"י דצטחתו צירכה הוי ס"ס והיינו דאמרינן דילמא מעלמא איתא על העד וממנו נתלכלך ירכה נמצא שהיה לא צשעת צדיקה]], וגם לפעמים מתבאר ע"י עוד צדיקה מיד, אבל צשהצניעמנו למחר צוה אי אפשר לזכר ולפיכך נקט ולמחר מצאה. (ס"ג סק"ג).

תוד"ה ולמחר אבל צשאינו צדוק לה הוי ס"ס כדפרש"י, מתבאר בסימן ג' סק"ג.

תוד"ה אמר אפילו ר"ח, מתבאר בסימן ג' סק"ג.

י"ד ב' אי אתה מודה שצריכה כגרים ועוד כו', ר"ל הרי העד אינו צדוק ממאכלות וא"כ איך אפשר לטמאות ודאי צנמצא כגרים ועוד דהא אפשר נמי שיהא ממאכלות כגרים ועוד ונהי שאין זה שכיח כ"כ מ"מ מספיקא לא נפיק, ולפי זה אפשר דצמשוך א"צ כגרים ועוד לרבי ואפ"ה פריך ר"ח מהא דצעגול מודה דצריך כגרים ועוד, ולפי זה אף לר"ח טמאה משום כחם צמשוך אף באין צו כגרים ועוד, מיהו אין הדבר מוכרע

י"ז א' הא בחדתי הא בשחקי, ע"י חו"ב שבת קי"ג א'. שם שלג אינו לא אוכל ולא משקה, בתו"ב ב"ב כ' א' משמע דחשיב אוכל, ושמעתי שזרש"ז וזמא"רי גורסין דהוי אוכל.

שם נטמא מקצתו לא נטמא כולו, א"ה, ע"י מש"כ בחו"ב מקואות פרק שביעי סק"ג לענין אם אפשר לטבול בשלג שלא הופשר דהשלג חשיב כמחזור זה לזה להטבול לארבעים סאה, דהא לענין טומאה אמרינן הכא דאם נטמא מקצתו לא נטמא כולו, ומדאמרינן נמי דנטמא מקצתו נטהר כולו אלמא דחשיבא השקה לכולו.

י"ז ב' תוד"ה אפילו מלא חרדל, א"ה, ע"י מש"כ בחו"ב עוקצין ס"א סק"ו דאוכלין הנוגעין זה בזה מטבטבין להחשב כביצה שיתטמא האוכל הנוגע בטומאה אע"פ שאין בו כביצה, ואע"פ שהאחרים אינם מתטמאין ע"י נגיעתו, וזוהי נחא קושית תו'.

י"ח א' דתניא משע חנויות כולן מוכרות בשר שחוטא ואחת מוכרת בשר נבלה כו', א"ה ע"י מש"כ בחו"ב חולין ס"א סק"ג ג' דענין קבוע הוא דלא אמרה תורה למיזל בשר רובא אלא במאורע שנעשה והנידון אם נעשה ע"י הרוב או ע"י המיעוט, כגון בשר הנמלא, וכן כל פירש, דנעשה מעשה המספק, זוהי אמרה תורה למיזל בשר רובא לומר שנעשה ע"י הרוב, אבל כשלא נעשה דבר ואינו באין לדון אם נפגוש את הרוב או את המיעוט כגון בא ליקח מאחת מן החנויות או לזרוק אבן על אחד מנ"י ישראל וגוי אחד, זוהי לא דיינין רוב לומר שיפגוש את אחד מן הרוב, ולכן גם בתערוכות דזבחים שלא נחבטל האיסור להיות נותר ע"י ציטול ככל חד בתרי, דשלשתן מותרין, מחמת חשיבותו, הרי הוא ממילא צדין קבוע כשאנו באים ליקח מן התערוכות דלית לן למימר שנפגוש אחד מן הרוב, ולעומת זה אם פירש אחד מן התערוכות שפיר נידון כל דפריש, וכמבואר בזבחים ע"ג, ואמנם שרש הענין הוא דהחשיבה תורה מיעוט הקבוע במקומו לחשבו כמחצה על מחצה, וגם כלפי עצמם, כגון י' מתים ואחד מהן ישראל חייבין לטפל בקבורתם כי כל אחד נחשב כספק ישראל, וכמבואר צו"ד סימן שע"ד ס"ג, ומהאי טעמא לא דיינין שיפגוש את הרוב, כי שמא יפגוש את המיעוט החשוב, ומהאי טעמא באזלא אידי לגבייהו כיון שהמעשה נעשה במקומו הרי חשיבות המיעוט קיימת וגם בתערוכות כשלא נחבטל האיסור נחמו לו דין קבוע כל זמן שהאיסור צודאי בתערוכות.

אבל מדברי מרן זללה"ה באגרתו להגרא"ז ו"ל ובאהלות סכ"ג סק"ד, נלמד דענין קבוע הוא לומר שאין כאן תערוכות, והוא נידון לעצמו, ולכן הנידון הוא מי האיש הזה האם ישראל או נכרי, ואין ענין באנשים

הכי אין כאן קושיא די"ל דסגי במה שלא הרגישה [ובערה סמכין שלא הרגישה וא"ל לשאל], אבל בתוך עונה אסורה, ואע"ג דלעיל י"ב א' נידדו לפרש מתני' בערה דוקא היינו דוקא לס"ד, אבל למאי דפשיט ליה התם, מסתברא ליה ודאי דאף ביטנה איירי ואף בהא שרי רבנ"ח.

ט"ו ב' ל"ש אלא שאין לה וסת לימים אלא יש לה וסת לימים ולקפירות כו', מתבאר בסימן ד' סק"ח.

שם והתניא חזר שמת כו', לכאורה דוקא מת, אבל חי וליתא קמן לא שרינן, וכמש"כ תו' ע"ז מ"א ב' בשם ירושלמי דבמת מתוך יישוב איירי, וא"כ לא דמי לאינן ספיקות, ואפשר דהיינו דמשני דודאי הוא שאינו מוציא מתחת ידו דבר שאינו מתוקן, ומוציא מתחת ידו דוקא קאמר והיינו כשנותן לחצירו או שמת.

שם ספק וספק הוא וכד"ר"א דאר"א מערים אדם כו', מהא דמשמע דאף מגורה מלאה פירות אינה חייבת במעשר אי עבד לה כד"ר"א, יש ללמוד דאי זורה מעט מעט אף אם אספן אח"כ ונעשה ערימה פטור וכמש"כ הר"ן ב"מ פ"ח ב' הובא בחו"ב מעשרות ס"ב סק"ג שאין העמדת ערימה ומירוח אלא בסמוך לזרייה, אבל אח"כ אינן נחשבין בפעולות איסוף התבואה. (מעשרות ס"ב סק"ו ועי"ש).

שם והא הכא דודאי הטילה נפל ספק גררוהו כו', אע"ג דהרי הניץ וראה שאיננו וא"כ ודאי גררוהו, [ולחששא שמא האהיל עד שלא ראה ובאותו רגע גררוהו י"ל דחששא רחוקה היא], הרי פירשו תו' דגררוהו ואכלוהו בעינן, דאי לאו הכי איכא למיחש שמא הוא כנגד רגליו, ואם יש בחורו פותח טפח שמא האהיל כנגד חורו והמשיך את האוהל, ומיהו לפירוש קמא שבתו' דרגליו ברשות הרבים ואין בחור פותח טפח, ק"ק למה לא נימא דודאי גררוהו מדלא ראהו, ושמא איירי בהניץ באופן שאין הדבר ברור שהיה רואהו, ושפיר יש להסתפק שעדיין לא גררוהו ומ"מ לא ראהו. (פסחים ט').

ט"ז א' בעו מיינה דר"נ וסתות דאורייתא כו', בסוגיא, מתבאר בסימן ד' סק"ט.

שם כאן שדקה עצמה כשיעור וסת, מתבאר בסימן ד' סק"א.

תוד"ה אלמא כיון דראתה עכשיו כו', מתבאר בסימן ד' סק"ט.

תוד"ה ומר נראה דדוקא במרגשת כו', מתבאר בסימן ו' סק"ה.

תוד"ה ב"ש ונראה לר"י כו', מתבאר בסימן ב' סק"ח.

נגעי אדם ובגדים ובתים, ונקט פלוגתא דמתיבתא דרקיע.
(נגעים ס"ו סק"ז).

שם בנגעי בתים כי הא פלוגתא כו' בנגעי בגדים כו' מניין לפריחת בגדים שהיא טהורה כו', א"ה, עי' מש"כ בחו"כ נגעים ס"ה ס"ק י"ג אם צבתים ליכא דין פרח בכולו לטהר, דהא צבגדים נמי פלוגתא היא הכא וכמ"ש בכ"מ פ"ב ה"ח ועי"ש במל"מ, ובגמ' כאן משמע דהך פלוגתא ליחא צבתים, מדמוקמינן צבתים בפלוגתא אחריית, וגם ילפותא דילפינן צבגדים ליחא צבתים, ומשמע דלכו"ע ליכא דין פריחה צבתים, וכ"ה בחוספתא סופ"ו, [אלא דהתם איחא דגם צבגדים טמא, והרמב"ם פסק כמ"ד בצבגדים טהור], עי"ש.

שם ארכו כשני גריסין כו', וברש"י, עי' חו"כ נגעים ס"י סק"ד.

שם אמר ר' אבהו אמר קרא דמיה דמיה הרי כאן ארבעה, ומ"מ אי לאו צין דם לדם הוי מטמאין כל שיש בו מראה אדמיונות ולא הוי דרשינן דמיה דמיה למראות הדם, אבל השתא דידעינן דאיכא דם טהור ילפינן מדמיה דמיה שד' מראות טמאין, וממילא אמרינן מסבירא דהיינו ד' מראות הנוטים ביותר למראה דם וכל שלמטה מהן טהור, עי' מש"כ להלן כ' א'.

שם אב"א לית להו, כאן שייך דברי תו' שלקמן ב' שכתבו דפירוש דלית ליה דוקא ד' אלא נפקא חמישי נמי מקרא אחרינא, והיינו דאי לית להו כלל דמיה דמיה הו"ל לטהר כל המראות חוץ מאדום מקרא דצין דם לדם וכדפרכין לעיל, וכ"ה בחוספות הרא"ש, ולפי זה ז"ל דאף דיהא ממימי תלתן ומימי זשר צלי אכתי שם דם עליו דהא צין דם לדם כתיב, עי' מש"כ להלן כ' א'.

שם איכא בינייהו לתלות, נראה דהיינו משום דזימנין מתרמי שמשתנה מראית הדם למראה מימי תלתן ומימי זשר צלי, [אלא דלא שכיח כולי האי כמו שחור], ולכן תולין, אבל בעיקר הדין אין מקום להסתפק בדיהא מד' מראות. (ס"ח סק"א).

י"ט ב' אב"א לית ליה, בפשוטו משמע דעקביא לא ס"ל כז"ש, וז"ע הא ודאי מימי תלתן ומימי זשר צלי דומיין יותר לאדום מירוק וא"כ טפי אית לן לרבויי כמימי תלתן ומימי זשר צלי מלרבויי ירוק, [והא אף אי אית ליה קרא אחרינא לרבויי מ"מ לא מפורש בקרא איזה מראה], ואולי אה"נ דס"ל כז"ש ומוסיף עליהן ירוק, ויש לעי' והא דיהא ממראה הזהב [דהיינו ירוק דעקביא וכמש"כ תו'] אין נופל עליו שם דם וא"כ היאך יתפרש קרא דצין דם לדם, ודוחק לומר דאף דיהא מזהב מיקרי דם, וגם דוחק לומר דעקביא יסבור דזהב דמי טפי לאדום ממימי תלתן ומימי זשר צלי, אבל זו הדרך המחזורת עי' מש"כ להלן כ' א'.

הסמוכים אליו, וכן בחנויות הנידון אם החנות שלקח ממנה הייתה כשירה או לא, ואין כאן כח רוב ע"י החנויות הסמוכות, כיון שאין כאן תערובת, והוא חידוש שחידשה תורה בקצוב שהקצוב נידון לעצמו, משא"כ זשר שפירש הרי בהכרח הוא כנתערב, שהרי הנידון הוא מהיכן בא, וכיון שהוא שייך בתערובת שפיר דיינינן כל דפירש.

רקשיא ליה ז"ל בכל הזבחים שנותרו אם אסרינן ליקח מן הקצוב אע"פ שהנידון מחמת התערובת, א"כ דין הוא שנאסור גם כשפירש אחד מהם, שהרי גם כשנא ליקח מן התערובת אי אפשר לדון דין קצוב כיון שהן מעורבין, ומירץ ז"ל דהא דאסרינן בנתערבו ליקח מן התערובת הוא אטו קצוב, ולכן לא מחמירין טפי מבקצוב וכשם דהתם מהני פירש ה"נ הכא, וז"ל ואמנם הא דמתירין בתערובת חתיכה הראויה להתכבד בנפרש אחד שלא בכונה יש בזה שאלה מה הועילה הפרישה כיון דגם במקום הראשון לא היו ידועות מ"ל שהן כאן ומ"ל שהן צבית אחר הלא הספק מתפשט עליהן עכשיו כמו שהתפשט תחלה והלא כשהן בשעה שנותרו בג' בתים הן נאסרין כמו שהן צבית אחד, והתשובה על זה משום שדברים חשובים דלא בטלי הן מלתא דקצוב דאורייתא וכיון דבקצוב דאורייתא שפירשו ממקום קביעותן הן מפסידים דין קצוב שהרי בטלה קביעותן, לא החמירו בזה רק בדברים חשובים, והלכך כל שהופרשו תחת רשות בעלים אחרים חשבינן להו כפירש עכ"ל. (תולין ס"א סק"ג מתוה"ד ועי"ש המשך הדברים).

שם תשע פפרדעין כו' ובגמלא הלך אחר הרוב, עי' חו"כ טהרות ס"ד סק"ה.

י"ט א' נגע טהור מי איכא וכ"ת כולו הפך לכן טהור הוא ההוא צוהק מקרי, נראה דצין נגע לנגע לא מתפרש צין שני נגעים שדינן מפורש בחורה זה לטהרה וזה לטומאה, דא"כ מאי דברי ריבת שייך בזה, אלא יש לפרש צין נגע שנותרה בחורה לנגע שלא נתפרש בחורה, ודכוותה נמי צין דם לדם היינו צין דם שנותרה בחורה לנגע שלא נתפרש דינו, ולא צין דם טהור לדם טמא או דם לידה, והיינו דקפריך דכולו הפך לכן הרי הוא כצוהק שנותרה נמי בחורה דהוא טהור, וה"נ הו"מ למיפרך וכ"ת בהרות כהות לבנות ולשנויי ההוא צוהק הוא, ולכן נקט הכא שם צוהק לתרץ תרוייהו, אבל ודאי פרח בכולו לאו צוהק הוא, וצוהק מעכב הפריחה כדתנן במ"ו. — והו"מ לשנויי אלו בהרות טהורות דתנן רפ"ו דנגעים ובפלוגתא דראב"י ורבנן התם, או בנשתנו מראיהם ובפלוגתא דראב"ע ור"א חסמא ור"ע, אלא דבעי לאשכוחי ג' סוגי נגעים דהכי משמע לישנא דצין נגע לנגע ולא כתיב נגע ונגע עי' תו' הרא"ש, ולכן אייתי

שם שמא לא אזכה ואהיה כחתן כו', ואף אם בזמנו כולם היו נוהגים בלצנים, וא"כ הרי גם כל אלו שלא יזכו יהיו מלוכזשים בלצנים, מ"מ כיון שאין ראוי ללבוש לצנים, הרי"ו כחתן בין אזלים, א"נ בכל הדורות שמא לא לבשו לצנים אלו שידעו שאינם זכאים. — ומשמע שאף אלו שלא יזכו יקיפו וכדמשמע נמי בדניאל, ויותר נראה דח"ו לא נסתפק שלא יזכה כלל לעוה"ב, אלא על המדרגה שיזכה לה, ואפשר נמי דללמד לבני דורו נכתבין, ופירש הטעם על עמנו.

כאן דיני עדות וכל שידוע שאינו פוגע בכבוד חבריו רשאי, [לפרש"י דהשתא נמי ידעינן דאגמרי' סמין], אלא פריך דילמא טועה היא ואינה מבחנת בשינוי שהיה בין הדמים, וע"ז מיימי ברייתא דלא מחזקינן לה בטועה שהרי נאמנת לומר כזה ראיתי ואבדתי, ולחשש משקר לעולם לא חיישינן שהרי התורה האמינתה כדילפינן מוספרה לה. (ס"ח סק"ג).

שם נאמנת אשה לומר כזה ראיתי ואבדתי, עיקרה דהך ברייתא לא שמועינן דלא חיישינן לטועה והיינו בשהמראה שאומרת שכוה ראתה נטתה לאדמומית ובשינוי מועט מתחלק מטהור לטמא ואפ"ה לא חיישינן לה לטועה, דבאומרת לבן כשלג או ירוק ככרתי לא שייך למיחש לטועה, ואין צורך להשיענו, ודכוותה לדין אף באומרת שהיה כמראה הזהב שנטתה קצת לאדמומית או מראה אחר ששינוי מועט נטתה לאדמומית נמי נאמנת ולא חיישינן לטועה, [מיהו אי הוי חיישינן לטועה היתה טמאה דלא שייך כאן לאוקמה אחזקתה דכיון דדס לפניך איתרע לה חזקתה]. (שם ממו"ה ד').

שם איבעיא להו כזה טיהר איש פלוני חכם מהו, אין נראה לפרש דקמייבעיא ליה אי חשדינן לה למשקרת, שהרי נאמנת לומר דס זה טיהר לי פלוני החכם וכדלמא בכחוצות ע"כ א', ומה לי אומרת זה או כזה אי איירי בדליכא למיחש דטעתה, לכך נראה דקמייבעיא ליה אי חיישינן דילמא טועה היא אבל אי הוי ידעינן שאינה טועה לא חשדינן לה למשקרת, [וכ"ה ברש"י דפי' כד מייחשין למיפשוט מברייתא דנאמנת, אלמא קיס לה במראה דמיס], ובעי למיפשוט מהא דנאמנת לומר כזה ראיתי ואבדתי ודחי דודאי בסתמא לא מחזקינן לה בטועה ולכך בדליכא כלל דס קמן מטהרינן לה, אבל בשהדס לפנינו ומסתברא לן דדס טמא הוא לא סמכינן עלה ואמרין דילמא טעתה, וכן אף בשמסקתא לן אי הדס טמא או טהור נמי לא סמכינן עלה לשנות דעתנו [שמררה זה אין זו הכרעה והוא ספק ויש להחמיר מספק] מחמת אמירתה דדילמא טעתה ומראה אחר היה, [אבל מראה זה לכו"ע הוא בספק], וכ"ה ברש"י א' בתו"ה בתחלת שער ראשון ע"ש.

רש"י פירש דהך בעיא בשאשה אומרת לחבירתה שדס כזה טיהר לי פלוני חכם, ונראה דלא בא לומר דלעצמה נאמנת ועיקר בעיין לאחרים, חדא שאין כאן הנידון בנאמנותה מחמת חשש משקרת [שכזה היה שייך לחלק בין לעצמה לחבירתה דלעצמה נאמנת שהתורה האמינתה], אלא הנידון אי חיישינן שטעתה, וגם ראיות הגמ' הם מנאמנותה לגבי עצמה, אלא נראה דאורחא דמילתא קתני דאשה דידעת בעצמה שכוה טיהר לה החכם אינה באה לשאול עוד, ולכך פירש בחבירתה, אבל אה"נ דאף היא עצמה אין לה לסמוך אמה שנדמה לה שכוה טיהר לה פלוני החכם אלא יש לה לשאול דדילמא

הזכיר כלל ליישב הוכחתם מסוגיין, אלא ודאי מסוגיין אין ראיה אלא דחלה הוראתו, אבל לא שלא יוכל לחזור, [ועי' נדה כ' ב' רבי ראה דס צלילה וטימא בצפרה וטיהר כו'], ומה דנקט הר"ן ז"ל בדעתם דאף הוא עצמו אינו יכול לחזור ולהחיר, נראה דהוא מהא דהציא הראב"ד [כ"ה בגמ"ח] מההיא דיבמות ז"צ א' דבהחירו ז"ד ואסרו וחזרו והחירו לא שמעינן להו, [ולפמ"ש פ"ס רש"י והרמב"ן והרשב"א אינו ענין כלל לגמ"ד], דמזה משמע דס"ל דאף הדיין עצמו אינו יכול לחזור ולהחיר, אבל ברש"י א' לא הציא דברי הראב"ד הללו, ושפיר י"ל דמודה הרשב"א דהוא עצמו יכול לחזור בו, ורק חכם אחר אינו רשאי להחיר, ובאמת מלשון הגמ' חכם שאסר אין חבירו רשאי להחיר, משמע דהוא עצמו רשאי, וכן רהיטת לשון הרא"ש בע"ז מפרש שהחכם המורה אינו חוזר בו כשאין הוכחה לשוייה טועה בדבר משנה, אבל אם היה חוזר בו שפיר רשאי להחיר, וכן בתו' הרא"ש נדה כ' ב' כתב דחכם שאסר רשאי לילך לחכם אחר ולומר לו שפלוני אסר, ואם יראה לחכם שטעה ילך ויחזירו, ומשמע דכל ענין שיחזירו שפיר דמי ואפילו בשיקול הדעת, וזה כמו שפסק הרמ"א ביו"ד סימן רמ"ב סל"א, ועי' ש"ך חו"מ סימן כ"ה ס"ק י"ד אות י"ז י"ח שהשיג עליו.

ועיקר הדבר לומר שאין ציד הדיין לחזור בו מהוראתו לאסור בשיקול הדעת, צריך שתהא תקנה מיוחדת מדרבנן בזה, דהא ודאי שאלה אחרת כיוצא בזה יש לדיין להחיר, ואולי אף בחלק אחר מזהמה זו שציד אחר, וא"כ מה נשתנה זה שנשאל עליו, ועוד דהא ודאי אין לו לדיין אלא מה שעיניו רואות וכי היכי דיכול לחזור בו מהוראה בהלכה ולומר דברים שאמרת טעות הם בידי, ה"נ למה לא יוכל לחזור מהוראה למעשה, וכן היכן מצינו בדאורייתא חילוק בין להחיר לבין לאסור, וכי היכי דיכול לחזור ולאסור ה"נ דין הוא שיכול לחזור ולהחיר, ועוד דהא כמה שעשה עשוי פרש"י משום שיכול המוחזק לומר מאן ימר דמעיקרא טעית דילמא השתא טעית, משמע דהוא מעין טענה דקים לי וכיו"ב, אבל כשהבעל דין חפץ לקבל הוראה דהשתא ודאי הרשות בידו, והיכן מלאנו בגמ' שהיתה תקנה חכמים בזה, ולמה הוצרכו לתקן בזה, ולא יתכן שכגון דא יחזר בגמ' רק בדיוק מפירושא דקושיא דרב המנוח דמכיון דבשיקול הדעת מחייבינן משמע שאינו יכול לחזור, וגם מהא דחכם שאסר אין חבירו רשאי להחיר, אין ללמוד דהוא בעצמו אינו יכול לחזור, ולכן דברי הראב"ד ז"ע, וכן לשון רש"י בצורות כ"ח ב' ד"ה א"ג, וכן בסוגיין, דמשמע כהראב"ד, וז"ע. (עד כאן).

שם ומי מהימני אין והתניא נאמנת כו', נראה דלא פריך דילמא משקרא במזיד דשפיר י"ל שהאמינה שאין

טועה היא [למאי דקיי"ל לחומרא כיון דלא איפשיטא צעיינן]. (ס"ח סק"ז ועיי"ש המשך הדברים).

שם רב יצחק בר יהודה אגמריה סמך, לפרש"י נראה דעד השתא נמי ידע דאגמריה סמך, שהרי פירש הא דאמרינן לעיל מעיקרא טמויי הוי מטמי לה דמשום כבודו דרבנ"ח הוא, והכא ה"ק שאני ריב"ז דאגמריה סמך וזוהי ודאי נאמנת, אבל בתו' נראה דמפרשי מאי דאמרינן מעיקרא טמויי הוי מטמי לה דאמנא היה נראה לו לטמאות ואח"כ התיר משום שסמך על דבריה ורק השתא מוקמינן לה דאגמריה סמך ושזב לפי זה לא אינטריך למימר דאמרה ליה דרבנ"ח נמי כל יומא מטהר לה ורק האידנא דחש צעיניה.

שם רבי ראה דס צלילה כו' לא יאמר חכם כו', מתבאר בסימן ח' סק"ג.

תוד"ה כל אבל אין לומר דאסור לראות דמי אשתו כו', א"ה, עי' מש"כ בחו"צ נגעים ס"ז סק"ה צמה שהתו' נקטו בפשיטות דהבעל רואה דמי אשתו, ומסתברא דזה דמי לאסתחוק איסורא, דאע"ג דנדה לא חשיב אסתחוק איסורא כמ"ש תו' יצמות פ"ח א' גיטין ב' ב' משום דאינה בחזקת שתיא רואה כל שעה, ונאמנת לומר שפסקה מלראות, מ"מ בזמן שהיא צננתה והנידון על מראה אם הוא טמא יש לחשבה כחזקת טמאה, וכמדומה דעמא דבר דאדם מורה בתוך ביתו באיסור והיתר אף באסתחוק איסורא.

המפלת חתיכה

כ"א א' מחני' המפלת חתיכה אם יש עמה דם טמאה כו', הא דקמני אם יש עמה דם טמאה ולא קמני סתמא המפלת חתיכה, טהורה, דהא פשיטא שאם יש עמה דם טמאה, נראה דהיינו משום שכל המפלת חתיכה צריכה לחשוש שמא יא' דם וטעונה צדיקה, וקמפרש תנא לאחר צדיקה מה דינה, [ונראה דאף החתיכה צריך לנגב צמטלית בדוקה, שאם נמנא עליה דם, טמאה, דודאי דם נדה הוא, שו"ר שכ"ה בשו"ע סימן קפ"ח ס"ה].

גמ' אמר ר"י אמר שמואל לא טימא ר"י אלא בחתיכה של ארבעת מיני דמים כו', לקמן כ"ב ב' מצואר טעמא דר"י משום דסבר דם קריש ונעשה חתיכה, ויש לעי' א"כ מידי ספיקא לא נפיק שהרי אפשר שבשר הוא שהרי לפעמים מגדל המקור חתיכת בשר שהרי יש גם חתיכות של מראה לנן וירוק ומשמע קצת לכאורה דזהו לא אמרינן דם ירוק נקרא ונעשה חתיכה, אלא אמרינן דבשר הם, וכן הרי כמין דגים וחגבים אף אדומים בשר ינעו וה"נ אם לא נגמרה צורת דג והוא חתיכה נמי

אפשר דבשר הוא, ואין לומר דא"נ דלא טימא ר"י אלא מספק, [ולשון צין כך וצין כך טמאה סובל פירוש זה שהרי לר' יוחנן דמפרש דבנאצדה החתיכה פליגי נמי לא טימא ר"י דודאי אלא מספיקא וכדאמר לעיל י"ח ב'], דא"כ היכי קאמר ר' יוחנן (שם) בג' מקומות הלכו חכמים אחר הרוב ועשאוהו כודאי למעוטי הך דר"י והא הכא אף אי קושטא הוא דהאי חתיכה הואי ממראה טמא נמי אין כאן אלא ספק, אלא ודאי משמע דצידעין שהחתיכה מד' מראות הר"י טמאה ודאי, וי"ל דטפי מצוי דם קריש ונעשה חתיכה מחתיכת בשר ולכך תלינן שהוא דם, והא דס"ל לחכמים רוב חתיכות לאו מד' מיני דמים יניחו [כמש"כ תו'], נראה דחתיכה ירוקה ולבנה נמי דם ירוק ולבן נקרא ונעשה חתיכה ולאו בשר הוא, והיינו רובא דרוב חתיכות לאו מדם אדום הוא אלא משאר מראות אבל ודאי טפי מצוי חתיכות הנקראות מדם מחתיכות בשר ולכך כל שיש לנו תלות שאין החתיכה בשר אלא דם שנקרא, אמרינן כן ומשווינן לה כודאי, [ואפשר עוד דס"ל לר"י דליכא כלל שאשה חפיל חתיכת בשר בלא שום צורה, ודאי כל חתיכה שמפלת דם שנקרא הוא], ועי' בסימן ח' סק"ז. — ונראה דאף בשרק מקצת מן החתיכה מד' מראות נמי היינו פלוגתא.

שם ורוב חתיכות של ארבעת מיני דמים הויין, יש לעי' אי היינו דוקא צעידענו שלא היה מצורת דגים וחגבים או שאר צורות, שאין הנידון אלא אם היה ממראה טהור או מד' מראות זוהי איכא רובא של ארבעת מיני דמים, אבל כל שראוי להסתפק גם בצורת בעלי חיים תו אין כאן רובא, ואפשר גם שיש כאן ספק ספיקא לטהר ספק מראה טהור ספק צורת דג, או דילמא כל שלא ראינו שיש צורת בע"ח לא מספקינן בכך, ונראה כד הרששון דכל שראוי להסתפק בצורת בע"ח, טהורה אף לר"י.

שם קשה שנים ולשלישי הפילה כו', פלוגתייהו באפשר לפתיחת הקצר בלא דם, ולפי זה הו"מ לפרושי פלוגתייהו צידעין שהפילה חתיכה דלר' יהושע מציאה קרבן ונאכל ולת"ק אינו נאכל, אלא דאשמועינן דאע"ג דס"ס לחומרא הוא אפ"ה אינו נאכל, אבל אין נראה לומר דצידעין שהפילה חתיכה אינה מציאה כלל קרבן, שהרי מיירי בשלא בדקה לאחר לידה, [דאי בדקה אין כאן ספק ויזה דהא כה"ג מטהרינן לה לגמרי צמתיחין, וכ"ה בפרש"י], וכיון שלא בדקה הר"י ספק גמור, ואפשר דאף עדיף משאר ספיקות דמסתבר דרובא דפתיחת הקצר בדם לכו"ע ולא פליגי אלא בצדקה ולא מצאה דזוהי ס"ל לחכמים דש"מ דלא חזאי ולית לן למיתלי שנאבד אבל בשלא בדקה כלל מסתברא דטמאה מספק, וה"נ מציאה קרבן מספק. (ס"ח סק"ד ועיי"ש המשך הדברים).

קרי ליה, והזכיר הדבר כידוע, צעוד שלא נזכר הדבר בשום מקום בגמ', ולקמן מ"ג ב' דרשין מהאי קרא דלא מטמא במשהו אלא נריך כחתימת פי האמה.

אבל הרמב"ן פירש דר"ה אליבא דר"י משום ר' ישמעאל לקמן שם ור"ש בפסחים ס"ו ב' קאמר דסברי דנריך כחתימת פי האמה, ואליביהו קאמר דבכלל זה גם דנריך שיגע בפי האמה, ולפי זה להני תנאי לקמן שם דלא הודו לו, וסתם מתני' דלקמן מ' א' דמטמאין בכ"ש, אכתי איכא לבעיא דרבה, ור"ה לא פשיט ליה אלא למאי דס"ל כהני תנאי וכשמואל לקמן מ"ג ב' דנריך כחתימת פי האמה.

שם אלא מעתה אל יסתור זיבה כו', ק"ק נהי דנוגע הוי, אבל הרי מ"מ יש צו חומרא דרואה צמה שמשחלם חוץ לשתי מחנות, משא"כ בנוגע, ואמאי לא סגי בהך חומרא למיסתור, וז"ל דמ"מ כיון דאי לא נגע לא נטמא אשתכח דנגיעה גורמת לסתור וזה לא מסתבר.

ויצונו ברמב"ן שהקשה דה"נ יש להקשות זיבה אמאי זיבה סותרת הא גם זיבה לר"ה צעי נגיעה, דהתמים בשרו צוצ כתיב, ותיכך דהתם כיון דרואה גורמת טומאת שבעה ונגיעה גורמת רק טומאת ערב, הרי הדבר מוכן דטומאה מחמת ראייה היא אט"ג דגזירת הכתוב הוא להנריך גם נגיעה, משא"כ בקרי דגם רואה וגם נוגע רק טומאת ערב, ולכאורה הרי גם בקרי יש חומרא בראייה בשילוח מחנות וכמש"כ, ובאמת זיבה לא שייך לשאול דכיון דנריך נגיעה לא יסתור, דכשם שמיטמא זיבה וצנגיעה כך שפיר סותר, ע"י ל"ז א' דבדר הגורם סותר, ולר"א שם אף דבר שאינו גורם סותר, וכל מה דקשה הוא מאי פרכינן בקרי דלא לסתור משום דצעי נגיעה, הרי גם זיבה צעי נגיעה ולזה חילק הרמב"ן דשאני זיבה שהראיה גורמת טומאת שבעה.

שם א"ל סתירה ה"ט דסותר לפי שאי אפשר לה בלא נחצווי זיבה כו', בצעל קרי שהטיל את המים וטבל לא אמרינן שכשיטיל את המים פעם נוספת שיטריך עוד טבילה, ואילו הכא כל ז' הימים אפילו ראה קרי כמה פעמים סותר, וגראה מזה דהא דאי אפשר בלא נחצווי זיבה היינו שכשנעקר הזרע מושך עמו גם מחולי הזוב שהרי שניהם ממקור אחד, והלכך אפילו כמה פעמים אמרינן דאי אפשר בלא נחצווי זיבה, ולפי זה יש כאן חידוש דאף שיש כאן יריאה מחודשת של זיבה, מ"מ כיון שצירתה ויריאתה בתערובת אינה צדין זיבה.

שם א"ל גזירת הכתוב הוא זיבה גמורה דלא ערבה זה ש"ז סותרת כל שבעה זיבה דערבה זה ש"ז אינה סותרת אלא יום אחד, נראה דערבה היינו שאינה ניכרת, אבל אם יש משהו שניכר שהוא זיבה סותרת כל שבעה, ואפשר דהיינו טעמייהו דכ"ש בפ"א מ"ב דביום

כ"א ב' והאמר ר"י משום רשב"י כו', מתבאר בסיומן ח' סק"ו.

שם אבל פלי פלויי טמאה כו', מתבאר בסיומן ח' סק"ה. תוד"ה ואינו, ע"י מש"כ בזה לקמן ל"ח ב'.

כ"ב א' צעא מיניה רבה מר"ה הרואה קרי בקיסם מהו ממנו אמר רחמנא עד דנפיק מבשרו ולא בקיסם או"ד האי ממנו עד שתלא טומאתו לחוץ כו', הרא"ש פירש בקיסם חלול, ולפי זה הוא כעין רואה דם בשפופרת לעיל כ"א ב' דממעטין מבשרה, וה"נ כיון שאין מטמא עד שיצא לחוץ הרי אם היציאה לחוץ היתה בשפופרת לא קרינא ציה ממנו, [אבל קיסם שאינו חלול אע"פ שפעולת ההוצאה היתה ע"י הקיסם והאוחזו מבחוץ, קרינא ציה ממנו כיון שנוגע בבשרו כל זמן יציאתו, וע"י בסקר מרן זללה"ה ס"א סק"ו שפירש דעת הרמב"ם דצעיין בקיסם שאינו חלול, ומשום שהיציאה היא ע"י האדם שאוחזו הקיסם ומוציאו ע"ש].

יש לע"י הרואה זובו בקיסם מהו, ויש מקום לומר דבזוב העיקר הוא חולי הזוב ואין כ"כ חשיבות לצורת היציאה, ויש מקום לומר דזב מבשרו רר בשרו או החתים בשרו מוזבו כתיב, ואיכא טפי למידרש מינייהו למעט שפופרת, וכ"ז למאי דמביעיא ליה, אבל למאי דפשיט לכאורה הרי קרא צוצ כתיב.

שם א"ל תיפוק ליה דהוא עצמו אינו מטמא אלא כחתימת פי האמה למימרא דנוגע הוי כו', ע"י תו', ולכאורה בפשוטו מתפרש דכיון דנריך כחתימת פי האמה דליהוי נוגע א"כ פשיטא דבקיסם אינו מטמא, שהרי אינו נוגע, ויש לע"י דאכתי איכא למיבעיא כשהוציאו בקיסם והניחו בפי האמה, דשפיר איכא נגיעה, ואם ממנו לא בא אלא להנריך שתלא טומאתו לחוץ הרי שפיר דמי, אבל אם ממנו אמר רחמנא עד דנפיק מבשרו, הרי לא נפיק מבשרו ואינו מטמא, וי"ל דאם נריך שיהא כחתימת פי האמה כי היכי דליהוי נוגע ביציאתו, א"כ פשיטא דנריך שיגע ביציאתו ולא תועיל מה שיגיענו אחר שיצא בקיסם, ועוד דלפי זה ראוי לפרש ממנו דקרא עד דנפיק מבשרו, שיהא מוזכר בקרא יריאה שיש בה נגיעה, וממילא נחמעט קיסם, וע"י ברמב"ם פ"ה מאה"ט ה"א דמשמע דנקט שמועיל נגיעה גם אח"כ, ומיהו לפמש"פ שם בכ"מ לא משמע מידי, וע"י מש"כ מרן זללה"ה שם.

לשון תיפוק ליה משמע דר"ל דאף אם נדרוש ממנו רק עד שתלא טומאתו לחוץ, מ"מ הרי צעי שיגע כחתימת פי האמה, ובקיסם הרי אינו נוגע. — לשון למימרא דנוגע הוי ברמב"ן משמע דר"ה קאמר לה, אבל בריטב"א כתב דהוא סתמא דגמ'.

לפרש"י ותו' נמצא דר"ה הוי פשיטא ליה למידרש מהחתיים בשרו דצעי נגיעה, וגם הקיש צעל

דלענין לחול טומאה לא שני לן בין יכול לשרות לאינו יכול וכתיב ואלא בשרא שבתו לקמן ב', אבל לוי"ד הך בעיא אינה ענין לדין דם יבש, אלא אי חשיבא ראייה בך קמיבעיא ליה ואין זה כלל ענין לדם שנתיבש לענין טומאה, ומיטעני הוא דקטעי בצעיה כד פשיט מלח ונעשה יבש, וכן משמע בתו' הנ"ל בתירוק קמא. (פ"ח סק"ט).

תוד"ה כי יש לומר דפליגי כו', מתבאר בסיומן ח' סק"ה.

כ"ב ב' א"ה בלא נימוחו נמי, פ"י א"ב דם יבש טהור איכא למימר דהיינו דוקא ביבש שאינו יכול לחזור ע"י שרייה אבל יבש דהדר ע"י שרייה מידב דייב מיקרי ולכך בנימוחו טמאה, אבל למאי דאמרת דכל דם יבש טמאה אף גדלה דהדר ע"י שרייה דלא דרשין כלל כי יוזב א"ה בלא נימוחו נמי, (ו"ל דמשמע ליה מלישניה דפשיט ליה לטמאות בכל גווי מדלא אמר ליה נמי סיפא דמתניתין ואם לאו טהורה, דאי לאו הכי דילמא נמי איהו ה"ק דדוקא בנימוחו טמאה ומשום דלאו יבש מיקרי, דהא לא אמר ליה מידי אלא תנייהו אלא ודאי הכיר בלשונו דפשיט ליה דלא דרשין כלל כי יוזב ובכל גווי טמאה), וברש"א פירש דס"ד דבנימוחו ה"ט דמטמאין דילמא ביניאחו מן המקור לה היה ועכשיו בשהיינו בפרוזדור נתיבש, ו"ל לפי זה דבלא נימוחו לא חיישין שנשתהה בפרוזדור כולי האי עד שנתיבש כ"כ שאינו חוזר בשרייה וגם נראה דלפי זה הו"י ס"ד דבנימוחו טמאה מספק, ובעיקר הך חששא אע"ג דלעולם כל הנשים דיין שעתן מעיקר הדין ולא מספקין דילמא מעיקרא חזיא, ז"ל דשאי הכא שהדס יבש ואין רגיל לזאת מן המקור דם יבש לכך מספקין שמה נתיבש בפרוזדור ולפי זה הו"ה דם יבש טמאה למפרע מספקא מעיקר הדין כשיעור שהיה יכול להתיבש לפום מאי דס"ד.

שם והתניא אמר ראב"ז שני מעשים העלה אבא מטבעין כו' תטיל למים כו', הדבר פשוט שהאשה לא הלכה לרופאים אלא החכמים שאלו לרופאים אם יתכן שאשה תפיל כמין שערות וכמין קליפות ואמרו שיתכן שתפיל שערות משומא וקליפות ממכה, אבל גם יתכן באופן רחוק שהדס יתיבש ויזא בצורה כזו, וזה היה פשוט לחכמים שיש לספק בדם יבש, מדע שלא שאלו אמתי' כמין קליפות מי איכא כה"ג אלא לבתר דמוקמינן דהוי בריה פרכינן ומי איכא בריה כה"ג, ולפיכך אמרו חכמים תטיל למים אם נימוחו טמאה דש"מ דם הוא שביבש ואם לא נימוחו טהורה דבידוע שממכה או משומא הן, (ולא מספקין בדם יבש כ"כ), ובאחרונים הביאו שנתשובות הרא"ש נחקקה בזה. — ובתו' הרא"ש שלפנינו כתב דספק היה לרופאים דאל"כ אף נימוחו טהורה, ונראה דר"ל כמ"כ שהרופאים לא ראוה ולא ידעו אם יש לה מכה אלא שאמרו שיתכן שיש לה מכה, ומש"כ דאם ודאי

השלישי סותרת הכל משום דיש לחוש שיהא מקנה הניכר, ע"י בתו' ובר"ש שם], ומיהו אפשר דכיון דכח ההוצאה הוא מחמת הש"י לא חשיבא יציאת זיבה, ולא מלאנו דהמטיל מים אחר זיבה יחשב כראיה נוספת, גם אם יצאו נחלוחין שאינם מעורבים דהא יש מחילה בין השבילין כדאמר בכורות מ"ד ב', ובתו' ורא"ש נזיר ס"ו א' מבואר דגם בניכר זיבות אינו סותר אלא יוס אחד, אם בא ביחד עם הש"י.

נראה דאם שטף כל שטח יציאת הזיבות במים דלא יסתור אע"ג דאי אפשר בלא נחלוחי זיבה, דשפיר מתבטלין הנחלוחין, ואין לך בו אלא חידושו דבש"י אין מתבטלין, [ולפמ"ש"פ לעיל ליתא לנחלוחי זיבה אלא בש"י].

אף לאחר שריבה הכתוב דנחלוחי הזיבה בש"י סותרין, מ"מ לא חשיבא כראיה נוספת לענין נקיים בראה אחת ואח"כ ראה קרי, או לענין קרבן בראה שמים ואח"כ ראה קרי, דסוף סוף הנחלוחין בטלין וכאילו לא יצאו, ויש לתמוה בתו' הרא"ש שכתב בחד מירוצא דאי לאו קרא דש"י סותר יוס אחד היינו אומרים דסותר כל שבעה מסבירא דאי אפשר בלא נחלוחי זיבה, ונסתייע מהא דבעל קרי שהטיל מים צריך טבילה לפי שאי אפשר בלא נחלוחי קרי, ותימא דהא בזב שהטיל מים לא אמרינן דחשיבא ראייה שניה הנחלוחין שיצאו, ואף דכשיוצאין ע"י הטלת מים אינם יוצאים בתערובת דהא שני שבילין הם, וע"כ שאין זו יציאת זב, ורק לענין טומאת בעל קרי אמרינן דגם יציאת שריי הקרי ע"י הטלת מ"ר עושה אותו בעל קרי להנריך טבילה. ועוד דהא בע"ק סותר אפילו ראה הרבה פעמים וגם האחרון סותר אע"ג דבמ"ר לא הנריכו טבילה נוספת אחרי כל פעם של הטלה, וא"כ ע"כ קרא אינטריך לחדש דש"י סותר, ולא דאינו סותר אלא יוס אחד, ודוחק לומר דתרת"י ש"מ, ובפשוטו ראוי לומר כמ"ש בתו' דבלא קרא לא היה ש"י סותר כלל, דהנחלוחין בטלין ברוב הקרי, וכן לא היה צדין שיטמא במשא. — מש"כ תו' ותו' הרא"ש שם ב"ר דבראה קרי בו ביום של זיבות, פחיכי בראיתו ודאי זיבות בעין, הוא מסוגיא דנזיר ס"ו א' בפלוגתא דר' יוסי ות"ק, אבל לא משמע שם דהיינו פלוגתא דר' ישמעאל ורבנן, וי"ע. (וי"ס ס"ב סק"א).

שם לח ונעשה יבש לא קא מיבעיא לי כו', ואיהו ס"ד דלענין טומאה קמיבעיא ליה ולא לענין בעלה, אבל הרשב"א מפרש דעיקר הבעיה היא אם דם יבש חשיב דם או לא ובסברא קמיבעיא ליה ואי לא חשיב דם ממילא כי יוזב עד דמידב דייב, וקפשיט ליה דדם יבש דם הוא דהא מטמא כשמתבשש ואמר ליה דודאי לא מיבעיל שם טומאה מיני' מחמת יבשותו אבל לחול טומאה מהו שתחול, וממילא ניחא נמי הא דחשיב דם יבש אף כי נימוח משום

בא"ד וי"ל דהתם מיירי דם הנדה שנפל כו' ועו"ק כו', דם הנדה מסתבר לפרושי שנפל על הבגד דלעולם דם נדה נמצא בדדיקה, אבל ברוך [וואו] ויניע לא משמע בסתמא דאירי נפול על בגד, ולכך קשיא להו.

בא"ד וי"ל דמ"מ אקושי ניהו טפי מדם דאניהו התחילו ליבש זה כמה ימים אבל דם כו', כ"נ דל"ל ומיבז דרגילין להמיבש קודם יציאתם נשתרצב מגליון שכתבו תלמיד טועה, וכן בתו' הרא"ש כתב כדברי תו' ואלו המיבזות ליתנייהו, אח"כ ראיתי שגם מרן זללה"ה כתב כן, וכונתם דהתם איירי בלש שמיבש וכשהוא בחוץ ממיבש הרבה אבל הכא שורה אותו מיד ביציאתו ובעודו בגוף לא שכיח שדם ימיבש כ"כ, ושפיר קמיבעיא לן דאפשר דאף בשאינו חוזר בשריית יום או לילה נמי סגי דודאי בריה הוא. (ס"ח סק"י וע"ש המשך הדברים).

תוד"ה או תימה כו', מתבאר בסיומן ח' סק"י.

תוד"ה ליפלוג אשערה וקליפה לא פריך דליפלוג ר"י דמועטין ניהו כו', נראה דקושטא קמפרשי דבדבר מועט לא שייך פתיחת הקבר, אבל בלא"ה ניחא שהרי אם לא ניומוח ממכה הן באין ושפיר אפשר שאין המכה במקור, והעמד אשה על חוקתה ולא נטמאה מספק, ואדרבה מכיון שלא נמצאו דם ש"מ דלאו מן המקור הוא שהרי אי אפשר לפתיחת המקור בלא דם, ולית לן למימר שנאבד כל שאפשר לומר דלאו מן המקור הוא, דודאי נאבד מילתא דלא שכיחא הוא, ומה"ט אף בשים לה חזקת טומאה יש לטהר, לכך נראה דקושטא קמפרשי דאף בידוע שהמכה או השומא במקור טהורה אף לר"י דלא שייך בהו פתיחת הקבר. (ס"ח סק"ד).

כ"ו א' אזור טפת, שיעורו בקלת חוץ מן הגבעול כדאמר בירושלמי סוכה פ"ג ה"א.

תוד"ה שדרה טפת, עי' מש"כ בזה בחו"צ סוכה ל"ב ב'.

כ"ו ב' תוד"ה תחלתו כמו גרדומי יציאת כו', עי' חו"צ כלים ס"ב ס"ק י"ו, ס"ג ס"ק י"ד.

כ"ז ב' ת"ר איזהו מת שיש לו רקב מת כו' נקבר ערום בארון של שיש כו', נראה דרקב גרע מנפסל מאכילת כלב, והלכך אף אי טומאה חמורה עד לכלב, דין הוא דרקב המת יהיה טהור, וכדאמר בירושלמי נזיר פ"ז ה"ב אין רקב לנבלה, ומשמע דאף אי יש נבל לבהמה עי' נזיר נ' א', ונתחדשה הלכה למשה מסיני לטמאות רקב צמת, ואין לך בו אלא חידושו בזמן שהרקב על טהרת המת ללא שום תערובת, והרקבון כולו רק מחמת המת.

שם נקבר בכסותו או בארון של עץ או ע"ג רפפה של לבנים זהו מת שאין לו רקב, באהלות פ"ב מ"ב

שיש לה מכה טהורה אף אם ניומוח משמע דפשוט ליה דאף קליפות ושערות שמחמת מכה אפשר שיהיו ניומוחין, וז"ע מנין פסיקא ליה כן, ובפשוטו י"ל דאם ניומוח ודאי לאו משומא או ממכה ניהו דאין גלדי מכה ושערות שומא ניומוחין במים, וכן ברמ"א סימן קפ"ח ס"ה כתב להקל שאם בדקה ג"פ ולא ניומוח שא"ס לצדוק אח"כ, אבל משמע ודאי שאם בדקה ונימוחו טמאה אע"ג שכבר הוחזקה במכה, בג"פ שלא ניומוחו, ואלו י"ל דלא ניומוחו אין מחזיק בהחלט שיש לה מכה או שומא דבאופן רחוק אפשר שדם הוא שנמיבש הרבה, אבל אם הרופאים היו אומרים בהחלט שיש לה מכה יש לטהר אף אם ניומוחו, אבל אין נראה כן, מיהו ראית הרא"ש קושטא הוא אף לדעת הרמ"א דאי בידוע בודאי שיש לה מכה או שומא א"ס בדדיקה, ומדקמני תטיל למים ע"כ שלא בודאי היה שיש לה מכה, ואפשר דאף הרא"ש לא פסיקא ליה אם גלדי מכה או שערות שומא אפשר שיהיו ניומוחין במים, וה"ק דע"כ ספק היה דאי לאו הכי אף ניומוחו טהור אם אפשר שהוא ממכה ואם אי אפשר אכתי א"ס בדדיקה בידוע שיש לה מכה, ועיקר דבריו דדין תטיל למים אם ניומוחו טמאה ליתא בשודאי שיש לה מכה או שומא, או דאף ניומוחו טהורה או דא"ס שחטיל למים. (ס"ח סק"ט וע"ש).

— מתבאר —

הא דאמרין אם ניומוחו טמאה הוא לישנא דמתני', וברייחא מתפרשא כאילו מסיק באותה שעה אמרו המפלת כו' אם ניומוחו טמאה, אלא דלאהבת הקיצור לא כפלו הדברים, ובמתני' נקט לשון זה אגב רישא דתחילה וסיפא דדגים, [ובעת ראיתי מוצא בשם הגר"ח ז"ל מולוין דמיבזות תטיל למים אם ניומוחו טמאה, הם פסיקא דהוא העתק ממתני', אבל בעובדי דרופאים לא הנריכו שרייה, וכן בתוספתא ליתא].

— עד כאן —

שם שרץ ונבלה דאקושי כו', דעת הראב"ד בהשגות פ"ב ממנו"מ להוכיח מכאן דהא דקמני לקמן נ"ד ב' צמתניתין ואם יכולים להשרות, וכמה היא שרייתן בפועל מעת לעת דקאי דוקא אשרץ ונבלה ולא אזור ורוק ויניע, (ונמישנה קושית תו' ד"ה אבל), וכן דעת הר"ן בחידושי לקמן שם.

תוד"ה אם וי"ל דמ"מ פשיט שפיר כו', מתבאר בסיומן ח' סק"ט.

תוד"ה אבל וא"ת והא דם הנדה כו', צמתניתין שם לא קמני בהדיא הך שיעורא אדם הנדה אלא משמע התם קצת צמתני' דכולהו דחני התם מיקרי לחין אם יכולין לחזור בשרייה מעת לעת ומשמע דאף דם כן, ועי' מהרש"א.

הדינים שלא למדנו בהם למעט, ראוי שיהא דינו או כזכר או כנקבה, דאף שהוא סוג מיוחד, מ"מ ראוי להשוותו לשאר אנשים, והיינו דאמרין דלא הכריעו בו חכמים אם לדנו כזכר ויהא מטמא בלובן, וכן מהא אשת איש לכל מילי, או לדנו כאשה ויטמא באודם ולא יהיו קדושי קדושין, והרי הוא נידון בספק בדברים אלו, אבל ודאי דינו כאחד מהן, והלכך אם ראה אדם ולובן הרי הוא טמא בודאי, ומ"מ חשיב שפיר צריה דשייך למעטו מציאת מקדש אף דגם זכר ונקבה חייבין, וכן מערכין ושלמים ועוד, ואף אם היה מקום לחכמים לדנו כצריה ולומר שלא יטמא לא בלובן ולא באודם, אבל אין קושיא אם חכמים הבינו דלענין זה ראוי להשוותו לאחד מהן, והלכך בראה שניהם טמא ממ"ג, ועי' להלן דאפשר דמקרא יליפין דמטמא.

ובין צריה דאמרין גבי כוי ציומא ע"ד ובחולין פ' ובכריתות כ"א נמי מתפרש שפיר על דרך זה, דתורת צריה לעצמו עליו, והלכך שפיר אפשר דאף דינים הנוהגים גם בחיה וגם בבהמה לא ינהגו בו, ומ"מ לאחר שלמדנו דדינים המשותפים נוהגים בו, מו י"ש מקום לדון בדינים שאינם שוים בחיה ובבהמה, אם להשוותו לחיה או לבהמה, דראוי להשוותו לאחד מהם, ולא הכריעו בו חכמים, ולפי זה צריה דיומא ודחולין שוין, אלא דמ"מ אשכחן חילוק בין אנדרוגינוס לכוי, דאנדרוגינוס בעיין קרא למעוטיה ממילי דאיתנהו גם בזכר וגם בנקבה, כגון ערכין ושלמים וציאת מקדש, ואילו כזוי בעיין קרא לרצוי כדחויין בדם בכריתות שם, דאף דנוהג בבהמה וחיה, אינטידיך רצוי לכוי, וכן לנבלתו שם, [והיינו דאמרין יומא שם כוי צריה הוא דאלת"ה הא דאמר ראב"א אף כל כוי, ור"ל דאף אם היה שייך לומר דאחי קרא לרצוי ספיקא, היינו דצין שנוהג רק באחד, אבל דם הנוהג גם בבהמה וגם בחיה לא יתכן שננטרך לרצותו כזוי שהוא ספק חיה ספק בבהמה, דהא ממ"ג נוהג בו, וע"כ דצריה הוא], ונראה מזה דצריה שצין חיה לבהמה חשיב טפי כמין אחר, מצריה שצין זכר לנקבה, דסוף סוף מנייה הוא, והרי פשיטא דאנדרוגינוס חייב בכל לא תעשה שבתורה השוין באיש ואשה, ואף לא תעשה שצגופו כגון קריחה ושריטה, ומ"מ לאחר שנתרצה כוי לדם ונבלה, וממילא גם לשחיטה וטומאתו כדאמר התם, וכן נתרצה לאסור חלצו כדאמר יומא שם, שפיר הבינו חכמים דגם בשאר דברים החלוקים צין חיה לבהמה, יש להשוותו לאחד מהם, אלא שלא הכריעו אם לדמותו לחיה או לבהמה ונשאר הדבר בספק.

ור' יוסי דתוספתא דקאמר אבל טומטום אינו כן, אפשר לפרש דכרז חסדא בצורות מ"א ז' ס"ל טומטום לא מספקין בצריה כלל, ודינו לכל מילי כספק

תנן מלא תרווד רקב ועוד עפר קצרות טמא, וצתו' והראשונים כאן נדחקו לפרש מתני' צארון של שיש ויש בו מעט סיד וכרגיל הסיד נושר רק לאחר שכבר נעשה רקב, אבל ברמב"ם פ"ג מטו"מ ה"ח כתב שטומאה זו מדברי סופרים, ולפי זה אפשר לפרש מתני' כפשוטה בקבר רגיל ומדאורייתא באמת אין לו דין רקב, ובמלא תרווד בלמנוס טהור גם מדרבנן, אבל במלא תרווד ועוד גזרו רבנן שיטמא אטו ארון של שיש, ולא גזרו במלא תרווד בלמנוס שהרי איירי בשיש גם עפר, ועי' בא"ר באהלות שם, ובמה שמתה בזה מרן זללה"ה באהלות סכ"א סק"ב.

שם למעוטי הרוג דלא, רש"י ותו' פירשו משום שנחסר דמו, וכן ברמב"ם פ"ז מזוירות ה"ג כתב טעמא דהרוג אין לו רקב משום שנחסר דמו, וכ"כ תו' נזיר ס"ה א', ולו"ד ז"ל היה נראה דחסרון דם לאו שמה חסרון, אף אם לא בעיין אבר שינטל מן החי וימות, וכ"מ מהא דדיינין נזיר נ"א במת שטחנו, ובפשוטו כל טחינה בהכרח שיאל דם, ודוחק לומר כשכנס כל דמו ולא נאבדה טפה, והא דאין לו רקב היינו טעמא משום דדם המטפטף מחמת הריגה נעשה גלגילין וגם המכה גורמת לרקבון, ואין בעיין שיהא הרקבון רק מחמת המת במיתתו, ולא סיבות נוספות, והרי טחן והרקב מביעא ליה התם משום דכבריימו בעיין.

כ"ח א' תוד"ה אמר דאי צריה הוא לא יטמא לא בלובן ולא באודם כו', ז"ע דבצבורות מ"ב א' ז' מוכחין דלא כר"ח דס"ל דטומטום ספיקא הו', אלא דגם טומטום צריה הוא, ומבואר דשייך לומר גם בטומטום דצריה הוא, ואטו נימא דלפי זה טומטום לא יטמא לא בלובן ולא באודם, הרי מסתברא דטומטום שהוא זכר יטמא בלובן וטומטום שהוא נקבה באודם, דכשם שלאחר שיקרע יהיה הדין כן, ה"נ קודם שנקרע, [אלא א"כ נימא דאין דרך ראייה בכך וכעין רואה בשפופרת], והא דחשבינן ליה צריה, היינו דשייך לחשבו כסוג מיוחד שיחכן שנתנה בו תורה דינים אחרים מזכר ונקבה, והלכך אם אשכחן קרא דזכר בערכין דאחי למעוטי, יתכן לפרש דאחי למעוטי טומטום שלא יהא נערך כלל אף לא כנקבה, וכן שלא יהא קדוש בצבורה, וכן שיהא פסול לשלמים אף דגם נקבה כשרה בו, וכן צריה שיהא פטור מראיה אף כשצ"זי מבחוץ, ומיהו בכל מאי דלא אשכחן קרא למעוטי, שפיר הוא נידון ככל אדם אם הוא זכר, וככל אשה אם הוא נקבה, ודכוותה ראוי לפרש גם צריה דאנדרוגינוס דהוא סוג מיוחד דשייך למיתב ליה דינים שלא כזכר ונקבה, ולא יהא נערך, ויהיה פסול לשלמים, ולא יהא קדוש בצבורה, וכן אין חייבין עליו על ציאת מקדש כדאמרין בסוגיין, אבל לענין שאר

ולמ"ד גרי אריות הן, ודיינין להו כעובדי כוכבים, הרי הן מטמאין כזבין, תינוקת מצת ג' ויום אחד ותינוק מצן ט' ויום אחד כדאמר ע"ז ל"ו ב' ל"ז א', וראוי לומר דסגי בהכי גם שלא ליטמע בהן, ואין נורף להוסיף לגזור בצנתייהן טומאה מעריסתן, וזה כגירסת הגאונים שהביא בצעה"מ שבת ט"ז ב' וברמב"ן בחדושי כאן דל"ג הא דאיתא לפנינו שבת שם דאף צנות כותים נדות מעריסתן צו ציוס גזרו, דהתם אליבא דר' יוסי קיימין דאית ליה גרי אריות נינהו כמ"ש תו' ל"ב א' ד"ה ר"מ, ולדידיה לית לן לחדש גזירת טומאה מעריסתן, וגזירת הי"ח היא תינוק נכרי שמטמא בזיבה כדאמר שבת י"ז ב', וכתו' הנ"ל קיימו הגירסא שבת שם ועל פי זה כתבו לחדש דגם לר' יוסי דגרי אריות הם הוסיפו לגזור בהם טומאה מעריסתן, דלא ליטמע בהן, ולא סגי במה שגזרו עליהן כזבין מצנות ג' דכותים לא בדילי מינייהו ישראל כולי האי כמו מעובדי כוכבים, וכתו' שבת ט"ז ב' ד"ה אף כתבו דלרנב"י ע"ז ל"ו ב' דגם עובדי כוכבים גזרו נדות מעריסתן, מ"מ שתי גזירות היו אחת בכותים ואחת עובדי כוכבים, גם למ"ד גרי אריות נינהו, ונ"ל דתחלה גזרו בכותים משום דהו שכיחי בהו ישראל, ולא גזרו על עובדי כוכבים, ואח"כ גזרו גם על עובדי כוכבים, דאם גזרו תחלה על עובדי כוכבים כבר היו כותים בכלל אי גרי אריות נינהו, דדוחק לומר שהתנו במפורש שלא תחול הגזירה על הכותים, ולו"ד ו"ל היה נראה דיש לפרש דברי רנב"י רק למ"ד גרי אמת, וכעת ראיתי כתו' הרא"ש בסוגיין דנקט דכשגזרו על תינוק עובד כוכבים שיהא כזב, לא גזרו על תינוק כותי גם למ"ד גרי אריות, ולפי זה נתנו לכותים דין כפ"ע גם למ"ד גרי אריות, ושפיר הוצרכו לגזור עליהם ביחוד.

שם מפני שהן בועלי נדות והן יושבות על כל דם ודם, פשטות הלשון דתיתי קאמר, שהן בועלי נדות גם אם לא היו יושבות על כל דם ודם, ועי' בחו"ט, ובא"ר כתב לפרש דהיינו משום שיום שפוסקת צו סופרתו לנקיים כדאמרין בגמ' ל"ג א', ויתכן לפרש דלמאי דחיישינן שראו דם בקטנותם, הרי כשלוקחין אותן משהגיע זמן לראות עד שלא ראו מחזיקין אותן כטהורות ואינן טובלות, והרי הן בועלי נדות, ועי' תו'.

בגמ' מפרשין טעמא דנדות מעריסתן משום דלא דרשי ואשה דקטנה מטמאה בנדה, ויש לעי' ותיפוק ליה משום דיושבות על כל דם ודם וכדמטמאין גדולות דומיא דגדולים, וי"ל דכיון דלא שכיח שקטנות יראו, הלכך אם הו דרשי ואשה לטמאות קטנה, הוי מטהרינן להו מכח ספק ספיקא, שמא לא ראתה ואת"ל ראתה שמא לא השלימתו לדם ירוק וטבלה כדינה.

רש"י פירש דהא דמטמאין משכב תחתון כעליון גזירה דרבנן היא, אבל ברמב"ן נראה דמעיקר הדין

עד שיתברר, וכדמסמינן החם טומטום מכל הני שנשתנה דינם מוזכר ונקבה, והא דלא אייתו הך צרייתא לסיועיה לר"ת, י"ל דלא מיתניא צי ר"ח ור"א.

הרמב"ן בקונטרס אחרון שלהי יצמות חלק על התו' וס"ל דצריה ממש קאמר ר"י ולא ספק, דכשם דצריה דכוי ציומא ע"ד מתפרש צריה ממש, ה"נ כולוהו צריה מתפרשין בשוה לאפוקי מתורת ספק, ומשה"ק תו' מלשון לא הכריעו פירש ו"ל דר"ל שאין צו הכרעה ולפיכך הוי צריה, ומשה"ק דא"כ לא יטמא אף בלובן ואודם יחד, כתב דהא"ג, ורז אטומטום קאמר דשורפין את התרומה, וכן אנדרוגינוס למאן דמשוי ליה ספיקא, אבל איהו כר"י ס"ל דצריה הוי ואין שורפין, ונ"ע דאי טומטום אינו צריה ובר"ח בכורות מ"א ב', הרי הוא כמכוסה בצגד, ואין סברא לאוקמי לקרא דמוזכר עד נקבה למעטו משילות, וע"כ רב לית ליה דר"ח וס"ל דטומטום נמי צריה הוא, וכמש"כ לעיל, וא"כ אף טומטום לא יטמא אף בלובן ואודם יחד, דהא להרמב"ן כולוהו צריה בחדא מחתא מחתינן, גם עיקר הדבר דרז נקט אנדרוגינוס שלא אליבא דנפשיה הוא דוחק רב, ואפשר דמהאי קרא גופיה דמוזכר עד נקבה דממעט להו רב משילות, מזה גופיה מוכח דטמאים ודאי נינהו, דרק משילות נתמעטו, וקרא בטומאה הפורשת מן הזכר והנקבה איירי כדאמר נדה כ"ח ב', והרי מודה הרמב"ן דאף דהוא צריה מ"מ שפיר י"ל דדינו כזכר או כנקבה לטמא בלובן או באודם, וכמו כוי דדינו כבהמה לחלב ומתנות ומ"מ מספקין לחייבו בביסוי כדן חיה, וכמ"ש הרמב"ן שם, ורק הא דטמא ודאי ושורפין עליו קשיא ליה, ושפיר י"ל דשמעינן מהאי קרא דאמנם כן ומטמאין בחדא מהן, אלא דלא ידעינן בה, אבל בראה שניהם ודאי טמא, אף דהוא צריה, דמ"מ לענין זה דינו כאחד מהן, וכמדומה דהדבר מוכרח, ונ"ע שלא פירשו כן הראשונים ז"ל. (בכורים ס"ו סק"ג).

בנות כותים

ל"א ב' מתני' והכותים מטמאים משכב תחתון כעליון מפני שהם בועלי נדות כו', ר"ל דהכותים הזכרים אינם טמאים אלא כשהם נשואים כדאמרין בגמ', ומשום שהם בועלי נדות, ומבואר דדיינין להו כישראל כשרים, דהא עובדי כוכבים עשאו כזבים מצן ט' כדאמר ע"ז ל"ו ב', ומבואר דס"ל להאי תנא דגרי אמת הם, וכן מבואר מהא דחשיב להו כבועלי נדות ומשום דיושבות על כל דם ודם, ואי גרי אריות נינהו, הרי אין עובד כוכבים מטמא בזיבה כדאמר לקמן ל"ד א', וכן מהא דמסיים שאין חייבין עליהם על ציאת מקדש ואין שורפין עליהן את התרומה מפני שטומאתן ספק, משמע שיש כאן ספק טומאה מדאוריתא.

הוא, דכיון דמשלימות דס' אדום לדס' ירוק, נמצא שהם ספק בועלי נדות.

ל"ב א' א"ה דידן נמי, נראה דס"ד שטימא אוחן מעריסתן משום חשש שמא ראתה ולא ידעין, ומשני דלא חיישין שמא לא ידעין, אלא משום דלא דרשי ואשה ולכך הם מטהרין אותה, ומחזיקין אותה כטהורה.

תוד"ה וכשמן אכל סיכה של שומן חזיר ושל חלב שריא, דין סיכה כשתייה בשאר איסורין, בתו' כאן וביומא ע"ז א' כתבו דשרי, דרק ציוס הכפורים ותרומה ואיסורי הנאה אסרינן, והנה מיוס הכפורים ודאי ליכא למילף דהתם עינוי בעינן, [ובתמני' שבת פ"ו א' קתני מנין לסיכה שהיא כשתייה ציוס הכפורים, ולא קתני סתם מנין לסיכה שהיא כשתייה, משמע נמי דרק ציוס הכפורים], ומתרומה נראה דה"ט דליכא למילף דמהא דשרי סיכה בתרומה ליכא למילף דסיכה כשתייה, דשפיר שרי רחמנא גם סיכה, ומהא דחכמים חייבו חומש לזר הסך בתרומה, נמי ליכא למילף לשאר איסורין, דהתם כיון דזכרון חשיבא מלוא גם הסיכה, שפיר ראו חכמים לאסור לזר, וה"נ אסרו לזהמת זר מדשרי לזהמת כהן, ע"י ר"ש שלהי תרומות ובתו' יצימות ס"ו ז', וע"י ב"ר ונקדה"כ יו"ד סו"ס קי"ז. — צורית שלנו יש להסתפק אם חשיב סיכה, דאינו על תכונת שמן שסיכתו על מנת שיכלע בצער, אבל מ"מ חזינן שיש מהם שמעדינן את הבשר, וע"י בהגר"א או"ח סימן שכ"ו ס"י וצבה"ל שם וע"י בנקה"כ יו"ד שם מה שהביא מכת"י הרמ"א, וצ"ע. (דמאי ס"ג סק"י).

ל"ב ב' אבל זבה דאי חזאי חד יומא בשומרת יום כנגד יום סגי לה אימא לא, היינו שחאה טהורה לגמרי, וממילא גם כשתראה ג' ימים תהא טהורה.

שם ואגא ידענא דאין זבה בלא נדה, נראה דיש לדקדק מכאן שאם ראתה ימי הנדה בשופרת, דאין לה ימי זבה, וראייה ראשונה מחוץ לשופרת חידון כחלמל נדה, ע"י בספר מרן זללה"ה ציו"ד סימן קי"ט סק"ו ו' ח' בזה.

שם פשיטא דהא דרס' להו, נראה דגם אי לא הוי פשיטא, לא יתכן לפרש דמתני' אחי לאשמועינן הלכות משכבות, דמאי שייטיה הכא, ולא הו"ל למיתני אלא והכותים מטמאין משכב מפני שהן בועלי נדות, ומה נקרא משכב אין כאן המקום לפרש.

שם עליונו של זכר מנגלן דכתיב וכל הנוגע בכל אשר יהיה תחתיו יטמא מאי תחתיו כו' אלא הנוגע בכל אשר יהיה הזכר תחתיו כו' שאינו מטמא אלא אוכלין

ומשקין, כבר תמחו בתו' דהא כתיב יטמא עד הערב ועל כרחך בכלים הצריכים טבילה איירי, ובתמני' נראה דמפרש דלעולם בכל מידי דמטמא, כתיב תחלה בקרא שהוא טמא, ובתו' הכי כתיב והנוגע צו יטמא, דכתיב במשכב ובזו, אבל לא אשכחן קרא שיאמר הנוגע בדבר פלוני יטמא בדבר שלא נתפרש שהוא טמא, ורק ממה שהנוגע צו יטמא נילף שהוא טמא, ולכן יש לפרש קרא דה"ק דכל אשר יהיה הזכר תחתיו יטמא עד הערב, והיינו עליונו של זכר עצמו, וכל הנוגע צו יטמא, והיינו אוכלין ומשקין שיגעו צו, ושצקה לקרא דאיהו דחיק ומוקי אנפשיה, דע"כ שיקדים הכתוב לומר שעליונו של זכר טמא, עד שלא יאמר שהנוגע צו נטמא. — ע"ע בתו' צוים ס"ד סק"ג.

ל"ג א' שאין ת"ל וכל המשכב אשר ישכב עליו יטמא, פרש"י שהרי כבר כתיב ותהי נדה עליו וצדידה כבר כתיב וכל הנוגע במשכבה יכבס בגדיו, ונראה לדקדק מזה דכל הטומאות שבגדה נוהגות בצועל נדה, ובכלל זה דין עליונו של זכר שיטנו בגדה כצו, כמ"ש הרמב"ם פ"א ממטמא מו"מ ה"א, דישנו גם בצועל נדה, וכן נוטה דעת מרן זללה"ה בכלים ס"א סק"ו, וע"י להלן דבערוך לא כתב קו.

שם נתקו הכתוב מטומאה חמורה והביאו לידי טומאה קלה כו', לכאורה יש לדקדק כיון דכתיב קרא צהדיא בצועל נדה שאינו מטמא משכבו אלא טומאה קלה שיהא מטמא אוכלין ומשקין, א"כ למה תלה התנא טומאתו במשכב תחתון כעליון של זכר, לא הו"ל למימר אלא שמטמא משכב תחתון טומאה קלה, וכעין דתנן צוים פ"ה מ"א, ולמ"כ לעיל דגם בועל נדה מטמא עליונו כזכר, ניחא דמתפרש דצועל נדה תחתונו כעליונו של כל מטמאי משכב, ובכללן גם כעליונו שלו, ובגמ' נקטו כעליונו של זכר משום דקרא גבי זכר כתיב.

ובעת ראיתי בערוך ערך תחת שכב בצועל נדה אינו מטמא עליונו, [ומתפרש שאינו מטמא כלל, ודלא כמ"ש במלכות שלמה ר"ש כלים], וכ"מ בפ"ה דצוים מ"א דקתני שצועל נדה חמור שמטמא משכב ומושב טומאה קלה, ולא קתני נמי עליונו, ונראה טעמו דהא קרא כתיב בצועל נדה מטמא משכבו, ונהי דמתפרש טומאה קלה, מ"מ ליטנא דקרא וכל המשכב אשר ישכב עליו יטמא מתפרש דאחי לאורויי שמטמא משכב, ומוכח מזה דמקרא דותהי נדה עליו ליכא למילף שיטמא משכב, וא"כ דכותה נמי ליכא למילף שיטמא עליונו, דגלי רחמנא דקרא דותהי נדה עליו לא בא אלא לומר דהוא עצמו טומאתו חמורה כנדה, דהיינו שהוא אב הטומאה, אבל לא בא ללמד כיצד גורם טומאה לאחרים, דהיינו משכב תחתון ומשכב עליון, ודכותה י"ל נמי דאין ללמוד שיטמא

מיבעיא אם דמי לראיה שתסתור דומיא דזב, ואע"ג דלא מצינו ענין לזבן באשה, ז"ל דגם באיש טומאת ש"י טומאה אחרת היא, ואפילו הכי חידשה תורה בה סמירת יום אחד, והלכך מיבעיא לן דגם באשה אם פולטת חשיבא רואה שמה תסתור נמי יום אחד.

נראה דבכלל צעיין נמי שילוח מחנות דאם חשיבא רואה הרי היא משתלחת חוץ לשתי מחנות כדין בעל קרי.

ויש לעי' אם גם משמשת בכלל צעיין, דשמה נוגע הוי ואינה משתלחת חוץ לב' מחנות, או דמשמשת פשיטא דכרואה חשיבא, ולכאורה יש להציא ראייה מהא דתנן פ"ח דמקואות מ"ד האשה ששמה ציתה וירדה וטבלה ולא כיבדה את הבית כאילו לא טבלה, ואם איתא דמשמשת פשיטא דכרואה חשיבא, א"כ תפשוט מהך מתני' דגם פולטת כרואה, דאם איתא דפולטת כנוגעת, א"כ הועילה לה טבילה להוציאה מכלל רואה לכלל נוגעת, ואינה צריכה שילוח מחנות, ואמאי קתני כאילו לא טבלה, אלא ש"מ דגם משמשת בכלל הבעיא, ועי' במקואות שם במ"ה דאיכא נמי ליטנא דכאילו לא טבלה בקפלה ידה וקרצה שפומתיה, ולכאורה התם נמי הועילה הטבילה מדאורייתא ומ"מ קתני כאילו לא טבלה, וז"ע.

הראשונים ז"ל הציאו ראית הראצ"ד דפולטת אינה סותרת לבעלה מהא דאמרו ס"ו ב' אחר מעשה תטהר אבל אמרו חכמים אסור לעשות כן שמה תבא לידי ספק, ונקטו ז"ל להוכיח ממנה שהחירה תורה אחר טבילה, ודחה הרמב"ן דשפיר החירה תורה לטהרות, ובאמת אינטריך שפיר קרא לומר דיכולה לטבול בשביעי ועלתה לה טבילה להיות מותרת אח"כ, אלא די"ל דמדיון מקצת היום ככולו הוי ידעינן לה, ועוד איכא לפרושי קרא דתטהר לשמש בלא הזרעה, אבל יותר יש להוכיח ממנה שסיימו אבל אמרו חכמים אסור לעשות כן שמה תבא לידי ספק, וזה ודאי מתפרש דרשאי לשמש אם לא היה חשש שמראה ותסתור, וזה ודאי קשה דתיפוק ליה שתפלוט, וכן קשה במתני' לקמן ע"כ א' דטבלה ציוס שלאחריו ושמשה הר"י תרבות רעה ומגעתן ובעילתן תלויין, וסתם שמשה פולטת. (ויס ס"ב סק"ג).

יעוי' בראש"ש כאן הציא דעת הראצ"ד דפולטת אינה סותרת אללא לטהרות ולא לבעלה, ונראה דלטהרות היא טמאה בטומאת זבה גמורה, ומתני' ע"כ א' דקתני טבלה ציוס שלאחריו ושמשה הרי זו תרבות רעה ומגעתן ובעילתן תלויין, בפשוטו מתפרש בגמרא ביאתו ופלטת דבשמשה כי אורחיה מתפרש, ולפי זה יש לפרש דהא דמגעתן תלוייה היינו מגע שנגעה בטהרות לאחר שטבלה עד שלא שימשה, דבשימשה כבר פלטה וסתרה לטהרות, ובאלו הכי על כרחך לפרש כן דכל פולטת מטמאה

בהיסט וכמש"כ תו' לקמן ע"כ ב' ד"ה מערה, דאינו מטמא בהיסט, [ומיהו בתו' יומא ו' ב' כתבו דמטמא בהיסט, וכן ברש"י בסוגיין ד"ה וכו' ח], ומה שנקטו בגמ' שמטמא משכב תחתון כעליון של זב, הוא לפרושי יטמא דקרא דמשכב דבועל נדה, דר"ל כטומאה דעליון של זב.

שם מתקין לה רמב"ח ותספרנו ואנן נמי ניספריה דקיי"ל מקצת היום ככולו כו', לא נתבאר בגמ' תשובה לאתקפתיה דרמב"ח, וטעמיה דרצא נדחה, ואפשר דכיון דתלה הכתוב טומאת הזבה צימים, הרי בכלל זה שכל יום שראתה בו הוא נחשב כיום טמא לענין מספר ימי הזיבה, ואין קצרא שיהא אפשר למנות מקצת מן היום הטמא לשבעת ימי טהרה, [ואף בזב שמטמא בראיות, מ"מ הנקיים שלו יש להשוות לזבה], גם ממנה שראית יום אחד קוטר כל השבעה נקיים, נותן מקום להצריך שכל היום מן השבעה יהיה כולו נקי, ומיהו בשביעי כיון שכבר אפשר לטבול באמצע היום, יש מקום לומר שכבר שלמו הנקיים וכדס"ל לר' יוסי פסחים פ"א א'.

הא דנדה מקצת היום עולה לה בתחלתה, הוא פשוט מסביר דכיון דאין צריך שום דבר בחיוב בשבעת הימים, ואינו אללא משך זמן, הרי שפיר היום הראשון נחשב כיום לענין טומאת מת עי' תו' ע"כ א' סוד"ה הרואה, וגם הדבר מוצא בכתוב ציולדת דכתיב וטמאה שבעת ימים כימי נדת דותה טמאה, וציולדת יום הלידה עולה לה דכתיב וציוס השמיני ימול, וכתיב וכן שמונת ימים ימול, הרי מפורש דיוס שמיני הוא עם יום הלידה, ועל זה כתיב כימי נדת דותה טמאה, הרי דגם בנדה יום שרואה בו בתחלה הוא בכלל השבעה ימים.

שם צעי רמב"ח פולטת ש"י מהו שתסתור בזיבה רואה היתה וסותרת או"ד נוגעת היתה ולא סתרה אמר רצא לפוס חורפא שצטתא כו', יתכן לפרש דבעיא דרמב"ח אינה אללא על סמירה, ומודה דמטמאה בכל שהוא ובפנים כבחור, ולא קרי לה נוגעת אללא לענין סמירה, ויהיה ניחא בזה דלא אייתו הכא בגמ' פלוגתא דר"ש ורבנן לקמן מ"א ב' כדמיייתין להו שם מ"ב א' צבעיא דרש"ב מאזיזי אי נוגע הוי או רואה, ויהיה ניחא הא דרצא גופיה אמר התם דרואה הוי והכא פריך לרמב"ח, ובצ"ח שם כתב לגרוס רבה, [וטעמיה דרצא דלא חייש לפירכא דולטעמין כתבנו בזים ס"ב סק"ג (הועתק לקמן ב')].

שם צעי רמב"ח פולטת ש"י מהו שתסתור בזיבה רואה היתה וסותרת כו', נראה דמשמשת אינה סותרת דאין כאן ראייה, [עי' מש"כ לקמן מ"ב א' ד"ה הרמב"ן, אע"פ שצריכה טבילה כדאמר לקמן מ"א ב', וגם בסיני מסתברא שהיתה צריכה טבילה], ורק בטומאת פולטת שלמדנו מפרישת הר סיני ומקרא דיהיה לקמן שם,

אמר ואחר תטהר, וע"כ דגם עולים, וה"נ הכא ע"כ דפולטת אינה סותרת דאם סותרת הרי אינה עולה, ונמצא שתמשך טהרתה יותר מו' ימים, וכן לגירסא דאחר אחד לכולן פ"י הר"ן בשבועות דהיינו שלא תפסיק הנקיים, שאם תפסיקם יש כאן שני אחר דהיינו אחר הימים הראשונים ואחר הימים האחרונים, ונק"ק לפי זה דלמאי דמסקינן דפולטת סותרת רק אותו היום, הרי נמצא דליכא אחר אחד לכולן, וז"ל דכל שלא נטמאה בזיבה באמצע שפיר חשיב אחר אחד, אבל מדרשא דלטהרתו שפיר שמעינן שלא תהא טומאה מפסקת ביניהם, ואפשר לפרש שלא תהא טומאה זיבה מפסקת, ושאר טומאות לא איכפת לן. (ובים ס"ב סק"ג).

שם כותי חזר בועל נדה משוית ליה, יעויין בתו', ונראה כונתם דס"ל לר"פ דאם טועה לטמאות דם ירוק, וגם למנות לנקיים יום שפוסקת בו, ובשאר הדברים נוהג כהלכה, לא גזרו עליו טומאת ע"ה, ורצ שמואל לא ס"ל הכי, ומשמע דר"פ קיבל מיניה מדשקיה ואזיל לרשב"א, ויש להסתפק אם רק בכותי ובדוקי אמרינן כן, או דגם ישראל כשר שטועה בזה מילי, יהבינן ליה דין עם הארץ. שם ח"ל בכותי ערום, ר"ל דדרס על בגדי החזר כשעלה מן הטבילה עד שלא לבש בגדיו.

מתבני' בנות נדוקין בזמן שנהגו ללכת בדרכי אבותיהן כו', שצ"ק התנא בני נדוקין, שהם עצמם צידוע אם הם מאמינים בתורה שבעל פה או לא, ואינם תלויים באבותיהן, אבל בנות נדוקים אין להן דעה עצמית וטפלין או לאציהן או לחכמים, ונראה דהנדוקים היו בודדים והיו מפורסמים לגנאי, ולפיכך ס"ל לר"י דבנותיהן בסתמא אינם נמשכים אחר אביהם והרי הם כשראליות, וחכמים סברי דלר"ך שיתבאר שפרשו מאבותיהן, ומעובדא דכהן גדול ונדוקי שבגמ', נראה דאלו שפרשו ללכת בדרכי ישראל דינן כשראליות גם אם הם נשואות לנדוק, גם נראה דהאומרות שפרשו ללכת בדרכי ישראל הם נאמנות, דמשמע שהכהן גדול האמינה, ואפשר דרובם פרוש ללכת בדרכי ישראל, וגם י"ל דהוא מילתא דעבידי לגלויי, וגם אם מעיזות לומר שפרשו מאבותיהן, ש"מ דקושטא הוא, אח"כ ראיתי ברשב"א וריטב"א שכבר דנו למה היתה נאמנת ע"ש.

והנה מתניתין איירי בבנות גדולות שיש להן דעה לנהוג כאציהן או לפרוש, אבל דין הקטנות לא נתפרש, ואע"ג דגם הנדוקין מסתמא לא דרשי ואשה לרבות הקטנות, מ"מ לא משמע דבנות נדוקין נדות מעריסות, דב"ח דבר לא מזכיר אלא כותיות, ויש לפרש הטעם דהא מן הדין בחזקת טהרה הן, ואפילו לר"מ דחייש למיעוטא, כמש"כ תו' ל"ב א', והלכך עד שהגיע זמןן לראות לא גזרו בהן, וכ"כ מרן זללה"ה צו"ד סימן קי"ט ס"ק ט"ו,

טהרות, ודנקט לשון רבים דגם מגעו של הבועל תלוי, ואיירי שטבל לקרי, ומגעו תלוי משום שמה תראה ותסתור ויתבאר שהוא טמא מדין בועל, וכן לפירוש הרא"ש וה"ר יונה דביום שביעי וכן ביום שמירה של שומרת יום כנגד יום כיון שמן הדין היא כבר טהורה מטומאתה כשטבלה, שוב אין פליטתה סותרת, נמי מתפרשא מתני' בטהרות שנגעה עד שלא שימשה, או מששימשה ופליטה וטבלה.

ולדעת תו' דפולטת גם ביום השביעי סותרת גם לבעלה, על כרחך לפרושי מתני' בשלא גמר ביאתו, ולכך אינו אלא תרבות רעה ומגען ובעילתן תלוייה אם תראה ותסתור.

סברת הרא"ש והר"י דדיינינן מקצת היום ככולו לענין פולטת, אע"ג דלא דיינינן מקצת היום ככולו לענין ראייה, אפשר לפרש דפולטת היא טומאה אחרת שגם היא פוסלת את הנקיים, אבל טומאה זו אינו מטמאה אלא מכאן ולהבא, והרי מקצת היום שמן הפליטה ולהלן אינו יכול לשמש כנקיים, וכיון שכבר עבר מקצת היום וכבר הותרה לבעלה מן המורה, הרי דסגי במקצת היום, ותו לא איכפת לן מה שמכאן ולהבא נתחדשה טומאה דפולטת ליום הזה, מה שאין כן ראייה שהיא פוגמת למפרע את כל היום שאין זה יום נקי, ונתבאר כאילו שגם המקצת הראשון של היום לא היה נקי שפיר סותרת את הכל.

ויש מקום לדון לענין היסח הדעת בנקיים שדן בזה בס"ט סימן קצ"ו ס"ק י"ח, דאפשר שר"ך כונה לנקיים, דשמה יש מקום לומר לדעת הרא"ש והר"י סגי במקצת היום לענין הכונה דכבר סגי בהכי להחירה לבעלה, ואין ר"ך כונה לנקיים על כל היום, ומיהו לטעם השני שהביא בס"ט שם דחיישינן שמה תראה ולא אדעתה יש להר"ך כונה כל היום.

ל"ג ב' ואחר תטהר אמר רחמנא אחר אחד לכולן שלא תהא טומאה מפסקת ביניהם ולטעמין זב גופיה היכי סתרי לטהרתו אמר רחמנא שלא תהא טומאה מפסקת ביניהם כו', כבר נתקשו בתו' מ"ט דרשב"א ומש"כ דלא משמע ליה דרשא דלטהרתו שלא תהא טומאה מפסקת ביניהם קשה דאטו ס"ל לרבא דשבעה נקיים דזב כשרים לסירוגין, הרי פשיטא דרזופין צעינן, ועל כרחך דדריש לטהרתו, ונראה דדרשא דואחר תטהר מתפרשת דשבעת הימים שסופרת גומרת טהרתה, ובא לומר דלא משכחת לה שתמשך טהרתה יותר מו' ימים מימי עולם, [ועי' בתורת כהנים דדייק מהאי קרא שלא יהיו הנקיים מפורזין], והיינו דלקמן ל"ו א' יליף רבא מהך דרשא דימי לידה עולין, דכיון דאינם סותרים, אם איתא שאינם עולים א"כ נמצא שטהרתה תמשך יותר מו' ימים ורחמנא

היא זו, דהא לא אהני האי היקש למיהב דם טוהר לנדה ולאפוקה מהלכות זבה, וא"כ מאי אהני לן.

והנה ע"כ עלינו לקבל דב"ה סברי מסבירא דאשה שהיא טמאה נדה או זבה או יולדת והיא רואה דם, דין הוא שהיא הדם הזה מטמא לה ויבש כדם נדה, דזהו עיקר הטעם דס"ל דציומי וטבילה תלה רחמנא, דכל עוד שלא טבלה דין הוא שהיא הדם טמא, ואין לנו לחדש דבדין דם טוהר נטהר הדם הזה, ויש לפרש דרק בטבילה נטהר הדם טוהר.

ודאיתאן עלה יש לפרש דב"ה אמרי מסבירא לב"ש דנדה שלא טבלה וראתה דם דין הוא שהיא הדם טמא גם בלא הלכות זבה, ודכותה יולדת, וב"ש אהדרי להו דרק מדין זבה הדם טמא, אבל ביולדת דאיכא דם טוהר דין הוא שהיא הדם טוהר אע"פ שלא טבלה.

וחזרו ב"ה והוכיחו מיולדת בוב דאע"פ שהגיע הזמן של דם טוהר מ"מ נדחה מלחול בגלל טומאת זבה, וה"נ נימא ביולדת שלא טבלה כיון דדין הוא שהדם יהא טמא כדס"ל לב"ה, הרי ידחה הדם טוהר מלחול עד שתטבול, וב"ש אהדרי להו דזיבה דוחה לימי טוהר רק עד שלא ספרה, אבל משקפיה אינה דוחה, ודכותה כששלמו ימי טומאת הלידה דין הוא שיחול דין דם טוהר.

שם איתמר רב אמר מעין אחד הוא כו' ולוי אמר שני מעינות הם נקתם הטמא נפתח הטהור נקתם הטהור נפתח הטמא, אשמועינן דלרין שיהא הפסקה בין המעינות, דאי אפשר שיהא שופעת והמעינות התחלפו, וכמבואר במאי דאמרין דאיכא צינייהו שופעת גם לקולא וגם לחומרא, חזין דאי אפשר שהתחלפו המעינות וממשין השפע תחלה מזה ואח"כ מזה, אלא נרין שיהא צינייהו הפסקה, וכדאמרין נמי לעיל י"א א' דלוי צריכה בדיקה המבקשת ליבש על דם טוהר לדעת שפסק המעין הטמא, וי"ע מגין קים ליה לוי כל זה, הלא מתפרש שפיר לרב פלוגתא דב"ש וב"ה, ומעין אחד הוא, וכמו דמודה לוי דס"ל כן לב"ש.

ובראיה מזה דלוי ס"ל דלא יתכן לומר דציומי וטבילה תלה רחמנא, דאם מעין אחד הוא והתורה טמאתו וטהרתו, ראוי להיות תלוי הענין צימים ואין שום ענין לטבילה בזה, גם לא לענין טומאת הדם, ולכן ס"ל דלכו"ע ציומי לחוד תלה רחמנא אס מעין אחד הוא, וא"כ קשיא מאי טעמייהו דב"ה דמטמאי לדם יולדת שלא טבלה בלא ויבש, הלא כיון דמלאו ימיה דם טוהר הוא, ומה חידש דס"ל לב"ה דשני מעינות הם, ובשופעת בהכרח שלא נתחלפו המעינות, ולכך מטמאי לה ויבש בשופעת מתוך ז' או מתוך י"ד, והוא הדין בטבילה תוך כדי שהיא שופעת דלא עלתה לה טבילה דעדיין דם טמא הוא, והא

וצרמנ"ן וריטב"א ריש פירקין משמע דנקטו דלר"מ בנות כותים נדות מעריסותן מן הדין דחיישין למיעוטא, ולפי זה גם בבנות נדוקין היה ראוי להיות כן, וי"ע.

וטומאת הכותיות הגדולות שהן טובלות לנדתן, אינו אלא משום שיושבות על כל דם ודם כמש"כ תו' ל"א ב', א"נ משום שיום שפסקת בו סופרתו לנקיים, ויש לפרש שהנדוקים גם הם יושבין על כל דם ודם, דלא דרשי דמיה דמיה לארבעה מיני דמים כדאמר י"ט א', וכן סופרות יום שפסקה בו, והלכך הן טומאות נדה.

ורדין הנדוקין עממן אס מטמאים משכב תחתון כעליון לא נתבאר, ואפשר דלאו כלל הוא, דהא חזין בגמ' דההוא נדוקי אשתו הימה מראה דם לחכמים, וכן קאמר רבי יוסי על כל הנדוקין שנשותיהן מראות דם לחכמים, וא"כ יתכן שיש לדון על כל נדוקי ונדוקי לפי מה שהוא, ואע"ג דכל נדוקי הוא ע"ה כדפרכין בגמ' ותיפ"ל משום ניטורא דע"ה, ובגדי ע"ה מדרם לפרושים, מ"מ נפ"מ ברגל, או בטבול לפנינו, ע"י תוד"ה תיפ"ל, וי"ע.

שם ר"י אומר לעולם הן כישראליות עד שיפרשו ללכת בדרכי אבותיהן, אע"ג דר' יוסי סבר גרי אריות הם כמש"כ תו' ל"ב א' וא"כ דינם כעובדי כוכבים שהם כזבים מבנות ג', ואילו בנות נדוקים אינם מטמאות עד שיגיע זמנם לראות, יש לפרש דר"י אדברי ת"ק קאי וקאמר דעד שיפרשו ללכת בדרכי אבותיהם או דינם ככותיות דת"ק, שגם הנדוקים יושבות על כל דם ודם ויום שפסקה בו סופרתו, אבל ר"י ס"ל דכותיות כעובדי כוכבים.

ל"ד א' הכתוב עשאו כולן חזרים, ר"ל דקרא אשמועינן דבשעת אסיפה ראוי להשוות כולם כאיש אחד חזרים, ומהאי טעמא הקילו חכמים עליהם בשעת הרגל לחשבן כטהורים, כיון דשעת אסיפה היא, ומכאן נתנו שם חזר לנשמרין בטהרה.

ל"ה א' ת"ר ראה ראייה ראשונה בודקין אותו מאי לאו לטומאה לא לקרבן, כלומר דאם הייתה הראשונה מאונס והשנייה שלא מאונס טמא טומאת שבעה ומטמא משכב ומושב ונרין ביאת מים חיים ופטור מן הקרבן, ויש לעי' מנלן דלקרבן לא סגי בראשונה מאונס כמו דסגי לענין טומאה, וי"ל דמדאקיש רחמנא זכ לזבה בראיה שלישית דמטמא מאונס, מכלל דעד ראייה שלישית אינו מטמא מאונס, וכיון דלענין טומאה מטמא, ע"כ לענין קרבן קאמר. (וב"ש ס"ב סק"ה).

ל"ה ב' תניא אמרו להן ב"ה לב"ש אי אתם מודים בנדה שלא טבלה וראתה דם שהיא טמאה כו', כבר תמיהו בתו' דמה תשובה היא זו, הרי בנדה נאמרו הלכות זבה, וביולדת נאמרו הלכות דם טוהר, ומה שתיראו דאיכא היקש יולדת לנדה לא נתפרש מה תשובה

ועי' בס"ט סימן קצ"ד סק"ג שהדבר במחלוקת הראשונים.

ל"ו א' ושון ברואה אחר דם טוהר כו', בתו' פירשו דאליבא דר"מ קאי דס"ל שאם מת או גמלתו מטמאה מע"ל ואיירי הכא בזמא ואפ"ה ברואה שאחר דם טוהר דיה שעמה, ואע"ג דלא קיי"ל כר"א דכל אשה שעברו עליה ג' עונות דיה שעמה וגם הכא אף בלא עברו עליה ג' עונות זימי עיבורה קמייירי, שא"ה ידיעין שהמעין היה סתום, וזוה לא חיישין כל שלא ראתה עדיין, וגראה לפי זה דה"ה מניקת ששלמו ימי מניקתה דיה שעמה ברואה ראשונה, שהרי ידעין שהיתה מסולקת ועדיין לא ראינו שחזרו דמיה למקומן, ואף שאפשר שאין לדמות סתימת המעיין שזימי טוהר לסילוק דמים דמניקת מ"מ כ"ג, עי' להלן דבריה ל"מ כן].

אבל רש"י פירש דהכא במניקת איירין אלא דדיינין אי חשיבא ראייה דימי טוהר כראיה או לא, ורז גופיה הכי ס"ל לעיל י' ב' דאכולהו קאי ואף מניקת אין דיה שעמה אלא ברואה ראשונה, ויהרמז"ן כתב עוד לפרש דושון דקתני קאי אפלוגתת ר"מ ור"י ור"ש אי מניקת דיה שעמה כל ימי מניקתה או דוקא ברואה ראשונה ואחא קתני דברואה אחר דם טוהר שון שדיה שעמה, וגראה שלא ראה רש"י לפרש כן דא"כ למאי דמפרש לה רב קשה מה ענין זה לפלוגתתם לאשמועינן דמודים דבליכא למיגזר מעת לעת לא גזרו מפקידה לפקידה, הניחא ללוי אשמועינן דאע"ג דס"ל דברואה שניה מטמאה מעת לעת הני מילי בשהיתה רואה ראשונה דם טמא אבל דם טוהר לאו בכלל ראייה הוא, ולפיכך פירש דאפלוגתת דשמאי והלל קאי], ולפי זה נראה דאמנם מניקת ששלמו ימי מניקתה מטמאה מעת לעת ברואה ראשונה. (ס"א ס"ק כ"ד ועי"ש עוד ובס"ק כ"ה).

שם כיון דמעת לעת ליכא כו', עי' בסימן ד' ס"ק י"א. רש"י ד"ה והא ספרה, עי' מש"כ לעיל ל"ה ב' ד"ה וגראה.

תוד"ה שבו, עי' מש"כ לעיל ל"ה ב' ד"ה ללוי.

ל"ו ב' אמר רב נדה ליומא ושמואל אמר חיישין שמוא תשפה, בפשוטו רב ושמואל מודים דלא החירה תורה דם קושי אלא זימי זיבה ולא זימי נדה, וכדתנן ל"ח ב', וכן בסוגיין הקשו א"ה נדה נמי נימא זיבה מחמת עזמה ולא מחמת ולד, כלומר והרי בידוע שאינו כן ודם קושי טמא זימי נדה, ור"ל ואזוה דשמואל מיייתי קראי לתרוצי, וזריך טעם א"כ למה לא פירשו למתני' כר' יצחק ורבא דהמקשה זימי נדה נדה, וגראה דס"ל דעד שלא נשנה שיש טהרה בדם קושי, אין מקום לשנות שהוא טמא, דמהיכי תיתי לטהרו טפי מכל ראית

דנקטה מתני' בלא טבילה משום ב"ש דאמרי כרוקה וכמ"ר, וב"ש סברי מעין אחד הוא וזימי לחוד תלה רחמנא, ומששלמו ז' לזכר וי"ד לנקבה הוי הדם טהור, ונמש"פ רש"י לקמן ל"ו א' ד"ה והא ספרה אליבא דלוי דזימי וטבילה תלה רחמנא, לא נתפרש וכמשה"ק מהרש"א וכן ברצ"ה].

שם לרב רישא לקולא, הרשב"א והריטב"א בשם ה"ר יונה בשם הר"ש הוכיחו מכאן דהא דאמרינן לז"ה דזימי וטבילה תלה רחמנא, דאינו אלא לטומאת הדם ולא לטומאת האשה, דהא לרב גם בשופעת טובלת וטהורה, וכן מבואר בתו' לקמן ל"ו א' ד"ה שבו, וכ"ה ברמב"ם פ"ז מה' א"ב ה"ח.

שם ללוי רישא לחומרא, היינו דכל זמן שלא פסק הדם הרי ממשיך המעיין הטמא וטמאה, מיהו לא נתפרש מתי תטהר לכשיפסק הדם, ולכאורה הדם שנמשך לאחר י"ד הרי הוא טמא כטומאת הי"ד, דאין לחדש כאן טומאת תחלת נדה או זיבה, אלא טומאת הי"ד של לידה נמשך, ובתו' לקמן ל"ו א' ד"ה שבו נקטו דמיד כשיפסק הדם תהיה טהורה ומשמע אפילו באמצע היום, וק"ק דלא אשכחן נדה לשעה, וי"ל דכל היום שראתה זו טמא ורק בלילה תוכל לטבול, ואפשר דגם כונת התו' כן, ומש"כ דכשיפסק טהורה ר"ל שאינה טמאה שבעה כנדה ולא זבה, אבל לעולם כל אותו היום אסורה, ומין וללה"ה צו"ד סימן ק"כ סק"ו וס"ק י"ט הניח דבריהם ז"ל בקושיא, ודעתו ז"ל נוטה דראוי שתהא טמאה שבעה.

שם מיתבי דם היולדת שלא טבילה כו' בשלמא לרב דאמר מעין אחד הוא משום הכי מטמא לה ויבש כו', ר"ל דאי מעין אחד הוא אין לתמוה אם ס"ל לז"ה דמטמא לה ויבש כיון שיש בו דם טמא, אם משום דס"ל דזימי וטבילה תלה רחמנא או שום טעם אחר, אבל ללוי דשתי מעיינות הם לא יתכן לטמאות דם היוצא ממעיין טהור.

שם אבל יולדת בזוב דבעיא ספירה לא כו' בשלמא לרב כו' משו"ה בעיא שבעה ימים נקיים, בפשוטו נראה לפרש דר"ל דאין מתחיל דם טוהר כל עוד שלא ספרה לזיבתה, וזריכה לספור שבעה נקיים רגופים עד שיתחיל דם טוהר, וכ"נ בלשון הרמב"ם פ"ז מה"ב ה"ז דיולדת בזוב אין לה דם טוהר עד שתספור, אבל ברמב"ן ורשב"א וריטב"א מבואר שיש לה דין דם טוהר גם קודם שספרה, אלא שדם טוהר נמי סותר יומו בספירת הזבה, ושפיר סופרת גם ימים שאינם רגופים, דדם טוהר אינו סותר אלא יומו, ומיהו ברשב"א לקמן ל"ז א' סוד"ה תניא הזכיר דאפשר דגם דם שזימי טוהר סותר כל השבעה, ושכן דעת ר"ת, וכ"נ לשון רש"י בסוגיין ד"ה משו"ה,

דדס טוהר סותר כולו, ולא נתפרש מהיכן קים להו ז"ל כן, אח"כ ראיתי שכבר נתקשה בזה בס"ט בחדושי לגמ'.
שם לרבנן מאי, ק"ק מהיכי תימי נחדש דשמא פליגי רבנן בזה אר"א, ושמא משום שנשנו הדברים בשם ר"א יש מקום לומר דדברי יחיד הם.

שם תניא ר' מרינוס אומר אין לידה סותרת בזיבה, נראה דלא יתכן לפרושי מימרא סתם דאירי בלידה יבשתא שהוא דבר דלא שכיח כלל וכלל, וע"כ גם ברוחא דס בלידה קאמר שאינו סותר, וכ"ה ברמב"ן, [ומיהו כתב שם דיומו אינו עולה, ועיין ריטב"א בשמו, וז"ע], ומשה"ק תו' דאי אפשר לפתיחת הקבר בלא דם, והוכיחו מזה דר' מרינוס ס"ל אפשר לפתיחת הקבר בלא דם, היינו משום דס"ל דדס שקודם הלידה דין הוא שיסתור, אבל דם שעם הלידה היינו דקאמר ר' מרינוס שאינו סותר, ועי' רמב"ן וריטב"א שמירלו דדס היוצא משום דאי אפשר לפתיחת הקבר בלא דם, הוא דם קושי דאינו סותר לרבנן.

שם ואצ"י אמר לך תני חדא מוזבה ולא מנגעה ולא תחני ולא מלידתה, לכאורה הדבר קשה להגיה הצרייחא, ועי' ריטב"א, אבל באמת יש לשאול אמאי לא אמר רבא אינה סותרת ועולה דתניא מוזבה ולא מלידתה, ואין נופל ע"ז לשון מנא אמינא לה כיון שהדבר מפורש בצרייחא, ונראה מזה דצרייחא קשיא דאי אפשר למעט מקרא גם מנגעה וגם מלידתה, דשפיר איצטרך קרא אחד מינייהו, ורבא ס"ל דלנגעה לא איצטרך קרא, וע"כ קרא כי אחי ללידתה, וכדקאמר ליה לאצ"י, ואצ"י ס"ל דאיצטרך קרא לנגעה, וממילא ליכא קרא ללידתה ועל כרחך לשבשי בצרייחא, דהא דולא מלידתה אמוראי הוסיפו לה ואינה מגופה דצרייחא, עי' ריטב"א.

ל"ח א' ל"א אמרי א"ר לוי אין הולד מטהר כו', בפשוטו להך לישנא לא נחלקו רב ור' לוי בפלוגתא קמייתא, אלא תרוייהו ס"ל כר' לוי דאין הולד מטהר אלא ימים הראויין להיות בהן זבה, דזו הפשטות של ימי זבה דהולד מטהר, וכן מבואר בהא דפרכינן בסמוך דקשיא לתרוייהו וכמו שפרש"י דלתרוייהו אם יאריך אחר הימי זיבה הרי היא טמאה, ולפי זה יש לפרש מש"כ הרמב"ם בפ"ז מא"ב ה"א שאפילו היה הדם שותת ויורד עם החצלים והנער י"ד יום קודם שתלד הרי זה דם קושי וטהור, דר"ל הדם היורד בימי זיבה, ואע"פ שהוא י"ד יום קודם הלידה, אבל אין ר"ל שהיה הדם שותת ויורד י"ד יום, דהא כבר הקדים דרך בימי זיבה הדם טהור, וימי זיבה אינם אלא י"א יום, וז"ע במ"מ שם דנקט בכונת הרמב"ם דגם אם הדם שותת ויורד י"ד יום הוא טהור, וכתב שפסק כרב וכראב"א בל"ק.

אונס, וגם בתר הכי קמני דיוולדת בזוב היא צקשתה ושפתה, ועדיין לא נשנה דכלא שפתה טהורה, לכך פירשו דמתני' בימי זיבה איירי והכי קמני המקשה בימי זיבה טמאה נדה, ואשמועינן דאינה טמאה מדין זבה, והיינו דדס קושי בזיבה טהרה רחמנא, ורק טמאה נדה ור"ל מדרבנן, ופליגי רב ושמואל בהך טומאה דרבנן אם יהבו לה דין זבה קטנה מדרבנן, או כדרב דרך ביום שראתה אסורה אבל בלילה שלאחריו טוולת ומותרת, ובתר הכי קמני דהא דמטהרין דם קושי בימי זיבה, אינו אלא בלא שפתה אח"כ, אבל שפתה הרי זו זבה גדולה מדאורייתא.

לכאורה לשמואל לית לן נפקותא בטרת דם קושי לבזלה, דלעולם אסור משום שמא תשפה, ונפקא מינה רק לענין טהרות שנגעה בהן כשנתצבר אח"כ שלא שפתה, וכן שאינה זריכה שבעה נקיים.

ואפשר דהא דס"ל לשמואל דחיישין שמא תשפה, דלאו מסבירא קאמר לה, אלא מפרש הכי להמקשה נדה דקמני במתני', וכן רב דהדר ביה לגבי שמואל כמש"פ הרמב"ן, היינו נמי ממתניתין, והלכך למאי דמפרש רבא אליבא דר' יוחנן ותניא כוותיה דהמקשה נדה דמתני' ר"ל דמקשה בימי נדה הוי נדה, והוא מעיקר הדין, תו לית לן מהיכן לחדש לחוש שמא תשפה, והיינו דקאמר ר"י דהמקשה אינה כלום, וכן רבא קאמר דבימי זיבה טהורה, והיינו שמוותרת לבזלה בעודה מקשה, ואית לן למיפסק כרבא דהוא בתרא ותניא כוותיה, וכן סתם הרמב"ם בפ"ז מא"ב ה"א.

שם והתניא המקשה בימי נדה נדה בימי זיבה טהורה כיצד קשתה כו', ר"ל כיצד בימי זיבה טהורה שפתה יום אחד וקשתה שנים בימי זיבה כו' או ששפתה שנים בימי זיבה וקשתה כו', ולכאורה בכל הני גווי דמסיק דאין זה יולדת בזוב, היינו שאינה זבה גדולה אבל זבה קטנה מיהא הוי והוי דדין שומרת יום כנגד יום, וזריכה יום נקי בשביל להטהר, דדס קושי גם אם אינו סותר אינו עולה, לדעת הראב"ד והרמב"ן, והיינו דקמני רק דאין זו יולדת בזוב, ולא קמני דטהורה היא, וק"ק דקמני ברישא בימי זיבה טהורה כיצד כו' והיה ראוי לפרש גוונא דטהורה לגמרי.

ל"ז א' צעי רבא קושי מהו שתסתור בזיבה כו', פרש"י מהו שתסתור כל המנין, משמע דיום הקושי פשיטא ליה דאינו עולה דלריך שיהיו נקיים מדם, וכמו דס טוהר שאינו עולה לרב לעיל ל"ה ב' דיוולדת בזוב זריכה שבעה נקיים, [ומיהו י"ל דהתם הטעם משום דיוולדת בזוב אין לה דם טוהר עד לאחר שבעה נקיים עי' מש"כ לעיל ל"ה ב' ד"ה שם אצל], והנידון רק אם סותר כולו, וז"ע בתוד"ה דבר דמשמע דס"ל

דהיולדת מטמאה מעת לעת מחמת דם לידה, ואע"ג דדם לידה ראתה בהרגשה והיינו ידיעין דעכשיו יצא דם ואפילו הכי אנו מסופקים שמה גם מעיקרא אחי דם. שם מקצת לא קצעה כו', מתבאר בסימן ה' סק"ה ו'. תוד"ה והיולדת, מתבאר בסימן א' סק"כ כ"ט ל'.

ל"ט ב' וקצת רב פפא כו', בסוגיא, מתבאר בסימן ה' סק"א ב' ג'.

יוצא דופן

מ' א' מתני' יוצא דופן אין יושבין עליו ימי טומאה וימי טהרה כו', יש להסתפק הרי שיצא מקצת דם הלידה דרך רחם אם טמאה נדה, או דהאי דם לידה הוא, וכיון שאין כאן טומאת לידה אין כאן טומאת נדה, דכדס מכה חשיב, ולענין מעשה לעולם יש לחוש שמה יש גם דם נדה צמח שיצא דרך רחם, וכמ"ש בשו"ע יו"ד סימן קצ"ד ס"ד דלא שרי אלא כשלא יצא דם אלא דרך דופן, כי קמיעיאל לן מדאורייתא מאי, דיש מקום לומר דלעולם בלידה יש גם דם נדות, אלא דרחמנא אפקיה מהלכות נדה להלכות לידה, אבל ביוצא דופן דליכא משום לידה שפיר איתיה בדין נדה, גם י"ל דמתוך הדופן יש בו לגרום לדם נדה שיצא, והרי אם אמרינן אי אפשר לפתיחת הקצב בלא דם, הרי דיש דם נדה עם כל לידה, כמבואר ל"ח א' דמטמא בזיבה, והדבר מבואר לקמן מ"א ב' דלר"ל דלא צעין שיצא הדם מדוה דרך ערותה הרי כל יולדת ביוצא דופן טמאה נדה מחמת הדם, לפירוש תו' שם, חזין דלעולם איכא גם דם נדה בלידה, וממילא אם יצא דם דרך הרחם הרי היא טמאה נדה, וכו' ברמב"ם פ"י מא"ב ה"ה דהדם היוצא דרך הרחם בלידת יוצא דופן הרי הוא זיבות או נדה.

מ"א א' תוד"ה שהיה, עי' מש"כ בדבריהם בחו"ב וצח"ס פ"ד א' [ד"ה ובתו'], ק"ד א'.

מ"א ב' אמר ר"ל לדברי המטמא צדס מטמא באשה לדברי המטהר צדס מטהר באשה, יעוי' בריטב"א דר"ל לפרושי ברייתא אחי ולא קאי אדרב יוסף שהיה אחר ר"ל, ולכך נמי לא קאמר ר"ל אמר אלא אמר ר"ל, וברמב"ן משמע דר"ל מפרש לצרייתא דפליגי אם דם נדות היוצא דרך דופן טמא, דרבנן סברי דהוא טמא ככל דם נדה, ור"ש סבר דצעי שיצא מדוה דרך ערותה, ולפי זה מתפרש ודם היוצא משם כפשוטו צדס היוצא דרך דופן, ולא איירי בלידה, והא דאמרין דאזדא ר' יוחנן לטעמיה אע"ג דמשום רשב"י קאמר לה, ור"ל הרי מודה דלר"ש צעי דרך ערותה, הוא משום דמשמע דר' יוחנן אליבא דכו"ע קאמר דצעי מדוה דרך ערותה, ורק קאמר דרשב"י מפרש מהיכא נפקא לן.

ל"ח ב' מתני' המקשה בתוך שמונים של נקבה כל דמים שהיא רואה טהורים כו', פשטא מתפרש כשנתעברה בימי טוהר כמ"פ רש"י, דבתאומים ששהה השני שהזכיר רש"י הוא מילתא דלא שכיחא כלל, ולפי זה לא יתכן שהיא הקישוי בדין קישוי המטהר, דהא קיי"ל דאין קישוי לנפלים כדאמרין לעיל, ועד שחלד בן קיימא יש הרבה יותר משבועים, וא"כ אין הקישוי בדין קישוי המטהר, ובחדושי הר"ן כתב דס"ל לתנא דמתני' דיש קשוי לנפלים, אבל הדבר קשה טוהר דלא אשכחן מאן דסבר הכי, אע"ג דשימשו בגמ' ס"ו א' בלשון קצב אין קישוי לנפלים מ"מ לא אשכחן מאן דפליג וסבר דיש קישוי לנפלים, ועי' רמב"ם פ"ו מא"ב ה"ט, שו"ר בתו' כ"א א' ד"ה ואינו שהוכחו משם דסבר ר' יהושע שיש קישוי לנפלים, ועי' בס"ט בסוגיא.

ומהא דאמרין בגמ' ת"ר תשב לרבות המקשה בתוך שמונים של נקבה שכל דמים שהיא רואה טהורים, נראה דמסבירא היה מקום לומר דם קישוי אינו בכלל דם טוהר דשריא רחמנא, בין אם שתי מעינות הם בין אם מעין אחד הוא, דם קישוי הוא נידון לעצמו, גם אם אינו במצב שהוא טהור בימי זיבה, דמ"מ מחמת ולד הוא, ואפשר דר"א מטמא מהאי טעמא גם בלא קרא דדמיה, ואינן ריך דמיה דלא נילף מתשב לרבות, אבל בתוד"ה דין לא נקטו כן, אלא דמסבירא לא נמעט דם קישוי מדם טוהר.

צ"ע בק"ו דמתניתין לפמ"פ דקישוי דמתניתין אינו קישוי שיש בו כדי לטהר, וז"ל דמ"מ איכא קולא בקישוי צמח דאיכא לפעמים קישוי המטהר, א"נ כיון דבתאומים שנתהוה השני יש לטהר מק"ו, דהתם איכא קושי המטהר, תו אין לחלק ויש לטהר גם קישוי דנפלים, ועיקרו דאהי ק"ו למידרש תשב לטהר, ולא לדרוש דמיה לטמא.

גמ' אמר קרא תשב ישיבה אחת לכולן, לפרש"י משמע דכולן טמאים, ולפי זה משמע דראתה ראייה ראשונה בקושי בימי טוהר נטמאה בטומאת נדה, ותהא טמאה שבעה בין תראה בין לא תראה, עברו שבעה טובלות וטהורה אפילו רואה סתם ראייה בדין ימי טוהר, ואם ראתה בקושי טמאה, ולכאורה טמאה טומאת זיבה כשומרת יום כנגד יום, ואם תראה בלא קושי אתאן לנידון אם ימי טוהר עולין לספירה, ראתה שלשה ימים בקושי לכאורה תהיה בדין זבה גדולה, ולא תטהר עד שתספור שבעה נקיים, והדברים מחודשים לחדש ענין ימי זיבה רק לענין ראייה בקושי, ועי' בספר מרן זללה"ה סימן קכ"א סק"מ מ"ט, וז"ע.

ל"ט א' והיולדת כולן מטמאות מעת לעת, א"ה, עי' מש"כ בסימן א' סק"א ד"ה אבל בהא

בפולטת), וכן פשטות לשון הרמב"ם בפ"א ממ"מ ה"י, ומיהו הדם עצמו מטמא כאב הטומאה, וכמו שהביא מאשה שמתה, שאין הדם מטמא מחמת נגיעתו בדם משום שאינו אוכל ואינו משקה, ומ"מ מטמא כדם הנדה, אבל האשה טומאה גם כשהדם עדיין בצית החיזון שהוא צית הסתרים ועדיין לא נטמאת בנגיעה.

והשתא ניחא שפיר הא דאיטריך קרא למקור שנעקר, לומר דעקירתו כיצאת דם לטומאות את האשה אף בלא נגיעה, והיינו דקרא דהשפך נחושתך מדמי ליה לדם הנשפך, ויש צוה גם חידוש מ"ד דהוא חלק מן האשה עד שלא נעקר והוא בטומאתו והאשה טהורה וכמ"ש תו' ט"ז א' דחידוש הוא, ומ"מ בעקירתו מטמא את האשה כיצאת דם, ונקט שנפל לארץ לומר דכל זמן שלא נעקר אף שיצא לחוץ והאשה נוגעת בו שלא בצית הסתרים אפ"ה אינה נטמאת כמו שלא נטמאה ממנו בהיותו בפנים, ורק שנעקר לגמרי שיפול לארץ צוה נטמאת האשה, ויש מקום להסתפק אם אחר נוגע במקור בזמן שהוא בחוץ ועדיין מחובר אל נטמא]. — ומיהו יש גם מקום לומר דאי לא קרא לא הו' ידעין נמי דמקור שנעקר מטמא את הנוגע בו, ד"ל דשלא במקומו בטל ליה חשיבותו.

והמשמעות לומר דגם בלא נגיעה בדם נטמאת האשה, הוא מהא דמקור שהזיע כשתי טיפי מרגליות טמאה, דמשמע שהטיפין עדיין תלויים ברחם מבחוץ, וכדאמרין נמי אילימא לטומאת שבעה חמשה דמים טמאים באשה ותו לא, משמע דאירי דדומיא דחמשה דמים המטמאים בצית החיזון אף שהוא צית הסתרים, ועי' להלן ד"ה הי ניהו צית החיזון, וי"ע.

ברם הדברים מחודשים לומר דבדין מקור מקומו טמא נתחדשו שתי הלכות, האחת שהדם טמא כדם נדה ומטמא במגע ובמשא, [עי' תו' ע"א א' ובס"ט בחידושי נ"ד ב'], ועוד דמטמא את האשה ביציאתו כעין פולטת טומאת ערב, ובפשוטו לא נתחדש אלא שהדם טמא, והאשה נטמאת על ידו במגע או במשא, אבל לא שיצאתו מטמאה, ומש"כ הרמב"ן שמטמא ביציאתו טומאת ערב במשהו כדם הנדה, היינו ע"י נגיעתה בו או במשא, ומקור שהזיע כשתי טיפי מרגליות יש לפרש דמטמאין במגע לכשיצאו לחוץ, או במשא גם כשהטיפין עדיין בצית החיזון, וכן מקור שנעקר מטמא את האשה בנגיעתה בו בשעת יציאתו, או במשא, ואיטריך קרא דדינו כדין דם לטמא במגע ובמשא, דהיה מקום לומר דבעקירתו נתבטלה חשיבותו ובטלה טומאתו.

שם אר"י מקור שהזיע כשתי טיפי מרגליות טמאה כו', נראה דנקט לשון זה שהזיע לומר דאף שיצאו הטיפין שלא בהרגשה מ"מ מטמאין, וכן משמע מהא

ולפירוש תו' מיתוקמא לר"ל ביצא דם וולד דרך דופן, ורצון מטמאים משום דלאו דם קושי הוא כיון דלידתה לאו לידה, ור"ש מטהר לטעמיה משום דלידה היא, וכבר הקשה הרשב"א דא"כ היינו רישא וכדפרכינן עליה דרבינא, וחירך דקמ"ל דלא צעין שיצא הדם דרך רחם דגם צינא דרך דופן טמאה.

מש"פ רש"י דלמ"ד מקור מקומו טמא טיפה עצמה מטמאה במגע משום שנגעה במקור ומקור מקומו טמא, ע"כ אין הכונה שהטיפה נטמאה בנגיעה במקור, דא"כ אין הטיפה אלא ראשון ואינה מטמאה אדם, וגם לעיל ט"ז א' כתב רש"י דכל דם הבא דרך המקור אף שאינו דם נדה הו' אב הטומאה, ולכן יש לפרש דכיון שמקורה במקור הרי היא אב הטומאה כמקור עצמו שמקומו טמא, וכן יש לפרש נמי מש"כ רש"י במקור שהזיע כשתי טיפות מרגליות דמשום שנוגע במקור ונוגע באשה, לכך טמאה, דהיינו נמי משום שנוצרה הטיפה במקור, [ועי' להלן במש"כ רש"י שהאשה נטמאת בנגיעה], שו"ר בתו' הרא"ש כ"ב א' שכבר נתקשה איך הטיפה מטמאה לאשה, וכתב דהלכה למשה מסיני הוא, וי"ע.

שם אמר ר"ל משום ר"י נשיאה מקור שנעקר ונפל לארץ טמאה שנאמר יען השפך נחושתך ותגלי ערותך כו', רש"י פירש שהאשה נטמאה משום שנגעה במקור ביציאתו, ולפי זה הו"מ למימר מקור שנעקר כל הנוגע בו נטמא, ועוד דמשמע דהא דמקור מקומו טמא לאו מהאי קרא נפיק ליה, ובתו' לעיל ט"ז א' משמע דהוא הלכה למשה מסיני, וא"כ כיון דהמקור אב הטומאה פשיטא דכל הנוגע בו נטמא, ולמה איטריך לקרא דיען השפך וגו', גם צוה דמקור שהזיע כשתי טיפי מרגליות פרש"י דהאשה נטמאה בנגיעת הטיפה, וזה קשה דמקור שהזיע משמע שהטיפות עדיין במקור דהו' צית הסתרים וכיצד נטמאת האשה, הרי מגע צית הסתרים אינו מטמא, כדאמר לקמן מ"ב ב'.

וז"ל הרמב"ן בסוגיין הא דאמרין מקור מקומו טמא לאו דמקור בנגיעה ידידה מטמא לדם, דהא צית הסתרים הוא, ודם גופיה אינו לא אוכל ולא משקה, אלא גזירת הכתוב שטומאה נבראת שם מתחלה וכל שנברא בו טמא הוא ומטמא נמי ביציאתו טומאת ערב במשהו כדם הנדה, דבמקומו הוא נעשה דם נדה, וה"נ מוכח בפרק בתרא דמכילתין דקאמרין באשה שמתה ויצא ממנה דם מטמא במשהו משום כחם משום דמקור מקומו טמא ולא מטמא ליה נגיעה דמת עכ"ל, הנה משמע דהדם הנברא ברחם הוא עצמו אב הטומאה והוא מטמא את האשה ביציאתו טומאת ערב גם בלא נגיעה, וכיצאת דם נדה, אלא שאינו מטמא אלא טומאת ערב, (כעין דאשכחן

הרמב"ם זפ"י מא"ב ה"ה כתב זיואל דופן שהדס היואל דרך הדופן טמא, וזה כחכמים מ"א ב' דמקור מקומו טמא, וכ"כ בהדיא בפ"א ממו"מ ה"ט דדס היואל דרך הדופן טמא משום דמקור מקומו טמא, ובפ"ח מה' א"ב ה"ד כתב דרואה דס מחמת מכה היא טהורה והדס טהור, וזה כמ"ד מקור מקומו טהור כדאמר ט"ו א' ס"ו א', וכבר כתב בס"ט שם וכן באבני מלואים בתשובה סימן כ"ג דע"כ דהרמב"ם מחלק בין דס מכה לדס המקור זיואל דופן או בהזיע כשתי טיפי מרגליות, ומשום דבגמ' ס"ו א' אמרו ורבותנו העידו על דס המכה הבא מן המקור שהוא טהור, ומשמע דהכי הילכתא, ואילו בגמ' מ"א ב' רבנן ס"ל דמקור מקומו טמא לענין יואל דופן וכן ר"י שם במקור שהזיע, וראוי למיפסק כוותייהו, וע"כ לומר דדס מכה שאני.

ויש מקום עיון כמה שסתם הרמב"ם בפ"א ממו"מ ה"ח דדס ירוק טהור וגם אינו מטמא בנדה משום רוקה כיון שאינו מתעגל ויואל, והוא סוגית הגמ' י"ט ב', ולא הזכיר דמ"מ יש לטמאות הדס משום דמקור מקומו טמא, וז"ל דכיון שלא נזכר בגמ' לכך סתם, וסמך לו ענין שם בה"ט י' דין מקור מקומו טמא, וכבר נתקשו בזה בגו"ב תניא סימן ז"ו, ובס"ט ה"ג.

שם הי ניהו בית החיצון כו', ז"ל דקים לגמ' מסבירא דלאו כל בית החיצון מטמא, והרי לקושטא דמילתא אמרינן דמבין השינים ולפנים אינו מטמא אף שהוא בבית החיצון, דאי לא הכי הרי שפיר י"ל דכל בית החיצון מטמא, ויש לעי' דאמרינן לעיל דמקור שהזיע כשתי טיפי מרגליות טמאה, ומשמע שהטיפות עדיין תלויות בפי המקור, וא"כ עדיין לא הגיעו לבין השינים, ואם לענין טומאת הדס הרי גם בעודו במקור טמא, כמבואר ע"א א' דגם זיואל לאחר מיתה טמא משום כהס, אלא לענין טומאת האשה קאמר, וכן לשון טמאה הכי משמע, וטומאת האשה משום מגע או משום משא, ואם אין המקום בדין בלוע י"ל דנטמאת במשא, ע"י תו' ע"א א', ואם אין מקור מקומו טמא מטמא במשא, כריך לפרש דמקור שהזיע יתפרש שהטיפי מרגליות יטמאו כשיגיעו לחוץ, ודכוותה יש לפרש הא דתנן י"ז ב' דנמנא בפרוזדור ספקו טמא, דהיינו נמי לכשיצא לחוץ מבין השינים, [דהפרוזדור הוא לפנים מבית החיצון שהרי הוא פי המקור, ע"י רמב"ם פ"ה מא"ב ה"ג שהוא לואר הרחם], וכמ"ש תו' מ"ב ב' ד"ה שהזיואל בתירוח קמא.

ברמב"ן מ"ב א' כתב דגם לרבא מ"ב ב' דאז"מ בית הסתרים היו מ"מ מבין השינים ולפנים מודה דבלוע הוי, ולפי זה שפיר י"ל דלכך מפרשין לקרא דבצורה, בזמן השינים ולחוץ, משום דלא מסתבר למיקרי בצורה במקום שהוא בלוע, ולאבזי דכל אז"מ בלוע הוי,

דאמרינן דאי טיפה אחת אימור מעלמא אחי, ואי בהרגשה מי איכא למימר מעלמא, וכ"כ הגרע"א ז"ל בתשובה סימן ס"ב דלמ"ד מקור מקומו טמא פשיטא דמטמא אף שלא בהרגשה דהא מטמא גם דס מכה, וא"ת א"כ כל אשה איך נטהרת לטהרות הרי יש לחוש שרואה מראות טהורות, וי"ל דגם מראות טהורות סתמא באות בהרגשה, ואם תרגיש אמנם תהא טמאה טומאת ערב, ולראייה שלא בהרגשה אין לחוש, והא דלעיל י"ט ב' לא מפרשין דהא דאר"מ דמטמא משום משקה דר"ל שהדס הירוק טמא משום דמקור מקומו טמא, י"ל דלשון מטמא משום משקה לא משמע כן, א"כ לא בעי לאוקמי דפליגי במקור מקומו טמא וחכמים מטהרין, דהא קיי"ל מקור מקומו טמא, ואע"ג דלמאי דבעי לאוקמי התם דר"מ משום משקה זכ וזכה קאמר, נמנא דרבנן דמטהרין לדס ע"כ לית להו נמי דמקור מקומו טמא, מ"מ למסקנא דר"מ משום משקה להכשיר את הזרעים קאמר, י"ל שפיר דרבנן מטמאי לדס משום מקור מקומו טמא, ועי' בסדרי טהרה סימן קפ"ח ס"ד בתשובה שצ"ד לומר דדס ירוק סתמא לא מן המקור, ובחידושי נ"ד ב' כתב דמהא דעקביא מטמא מוכח שהוא מן המקור, ועי' תו' רי"ד כ"ב א' מ"א ב' שכתב ג"כ דמראות טהורות אינם מן המקור, וז"ע.

הקשה מרן זללה"ה בסימן ק"כ סק"ג ל"ל קרא נ"ד ב' דדס הנדה מטמא, ותיפוק ליה משום דמקור מקומו טמא, וכן הקשה בס"ט בחידושי נ"ד ב', והנה אם הא דמקור מקומו טמא קים להו לחז"ל מסבירא, הרי שפיר י"ל דהיינו רק לבתר דנתרבה דס הנדה דמטמא, ואם הא דמקור מקומו טמא הוא הלכה למשה מסיני כדמשמע בתו' ט"ו א', נמי ל"ק אי לא סמיך קרא אהילכתא, וגם איכא נפקותא לענין למידן ק"ו, דאין דנין ק"ו מהלכה, והלכתא ודאי איצטריך למקור שהזיע ולמקור שנעקר.

ברשב"א ז"ה ב' מבואר דלמ"ד מקור מקומו טמא, הרי גם דס טהור טמא, והביא כן גם בשם ה"ר יונה, וכן בסבירא דלא עדיף דס טהור ממראה לבן שהזיע ב' טיפין דטמא, וכן נטה מרן זללה"ה בסימן ק"כ סק"ב, וזה דלא כהחיות דעת בסימן קצ"ו סק"ג ע"ש, ולפי זה ז"ל דמתני' ל"ד א' דפליגי בדס טהרה של מזורעת ובדס יולדת שלא טבלה אחי אי מקור מקומו טהור, וכ"מ ברשב"א שם, ודוחק לאוקמי מתני' דלא כהלכתא, ואדרבה אי הכי מתני' מוכחא דמקור מקומו טהור היה ראוי לקבוע כן להלכה, ולכאורה היה ראוי לדייק מזה דדס טהור רחמנא טהריה גם מטומאת מקור, וכדעת החו"ד, ולכאורה משמע כן ע"א ב' ואם נפל מרוקה ומדס טהרה על ככר של תרומה שהוא טהור, וכן מ"ב א' בעלייה טהורה, ול"ע בזה כעת.

כ"ש רואה הויה, נראה דר"ל דמאה דאיטריך ליה לר"ש לומר דדיה כבועלה לענין שלא חטמא בפנים כבחון מוכח דכרואה חשיב לה, וממילא דלענין לסתור ולטמא כ"ש הרי היא כרואה.

הרמב"ן כן הציא ראיית הראב"ד דלא אמרו סותרת אלא לטהרות ולא לבעלה, מהא דאמרו ס"ו ב' אחר מעשה טהר אכל אמרו חכמים אסור לעשות כן שמא תבא לידי ספק, והיינו שמא תראה וסתמור, ואמאי לא אמרו שמא תפלוט וסתמור, דהך חששא קרובה טובא טפי מחשש שמא תראה, וכתב הרמב"ן ד"ל דהתורה לא חששה לפולטת דאפשר לה שלא תתהפק, כלומר כיון שהדבר מקור צידה י"ל שלא חששו, ונראה מוכח מזה דציאה לא חשיבא כרואה לסתור, אע"פ שמטמא אותה, ומיהו לפי מה שדחו ה"ר יונה והרא"ש דבשביעי לאחר מקצת היום אינה סותרת ע"י פליטה, ליכא ראייה אי ציאה סותרת.

תוד"ה מסתברא ולהכי לרבנן נמי איטריך יהיה דלא גמרינן מסיני כו', צ"ע כונתם דהא אף אי רואה הוי וגמרינן מסיני, אכתי לא ידעינן אי מטמאה בפנים כבחון או דדיה כבועלה, ושפיר איטריך קרא דיהיה לומר שמטמאה בפנים כבחון, ואולי זו כונתם צמה שסיימו אע"ג דבסמוך בעי למימר דאף לר"ש רואה הויה וסתמרה, ור"ל ואפ"ה ס"ל דדיה כבועלה, ולפי זה י"ל דלפינן מסיני ואפ"ה איטריך לקרא דיהיה, ומתפרש לשון אע"ג כעין ומיהו.

מ"ב ב' מ"ד מגו דמהני טבילה לדם דאיכא גואי כו', לקמן ע"א א' מבואר דגם דם שיוצא לאחר מיתה יש עליו תורת דם נדה לטמאות, ומבואר דגם דם שעדיין לא נעקר מ"מ תורת דם עליו, ולפי זה אמרינן שפיר דכיון דבטבילתה מטומאה לטהרה נטהר גם הדם שעדיין לא נעקר, דכשעקר כבר יהיה צדין דם טוהר, ה"נ היה מקום לומר דגם דם שנעקר ועדיין הוא במקום שדינו ככלו שחושל לו הטבילה לטהרו, קמ"ל דכל שנעקר אינו נטהר בטבילתה, ולכשיצא לחוץ יטמא. **שם** א"ל האי הוציא ראשו חוץ לפרוזדור הוא והוי מילה שלא בזמנה כו', לכאורה נראה דהשאל בא בשבת לשאל, ולכך לא אמר לו רבא שהיה צריך למולו בערב שבת, ולפי זה י"ל שפיר דסגי ביציאת הראש לפרוזדור לחשבו כילוד לענין מילה, כמבואר יבמות ע"א ב', ואם היה בא לשאל בערב שבת היה אומר לו למולו בו דיום, ועי' בס"ט סימן קצ"ד ס"ק כ"ו.

שם איבעיא להו או"מ של אשה בלוע הוי כו' רבא אמר בית הסתרים הוי, הרמב"ן והר"ן לעיל א' כתבו דמודה רבא דמן השינים ולפנים בלוע הוי, ויש נפקותא בדבר לענין חזינה בלפנים מבין השיניים, עי' בפ"ת סימן

י"ל נמי דמה"ט ראוי למעט בחידוש דבצורה, דבבלוע לא מסתבר למקרי בצורה, ואית לן לאוקמי לקרא בסמוך לחוץ, אע"ג דהוא עדיין צדין בלוע.

שם א"ל ר"י או"מ גלוי הוא אצל שרץ, צ"ל דר"ל הוי ס"ל דבגדולה שאין המקום נראה הו"ל צדין בית הסתרים, וקרינא ציה שמטמאה בפנים כבחון, ומשמע דכל שהוא לפנים מן השטח שנראה בחינוקת, אינו מטמא, דלא קרינא ציה בצורה, וכמו צדין השיניים לר' יוחנן, ומשמע מזה דקים לחו"ל שיש למעט בחידוש דבצורה.

שם פולטת ש"ז מנין ת"ל יהיה, ע"כ קים ליה להאי תנא דפולטת רואה הוי, וראוי להסתפק אם מטמאה בפנים כבחון, ודריש מיהיה לרבות דפולטת נמי מטמאה בפנים כבחון, וע"כ יש לפרש דילף מסיני דין פולטת, ובסיני פשיטא דרואה חשיב ליה רחמנא, דנוגעת בש"ז אין להחמיר בה טפי מנוגעת בזב או צרף, ואע"ג דסיני חידוש הוא כדאמרינן לקמן דהא זבין ומאורעין לא אחמור בהו רחמנא, מ"מ יליף מיהיה, דחזינן בסיני דחשיב רחמנא לפולטת כעין רואה וכעין בעל קרי, ואפשר נמי דמאה דטימאה תורה משמשת אף כשלא פלטה, נמי משמע שיש בזה ענין טומאה אף בלא נגיעה.

מ"ב א' מה נפשך אי שמיע ליה מתניתא לרבנן רואה הויה ולר"ש נוגעת הויה, יש לעי' אי לר"ש נוגעת הויה, א"כ מאי קאמר דיה כבועלה מה בועלה אינו מטמא עד שתצא טומאה לחוץ כו', הרי פשיטא דנגיעת בית הסתרים אינה מטמאה, ואי אפשר לטמאה מדין נוגעת עד שתצא טומאה לחוץ, ונראה דגם השתא צריך לפרש כדמסקינן דנוגעת הויה לענין שאינה מטמאה בפנים כבחון כדקאמר ר"ש בהדיא, ולפי דרשב"ז נקט באיבעיא דידיה דאי אינה מטמאה בפנים כבחון נוגעת הויה, נקטו בגמ' האי לישנא, אכל ע"כ לר"ש נמי טומאה מדין רואה והיינו דאיטריך למילף דדיה כבועלה, וכדמסקינן דשמיע ליה ברייתא וקמיבעיא ליה אליבא דר"ש לענין לסתור ולטמא בכל שהוא.

שם ואי לא שמיע ליה מתניתא מסתברא נוגעת הויה, ר"ל דאין כלל ענין פולטת, וטומאה ככל נוגע בש"ז וכמו שפרש"י.

שם א"ד לעולם לא שמיע ליה מתניתא והכי קמיבעיא ליה מדאחמיר רחמנא אבעלי קריין בסיני רואה הויה כו', ר"ל מדחזינן דלא אחמיר רחמנא בסיני אלא אבעלי קריין, ואחמיר נמי בפולטת, ראוי לומר דטומאת פולטת כעין טומאת בעלי קריין וכרואה חשיבא, או"ד דהא"נ דבסיני אחמיר רחמנא למיחשב לפולטת כרואה, אכל לא ילפינן מינה לעלמא.

שם אמר ליה שפיר אמרי לך ע"כ לא קאמר ר"ש דיה כבועלה אלא לטמא בפנים כבחון אכל לסתור ולטמא

מנטרף בכדי אכילת פרס, וא"כ שפיר משכחת לה נזבלת בהמה טומאת כזית בצית הבליעה וליכא משום משא, כשלל הכניס הכזית צבת אחת לחוך פיו, ובמ"כ שם הוסיף להקשות דגם בהכניס צבת אחת הכזית לחוך פיו, אם חלקו לשנים אינו מטמא במשא כדאמר חולין קכ"ד ב' דבעינן נושא והוא דנישא, ולמה שזדדנו דאם קרא דוהאכול מנבלתה יבצם בגדיו מיתוקס בטומאת צית הבליעה, הרי נושא מטמא בכל שהוא, ניחא שפיר דקשיא ליה לאצ"י, דלעולם תיפ"ל דמטמא משום משא, אם צית הבליעה הוא צית הסתרים, ומיהו י"ל דאי לאו קרא דזה והוי ילפינן נבלת בהמה דמטמא צית הבליעה מק"ו מנבלת עוף טהור, נהי ד"ל דהוי מפרשין והאכול מנבלתה דמטמא צית הבליעה, ומילתא דאחיא בק"ו טרח וכתב לה קרא, אבל י"ל נמי דהוי מפרשין קרא והאכול מנבלתה דבא ללמד דלריך כזית לנגיעה ולמשא, דלטמא צית הבליעה ידעינן מק"ו, ואיטריך לק"ו דמטמא צית הבליעה לכזית בכדי אכילת פרס דליכא משום משא.

ואפשר דאצ"י מלישנא דתנא דצרייתא דייק, דמשמע דקתני דנבלת בהמה אינה מטמאה צית הבליעה, והאכולה טהור, ואע"ג דאכתי לא קים ליה דבעי כזית למשא, וע"כ דצית הבליעה בלוע הוא, גם י"ל דמשמע ליה לאצ"י דבכל ענין קאמר דטהור, גם כשאכל כזית צבת אחת מדמסתם לה סתומי, וכמש"כ להלן דלמסקנא קרא דוהאכול מנבלתה מתפרש בגוונא דאיכא משום טומאת משא, אלמא דסתם אכילה הכי מתפרש, ובתוספתא דזבים פ"ה והוצאה צר"ש שם קתני נבלת בהמה בפניו ובפיו טמא וצית הבליעה טהור נבלת עוף בפניו ובחוך פיו טהור ואצית הבליעה טמא נמצאת אחת אומר מקום שזו מטמאה זו מטהרת כו', וזה גם כאצ"י, וצר"ש שם מ"ג ומ"א כתב דלרצא צריך לרחוק כשתחב לו חזירו ולא זו דאי לאו הכי טמא במשא, [דס"ל דאף שהנבלה מונחת עליו כל שאינו זו לא חשיב משא, ולכאורה בתו' בסוגיין ל"מ כן שכתבו דלרצא לא משכחת לה דליכא משא אלא צית הבליעה רחב שלא נגע בו, ומשמע דכל שנגע צית הבליעה חשיב משא אף כשאינו מזו, אלא זה שתוחב לו], ובגמ' בסוגיין לא פירשו תשובת רבא למנא אמרינא לה דאצ"י, משום ד"ל דתנא בגוונא דליכא משא איירי כגון שלא היה כזית צבת אחת בפיו, וכבר קים ליה דבעי כזית אע"ג שלא פירש עדיין.

ומרן זלה"ה בטהרות ס"א סק"א נסתפק אם הא דמנטרף נבלת עוף הטהור באכילה כדי אכילת פרס, אם הוא גם לטמא בגדים, אף דאינו לבוש את הבגדים אלא בזמן אכילת המשהו האחרון של הכזית, או דלענין טומאת בגדים צריך שיאכל כל הכזית צבת אחת, ומה שמנטרף בכדי אכילת פרס הוא לטמאות האדם

קנ"ח ס"ק ט"ז מה שדנו בזה אחרונים ז"ל לענין טבעת, והדבר זהו כיום נשים שזואר הרחם קצר או פתוח קצת דחוששים להפלה, שנוהגים לתפור את הזואר בתחלת ההריון, וכרגיל זה בזואר הרחם ממש והוא למעלה מבין השיניים ברוב נשים, והטעמים האחרים שהזכירו ז"ל לענין טבעת לחשבה כמיעוט שאינו מקפיד, לכאורה ליתנהו הכא, דתחלת התפירה היא לזמן ועתידים להחיר התפירות עם התקרב זמן הלידה, ובעינן למיחי רק מטעם בלוע, ובנו"כ קמא יו"ד סימן ס"ד ציקש לזרף עמו עוד שנים להחיר מחמת טעם בלוע לחוד, ולא נזכר אם הסכימו עמו, ומיהו צחת"ס סימן קצ"ג הסכים לטעם זה, ואפשר דאם האשה היתה טהורה עד התפירה, דיש לזדד להקל דם הבא עם התפירה מסתבר דעל פי רוב אינו אלא דם מכה, ונהי דמתמרינן להצריך טבילה, אבל יש להקל שאין התפירה חוצצת, אבל באשה שהיתה טמאה קודם התפירה, צ"ע למעשה, ובאלו שיש נגיפה מסוימת במקור, והם מגיעים לפי המקור בצדיקתם, קרוב הדבר דלכו"ע לא הוי בלוע, והתפירה חשיבא חצילה, וצ"ע.

שם ואצ"י חדא ועוד קאמר כו', נראה דר"ל דגם אם היה שונה הטעם של בלוע, היה ראוי להזכיר גם הטעם של צית הסתרים, והלכך כבר שנה רק הטעם של צית הסתרים.

שם אמר אצ"י מנא אמרינא לה דתניא יכול תהא נבלת בהמה מטמאה בגדים אצית הבליעה כו', מהא דמסיק א"כ מה ת"ל והאכול מנבלתה ליתן שיעור לנוגע ולנושא כאוכל כו', מבואר דאי הוי ילפינן מק"ו דנבלת בהמה מטמאה בגדים אצית הבליעה הוי מפרשין קרא דוהאכול מנבלתה כפשוטו דמטמא בגדים אצית הבליעה, וצילקוט רישא דהך צרייתא אקרא דוהאכול מנבלתה, ולפי זה לא הוי ידעינן להצריך כזית לטומאת מגע ומשא, ולכאורה הוי שיעורו בכל שהוא, דנזבלתה משמע מקצתה מדלא קתני הנוגע בה, וכן לשון הגמ' ליתן שיעור לנוגע ולנושא כאוכל מה אוכל בכזית כו', משמע דאי לאו האי קרא הוו מטמאין בפחות מכזית, וכן מבואר בתוד"ה מה שהקשו דנוקמא לקרא דבעי כזית רק בנושא ולא בנוגע, דומיא דמזה מי חטאת דהנושא צעי שיעור הזאה ונוגע לא צעי, ומבואר דאי הוי מוקמינן לילפותא דכזית רק בנושא, היה נוגע מטמא גם בנוגע בפחות מכזית, ועי' בתו"י יומא י"ד א', ובתו' הרא"ש שם מבואר דאי הוי ילפינן שיעורא או לנושא או לנוגע, היה ראוי לומר דאידיך מטמא בפחות מכשיעור ע"ש.

ואם כנים הדברים יתכן אולי ליישב בזה מה שנתקשו האחרונים ז"ל צחת"ס או"ח סימן ק"מ ובאהל משה סימן כ"ט ובמנחת ברוך סימן ע"ג וצרש"ש כאן, דהא מבואר וצחים ע' א' דכזית המטמא צית הבליעה

ובר"ש פ"ח דמקואות מ"ד כתב דלר"ך לדקדק דלא תקשה לשמואל ממחני' שם מ"ב דראה מיס חלוקים או עכורים באמצע או בסוף טמא, ולכאורה י"ל דהתם חיישינן שזה נעקר בהרגשה מקודם ורק יאל עכשיו, ומרן זללה"ה במקואות קמא ס"ט סק"ו כתב לתרץ דאפשר דמודה שמואל דלדברי תורה אסור גם בלא הרגשה, ובמג"א סימן פ"ח סק"א כתב איפכא דאף מיס חלוקים הטמאים לתרומה, מ"מ לא גזר עזרא עליהם לדברי תורה, וברמב"ם פ"ה מאה"ט ה"ט"ו מבואר דטהור לחולין והוא מתוספתא, ולא חמירי דברי תורה מחולין, [שו"ר שכבר העיר בזה הגרע"א ז"ל], ועי' ברמב"ם פ"ה מאה"ט ה"ד כ"מ בשם הראב"ד שכתב לפסוק כלישנא בתרא דשמואל דגם בלא הרגשה מטמא, ואפשר דלדברי המג"א יש מקום לומר דלענין דברי תורה מודה דטהור, וי"ע בזה.

שם מיתבי היה מהרהר בלילה ועמד ומנא בשרו חס טמא כו', לכאורה יש לפרש דבשרו חס היינו בקישוי, ולפי זה איירי בעמד מיד עם חלומו, ושמה לעולם אמרינן כן דהחלוס אירע בסוף שינתו. — יש להסתפק איחמומי כי ההיא דאכזב בעין אם חשיב בהרגשה, דלכאורה במנא בשרו חס ולא מנא לחלומות הרי כל החשש הוא על יציאה בעין אכזב בעין, דבזה איכא למיחש שנתקנה כלשון הרמב"ם שם ה"ה, ומשמע דחשיב בהרגשה, וכן הרמב"ם שם לענין שלא בהרגשה הזכיר בלא תאווה, ומשמע קצת דכל שע"י תאווה חשיב בהרגשה, אבל ללישנא דאינו יורה כחך כה"ג דאכזב בעין הרי אינו יורה כחך, וא"כ חשיב בלא הרגשה, דהא לא אמרינן דהא איכא בינייהו, אא"כ נימא דכה"ג חשיבא נעקרה בהרגשה ויציאה שלא בהרגשה, דהיינו דאיכא בינייהו וקיי"ל דטמאה, וי"ע, ועי' ברמב"ם שם פ"ה ה"י דאם שימש ולא הזריע טהור, וכ"ה נדה ט"ו א', ולכאורה לעולם כה"ג מדמע מיהא כאכזב בעין.

מ"ג ב' ומטמא בנגעים, כתב הרא"ש בנגעים פ"ג מ"ב דכל אדם שיש בו נגע ב"ד כופין אותו לבא אל הכהן דמזות עשה היא דכתיב והוצא, וכפייה זו יתכן שהיא בעין כופין אותו עד שיאמר רוצה אני, והיינו שילך אל הכהן להשאל על נגעו, אבל אם לא ילך אל הכהן, אף שהכהן יראנו ויטמאנו י"ל דלא מהני, דאמירת הכהן נריכה שמהא לשאלת הצעל דבר, וכן בצגדים וצנחנים, ויתכן לומר דגם בלא הצעלים אם ראה הכהן נגע והסגירו או טמאו בין באדם בין בצגדים וצנחנים הרי הסגירו הסגר והחלטו החלט, וכן בסוף שבע ראשון או שני אם בא כהן אחר שלא צדיעת הצעלים והסגירו או החליטו או פטרו נמי מהני, דגזירת הכתוב הוא רק דבעינן אמירת כהן ותו לא.

בטומאת ראשון שלאחר אכילה, ויש בזה חידוש דאע"ג שלא נעשה אב לטומאות בגדים מ"מ נעשה ראשון עי"ש, ואשר לפי זה לימא לקושית החת"ס דהא סוגיין לענין לטמא בגדים איירי, והצגדים מחודשים, ולכאורה אם לא מסתבר לומר דסגי לטומאות הצגדים שעליו רק בזמן אכילת המשהו האחרון, הרי אפשר לומר דלר"ך שיהיו הצגדים עליו בכל זמן האכילות המטרפות, וא"ל לדש דלר"ך שיאכל את הכל בבת אחת לענין טומאת בגדים, דפשטא דמילתא דמטרף בכדי אכילת פרס הוא לטמא הצגדים, וי"ע.

שם א"כ מה ת"ל והאוכל ליתן שיעור לנוגע ולנושא באוכל מה אוכל בזכות כו', יעוי' בתו' דבגמ' חולין ע"א א' מבואר דמ"מ אין מקרא יוצא מידי פשוטו, ומתפרש קרא דוהאוכל מנבלתה יבסם בגדיו, כפשוטו, וע"כ מיתוקמא משום משא, ומבואר דסתם אכילה יש בה משום משא וגהי דמיתוקמא שפיר בפיו קודם בית הצליעה דגם לאציי היינו בית הסתרים, אבל מ"מ ע"כ מתפרש שאכל כזית בבת אחת, דהא לענין משא בעי כזית בבת אחת, וחזינן מזה דסתם אכילה מתפרש כזית בבת אחת, ויש בזה כדי לסייע הא דמשמע ליה לאציי דברייתא דיכול תהא נבלת בהמה מטמאה בגדים אצית הצליעה, דמתפרש נמי באכילת כזית בבת אחת דשייך בה טומאת משא, אי לא דהוי בלוע.

נראה דאע"ג דמסקינן חולין ק"ג ב' דלענין איסורין אזלינן בתר הנאת גרונו, ואם אכל חצי זית והקיא וזחור ואכלו חייב, דמ"מ לענין טומאת בית הצליעה לא סגי בהנאת גרונו, אלא נריך שיאכל כזית מן העוף, וחדע דהא אמרינן וצחיס ע' א' דהיה מקום לומר דגם ביותר מכדי אכילת פרס מטרף לטומאת בית הצליעה וא"כ פשיטא דלא הוי אזלינן בתר הנאת גרונו, ואם אכל חצי זית והקיא וזחור ואכל חצי זית אחר, אפשר דגם לענין לטומאות בבית הצליעה סגי בהכי, ע"י חולין שם. — נראה דלמאי דאמרינן התם דס"ד דיטטרף גם ביותר מכדי אכילת פרס, דמ"מ לא יטטרף ביותר משיעור עיכול.

מ"ג א' ר"א אומר כל האוחז כו', ע"י מש"כ בזה לעיל י"ג א'.

שם אמר שמואל כל ש"י שאין כל גופו מרגיש בה אינה מטמאה כו', בכלל זה שזה שיצא ממנו טהור, וגם הנוגע בה טהור, ולא נתפרש בהדיא מה הדין לענין תקנת עזרא, ולכאורה לשון הגמ' ב"ק פ"ב ב' דאורייתא הוא לתרומה וקדשים אמת הוא תיקן אפילו לדברי תורה, משמע דמה שהוא מדאורייתא לתרומה וקדשים תיקן עזרא אף לדברי תורה, אבל הטהור לתרומה וקדשים לא גזרו עליו לדברי תורה, וגם לטעם התקנה סגי אם תיקן טבילה לאופן הרגיל.

והדברים נ"ע דאס אין לזה תורת ביאה הרי זה כנותן
אצבע בעין, ומה מקום לפסול, ומה שלא נזכר במתני'
פסול בהמה, הוא משום דהמשנה שגאה הפעולה בזכרים
כדמתן בא עליה אחד מן הפסולין כו' בא עליה אחד
מכל העריות כו', וזה לא יתכן לשנות בבהמה, שאינו
בהמה, (ולשנות שהיא הביאה הבהמה עליה נמי אינו
בהמה צבת ג'), ולקמן מ"ה א' צבן ט' נשנה ופוסל
את הבהמה, [ולא קתני אס בא על הבהמה כדקתני התם
בחר הכי בעריות], ויתכן דנכלל בזה גם כשהוא נשכב,
ובפי' הראב"ד בחו"כ פ' ויקרא צדבורא דחובה פרשתא
א' ברייתא ח' כתב שיהא לאו גם בזכור פחות מכן ט'
ורק ממייתה נתמעט, ושמה על פי זה נסתפק לענין
פסול למזבח, אבל ג"ו נ"ע דאס לא חשיב ביאה, לאו
מנלן, ונ"ע.

שם פחות מכאן כנותן אצבע בעין, ר"ל דבחוליה חורין,
כשם שהעין חוזרת, וכ"ה בירושלמי כתובות פ"א
ה"ב, והא דפרכין בגמ' דליתני ולא כלום, הוא משום
דולא כלום נמי משמע דבחוליה חורין.

גמ' מיתבי צת ג' שנים ואפילו צת שתי שנים ויום אחד
מתקדשת בביאה דברי ר"מ, מהא דנקט צת ג'
שנים, ולא נקט רק צת שתי שנים ויום אחד, נראה לדקדק
לכו"ע נאמרה הלכה למשה מסיני דשיעור קטנה לביאה
הוא צבת ג', אלא דנחלקו תנאי אי בעין ג' שנים שלמות
וגם ביום אחרון לא אמרינן מקצת היום ככולו, והיינו
דבעין ג' שנים ויום אחד, [דכלל מקום ששנו ויום אחד
הכוונה דלא אמרינן מקצת היום ככולו ביום שלפניו, אבל
אין לורך ליום נוסף וכמש"כ בחו"כ ערלה ס"ב סק"ד],
או דאמרינן ביום אחרון מקצת היום ככולו, או שמה גם
דיינין ל' יום בשנה חשיב שנה, או יום אחד בשנה חשיב
שנה. — וק"ק דבפשוטו הא דבחוליה חורין נמי צהא
תליא, וא"כ הרי הווי מצי למיקם עלה דמילתא במוכת עץ
לאחר שתי שנים ול' יום אס בחוליה חורין.

תוד"ה שלשים וי"ל דקים ליה דרבנן לא בעו מעת לעת
ועוד דא"כ אף לר"מ הו"ל למיתני ג"ש ויום
אחד כו', נראה דאף שכתבו תירוצ' שני דליכא למימר
דר"מ לא שרי בערב ר"ה מ"מ קושטא הוא מש"כ
בחירוש קמא דרבנן לא בעו מעת לעת ממש, דא"כ
תיקשי למה אמר ערב ר"ה איכא צינייהו ולא אמר נמי
דמקצת יום א' דר"ה איכא צינייהו, וצוית דאס פירוש
ויום אחד היינו שצריך מקצת מן היום אחד בשעות, או
שצריך כולו לא שייך לשאול מאי נפ"מ בין ר"מ לרבנן
כיון שמפורש נחלקו בשעות או בכולו של יום אחד,
ומשמע מזה דבזה מודים חכמים לר"מ דמיד בגמר שנה
השלישית בימים חשיבא צת ג' ולא בעין מעת לעת
בשעות, וכן נקטו החו' לקמן מ"ז ב' ד"ה כולן וסמכו

ומהא דמתן הכא דקטן בן יומו מטמא בנגעים משמע
דלא בעין דעת בעלים, דלא מסתבר דהאב יכול
להעשות כשלוחו מדין זכין, דלאו זכות הוא לו, וגם לא
הגיע לחינוך, וגם יתכן דליכא חינוך במידי דפורענותא,
עי' ביו"ד סימן שצ"ו לענין חינוך באבלות, וע"כ דלא
בעין דעת בעלים, ומ"מ אכתי י"ל דאף אס לא הוי
מיעוט לעכו"ם דלא מטמא בנגעים, מ"מ לא היה יכול
הכהן לטמאותו, כיון דאינו במצוה זו, וקטן ישראל שאני
דאיתיה במצוה זו, ועי' חו"כ נגעים ס"ט סק"א. (נגעים
ס"י סק"ו).

מ"ד א' אלא מתני' מאי אירא בן יום אחד אפילו
עובר נמי, העיר בני י"א נ"י דיש להוכיח
מכאן דבת כהן שנשאת לישראל ומה בעלה, ומה צנה
והניח אשתו מעוברת, דנמי אינה אוכלת בתרומה, דא"כ
הרי צה"ג משכחת לה דבן יום אחד אין ועובר לא.

שם ודוקא בן יום אחד אבל עובר לא מ"ט דהוא מיית
ברישא כו', יעוי' בחו' שהקשו דא"כ עובר נוחל
ומנחיל כשאמו מתה תחלה, ואפשר דלפי מה שצידדו בחר
הכי דכשמתה אמו תחלה הרי ההורגו חייב דכמונת
בקופסא דמי, לפי זה י"ל דחו לא חשיב עובר, דהרי הוא
כילוד, ואפשר דגם ימעט חלק בכורה צידוע שהוא זכר,
ואפשר דגם לענין מילה בשמיני יחשב כילוד, [אלא שיהא
בדין יואל דופן], וכן לענין בן י"ג, ונ"ע.

תוד"ה כנעוריה וי"ל דהתם לא קאמר כו', א"ה, עי'
מש"כ בחו"כ יצמות ס"ט ב' דחירוש ק"ת
סחוס, אבל בחו' הרא"ש מצואר דכונתם דמעין לה הוי
ממעטין לה בחורת ספק ולא היתה לוקה, אבל עכשיו
נתמעטה בהחלט כדין זר, עי"ש.

תוד"ה איהו, עי' חו"כ ערכין ז' א'.

מ"ד ב' כמאן דלא כרשב"ג כו', פרש"י דאכולה
מתני' קאי, ונ"ע במ"מ ובלח"מ ספ"א
מנחלות דפשוט להו דלא קאי אלא אאבלות, ומשמע
לדרבנן ניחא גם הא דההורגו חייב, אף בלא ידעין אי
כלו לו חדשיו, ועי' מש"כ בחו"כ יצמות ל"ו ב'.

מתני' נשאת לכהן תאכל בתרומה, מצואר דפחותה מצת
ג' שנשאת אינה אוכלת בתרומה, ועי' במל"מ פ"ג
מה' אישות הי"א ובשעה"מ בקונטרס חופת חתנים סימן
ז' צנידון אס שייך חופה בפחותה מצת ג', ועי' מש"כ
ביצמות נ"ז ב' בדברי חו' הרא"ש והרמב"ן שם דמשמע
דליכא חופה כלל בפחותה מצת ג', ולפי' הרמב"ן היינו
דיוקא דגמ' התם.

שם בא עליה אחד כו', בראב"ד פ"ד מא"מ ה"ג ג' צידד
לענין להפסל למזבח יהא סגי בכל קטן וקטנה
כלומר דבהמה שרצעה לפחותה מצת ג' נמי תפסל,

בעינן מעת לעת בשעות, ומיהו הכא אפשר דבסתמא הוי מתפרש קו, ודברי התו' בראש השנה הם לשון הגמ' מ"ז ב' ולא ניתוסף בהם דבר, ונראה דלא היה לפניו ז"ל דברי התו' מ"ז ב' שכתבו בפשיטות דלא בעינן מעת לעת בשעות וסמכו על דבריהם שכתבו, וכן רש"י בנדה דקדק לפרש מעת לעת שאמרו דהיינו מיום ליום, וכן הרמב"ן ובתו' הרא"ש שם כתבו בדברי התו', שו"ר שבש"ך חו"מ סימן ל"ה סק"א כבר השיג על הד"ח בזה, וכן במל"מ פ"ג מאישות האריך בד"ו.

הלכך נקטינן לדינא דבת ג' שנים ויום אחד וכן בת י"ב ויום אחד וכן בן י"ג ויום אחד כולן להשלים מיום ליום בימים שלמים קאחו ולא בשעות, ובגמ' השנים השלימות הדבר תלוי, כגון נולד א' תשרי כשיגמר ערב ראש השנה של שנת י"ג הרי הוא גדול, והיינו שעם כניסת ליל ראש השנה כבר הוא גדול, וכבר כתב הד"ח שכ"כ הסמ"ע וכן המנהג פשוט, [וכבר נתבאר שכ"ד תו' ורמב"ן ורא"ש אף כי בערכין נסתפקו בזה בתו'], וכ"ה במ"ז סימן נ"ה ס"ק מ"ב.

ובן בכל מקום דבעינן מיום ליום נחשב היום שהתחיל בו כיום שלם, וכשנשלמו כל ימי השנה עד היום הזה חשיב שנה, וכן לדעת הראב"ד בערלה דיש חילוק בין מיום ליום לשנים מקוטעות נמי אם נקלטו א' תשרי חשיב שנה שלימה בגמר כ"ט אלול ואף פירות שיחנטו קודם ט"ו בשבט של רביעית מותרים דחשיב ג' שנים מיום ליום, דלא בעינן מעת לעת לשעות אלא בקדשים ובצחי ערי חומה. (ערלה ס"ב סק"ד).

מ"ה א' בשלמא לר"י כי היכי דאיכא תנא דקאמר יום אחד בשנה חשיב שנה ה"נ איכא תנא דאמר ל' יום כו', אע"ג דר' יוחנן לפרושי מילתיה דר"מ קאמי, ור"מ הרי סבר יום אחד בשנה חשיב שנה, ור' יוחנן גופיה מפרש טעמיה דר"מ בזה ברה"י ב', י"ל דמ"מ כיון דעיקר פלוגתתן היא אם בעי ג' שנים שלימות, או דקיי בזה דיום אחד בשנה או בזה דל' יום בשנה, שפיר לא חש ר"י ונקט ל' יום בשנה לרבותא דחכמים גם בעו לאפוקי דאפילו ל' יום בשנה לא סגי, ולעיל בתוד"ה שלשים כתבו לפרש דכיון דקתני במילתיה דר"מ ג' שנים לא משמע דקיי ב' שנים ויום אחד, וז"ע דהא קושטא הוא דס"ל לר"מ דקיי ב' שנים ויום אחד, אע"ג דנקט ג' שנים, ועוד דגם בדרייתא דקתני דקיי ב' שנים ויום אחד נמי קתני תחלה בת ג' שנים והדר קתני ואפילו בת ג' יום אחד, וכבר פירשנו לעיל טעמא דמילתא משום דבעי למינקט לישנא שנאמר בהלכה למשה מסיני.

שם איבעיא להו הני בתולין מיזל אזלי ואחו כו', לכאורה מהא דאמר דירושלמי כתובות פ"א ה"ב ובגדרים

על דבריהם שכתבו, וכ"ה בתוספות הרא"ש שם, וכן הרמב"ן העתיק דברי התו', וגם משינויא דר' יוחנן יש ללמוד כן דקאמר דפליגי בל' יום בשנה אי חשיב שנה, ומבואר דרבנן לא מנרכי אלא שנה שלימה ותו לא, והא דאזי דשנה שלימה סגי בימים ולא בעינן מעת לעת בשעות, וכדאמר ערכין ל"א א' דאזי בעינן מיום ליום אכתי לא ידעינן לשעות, וכן בסוגיין לר' ינאי כו"ע לית להו ל' יום בשנה חשוב שנה לענין בת ג' ומ"מ לכו"ע מותרת מיד בגמר ימי הג' שנים והיינו בכניסת ר"ה וכמש"כ, הרי דעינן שנה לעולם הוא נחשב בימים ולא בשעות אם לא היכא דגלי קרא, וכיון דרבנן לא פליגי עליה דר"מ אלא בדיון ל' יום בשנה כדמשמע לישנא דר' יוחנן א"כ מבואר דרבנן לא בעינן מעת לעת בשעות, ובימים סגי, וכן פרש"י מ"ז ב' דמעט לעת דקאמר היינו מיום ליום ולאפוקי שנות עולם ומבואר דלא בעינן שעות, [ומיהו בערכין י"ח ב' הזכיר נמי שעות], וכן קראי דמיתת בגמ' שם אמרו ליום קיימו, והא דאמר רב מעת לעת וכן לשון הברייתא מעת לעת, נראה דהיינו לאפוקי יום אחרון בשנה וכדס"ל לר"מ אליבא דר' ינאי, ולפי דבשלשון מיום ליום אין הכרע מה דינו של ערב ר"ה, הלכך נקטו מעת לעת לפרש דלא שרינן בערב ר"ה, אבל לא בא לומר דבעינן מעת לעת בשעות, ובתו' ערכין ל"א א' הביאו ב' דעות בזה אי בעינן מעת לעת בשעות.

דברי התו' בראש השנה י' א' שכתבו דבעינן מעת לעת היינו לשון הגמ' מ"ז ב', ולפמ"פ היינו דבעינן מיום ליום שלימים ואינו ענין אי בעינן מעת לעת בשעות, ובד"ח כאן אות ה' כתב לחדש דלעולם בעינן יום אחד שלם דלא פלוג חכמים וכיון דבעינן מעת לעת בשעות קבעו לעולם להוסיף יום אחד, [וז"ע דשיעורין ד"ב ויום אחד וי"ג ויום אחד וכן בת ג' ויום אחד דאורייתא ניהו, ואפשר שהוא הלכה למשה מסיני ע"י שטמ"ק ערכין ל"א ב' בשם הרא"ש, [ולמש"כ שם לילך מבחי ערי חומה יש להזכיר לפי זה מעת לעת לשעות וזו נראה כונת תו' בערכין שם, אבל בתו' הרא"ש כאן כתב בדברי התו'], ואיך יתכן לומר שקבעו חכמים יום שלם נגד ההלכה, וגם מה תועלת יש בזה הא אם לא נדע השעה שנוולד לעולם נחמיר מספק והרי בקדשים ובזבחי לא חששו לכך, וזה חיימא דא"כ לא היו שואלים כלל בסוגיין מאי נפ"מ בין ר"מ לרבנן בזמן שמפורש בדבריהם שנחלקו ביום אחד כיון דלעולם יום אחד פירשו אחרי עזר יום אחד, ועוד דלפ"מ דנקט כתיובן שני שבתו' כאן דלכך לא אמרינן דיום א' בראש השנה איכא בינייהו דא"כ הו"ל לר"מ למימר ויום אחד ולפרש דלא בעינן מעת לעת בשעות א"כ הרי ע"כ דלעולם כשאמרו ויום אחד אין ר"ל בגמר היום אחד דא"כ הו"ל למימר וב' ימים, (ולפרש דלא

קאמר, ועוד דאף אס נימא דלשון כשהן משמשות יכול להתפרש גם לאחר תשמיש, אבל כיון דהלכה אשמועינן דמותרות, אס אימא דקודם תשמיש אסורות איך זה לא דקדק רש"י לפרש לאחר תשמיש, ועוד דלעיל ג' א' כתב רש"י דהמוך אלן תמיד ואינן מוציאות אותו אלא בשעת הנזק, מכל הלין מוכח דעת רש"י להחיר מוך גם קודם תשמיש, ואף שהר"י בתו' כתובות ל"ט א' הוצרך להוכיח דבמוך ק"ת איירי מההיא דלעיל ג' א', ומשמע ק"ת דמלשון רש"י לא הוכרע, היינו מלשון רש"י בכתובות שם, ולא פירש כלום אלא דמותר להן לשמש במוך, אבל לשון רש"י ביצמות מוכיח דק"ת קאמר, ועוד דבבב"ר ר"י הם גם להוכיח כפרש"י ודלא כפי' ר"ת, וע"כ להוכיח מן הגמ', ועי' בהגהות מרדכי בסוגיא.

ונראה דאף לפרש"י יש לפרש דמותרות וזריכות קאמר, דכל לשון הצרייתא זריכות מתפרש, וכן חכמים לא פליגי אלא דאין זריכות ולא דאסורות, אלא לפי דרש"י סבר דכו"ע אסורות, לפיכך הזכיר דמותרות קאמר, שג"ו בכלל חידוש הצרייתא, כיון דסתם נשים אסורות, ואף אס נדחוק דלרבנן אסורות נמי, דכיון דכך הוא מנהגו של עולם ושומר פתאים וגו', לא שרינן להו לשנות מדרך כל הארץ, וכדמשמע לישנא דרבנן אחת זו ואחת זו ומשמע דשתייהן שוות, ולאחר מכאן הרי אסורה לפרש"י, אחי כ"ז דוקא בהי תלת דעיצורין רחוק וראוי למיסמך אשומר פתאים, אבל סתם נשים שיש להן סכנה בעיצורין ודאי שרו אף לרבנן, ולא עוד אלא דחייבות, שלא תבאנה לידי סכנה, דהא רבנן לא אדכרו שום טעם אלא דמן השמים ירחמו, וזה לא שייך בסתם נשים מסוכנות, ונמיננו למידין דעת רש"י דבמקום סכנה שרי מוך קודם תשמיש, וכן לדעת ר"י שבתו' ובהגהות"ר שייבז פרש"י דשאר נשים אסורות משום דהוי כזורה על עצים ואבנים, נמי יש לפרש כמו לפרש"י דרבנן לא פליגי בהא אר"מ, אלא דאין זריכות, וא"כ פליגי היינו דוקא בהי משום שכן מנהגו של עולם וכמש"כ לפרש"י, אבל בסתם נשים מסוכנות מודו דשרי.

הרמב"ן והרא"ה ותלמיד הרשב"א והריטב"א בשטמ"ק כתובות ל"ט א' וכן בנמו"י בסוגיא הקשו על פרש"י דלמה אסרי חכמים, והרי כיון דלא מיעברא אין כאן השחתה, ולמה פחותה מכאן אסורה, ולכן פירשו דחייבות קאמר, [ועי' לעיל כתבנו דאף לפרש"י י"ל דמותרות וזריכות קאמר, ורבנן אצריכות הוא דפליגי], והנה דברי התו' לעולם שגורים צפי רבותנו אלו, וכאן לא הזכירו כלל דאפשר לפרש פרש"י דקודם תשמיש קאמר, וזה כזורה על עצים ואבנים ולא שרי אלא במקום סכנה, ואי דסבדי כר"ת דזה אף במקום סכנה אסור, כש"כ דהו"ל לפרוש, [ואף דגם לפר"י דהאיסור משום דאין דרך תשמיש בכך דהו"ל כזורה על העצים מ"מ יש

פ"ו ה"ח והוצא במ"מ פ"ב מה' אישות הכ"א שאם נמלכו ב"ד לעבר השנה בתוליה חורין, ומפרשי לה הכי לקרא לאל גומר עלי, הרי מוכח דאולי ואחו, דאי אמצדי הוא דלא מתאדי, הרי כשנבעלה כשהיתה בת ג' כבר אמצדי מתאדי, ומה יועיל עיבור השנה לענין למפרע בדבר שבמציאות, אטו הדם שהחזקנוהו בדם בתולים, נהפוך לחשבו כדם נדה ע"י עיבור השנה, ומיהו אס נבעלה לפסול כשהיתה בת ג' וכבר נקבעה בפסול אפ"ה יועיל עכשיו מה שיעצרו השנה לומר למפרע דאיגלאי מילתא שלא היתה בת ג', שהרי אס תבעל עכשיו לא תיפסל, ואיך תיפסל במה שנבעלה קודם, ויש לפרש דהא דדרשין לאל גומר עלי לומר שבתוליה חורין, היינו לצמר דפשיטין ממתני' דאולי ואחו.

ובעת ראיתי בירושלמי סנהדרין פ"א ה"ב דאיתא התם בת ג' שנים ויום אחד בא עליה הרי הוא בסקילה נמלכו ב"ד לעצרו ובא עליה אינו בסקילה, ולכאורה משמע דרק בזה עליה אחר שעצרו אינו בסקילה, אבל הראשון שבה עליה עד שלא עיצרו הרי הוא בסקילה, אבל נראה דהא דחזר ונקט ובא עליה לאו דוקא, וה"ה דהראשון נפטר על ידי מה שעצרו, וכן בצנ ט' שבה על יצמתו או על אחת מכל העריות שבתורה ונמלכו לעבר השנה חזר דינו למפרע כפחות מכן ט', וכ"כ בקרבן עדה פ"ו נדרים סוף ה"ח דבן ט' דינו שזה לבת ג'.

בירושלמי שם איירי צעדי קידוש החודש, וזהו לא משכחת לה שיחזור הדין שכבר הוקבע, דלעולם מי שולד בא' ניסן הרי בל' אדר לאחר ג' שנים הר"י ספק אס היא בת ג', והדבר יוכרע אס ב"ד יקדשו יום ל' או לא, ולשון הירושלמי הרי היא בסקילה לאו דוקא דלעולם היא בסקי, ואס לא עיצרו זריך שיקדשוהו ורק אז תהא בסקילה, וכן לענין גדלות ד"צ ו"ג הרי הדבר ספק, ומ"מ הזהירו לעדים שע"י עדותן ישתנו דיני נפשות, ואף בדברים שכבר היו, כגון שבה על הבת ג' ביום ל' אדר דכלא עדותן פטור וע"י עדותן יתקדש החודש ונמצא שכבר היתה בת ג' ויתחייב, ומיהו לשון הירושלמי שם איפכא כאילו שהיה חייב וע"י עדותן מעצרינן ונפטר, וזה צ"ע, דעדות מועיל לקדש ולא לעבר, וגם מתחלה היה ספק, אבל הא דר' אבין שם דבתוליה חורין משמע דבעיבור השנה קאמר, דאף שכבר הוחלט שאין בתוליה חורין, הרי חזר ומשתנה הדבר ע"י עיבור השנה של ב"ד, וכ"ה בבהגר"א או"ח סנ"ה ס"ט.

שם שלש נשים משמשות במוך, ביצמות י"ב ב' פרש"י מותרות לתת מוך במקום תשמיש כשהן משמשות בו, ולשון זה משמע שנותנים המוך קודם תשמיש, וציוות דבכתובות ל"ז א' פרש"י משמשת במוך נותנת מוך לאחר בעילה, ומדשינה כאן וכתב כשהן משמשות משמע דדוקא

וכתבו דשרי דכיון דאינה ראויה להזרע אין סבירא דחכמים יאסרו, והנה דברי חכמים הם גם צמיגות וכמש"כ, והתם הולד יתקיים, ואף בזה קשיא להו דראוי להחיר, דלא משמע שקושייתם היא רק מקטנה ומעוצרת דהתם הולד לא יתקיים, וא"כ דכוותה בכל אשה שהעיצור סכנה לה יש להחיר, וע"כ כונת הגרע"א ז"ל צידדון שלו דליכא סכנה ממש אלא שמקשה לילד, וכל לידה סכנה ואין לרגילה להקשות דין מסוכנת, וכ"כ מרן זללה"ה בזה"ע סימן ל"ז דדברי הגרע"א ז"ל הם צליכא סכנה ממש ע"ש שהוכיח כן.

ומדברי כולן נלמד דשלא במקום סכנה ודאי אסור לשמש במוך בין ק"ת בין לא"ת, ומש"כ הרמב"ן והר"ן לעיל ג' א' דמש"פ רש"י משמשת במוך דג' נשים קאמר, הוא לאו דוקא דהא הני מסולקות בדמים אלא כל אשה שמשתמשת במוך, ע"כ כונתם כל שאר נשים שיש להם סכנה בעיצור, ומלשונם מוכח כן, דהא רש"י ודאי סבר דשאר נשים אסורות וכמו שפירש דמותות קאמר, וא"כ הו"ל להקשות עליו דא"כ משמשת במוך מאי היא, דג' נשים ד"ן שעתן ושאר נשים אסורות, ולשונם כאילו באו לפרש בכונת רש"י דלאו דוקא קאמר, אלא ודאי שאר נשים שאינן מסולקות והן מסוכנות קאמר דבהו שרי אף לפרש"י.

ונראה דאע"ג דכל הראשונים הנ"ל אסרי מוך אחר תשמיש בסתם נשים ודלא כהרא"ש בתוספותיו ביצמות, מ"מ בעיקר איסור לצטלה מודו להרא"ש דהיינו לגרום ע"י חימום להוצאה וכמש"כ לעיל י"ג ב', אלא דס"ל דמ"מ משורש כונת האיסור ראוי לאסור גם לאבד הזרע לא"ת, דסוף סוף זה נגד הכונה במלות פ"ו ואיסור לצטלה.

ביבמות י"ב ב' תוד"ה שלש ור"ת אומר דל"ת ודאי אסור ליתן שם מוך דאין דרך תשמיש בכך כו' כיון דלא מיפקדא כו', ז"ע וכי מוך ל"ת גרע מלזרות בחוך, והרי מצינו דר"א החיר לזרות בחוך דכתיבא יצמות ל"ד ב', וא"כ מאי קושיא אי רבנן החירו מוך ק"ת, וגם על תירוצם קשה דרשיטת דברייהם דמוך לא"ת שרי בכל הנשים, וכ"ד הרא"ש בתוספותיו, וא"כ איך החיר ר"א לזרות בחוך כיון דאפשר בפנים ואח"כ במוך, שזה מותר בכל הנשים, ובאמת אף להאוסרים מוך א"ת בכל הנשים, ק"ק, דמ"מ מסתבר שזה עדיף מלזרות בחוך, ואמאי החיר ר"א לזרות בחוך בשעה שאפשר במוך א"ת, והיה נראה מזה דמוך א"ת אינו דבר בטעות, [וכן נחשב הדבר כיום צמיגות לדעת הרופאים], ולכן כל הנידון במוך ל"ת, ובהו סבר ר"א דדומה לזורה מבחוך, ולא דייקין בזה עדיפותא, ושרי תרוייהו, וכמש"כ לעיל י"ג ב' ע"ש, וז"ע.

להקשות לפי מאי דמשמע להו דרבנן אסרי, מ"ט דרבנן, דהא משמע דרך משום דמן השמים ירחמו אסרי רבנן, וא"כ במקום סכנה מקריית דלא שייך שומר פתאים מודו דשרי, וא"כ מה סבירא היא זו לאסור משום דראוי למיסמך שמן השמים ירחמו, אבל אין זה במשמעות לשונם, אלא דפשיטא להו דבלאו בזה אולודי אין מקום לאסור, ועוד דבריטב"א כתב בהדיא לפרש"י דשאר נשים אסורות לשמש במוך ואפילו היה המוך מונח בשעת תשמיש, משמע דקודם תשמיש ראוי טפי להחיר, ולכן נראה דכל הני ראשונים פשיטא להו דאף מוך ק"ת לא חשיב שינוי מדרך כל הארץ, וכמ"ש מהרש"ל ב"ש"ס, ואין כאן אלא משום שהמוך עמיד לספוג את הזרע, ויש נד קולא בנ"ת שאינו עושה מעשה לאבד הזרע, משא"כ לא"ת שעושה צידים לאבדו, ולכן סתמו דברייהם ולא הזכירו אם הנידון ק"ת או לא"ת, משום דתריייהו כי הדדי נינהו שאין האיסור אלא משום שמאבד את הזרע, אבל התשמיש חשיב כדרך כל הארץ.

ועוד הדבר מבואר יותר בריטב"א ביצמות שם שפירש בהדיא לפרש"י שאר נשים אסורות במוך ק"ת משום דהוי כמשמש על העצים והאבנים ומ"מ הקשה למה פחותה מכאן אסורה והרי כיון שאינה מתעצרת אין המוך מעלה ומוריד כלום, הנה מבואר דפשוט ליה דאף ק"ת חשיב עקירה בהיתר דסוף סוף דרך תשמיש הוא, אלא שיש כאן לצטלה איסור משום דהו"ל כאילו הוא מאבד את זרעו בעצים ואבנים, וכמו לא"ת שהיא אסורה ואיסור זה לא שייך כשהיא לאו בזה אולודי או במקום סכנה. — ואין זה ענין לסברת ר"ת ותו' הרא"ש דסברי דמוך ק"ת לא חשיב כדרך כל הארץ והעקירה באיסור, וזה לא הותר לא בקטנה ולא במקום סכנה. — ובכונת ר"י שכתב' כתובות ל"ט א' ובהגהמ"ר ביצמות, נראה דס"ל כעין הריטב"א, אלא דאפשר דס"ל דלא הותר אלא במקום סכנה, אבל לא בקטנה, בפחות מכאן, דסוף סוף יש כאן שינוי מן הרגיל, ולכן יתכן גם דלמאי דס"ל לחכמים דמן השמים ירחמו, דאסרי באמת לשמש במוך, דכיון דראוי למיסמך אשומר פתאים, אין להחיר לשנות.

והנה נקטו ז"ל בדבריהם דלכך שרי אף לרבנן משום דלא מיעצרא, ואין כונתם משום דצמיגות לא מיעצרא וממילא הזרע כבר כאבד ואין איסור להוציאו, דהא צמיגות כל הרצון להוציאו הוא על נד הספק, שמה שתעבר ממנו, ואם באופן זה אסור, השתא נמי אסור, אלא כונתם דכיון דהעיצור סכנה ומחוייבין אנו למנעו, א"כ ודאי אין כאן איסור השתא אם נוציאנו, וכן מבואר בלשון הריטב"א דמשום הסכנה ראוי להחיר מוך, ולפי זה נמצינו למידן דעתם ז"ל דבמקום סכנה מותר לשמש במוך, ואין חילוק בין ק"ת לא"ת, וכן הגרע"א ז"ל בכתבו' סימן ע"א נקט נמי דדבריהם הם בפרש"י במוך ק"ת

ורק ממיחה נחמט דרשין קדושין שם איש פרט לקטן שהבא על אשתו אינו בחנק, וכשם דפליגי רב ושמואל בשוגג ואנוס אם קנה לכל או רק לדברים האמורים בפרשה, ה"נ פליגי בקטן, [דלא עדיף משוגג אלא מיגרע גרע, כדילפינן לענין מיחה, דכלל הני דמתני' לרב ודאי נהרגין על ידה כאשת איש גמורה, ומיהו לשמואל ס"ל להרמב"ן שם דכל הני ביאות גרועות דין כביאת קטן ונחמטטו ממיחה, אבל בתו' סוטה כ"ד ב' ד"ה כשמואל לא כתבו כן, וכן ברמב"ן יצמות נ"ו א' הזכיר סתם דלשמואל קנאה להתחייב עליה משום אשת איש], ומדרבנן הוא דאמרין דעשו ביאת בן ט' כמאמר.

ומיהו גם לדעת הרמב"ן ע"כ לא חשיבא כאשתו לכל מילי מדאורייתא, דהא תנן יצמות נ"ו ב' דבן תשע ויום אחד שצא על יצמותו ומשהגדיל נשא אשה אחרת ומת דאם לא ידע את הראשונה משהגדיל הרי הראשונה חוללת והשניה או חוללת או מתייצמת, ואם איתא דקדושי הראשונה קדושין גמורין מדאורייתא הרי כאן שתי יצמות מביאת אחד ומשחלץ לראשונה קם ליה עכ"פ בלא יבנה, וכבר תמיהו בזה האחרונים עי' בעונג יו"ט סימן קע"ט, וע"כ מוכח מזה דאישות הקטן כיון שאינה אלא מחמת ייבום, וכאילו נשואי אחיו המת ממשיכים אללו, דהא מעצמו לאו בר קדושין הוא, הלכך מכה נשואי הקטן אין היבמה נופלת לייבום, וחוללת רק מחמת המת הראשון, והדברים מחודשים, ובפשוטו מוכח מזה דעת תו' דמדאורייתא ביאת בן ט' כמאמר, וכן דעת הרשב"א, אבל הר"ן בנדה מ"ה א' דעתו כהרמב"ן, וכן המ"מ בפ"ה מה' ייבום הי"ח העתיק דברי הרמב"ן ורק סיים שיש בזה שיטה אחרת, ושם י"ל דלהרמב"ן מתפרש מתני' דאם בל ליבם את השניה דנריך להקדים לייבמה ואח"כ לחלוץ לראשונה, ומתני' עיקר הדין קתני דהשניה ראויה גם לייבום והראשונה רק חוללת, [ומנאחי בזה משה להגר"מ הלוי ז"ל שפירש כן, ובאור"ש הביא דהג"י בירושלמי בתחלה דין השניה עיי"ש], ובעונג יו"ט שם כתב לפרש דאם חולץ לראשונה רק להמירה מזיקת הראשון, אכתי יכול לייבם לשניה, דלא קם ליה בכיון שלא בנה שוב לא יבנה, דאכתי לא גלה דעמיה שלא בנה, ולפי זה הראשונה תשאר אסורה לאחר חליצתה עד שיחלוץ או ייבם לשניה, ול"מ כן, ועוד דלר"ל יצמות י' ב' דבין הוא ובין האחים חייבים על הגרה כרת ודאי ראוי לאסור לייבם השניה לאחר חליצת הראשונה, גם עיקר הדבר דאשה שיש עליה זיקת ב' יצמין יכול לחלוץ לה להמיר רק זיקת יבם אחד הוא מחודש. (יצמות נ"ג ב').

שם מומחין על ידו והוא פטור, בסנהדרין נ"ב ב' ת"ר איש פרט לקטן, ושם ס"ח ב' פריקין ל"ל קרא למעוטי קטן, ובתו' ערכין ג' א' נידדו לפרש דס"ד שיהא

ובתו' הרא"ש הפליג בדבר יותר וכתב דמוטב לאסרן לשמש מאשר להמיר במוך ל"ת, [בתו' שלפנינו היה אפשר לומר דלפי דפשיטא ליה לר"ת דסגי במוך לא"ת, לכך סבירא ליה שאין להמיר ל"ת, דגרע טובא, אבל אם לא היה אפשר א"ת לא שמענו שנאסרות לבעליהן, אבל הרא"ש הוסיף דמוטב לאסרן], וע"ז קשה טובא מר"א דהמיר אפילו לזרות בחוץ, ולא אסרן לבעליהן, ולו"ד ו"ל היה נראה דפשיטא לגמ' מכונת המזוה שאין לאסור אשה על בעלה משום שמסתכנת בעיורה, דכשם שפשוט לן להמיר עקרה וזקנה, אף דאסור השחתה נלמד מפרו ורבו וכמס"כ לעיל י"ג ב', דכונת התורה רק לאסור שימוש בדרכים אחרות, אבל אשתו לעולם מותרת, ה"נ אשה שמסתכנת בעיורה לא גריעא מעקרה וזקנה, ועוד דכי נאסור טלדקי למניעת העיבור עמידין אנו להמירה להפיל לאחר שתעצר דחיה קודמין לחייו, וכי זו היא המדה, וגם אין לחייבה לשמות כוס עיקרין, בהיותה עמידה להצריא ולהוליד לאחר מכאן, הלכך פשיטא לגמ' שמתרת לבעלה, והנידון רק איזו טלדקי עדיפא, וז"ע.

ולענין הלכה כבר כתב מרן זללה"ה בזה"ע סימן ל"ז בדמקום ספק סכנה אפשר להקל ליתן מוך ק"ת, וכ"ז במוך הניתן בבית החינוך, אבל טבעת שנותנין בתוך הרחם, אם פעולת הטבעת היא בקום ועשה להרוס לאחר שכבר נפגשו זרע הזו"ג, הרי זה בנידון הריגת עובר קודם מ' יום, דאין להמיר אלא משום פיקו"ג, עי' חו"י סימן ל"א, אבל אם אין כאן שום פעולה בקום ועשה, אלא שהטבעת גורמת שריית הרחם היא במצב שאינה מסוגלת לקלטם, יש להמיר, ועדיף ממוך, דאין כאן סינוי. — משחה או פחילות הניתנות בבית החינוך הם בדיון מוך ק"ת. (יצמות ס"ה).

מתני' בן תשע שנים ויום אחד שצא על יצמתו קנאה כו', א"ה, ראיתי להעתיק כאן מש"כ בזה בחו"ב יצמות. מצינו ביאה בלא קנין בקטן בן ט' שצא על יצמתו, דביאתו ביאה גמורה דנהרגין על ידו כדמתן נדה מ"ה א', [ובדורות הראשונים שהיו מולדין כדאמר סנהדרין ס"ט א' ב' גם יתכן שהקים שם], ומ"מ לא קיים מצות ייבום בזה לדעת תו' קדושין י"ט א' דמדאורייתא אינו אלא כמאמר, ויש לפרש דהוא משום דכלל המזוה שתהיה אשתו, ובקטן לא משכחת לה, דאף דמרבינן שוגג ואנוס וא"ש דעת, היינו בגדול שהוא בר קנין וחדשה תורה שקונה בע"כ, משא"כ בקטן שאינו בר קנין, ומיהו בחרש ושוטה משמע שקונין מדאורייתא, עי' להלן.

ודעת הרמב"ן יצמות נ"ו א' דגם יבם קטן בן ט' מדאורייתא קנה יצמתו וזריכה גט מדאורייתא, דכשם שריבית תורה שוגג ואנוס שא"ש דעת ה"ה קטן,

ויהי' ל' דע"כ לא נאמרה הלכה דפסחות מ"ב ויום אחד או מ"ג ויום אחד ליכא גדלות, דהא דורות הראשונים שהיו מולידים בני ח' היו ממחרים להביא סימנים והיו גדולים הרבה קודם כמ"כ ח' סנהדרין ס"ט א', וא"כ יש לפרש שהיתה ההלכה דשתי שערות שאינם שומא הם סימן גדלות, וגם נאמר בהלכה דלאחר י"ב ויום אחד לבת וי"ג ויום אחד לבן ודאי אינם שומא, ושומא גם נאמר דסתמא אינם מאחרים יותר מזה, אבל שפיר אפשר דגם קודם הזמן הזה כבר אינם שומא, והיינו דפליגי בתוך הזמן אם יש לחשבם ודאי לשומא, ושומא מאן דסבר דתוך הזמן כלאחר הזמן היינו דעל פי רוב אינם שומא ואזיל בתר רובא.

מ"ו א' ריב"ז אומר סימן, ומסקינן בעודן בו, ויש לעי' הרי מבואר בחו' סנהדרין ס"ט א' דורות הראשונים שהיו מולידים בני ח' היו מבאיין סימנים בני ח' והיו נעשים גדולים על ידם, דהסימנים הם המעידים על גדלות, והזמנים הם מתי שלא יחשבו כשומא, וא"כ הסימנים שבאו מבין ט' ומעלה כיון שאינם מעידים על גדלות, היאך יחשבו כסימני גדלות עם הגעת הזמן, וז"ל דעם הגעת הזמן מתחדש כח בסימנים עד שמשמשים כסימני גדלות.

ומהא דאיתרין לר' כרספדאי צריה דר"ש לאשמועינן דלא אמר ריב"ז אלא בעודן בו, משמע דהיה מקום לומר דהסימנים מעידים על מדה מסוימת של גדלות, שבצירוף השנים יהיה גדול, ואף כשכבר נשרו הסימנים.

שם ואידי ואידי צתינוקת, משמע לפי זה דגם צתינוקת יש ענין צבת ט', דהא נזכר בצרייתא בן ט', ועי' ברא"ש פ"ד דקדושין סימן כ"ה שכתב דלא מצאנו ענין צבת ט' בקטנה.

שם והאמר רבא קטנה שהגיעה לכלל שנותיה אינה צריכה צדיקה חזקה הציאה סימנין, למאי דמסקינן דכי קאמר רבא חזקה למיאון אבל לחליצה צריכה צדיקה, קשה דהול"ל קטנה שהגיעה לכלל שנותיה אינה ממאנת שומא הציאה סימנים, ומהיכי תיתי ס"ד להצריכה צדיקה בשביל שלא תמאן, ומה צריך לחזקה, וכבר הקשו כן הראשונים ז"ל עי' רמב"ן רשב"א וריטב"א, גם קשה תרתי דרבא ל"ל דכיון דאמר מכאן ואילך אינה ממאנת ואינה חולצת הא תו ל"ל להך דחזקה שהציאה סימנין, וגרר דמימרא דרבא לא נאמרה על מיאון, אלא זו מימרא כללית דמשהגיעה לכלל שנותיה חזקה שהציאה סימנין, אלא דהוסף אידך מימרא דמ"מ אינה חולצת עד שצידדק, ונפ"מ בזה דחזקה שהציאה סימנין לכל דיני גדלות לחומרא דאם קיבלה קדושין מחזקינן לה כאשת איש, וכן לכל מצוות שבחורה עשה ולא תעשה מחזקינן לה כגדולה,

נהרג משום שהאשה נהרגת על ידו, וזה ז"ע דאטו ס"ד דהנבעלת באונס תהרג משום שהצועל נהרג על ידה, וה"נ קטן כאונס חשיב, ובכלל מה מקום להשוות אדם לבהמה דאם מצאנו שהבהמה נהרגת משום קלון, דיהא ס"ד שגם אדם יהרג משום קלון, והרמב"ן קדושין י"ט א' בשם הראב"ד כתב דקטן פחות מבן ט' קאמר ולמיפטר לאשה קאתי, אבל בסנהדרין נ"ד א' דקתני איש פרט לקטן אשר ישכב את זכר בן גדול בן קטן לא יתכן לפרש כן, דהא בן קטן היינו בן ט' למאי דקיי"ל כרב שם ב', דפטור בפחות מבן ט', וא"כ דכוותה רישא פרט לקטן היינו אפילו בן ט', ועו"ק דא"כ היה ראוי למעט גם אשה פחותה מבן ג', למיפטריה לצועל, ולא אשכחן בשום דוכתא דמנריבין קרא להכי, [ובגדה מ"ה א' אמרינן דהלכתא גמירי לה עי"ש], ויתכן לומר דבעריות שגם היצר והאפשרות תלויים בדעת ואינם קיימים אלא בגדלות מסוימת, דהיה מקום לומר דכל שיש בו דעת לחטוא בזה, הרי הוא כבר בר חיובא צענין זה, לכך איתרין קרא למעוטי, וכ"מ קצת שם נ"ה ב' כיון דמזידה היא תקלה נמי איכא, אלמא דשייך בה מזיד, (וזכר לדבר עי' נדה מ"ו א' דס"ל לר"ה דמופלג שהקדיש ואכל לוקה אף לכל התורה כולה אכתי לאו בר עונשין הוא), ויעוי' ברמב"ן קדושין שם שהזכיר דלומר דעריות שאני.

מ"ה ב' איבעיא להו תוך זמן כלפני זמן או כלאחר זמן כו', יש לעי' אם איתא דתוך הזמן כלאחר זמן, א"כ לייתי רק בת י"א ויום אחד נדריה נצדקין עד שביא שתי שערות, ובן י"ב ויום אחד נדריו נצדקין עד שביא שתי שערות, ומה ענין למיתני דין בת י"ב ובן י"ג, דדינן שוה לבת י"א ובן י"ב דכלא שתי שערות הם קטנים ועם שתי שערות הם גדולים, וי"ל דנקט בת י"ב ובן י"ג לאשמועינן דהני צסתמא מחזקינן להו בגדולים, וגם דליכא שערות חיישינן שומא נשרו, ונדריהן קיימין, ואע"פ שאמרו אין אנו יודעים כו', משא"כ קודם לזמן הזה דכל דליכא שערות הרי נדריהן נצדקים.

ואבתי ז"ע דפשוטו נאמרה הלכה למשה מסיני דשיעור קטנה לגדלות הוא ב"ב ויום אחד ושיעור קטן לגדלות בן י"ג ויום אחד, וכן משמע מלשון תוך הזמן כלאחר זמן, מכלל דלכו"ע נאמרה הלכה בלאחר זמן, ואי מופלא הסמוך לאיש לאו דאורייתא, לא נאמרה שום הלכה ב"א לנקבה וי"ב לזכר, וא"כ מנלן לומר דמהני סימנים בפחות מ"ב לקטנה ובפחות מ"ג לקטן, ואף אי מופלא הסמוך לאיש דאורייתא, נמי לא משמע שנאמרה הלכה שיכול להקדים גדלות קודם י"ג, ומנלן לחדש דתוך הזמן כלאחר הזמן, ועכ"פ מה מקום להסתפק בדבר.

זהב"א סימנים אח"כ, לא שייך לדקדק מידי, שזה ענין אחר לגמרי הוא ולא שייך לפלוגתאם בסריס, ובגמ' פירשו לפלוגתאם בסריס, ולפי זה יש מקום לומר גם לאידך גיסא דכל אדם שהב"א סימנים אח"כ הרי לכו"ע אינו נעשה גדול למפרע, דהא מתחלה הא דלא סמכין אחזקה דרבא הוא משום דליכא דמאחרי גדלותו וא"כ מה נתחדש כשראינו שהב"א סימנים אח"כ, להוכיח מזה שכבר היו הסימנים מקודם, והרי הרמב"ן והרשב"א והריטב"א צ"צ קנ"ד כתבו דאיידי דמת מיד דאל"כ גם אם היה חי ומלאו סימנים אין צדק הוכחה שכבר היו הסימנים בשעה שמכר, ודלא כהרא"ש, ועי' בפ"ת חו"מ סימן ל"ה סק"צ דהרבה חולקים על הרא"ש, ונמיהו מרן זללה"ה בסימן קי"ד ס"ק י"ו תמן בדעת המחבר, אבל שם הזכיר שרק הרמב"ן חולק, ולפינו גם הרשב"א והריטב"א חולקים, ובצ"י אה"ע סמ"ג הביא שגם התשב"ץ חולק, ומה שנתקשה מרן זללה"ה שם בס"ק י"ד דמה לי זמן מרובה מ"ל זמן מועט, ל"כ כ"כ ד"ל גדול השערות שפיר מוכיחין עכ"פ על זמן מועט, גם בלא"ה שפיר י"ל בדומן מועט לא מרעיין למקח].

מסקנת הדברים כפי הנראה באחרונים ז"ל, דמדאורייתא מהני חזקה דרבא לכל מילי, ומדרבנן חייבו לדוק, ואף דיעבד לא התירו בלא בדיקה, עכ"פ במידי דליכא חזקת איסור כחליצה וכיו"ב, ואם בדקו עכשיו ומלאו סימנים אפשר להקל דנעשה גדול למפרע משגעי לשנים, ויש מחמירין, ואם כתב תפילין ואינו לפניו הדבר במחלוקת עי' בצה"ל סל"ט ס"א ובפ"ת יו"ד סימן רפ"א סק"ז, ולענין מילי דרבנן סמכין לכתחלה אחזקה דרבא.

שם אר"ה הקדים ואכל לוקה כו' בצל יחל כו', בהקד"ש ממש נראה דליכא בל יחל כמש"כ נדרים ח' א' סק"צ, והכא הכי קאמרינן דכל שנתרבה להקדיש נתרבה בכל איסורים הנעשים ע"י הקדשו דכל שישנו בהפלה ישנו בצל יחל וה"ה דכל שישנו בלהקדיש ישנו בכל איסורי הקדש, וכן הא דמוקי לקמן ברייתא דצל יחל בהקד"ש הוא ואכלו אחרים, היינו נמי או בקונס ובל יחל, או בהקדש ואיסור מעילה, ועי' ר"ן נדרים ט"ו א' (נדרים ח' א' סק"ד).

מ"ו ב' לאותן המזהרים עליו ש"מ קטן אוכל נבלות צ"ד מצווין להפרישו, באמת במידי דרבנן ליכא למ"ד מצווין להפרישו, ואפשר דה"נ קאמר ש"מ דאפילו דרבנן צ"ד מצווין להפרישו, וליכא למ"ד הכי, א"נ מצי למימר דמופלא סמוך לאיש דאורייתא לענין אחרים אבל הוא עצמו אין צו איסור מדאורייתא אלא לאותן המזהרים עליו, והשתא נחא למ"ד צ"ד מצווין להפרישו, שו"ר במל"מ סוף ה' מ"א כבר הרגיש בזה

ונפ"מ נמי דגם לענין חליצה סגי בדדיקת נשים וכמו שהביאו הראשונים מהא דלקמן מ"ח ב', והא דאמרינן דכי קאמר רבא חזקה למיאון היינו דאחי הך מימרא לענין מיאון, ואה"נ דלמיאון א"צ לחזקה דבששש בעלמא סגי, אלא לפי דמיימרא קמיימא הזכיר מיאון וחליצה, אמרינן דנפ"מ בהך מימרא דחזקה רק לענין מיאון ולא לענין חליצה, והא דנקט למילתיה בקטנה ולא בקטן, משום דנפ"מ נמי לענין בדיקת נשים כדלקמן מ"ח ב', וגם לענין מיאון.

ולא אמור מתפרשא מימרא דרבא דלחומרא, ולכל מילי דרבנן אף לקולא, אמרינן דחזקה שהב"א סימניו, אלא דלקולא דאורייתא כגון חליצה וכיו"צ חיישין ובעיא בדיקה, כיון דאפשר לדוק, וכמו שהב"א ציית מאיר סימן קע"ב דברי הרשב"א ריש חולין וכו"ה במלחמות שם שהזכירו הא דסוגיין לדוגמא דהיכא דאפשר לברורי ראוי לברר, ומשמע מזה דבאי אפשר לברורי סמכין אחזקה, עי' ב"מ שם ובנו"צ קמא אה"ע סימן ס"א, [ואף אם נימא דהחמירו להצריך בדיקה גם דיעבד, היינו מדרבנן, אבל מדאורייתא סמכין אחזקה], ושם הביאו דברי תו' צ"צ קנ"ד ב' דמשמע דסגי להו בחזקה דרבא לענין ממון, [ועי' בשטמ"ק שם בשם תו' הרא"ש], ועי' מש"כ בזה מרן זללה"ה באה"ע סימן קי"ד ס"ק י"ד, ושם בס"ק י"ט מסיק כדעת האחרונים ז"ל דמדאורייתא סמכין אחזקה דרבא, ורק מדרבנן מחמירין לדוק, ומ"מ י"ל דחכמים החמירו אף כשנסתבז שאי אפשר לדוק, ע"ש.

לפר"ר נראה ציית מאיר שם דנקט דהא דאמר רב צימות פ' א' בסריס דנעשה גדול למפרע הוא משום דכיון דלא שייך גביה סימנים דשערות, הרי אהני חזקה דרבא לשוויה גדול מיד עם הגיעו לשנים, וליף מזה דחזקה דרבא סגי מדאורייתא, ונקט שם בדעת תו' דשמואל דפליג היינו מהאי טעמא דחשיב ליה ספק דלא סמכין אחזקה דרבא, והקשה אמאי נקטו לפלוגתאם בסריס ולא נקטו בכל אדם ובמלאו סימנים לאחר זמנו, אם נעשה גדול למפרע, והוכיח מזה כדעת הרא"ש דכשנאזו סימנים אח"כ נעשה גדול למפרע לכו"ע, ולכאורה הסימנים הם הם המעידים על התפתחות של הגדלות, וכמבואר בתו' סנהדרין ס"ט א' דדורות הראשונים הקדימו להב"א סימנים והקדימו להיות גדולים, וא"כ בסריס דליכא סימנים לא שייך לדון צו מכה חזקה דרבא, ואין לנו לחדש שיש בסריס זמנים לגדלות מפוזרים על פני השנים ואחד מקדים ואחד מאחר, ויש צו גם כעין חזקה דרבא שמקדים, אלא ראוי לומר דלרב נעשה גדול בשנים לחוד, וממילא יש לפרש דשמואל בעיקר הדין פליג דלא נעשה גדול בשנים, ומהא דלא נקטו לפלוגתאם

ע"ש, וא"ת ולימא לאותן המזהרים עליו ללא ליספו ליה זידים, וכבר הקשה כן במל"מ שם, וי"ל דכלא"ה לא מצי קאי האי שינויא כמש"כ תוד"ה לאותן, ויתכן עוד דלמ"ד ב"ד מנווין להפרישו חשיבא מעשה הקטן מעשה עצירה, אלא דלאו בר דעת הוא לזומו, ולפיכך אחרים מנווין להפרישו, אבל אי אין ב"ד מנווין להפרישו היינו דמעשה קטן לאו כלום הוא ולא חשיבא עצירה כלל, אלא דגזירת הכתוב הוא דלא ליספו ליה זידים והוא מזהר מחודשת מעין מזהר חינוך, ולשון דברייתא שהשוה הכתוב הקטן כגדול משמע דמעשה הקטן חשיבא מעשה עצירה, ולכך לא מפרשין לה רק לאיסור ספייה זידים.

וגר"א דמהני טעמי נמי לא שייך לשאול דנפרש לאביו המזהר עליו מדין חינוך, דודאי לא יתכן לפרש דברייתא במזהר חינוך דא"כ מאי שייטי דקרבן הכא וכמש"כ תו', וגמ' לא חש לפרושי כולהו טעמי, וממילא אין לדקדק מסוגיין כלום להלכות חינוך, ועי' רש"א יבמות קי"ד.

שם אי דאורייתא קטן אוכל נבלות הוא, ברש"א יבמות קי"ד הקשה הא בת חינוך היא, וס"ל ז"ל דגם לענין חינוך אין לחלק בין אב לב"ד וכי היכי דמחייבין לאב בחינוך ה"נ יש לחייב לב"ד, [וממילא נמי אין לחלק בין בן לבת], והוכיח מזה דאין חינוך אלא במזהר עשה ולא בלא תעשה ע"ש, ועי' תו' מיר כ"ח ב', [ובדעת הרמב"ם משמע שם דנקט ז"ל דאף בלא הגיע לחינוך אביו מחויב להפרישו, ונתקשה לזה מסוגיא דיבמות, ע"ש ול"ע דבבב"ר ז"ל כה"ל], ולכאורה קברא יתור פשוטה היא לחלק במזהר חינוך בין אב לב"ד וכמש"כ תו"י יומא פ"ב א' ד"ה בן, והכא ביהמיה עסקינן, מלחלק בין עשה ללא תעשה, אלא שהרש"א הזכיר גם ההיא דלאותן שמוזהרין עליו והתם הו"מ למימר לאביו, אלא שכבר כתבנו לעיל שאין משם ראייה, וסברת החילוק בין עשה לז"ת היה נראה לפרש דהיינו בין קום ועשה לשב ואל תעשה, ומשום דבקום ועשה חשיב טפי הרגל למזהר, אבל הא מצינו ביומא שם חינוך בעיניו דיום הכפורים אע"ג דהוא שב ואל תעשה, וע"כ לחלק סתם בין עשה ולא עי' תו"י שם, וזה קשה דהא לא תעשה חמור טפי, ושם עיניו דיום הכפורים שאני דבקום ועשה חשיב כיון שמשנה מטבעו, ונקבע הדבר בלבו, עי' בתו"י יומא שם, וגם יש בו כרח, וגם ראוי להרגילו שלא יקשה עליו כשיגדיל, ולפי זה אפשר דבאמת החילוק הוא בין קום ועשה לשב ואל תעשה וז"ע, ולענין נעילת הסנדל דמשמע ע"כ ד' דאיכא חינוך בזה [ואף בלא הגיע לחינוך אסור להלבישו זידים], נמי ז"ל דכמזהר עיניו דאיכא ושתיה חשיב דשייך ביה חינוך, וז"ע. (שבת ס"ד סק"ד).

שם דמיא עיסה שנדמעה או שנתחממה בשאור של תרומה כו' ר"י ור"ש פוטריין, מדקתני שנדמעה או

שנתחממה מבוחר דנתחממה אף כשלא נדמעה נמי פטרי ר"י ור"ש, ויש לעי' דבפשוטו היינו כשהשאור של תרומה ניכר לעצמו, וקשה דא"כ הרי נתגלגלה עד שלא נדמעה, דהא אין השאור מחמץ קמח אלא עיסה, ואמאי פטרי, וז"ל דאיירי שנתחמץ פחות מכשיעור, ורק לאחר שנתחממו השיב, דקדם דימועו לנגולו, דגלגול בפחות מכשיעור לאו כלום הוא. (תלם ס"ה סק"ב).

תוד"ה ר"י ובהציא שתי שערות נמי לא איירי כו', לא נתפרשה כונתם, דהא אם תוך הפרק כלפני הפרק, הרי מחזיקין לשערות כשומא כדאמר לקמן מ"ח ב', ולא יועילו לעשותו גדול אף אם ישארו בו, ודוחק לומר דכונתם לריב"ז לעיל א' דבעודן בו חשיבי סימן גדלות בהגעת הזמן, ולא חיישין שמא ישר, אח"כ ראינו שכבר הקשה כן בס"ט בחדושי' לגמ' ע"ש, וכן נתקשה בזה ברש"ש ע"ש.

בא"ד וי"ל דאוליין בחר רוב שמציאין שתי שערות בזמן כו', לכאורה מבוחר לפי זה דמשמשיין בחזקה דרבא, לענין מלקות, ושם יש לחלק דקודם הזמן שפיר מחזיקין שיבאו הסימנים בזמנם, אבל כשהגיע הזמן ואפשר לבדוק החמירו חכמים להנריך בדיקה, וה"נ אם האוכל לא לקה עדיין עד שנעשה המקדיש בן י"ג ויום אחד, דלא ילקוהו עד שהמקדיש יצדק, א"נ שמא ההלכה למשה מסיני במופלא ע"כ נאמרה על סמך שיבאו הסימנים בזמנם, ועי' בשב שמעתתא ש"ה פ"א דעת הרמב"ם בזה, ועי' בתוספות רעק"א בשבת פרק כלל גדול במלאכת אופה, באורך ככ"ו.

מ"ז א' חייבת בחלה ואינה נפסלת בטבוי' דר"מ ור"י, רש"י פירש דקסבר חלה דאורייתא ולא אחי דימוע דרבנן ומפיק מחלה דאורייתא, ותימא דא"כ איחזקת ר"ה צריה דר"י דכיון דאיכא תנא דקסבר חלה בזמן הזה דאורייתא ולא צעי ביאת כולכם מנ"ל לר"ה דדר"י דאיכא תנא דפליג ומנריך ביאת כולכם, ומצרייתא דממעטא ביאת מרגלים אין ראייה, דודאי אף מאן דקסבר חלה בזמן הזה דאורייתא מודה שלא נתחייבו בבית מרגלים, אבל קבר שמעבא כולם נתחייבו לעולם, וא"כ מנ"ל לר"ה דדר"י דאיכא תנא דפליג וקבר דבעי כל יושביה עליה, ומיהו אפשר דלא צעי למימר תני לה ולא קבר לה וממילא מוכח לה מדרי' יוסי, ועי' להלן, א"נ קבר אין מעלין מנ"כ ליוחסין ומוכח לה מצרייתא דכתובות כ"ה א' דסברה חלה דרבנן ותרומה דאורייתא, ועוד דאם איחא דאיכא תנא דלא צעי ביאת כולם א"כ שפיר אמרי רבנן דבי רב אליציה, ונריך לדחוק דר"ה דדר"י רק חידש להם דאיכא תנא דפליג, ומנריך ביאת כולם, ועי' דפשטא דברייתא משמע דמודה ר"מ דתרומה פטורה מן החלה ורק במדומע מחייב, ואלא

שקבל חלקו שפיר יש לחשבו תבואת זרעך, ואע"ג דתבואת כהנים ריש בהר ממעטין ללא נהגא שמיטה בשבט שכיבשו ושבע שחילקו מקרא דשדך, התם ה"ט דעיקר קרא להכי הוא דאחא, ומתפרש דה"ק שדך זמן שכל ארץ ישראל תחלק ויהא כל אחד ואחד מכיר את שלו, דפשיטא דשביחא הארץ לא תליא בצעלות שיהא דוקא שלו, אצל קרא דתבואת זרעך דממעטא לקוח אין סברא למעט מיניה נמי שבע שכיבשו ושבע שחילקו, וברש"י כתובות כ"ה א' פירש דמשום דאין מונין לשמיטה בשבט שכיבשו ושבע שחילקו ידעין ללא נהגא מעשר דתליא נמי בזמין השנים (ותרומה ומעשר כי הדדי נינהו), ובצ"מ פ"ט א' פירש משום דבעין המקום אשר יבחר עי"ש, ולכאורה הרי לא צ"ל אלא חד קרא.

ואפשר שאין כל הטעמים דרשות גמורות, אלא דלאחר שידענו דחלה וערלה נתחייבו מיד בכניסתן, ושיעית נתחייבו רק לאחר שכיבשו וחילקו, הדבר ראוי לדון בתרומה למי דומה, וזוהי משמטין בסברות אלו לומר דתרומה דמי לשביעית שהרי יש בה מנין בשנים ומשמטת מתחיל המנין, וסברא הוא לדמות לשביעית, וכן נמי סברא הוא לאחר חיוצ תרומה לאחר ירושה ושיבה, כיון שכתב במעשר לאכלו במקום אשר יבחר ובשבט שכיבשו ושבע שחילקו עדיין לא נבחר המקום, וכן כיון דהקפידה תורה בתרומה שיהא שלו ג"ז סברא לאחר את חיוצ תרומה עד שיהא כל אחד ואחד מכיר את שלו, ולפי זה כל הטעמים אמת והם סברות להכריע לדמות תרומה לשביעית, אצל עיקר הטעם למה באמת לא חייבה תורה תרומה בשבט שכיבשו ושבע שחילקו י"ל דבאמת הוא משום שעדיין לא נתקדשה הארץ ותרומה תלויין בקדושת הארץ, וכדמשמע בסוגיא, אצל בראב"ד ור"ש בפירושם לתו"כ ריש בהר משמע דדרשא גמורה היא הא דתבואת זרעך לפטור ממעשר בשבט שכיבשו ושבע שחילקו, וגם כתבו א"י משום דקודם שחלקו הו"ל הפקר, ומשמע דאף כל שבט שכבר קיבל חלקו עדיין לא זכה בו וזכיה גמורה עד שנגמרה כל החלוקה, דהא משמע בגמ' שלא נתחייבו עד גמר כל השבט שחילקו ע"י קדושן מ' ב', וז"ע מנ"ל ז"ל כן, גם מסוגיא נריך קתא יישוב הא דהזכירו ולא נתחייבו בתרומה, וע"י להלן.

כתב המל"מ פ"י מה' מ"א הי"א דלמ"ד תרומה זמן הזה דרבנן ה"ה ערלה זמן הזה דרבנן, ולכאורה קשה דהא חנן ריש ערלה דשבט שכיבשו ושבע שחילקו נתחייבו בערלה, וא"כ לרבנן דבי רב ודאי אית לן למימר דערלה זמן הזה דאורייתא דומיא דחלה, ולא אשכחן מאן דפליג עליהו, דהא ר"ה בריה דרב יהושע לא פליג אלא בחלה משום דבעין ביאת כולכם, ואית לן למינקט הכי דאפילו אי תרומה זמן הזה דרבנן מ"מ ערלה דאורייתא.

משום ר"ש ור"י נקט מדומע], וא"כ אם איתא דחלה זמן הזה דאורייתא ע"כ גם תרומה דאורייתא דאל"כ אף תרומה חייבת בחלה, ובמתני' דפ"ז דתרומות מ"ה דסבר ר"מ דחלין לתרומה נפיל משמע דסבר ר"מ תרומה זמן הזה דרבנן וכדמפרשין לברייתא דשאיני אומר בפסחים מ"ד א', ואף שיש לדחות בזמן צמינו או בדליכא כוית כדדי אכילת פרס מ"מ הרי בגמרא פסחים שם לא דחיין הכי ומפרשין לה משום דתרומה זמן הזה דרבנן, ועו"ק דהא אף לענין לפסול בטב"י פליגי וכדחתן בהדיא פ"ג דטב"י מ"ד דר"י ור"ש פוסלין, ולענין זה ע"כ לפרש דפליגי אי דיינין למדומע כתרומת תרומה וחולין או שמדומע הוא כעין תרומה קלישתא, [ע"י תו' פסחים מ"ד א' ד"ה מקום], והאי טעמא סגי נמי לפרושי פלוגתא דחלה אף אי תרומה וחלה זמן הזה דרבנן, דמ"מ אי דיינין להו כתרומת חולין ותרומה אין ראוי לפטור מחלה, וא"כ מנ"ל לחדש עוד פלוגתא ביניהם דדין חלה זמן הזה, וז"ע רב, ומפסקי הרמב"ם נמי מוכח דעת רש"י שהרי פסק דמדומע פטור מן החלה בפ"ט מה' זכורים ה"ה ופסק בפ"ח מהלכות טומאת אוכלין ה"ט דאיה נפסלת בטב"י ומשמע דלא תליא הא בהא וז"ע.

שם אפילו למ"ד תרומה זמן הזה דרבנן חלה דאורייתא שהרי שבע שכיבשו כו', פשטא דגמ' משמע דרבנן דבי רב סברי דהא ללא נתחייבו בתרומה בשבט שכיבשו ושבע שחילקו הוא משום שעדיין לא נתקדשה הארץ, והיינו דאמרי דמדלא נתחייבו בתרומה חזין שעדיין לא נתקדשה הארץ, ומ"מ נתחייבו בחלה, חזין מזה דחלה אינה תלויה בקדושת הארץ, וממילא אף זמן הזה חלה דאורייתא, ואין לומר דהא פשיטא ליה דשבט שכיבשו ושבע שחילקו לא נתקדשה הארץ ומייתי רק דנתחייבו בחלה קודם קידוש, דא"כ לא הו"ל למימר ולא נתחייבו בתרומה. — עיקר הנידון דדין תרומה זמן הזה, הוא לכו"ע בקדושת הארץ אי קימת, וכדאמר חגיגה ג' ב' חולין ז' א' וקסבר קדושה ראשונה קידשה לשעתה ולא קידשה לעמיד לבא כו', וכן בסוגיא ירושה ראשונה ושנייה יש להם שלישיית אין להם.

ויש לעי' לפי זה צמה שפרש"י דמתבואת זרעך ידעין ללא נתחייבו בתרומה בשבט שכיבשו ושבע שחילקו, דא"כ לאו משום חסרון קידוש הארץ הוא, אלא משום דלא חשיב שלו וכמו דילפינן מהאי קרא למיפטר לקוח, ושפיר י"ל דמיד בכניסתן לארץ נתקדש כל חלק שכיבשו, ולכן נתחייבו בחלה, אף אי חלה נמי תליא בקדושת הארץ, וגם עיקר הטעם קשה דבפשוטו נראה דאחין שחלקו מקאתן, חייבין במעשר, דחשיב תבואת זרעך, אף שעדיין במותר טרם חלקו שאר האחין, ודכותה בארץ כל שבט

ואפשר דאין סברא שיהא נריך לכל יושביה עליה צמיד
 דלא תליא בקדושת הארץ, דאדרבה דין כל
 יושביה עליה הוא מוסף בקדושת הארץ דלא סגי
 בקדושתה כשהיא שוממה אלא נריך גם כל יושביה, וכמו
 ציובל, ולכן יש לפרש דלר"ה צריה דרב יהושע נתקדשה
 הארץ מיד בכיבוש כל חלק וחלק ולכן נתחייבו בחלה
 וערלה, וגם הם תלויים בקדושת הארץ, [ומיהו בתשו'
 הרשב"א ח"ה סימן נ"ו משמע דמשנכנסו לארץ נתחייבה
 כל הארץ ואף מקומות שלא כיבשו עדיין], ותרומ' גזירת
 הכתוב הוא שלא נתחייבו בשבע שכיבשו ושבע שחילקו
 אע"פ שהארץ בקדושתה, ולפי זה יש ליישב דברי הראב"ד
 והר"ש דלעיל שפירשו טעם פטור תרומ' בשבע שכיבשו
 ושבע שחילקו משום הפקר, דלר"ה צריה דר"י באמת
 הדבר כן דלאו משום חסרון קדושה היו פטורים, אלא
 מגזירת הכתוב או משום הפקר, ורבנן דבי רב נראה דנמי
 ידעו דר"י תלמידי דבבבא כוללם, וכן מוכח בבבבא
 כ"ה א' דלא איפרכו רבנן דבי רב, אלא דהוי ס"ל שאינו
 בא אלא למעט ביאת מרגלים אבל משנכנסו כל ישראל
 כבר נתחייבו לעולם דמומן ביאת כולם בראשונה נתחייבו,
 ואפילו גלו, וממילא הוי ס"ל דחלה אינה תלויה בקדושת
 הארץ, ופירשו טעם פטור תרומ' משום חסרון קדושה,
 אבל ר"ה דר"י ס"ל דדין חלה כדן יובל דנריך שיהיו
 כל יושביה עליה, וכלא זה אין חיוב חלה, וממילא ע"כ
 שנתקדשה הארץ מיד ופטור תרומ' גזירת הכתוב,
 וכמש"כ, ומ"מ הדבר נ"ע דכל כי האי הו"ל להמלי"מ
 ו"ל לפרוש, גם לפי זה כיון דאיכא מ"ד חלה דרבנן
 איפרכו רבנן דבי רב, דהא מזה מוכח דחלה נמי תליא
 בקדושת הארץ, וזה לא יתכן דהא איכא משניות דחלה
 דרבנן כמש"כ לקמן, וגם בבבבא שם מבואר דאיכא תנא
 דסבר כרבנן דבי רב ומשמע דסברתם קימת דחלה אינה
 תלויה בקדושת הארץ.

הא דאמרינן בסיומא דמילתא דר"ה דר"י דכי אסקינהו
 עורא לאו כולהו סליק, לכאורה מיותר הוא לפי מה
 שפירשנו דר"ה דר"י מודה דחלה אינה תלויה בקדושת
 הארץ, ורק דבעי כל יושביה עליה, וכמו ציובל, ונריך
 לפרש דה"ק ואפילו כי אסקינהו עורא לאו כולהו סליק
 ואף בימי עורא חלה דרבנן, [ואף דבימי עורא ודאי
 תרומה דאורייתא כמ"ש הר"ש רפ"ו דשביעית], ואפשר
 דלשון זה הכריח להמלי"מ לפרש דר"ה דר"י ס"ל דחלה
 נמי תלויה בקדושת הארץ, וה"ק אפילו למ"ד תרומה
 דאורייתא משום דקדושת עורא לא בטלה, [אבל קדושה
 ראשונה בטלה, ולמ"ד קדושה ראשונה לא בטלה באמת
 גם בזמן הזה חלה דאורייתא], מ"מ קדושת עורא לא
 הועילה לענין חלה, דכי אסקינהו לאו כולהו סליק, ונריך
 ביאת כולם לקדש לענין חלה, אבל אם קדושה ראשונה
 לא בטלה באמת חלה דאורייתא אף בזמן הזה דלא בעי

ביאת כולם אלא בשעת קידוש, ולא דמי ליובל, ולפי זה
 מפורש דר"ה דר"י סבר דבעי קידוש לענין חלה, וע"כ
 דסבר דבשבע שכיבשו ושבע שחילקו כבר נתקדשה הארץ,
 וכעת ראיתי בשו"ת שאג"א הדדשות סימן ח' שפירש כן,
 ע"ש, וכן מבואר שפירשו בתו' יצמות פ"ב ב' ד"ה
 ירושה וכמש"כ מרן זללה"ה שביעית סימן ג' סק"ד.

ולפי זה אפשר דבאמת מדין ביאת כולם אין להכריח
 דחלה תלויה בקדושת הארץ, אלא דר"ה
 דר"י הכי ס"ל מסבבא דחלה נמי תלויה בקדושת הארץ,
 והשתא ניחא דלא תיקשי לרבנן דבי רב מהא דאשכחן
 במשניות דחלה דרבנן, ד"ל דמודו דאיכא תנא דסבר
 דבעי ביאת כולם גבי חלה, אבל לכו"ע חלה אינה תלויה
 בקדושת הארץ, והיינו דאמרי דלמאן דלא בעי ביאת
 כולם גבי חלה, חלה דאורייתא אף אי תרומה דרבנן,
 ועי' לקמן.

אבל קשה לפי זה דא"כ ע"כ דרבנן דבי רב מפרשי הא
 דבבבא כוללם כוללם דהוא דין כמו ציובל ואינו
 ענין לקידוש, דהא אינהו סברי דחלה אינה תלויה בקידוש
 כלל, וע"כ מודו דאיכא תנא דסבר חלה דרבנן וכמש"כ
 לקמן, וא"כ מנ"ל לחדש פלוגתא בזה בין רבנן דבי רב
 ור"ה דר"י, לומר דר"ה סבר שאין ביאת כולם תנאי
 בחיוב חלה אלא בקידוש הארץ לענין חלה, וסבר מסבבא
 דחלה תלויה בקידוש, ולפיר"ח שהציאו תו' יצמות שם
 הדבר מוכרח דדין ביאת כולם בחלה כדין כל יושביה
 לענין יובל, ואף אם הארץ בקדושתה אין חיוב חלה אלא
 בזמן שכל יושביה עליה, אף לר"ה דר"י, ולפי זה אחיז
 סוגיין כפשטה.

סתימת הדברים בטוש"ע לענין ערלה וכלאים שכתבו
 דבארץ ישראל אסורין מן התורה משמע דאף
 בזמן הזה כן, שהרי בתרומה פירשו לחלק בין בזמן הזה
 לזמן הבית, ומנאמי בספר מלבושי יו"ט דדעמו ג"כ
 דערלה בזמן הזה דאורייתא בארץ ישראל, ויש להוסיף דהא
 הרבה פוסקים ס"ל להלכה דקדושה ראשונה קדשה לעמיד
 לבא וכמש"כ שביעית ס"ג סק"ה ע"ש.

הקשה מרן זללה"ה שביעית סימן ג' סק"ד רבנן דבי
 רב דהוי סברי דלכו"ע חלה דאורייתא היכי
 מתרצי הא דר"י ור"ש פוטרינן מדומע מן החלה, ויותר
 יש לשאול דהא במתני' פ"א דחלה מ"ד ופ"ג דחלה מ"ב
 מפורש פטור מדומע מן החלה, [וצרייתא איכא למימר
 דלא שמיע להו אבל המשניות שגורין בפי הכל וכמ"ש
 תו' מגילה י' א' ד"ה ומאין], ומיהו י"ל דהווי מפרשי
 למתני' ברוב תרומה וכשמואל בירושלמי פ"ק דחלה שם,
 אבל הך ברייתא הא קמני או שנתחמנה בשאור של
 תרומה, ומשמע ודאי דנמיטת תרומה, ועוד דברוב
 תרומה מ"ט דר"מ ור"י דמחייב, ואפשר דהווי מפרשי

מ"ז ב' מאי חצר הזורית אמר רבנ"ח אמר ר"י שכן צלור מושיצין שומר על פתח החצר, משמע דאם יש שם שומר חייבת, ואם אין שם שומר פטורה, וכן מצואר בלשון רש"י, וכ"מ בלשון הירושלמי במעשרות פ"ג מ"ה, ויש לעי' מה מוסיף ישיבת השומר לחשיבות החצר, הרי פשיטא דחצר שחצר במחיצותיה ויש שם מאה שומרים דאיהי חייבת, דשומרים אינם מהוים חצר, וא"כ מה צדק שבפתח יושב שומר, ועוד דלמה הזכיר חצר הזורית שהכלים נשמרים בחוכה לימא כל שיש שם שומר בפתח החצר, וגרררר מזה דשיבת השומר מעידה עד כמה החצר הוא רשות פרטית שאין רשות להכנס בה, ובמקום שהחצרות משומרות ע"י השומר, הרי גם כשאין שם שומר אין אדם נכנס לשם בלא רשות, וכמו שאין אדם נכנס לבית חצירו אף שאין שם שומר, ויש אפשרות שמהא חצר משומרת במדה זו גם כשאין שם שומר כלל, אלא שאנשי החצר משמרים ומונעים כניסת אחרים בלא רשות, והיינו דקחני סתמא חצר הזורית שהכלים נשמרים בחוכה, שאם החצר משומרת במדה זו הרי היא מחייבת במעשר, וכן הרמב"ם בפ"ד מה' מעשר ה"ח הזכיר רק שהכלים נשמרים בחוכה, [ומיהו שם פסק ככולהו תנאין].

ולבאורה נראה דהא דבעי שומר היינו בחצר שאין בה דלת, או שיש בה דלת ואין לה פותחת, עי' ב"ב ז' ב', אבל כל שיש לה דלת ופותחת ובע"ז נועלה כשהוא יוצא עדיפא טפי משומר, וי"ע ברש"י שכתב דאי ליכא פותח ונועל חייבת כר"ע אע"פ שאין שם שומר, והרי אי ליכא פותח ונועל היינו שרק בע"ז שצחצר פותח ונועל, וא"כ עדיפא משומר כיון שהדלת תמיד נעולה, גם משמע דר"ע בא לחדש דכשצחצר פותח ואחד נועל פטורה, ואילו לר' ישמעאל אפשר דחייבת, והיינו משום דגם כשצחצר פותח ואחד נועל הדלת לנעול נעולה, דכל היצא אז נכנס פותחה ונועל, אלא בדומן שהצחצר פותח אס בלא אדם להכנס לחצר הרי הוא נכנס ואין הפותח שואלו מה אהא מצקש כיון שיש עוד דיורים בחצר, ומשום כך לא חשיב ליה ר"ע כמשומר, ואילו לר' ישמעאל אכתי הכלים נשמרים בכה"ג, א"כ אחד פותח ואחד נועל ר"ל שכל אחד מכניס לחצר אנשים שיש לו ענין בהם, והלכך אין הכלים משתמרים מחמתו, משא"כ בבע"ז ודייר הרי הבע"ז מוחה בדייר שלא יכניס אנשים אלא א"כ הוא ישמור על החפצים של בע"ז, והיינו דאמרין צירושלמי דבזה מודה ר"ע, [וכתב בשנו"א מעשרות פ"ג דבזה החצר טובל לבע"ז ואינו טובל לדייר], וברע"ז מעשרות שם משמע קצת כאילו מריבה בין שניהם ולכך זה פותח וזה נועל, ול"מ כן, ובני א"ש ג"י העיר לפרש דלר"ע כשיש בע"ז ודייר הרי אפילו החצר פתוח נמי טובל כיון שרשות ביד בע"ז לנעול, ומ"ש הרע"ז וכ"ה ברא"ש

בדליכא שיעור חמשת רבעים אלא צנירוף התרומה, וכה"ג י"ל דפטור מדאורייתא, ואע"ג דמדאורייתא תרומה בטלה ברוב, מ"מ להשלים אינה משלמת לשיעור חלה, וטעמא דמילתא י"ל משום דבעי חמשת רבעים קמח בר חיוב חלה, א"כ משום דפטור תרומה מחלה הוא גם משום שהוא ממון כהן ולא רמיא תורה עליה דנכסי כהן להפריש חלה לכהן, ולענין ממון לא שייך ציטול, ועי' להלן מש"כ בדברי הר"ש פ"ק דחלה בזה, ור"מ ור"י דמחייבי יתכן לפרש דבעיקר הדין פליגי וסברי דכיון דמדאורייתא התרומה בטלה הרי היא משלמת לשיעור חמשת רבעים, דקדושת התרומה הוא הפטור מחלה, אבל יותר נראה דלא פליגי בדאורייתא ומודו ר"מ ור"י שאינה משלמת מדאורייתא, אבל מחמירים לחייב מדרבנן כיון דרוב העיסה חולין, ולמסקנא נראה דמודו רבנן דבי רב לר"ה דבר"י, וממילא אחיא צרייתא כפשטה אף בדליכא בחולין לחוד שיעור חמשת רבעים, ולכו"ע חלה דרבנן, וקמיפלגי אי דיינין למדומע כולו כתרומה מדרבנן או דחשיב תערובת תרומה וחולין וממילא אין ראוי לפטור את החולין וכמש"כ לעיל, אבל בכחוצות כ"ה א' משמע דלא איפרכו רבנן דבי רב, ובמחלוקת שנויה, ומיהו אכתי אפשר דמודו רבנן דבי רב דאיכא תנא דסבר חלה דרבנן, ור"י ור"ש נמי הכי ס"ל.

ובאמת מסוגיא דכחוצות נראה דרבנן דבי רב ור"ה דבר"י לא פליגי אלא מר אמר חדא ומר אמר חדא, ועיקר דבריהם דממ"ד תרומה דרבנן אין ללמוד לענין חלה, וכן ממ"ד תרומה דאורייתא אין ללמוד לענין חלה, אבל שפיר מודו רבנן דבי רב דאפשר דאיכא תנא דסבר חלה דרבנן וכן מודה ר"ה דבר"י דאפשר דאיכא תנא דסבר חלה דאורייתא, והדבר מוכרח דהא במתניתין ספ"ז דתרומות מוכח דסבר ר' יוסי חלה דרבנן שהרי פטר ספק תרומה מן החלה, וע"כ דמודו רבנן דבי רב דאיכא תנא דסבר חלה דרבנן, וכן אי אין מעלין מנשיאות כפים ליוחסין ע"כ פליגי תנאי בפלוגתא דר"ה דבר"י ורבנן דבי רב כמ"ש שו' כתובות שם. (שביעית ס"ג).

מתנבי' זכאי במציאתה ובמעשה ידיה, במעשה ידיה נראה דתחלת הזכייה היא לאב, וכדילפינן לה מלאמה מה אמה מעשה ידיה לרבה, ונראה לדקדק ממה שנשנה בהדי מציאתה, דגם במציאתה תיקנו שמהא תחלת הזכייה לאב, [ואם האב יאמר שאינו חפץ לזכות במעשה ידיה ובמציאתה, הרי תהא תחלת זכייתה לעצמה], ורש"י ב"מ י"ב ב' כתב דלכך תנן תהא דמציאת שפחתו העבדית הוי שלהן אע"ג דהוי דאציה משום דאציה מינה קזכי, ומיהו אין מזה הכרע, והרי מציאת חש"ו אין בהם משום גזל אלא מפני דרכי שלום.

ממה שלא פירש רבנו דכל הני להחמיר מינהו, ואין מפרישין מהן מזה על זה כמ"ש רש"י בלשון שני, וכדאמר יומא י' ב', משמע דמפרש דמה שאמרו הלכה כדברי כולן להחמיר, אין הכונה להחמיר מספק, אלא דהלכה בודאי כחומרי דכולהו, ובתו' כאן ולעיל ל"ו א' לא פירשו כן, אלא דמספק מחמיר, וכן רבנו בפ"ב מה' אישות ה"ח ללישנא דגמ' דאסימני נערו' קא', פסק דמחמירין מספק, ולא משמע לחלק בין מאן דמחני לה אחר למהן דמחני לה אסימני נערו', וז"ל דלפי דלענין לעשר מזה על זה אין נפקא מינה, דגם קודם ראיית פני הבית מותר לעשר, ואין נפקותא אלא בנכנס דרך גגות לחצר כזה וזוהר ונכנס דרך פתח לחצר אחרת ע"י תו"י יומא י' ב' ד"ה דילמא, וגם כונת רש"י יש לפרש כן, ולפי שהדבר רחוק לא חשש לפרש.

שם ר"י אומר שתי חצרות זו לפנים מזו הפנימית חייבת והחיצונה פטורה, אע"ג דלגבי החיצונה אין כאן אלא כניחוסו דדירין לחצר, והרי אילו היה הכל חצר אחת היו כולן שוין לחיוב, מ"מ כיון דאין רגל החיצונה בפנימית, הרי רגל הפנימית בחיצונה כבני רשות הרבים, והנה מיירי שפיר כשדלת החיצונה נעולה ויש שם שומר, ואיירי גם בצנעה"ב ודייר דחשיבי משומרת לר"ע, ואפ"ה ס"ל לר"י דהחיצונה פטורה, וז"ע לפי זה מאי פריך בירושלמי והוצא בר"ש מה הוסיף ר"י על הא דר"ע, הרי שפיר הוסיף, ועי' בשנו"א דגריס מה הוסיף רש"א, [ועי' לעיל ד"ה ולכאורה]. (מעשרות פ"ג מ"ה).

תורד"ה כולן דלא צעין בהן מעט לעת בשעות כו', עי' מש"כ בזה לעיל מ"ד ב'.

בא סימן

מ"ט א' כל המתמא מדרס מתמא טמא מת, א"ה, עי' מש"כ בחו"צ כלים סימן ה' סק"ב אי כללא דכל המתמא מדרס מתמא צמת לא איירי אלא לענין טומאה דרבנן.

גמ' מוציא כשר למי חטאת כו', א"ה, עי' מש"כ בחו"צ כלים סימן ג' סק"ה אי היינו למטה מן הנקב, וצניק צלדו איירי.

שם אלא לענין גיטרא כו', א"ה, עי' מש"כ בחו"צ כלים סימן ג' סק"י דאי בכל גיטרא איירי ואף בעשויה לאוכלין.

תורד"ה אם ככונס משקה כו', עי' חו"צ ידים ס"ג סק"ג.

ג' א' ומה נגעים שלא צומא כו', א"ה, עי' מש"כ בחו"צ סנהדרין ל"ד ב' אם הסומא פסול לומר טמא או טהור כשחזרים ראו, ועי' חו"צ נגעים ס"ב סק"ו.

שזה פותח וזה נועל הכונה ששניהם יש להם רשות לנעול ולפתוח, וכיון שאין כאן בעלות יחיד אינו טובל, ובה ניחא נמי הא דפריך בירושלמי מה הוסיף ר' יהודה אדר"ע רבו, והיינו דר"י דאמר דהחיצונה פטורה היינו נמי משום שנים שולטין בה, והיינו דר"ע.

שם ר"נ אומר כל שאין אדם בוש לאכול בתוכה חייבת, משמע דבא לרבות דאפילו אינה משתמרת נמי חייבת אם אינו בוש מלאכול בתוכה, וכ"מ בפרש"י בל"א דר"נ מחמיר טפי מכולהו, ור' ישמעאל מיקל מכולהו, ולכאורה משכחת לה גם בחצר שיש שם שומר קובע, דמ"מ בוש מלאכול בתוכו כגון שאפשר לראותו מבחוץ, או שמא גם אם הוא בוש מבני החצר נמי אינו קובע, ובשער או בחנות דס"ל לר"י במעשרות פ"ב מ"ב דאינו קובע עד שיחזיר פניו או שיסנה מקום ישיבתו, הרי המקום משומר ביותר כדרך החנויות, ואפ"ה אינו קובע, ור"י ור"נ אמרו דבר אחד כדאמר בירושלמי וא"כ יש בדברי ר"נ קולא על דברי ר' ישמעאל.

יעויין בירושלמי מעשרות פ"ב ה"א דמסיק דאם יש בחצר מקום שהוא בוש ומקום שאינו בוש, דמקום שהוא בוש אינו קובע ומקום שאינו בוש קובע, ויליף לה מדר"י בפ"ב מ"ב, ולכאורה התם אשכחן דאופן ישיבתו קובע, וז"ע מה מקום לתלות הקביעות באופן ישיבת הצעלים, הרי כל שהפירות נכנסו למקום שיש לו אפשרות לאכלן בלא בושא ראוי שיקבע, ושמא לא נאמרו דברים הללו אלא בחנות שהוא רשות פרטית ורבים מצויים בה וז"ע, שו"ר בזה בספר מרן זללה"ה מעשרות ס"ה סק"י ד"ד ע"ש.

הרמב"ם בפ"ד מהלכות מעשר ה"ח פסק כדברי כולן להחמיר כדאמרין בסוגיין, וכתב חז"ל איזיהי חצר הקובעת כל שהכלים נשמרים בתוכה או שאין אדם בוש מלאכול בתוכה או חצר שאם יכנס אדם לה אומרים לו מה אתה מבקש, וכן חצר שיש בה ב' דירין או שהיא לשני שותפין כו' הואיל והן פותחין ונועלין הרי זו קובעת עכ"ל, הנה נקט דבחד מכל הנך תנאי סגי, והוסיף דרבנן פליגי אר"ע וכל שיש שנים שזה פותח וזה נועל חשיב משומר והר"ז קובע אפילו אם הוא בוש לאכול בו ואין אומר לנכנס מה אתה מבקש, וכן סגי באומר לנכנס מה אתה מבקש לחוד, או באינו בוש לאכול לחוד, ומשה"ק שם בכ"מ אמאי לא כתב דאף באין אומר מה אתה מבקש חייב דאית לן למימר דרבנן פליגי אר"י, לא נתפרש דהרי אם נימא דגם כשאין אומר מה אתה מבקש חייב, אין בזה שום הגדרה על החצר בצורה חיובית, גם לפי זה אמאי לא הקשה כן נמי בדר"נ דלימא כל שבוש לאכול בתוכו חייבת, אלא ודאי דפשיטא דלא שייך לומר כן דאין בזה שום הגדרה על החצר באופן חיובי, ואולי זו כונתו בחירו'ו, אח"כ ראיתי בר"י קורקום שכתב כמ"כ.

קרקע כל שהוא חייבת בפאה, וא"כ אם זרע שבולת אחת או קלח אחד ממין שאין לקיטתו כאחת, נמי ראוי לחייבו בפאה, דקלח זה ושבולת זו ילקטו כאחת, ועי' ירושלמי פ"ג דפאה ה"ז כשהיה שם קלח אחד ובו חמש שבליס, וא"כ אף אם הוסיף לזרוע מאותו המין ולא ילקטו כולם כאחת, אין לפטור מחמת זה את כל קלח וקלח מחייבו לעצמו, הגע עצמך הרי שזרע כל חודש שלש שדה חטים בשדה בית השלחין, ובאופן שגם יתבטלו כל שלש שדה בהדלי זמן של חודש, האם נפטור מפאה משום שאין לקיטתו כאחת, הרי פשיטא דכל חטים חייבין בפאה, וכל שלש שדה לקיטתו כאחת, וכן כל השדה, וה"נ בכל קטניות שאין לקיטתן כאחת, מ"מ כל קלח וקלח חייב בפאה והוא לקיטתו כאחת, וכעת ראיתי בתו"ט פ"ג דפאה מ"ב כעין דברים אלו עי"ש. (פאה ס"א סק"ב ג').

שם ונשמר למעוטי הפקר, יתכן לפרש דהיינו כשקוצר שדה הפקר וזוכה רק בנקצר, אבל אם זכה בשדה או בקמה חייב, כדמצינו ב"ק כ"ח א' דהמפקיר כרמו והשבים בבקר ובצרו דחייב בלקט שכחה ופאה, ואף דהתם היה הפקר רק שעה אחת, ואכתי י"ל דאם הביא שלש בהפקר דפטור אף כשזכה בשעת קצירה, לא משמע כן, דהא לא אשכחן בפאה דליבטי גידול בחיוב, דהא תנן פאה פ"ד מ"ו דנכרי שקצר את שדהו ואח"כ נתגייר פטור, הא אם נתגייר עד שלא קצר חייב, וגדולה מזו תניא בתוספתא שם פ"ב דנכרי שמכר קמתו לישראל לקצור דחייב בפאה, אף שהשדה של נכרי גם בשעת הקצירה, וה"נ תניא שם פ"ג לענין עוללות, ור"י במתני' שם מחייב בשכחה אף בנתגייר לאחר קצירה, ועי' בספר מרן וזלה"ה לשביעית ס"ב סק"ד צורף, וישם זידד דאפשר דהפקר בשעת הבאת שלש פטור דקין הפקר שעה אחת צמער ולא משום גדל בפטור, ונראה דמתני' פאה פ"ד מ"ו ח' נמי מוכחא דלענין פאה אין צריך גידול בחיוב, שהרי שנה התנא פטור הקדש בשעת קצירה לענין פאה וחזר ושנה פטור הקדש בשעת שלש לענין מעשר, ומשמע דלענין פאה אין פטור הקדש בשעת שלש, וכן מתפרשא מתני' דחלה פ"ג מ"ג דהתם נמי בחלה אין פטור אלא בשעת גלגול. (פאה ס"א סק"ג ועי"ש המשך הדברים).

שם ארצ"ח אר"י עולשין שזרען מתחלה לבהמה ונמלך כו', הרמב"ן ע"ז מ"א ז' הקשה בזה דחשבינן לחצר שמת והניח מגורה מלאה פירות דודאי טבילי ואמאי שמה זרען לבהמה ובמסכת נדה מבואר דאוכלי אדם שזרען לבהמה פטורין ממעשר, ומשמע דעתו ז"ל דכל פירות שזרען לבהמה נפטרו ממעשרות, וז"ע דבסוגיין איירינן בעולשין שזרען מתחילה לבהמה ונמלך עליהן לאדם דלריכות מחשבה לכשתלשו דמחשבת חצור

שם מה ריבם שלא בקרובים אף נגעים שלא בקרובים, א"ה, עי' מש"כ חו"ב נגעים ס"ב סק"ד אם קאי אראיית הנגע או על אמירת הכהן טמא או טהור, ועי"ש דדין נגעי בתים או בגדים, ואם גם נוגע פסול כמו בריבם.

שם כלל אמרו בפאה כל שהוא אוכל ונשמר כו', דעת הרמב"ן שבת ס"ח א' דכל הני מיניס חיובין מדאורייתא, ובאמת קשה לומר דסתם קצירה דקרא אינו כולל קטניות, אטו נימא דקרא דאת ספית קצירך לא תקצור לא קאי אלא אחמשת המינים דתבואה, ומה שאמרו בתו"כ ובירושלמי קטניות מנין ת"ל ארצכם, לרומחא דמילתא קאמר לה דקציר ארצכם ודאי כולל הכל, ולמעוטי דלא נילף קציר קציר מעומר, אבל לומר דלקושטא דמילתא קציר ארצכם לא קאי אלא תבואה, לית לן לחדש מדנפשינן, והא דמרבינן אילנות מקרא דשדך, נמי נראה דדרשא גמורה היא, אלא דהיינו רק לכתר דכתיב פאה בזית ובכרם, דסתם שדך אינו חייב לכלול אילנות, אבל לכתר דאשכחן פאה באילנות שפיר אמרינן דשדך כולל כל ששדך, ולכך ל"ק קרא בזית וכרם כיון דמרבינן כל האילנות, וכמשה"ק הר"ש, וזו נראה גם דעת הרמב"ם, דהשוה כל האילנות בפ"א, וכן כל הזרעים בפ"ב ה"ב, ולדידיה הרי גם צמער חייבין פירות מדאורייתא, והר"ש סיריליאוי הביא ראיה מהא דבבבלין קל"ז א' דיינין בתולש אי חייב בפאה ואמרינן דמודה ר"י במידי דאורחיה, ומדמינן לה לנידון שוטף את הרחלים אי חייב בראשית הגז, ומשמע דהנידון בדאורייתא, אע"ג דתולש במידי דאורחיה אינו בחמשת המינים, ובתו' הרא"ש הנדמ"ח בסוגיין הביא כן בשם רש"י דכל המינים דאורייתא, ובריטב"א שבת שם הביא כן בשם תו', ועי' בדבריהם ברכות ל"ה א', וכן ממה שפטרו אין מכניסו לקיום אע"ג דחייבוהו צמער, נמי משמע דמדאורייתא הוא, [ומיהו הא דפטור אין לקיטתו כאחת י"ל משום טורח העניים וביטולן דאשכחן טעם זה שבת כ"ג א', וכמשה"כ תו' שבת ס"ח א', אבל באין מכניסו לקיום שכתבו דהעניים יפסידו על ידי זה צמק"א, קשה דאין לנו לשקוד על תקנתם יותר ממה שישקדו בעצמם, ואם יעדיפו פירות שמכניסים לקיום הרי לא ייחוס משום הירקות], והעיקר כיון דלא מנאנו רמו בגמי' דלענין פאה דוקא דגן תירוש וינהר, וגם בקרא לא מנאנו בזה שם דגן, לית לן לחדש, אבל דעת תו' דהילפותות שבתו"כ ובירושלמי אסמכתות ואין פאה מדאורייתא אלא בדגן תירוש וינהר.

שם ולקיטתו כאחד, נראה דרק אילנות שייך למעט מחמת זה, וכמו שאמרו למעוטי תאנה, דבאותו אילן אין לקיטת הפירות כאחת, אבל קטניות וכיו"ב לא שייך למעוטינהו מחמת שאין לקיטתן כאחת, דהא קיי"ל

לעצמם אם למאכל אדם או למאכל בהמה, ומיהו החם בעלו מאליהן דהא בשביעית קיימין.

ולא עוד אלא שקרוב הדבר שאם המזרע לבהמה היה חשוב גדל בפטור, דגם רב אשי היה מודה דמהני מחשבה במחזור לאדם לחייב, דכיון דהדבר נוגע בזמן שהוא מחזור ע"כ דתועיל מחשבתו בעת ההיא לקצוץ דינו, ורק משום שאין דין טומאת אוכלין אלא בתלוש לכך לא מהני מחשבה אלא בתלוש, וכן לענין מעשר לרב אשי, ולכאורה יש נפקותא בדבר לענין פאה דמזוזה מן הקמה, דאם זרע לבהמה וגמלך והתחיל לקצור לאדם, שיתחייב הנותר בפאה אע"פ שהוא מחזור, דכיון דחייב פאה חל במחזור ע"כ שתועיל מחשבתו במחזור, אבל קשה לפי זה דא"כ דין הוא שהמחזור יתחייב במעשר גם עד שלא חשב עליו בתלוש לאכילת אדם, דהא כל החייב בפאה חייב במעשר, ואם חייב במעשר דין הוא שיטמא טומאת אוכלין, ואם רב אשי מודה בזה תקשה ליה לנפשיה מאי דפריך לרבא, וז"ל דאף שחייב הפאה מתחיל בהיותה קמה, אבל אין הגידול במחזור גורם חיוב או פטור, הלכך צורע לבהמה יתחייב בפאה לאחר שיתלש לאדם, ואין צורך להיותו נחשב מאכל אדם במחזור לשם חיוב בפאה, משא"כ לענין מעשר אם היה נפטר בהצאת שלש לבהמה, היה מן הדין שיוכל להמליך קודם הצאת שלש.

וטעמא דמילתא דהציאו שלש במחשבה לבהמה לא חשיב גדל בפטור, נראה דהוא משום דמחשבה לבהמה אינו פטור חיובי כמו בעלות נכרי או הקדש, אלא דעדיין חסר בחשיבות הפרק, וחשיבות זו ניתן להשלימה בתלוש, וכשנשלמה בתלוש לא נגרע בחשיבותה בשעת גידולה, אבל דעת מרן זללה"ה במעשרות ס"א סק"י דהגיע לעונת המעשרות במחשבה בהמה כבר הוחלט בפטור, וכחזק ז"ל להגיה בדברי הרמב"ן. — ואין לפרש כונת הרמב"ן דמדברין קאמר וכדאשכחן דגם למ"ד יש קנין מ"מ בנתמרח ביד ישראל חייב מדברין כמבואר מנחות ל"א א' וכמש"כ דמאי ס"ב ס"ק י"ו, דבלשונו מבואר דמשום דנמליך קאמר דמתחייב ולא משום דנמרח לאדם.

ומצאנו בירושלמי ריש ערלה נטוע לסייג ולקורות דפטור מן הערלה, שאם נמליך עליהן במחזור מתחייבין וכמו שפסק הרמב"ם פ"י מה' מע"ש ה"ב, ומהני מחשבת חיבור, ומיהו מתחייבין מכאן ולהבא כמבואר שם ברמב"ם לענין רבעי דנמליך ברביעית אין לו רבעי, ובירושלמי פליגי אמוראי בתוספת שניתוסף בפרי אחר שנמליך למאכל אם התוספת אסורה, ומדמי לה לפלוגתא דר"ע וחכמים חולין קל"ו א' לענין מעשר, ופריך לחלק בין זה לבין הא דתנן פ"א דערלה מ"ה בריכה

לא שמה מחשבה, ועל זה אמר רבא דמודה ר"י לענין מעשר דמחשבת חיבור שמה מחשבה, ועולשין לאדם ולבהמה קיימי וכדאמר בירושלמי שביעית פ"ו ה"ד ופ"ו ה"א עולשין חסודות הן לטמא טומאת אוכלין בשביעית, ומבואר דדוקא בשביעית מטמאין טומאת אוכלין בכתמא ולא בשאר שני שבוע, ובהו הוא דאמרין דמהני מחשבה לבהמה לפטור ממעשר, ודכוותה בסיאה ואזוז וקורנית דאיידי בהו רבא דאיהם מיוחדים לא למאכל אדם ולא למאכל בהמה כדתנן שביעית פ"ח מ"א, אבל סתם פירות המיוחדין למאכל אדם מהיכי חיתי נימא דמהניא בהו מחשבת זריעה לבהמה לפטור ממעשר, ובפשוטו ראוי לומר כגון זה דצטלה דעתו אצל כל אדם וכעין דאמרין עירובין כ"ח א' צפול ושעורה ותילתן שזרען לירק, ומהא דאמר ר"י למילתיה בעולשין מוכח דבשאר פירות לא בטלי מחורת אוכל ע"י מחשבתו לבהמה, ואף למה שזידדו חו' דעולשין סתמן לאכילת אדם, מ"מ הם קרובים לאכילת בהמה, וכדמוכח מהירושלמי דשביעית, ובתו' הרא"ש כתב דדוקא בסיאה ואזוז וקורנית מהניא מחשבתו לבהמה אבל אוכל סתמו לאדם אין יכול לשנותו לבהמה ע"י מחשבתו, אלא די"ל שלא כתב כן אלא אמתי' דשביעית דבמחשבת לקיטא איירי ובגדלו מאליהם, וז"ע.

ובתב הרמב"ן ביישוב קושיתו ח"ל וא"ל אע"ג דזרען לבהמה אם נמליך עליהם אח"כ לאדם נתחייבו במעשר וזה כיון שמרחן לאדם נמליך, ר"ל דחבר שמה והניח מגורה מלאה פירות מתפרש בכתמא צידוע שמירחן לאכילת אדם, אי לא חיישין דעביד כדר' אושעיא, והלכך אפילו זרען לבהמה חייבין, ומבואר דפשוט ליה ז"ל דאע"ג דבשעה שגדלו היה דעתו לבהמה אפ"ה כי מירחן לאדם נתחייבו ולא חשיב כגדלו בפטור, וכדברי הרמב"ן כ"ה ג"כ בפ"י הראב"ד הנדמ"ח, ונראה דמקורן ז"ל בהא דרבא בסוגיין דקאמר דלענין מעשר מחשבת חיבור שמה מחשבה ומייתי לה ממתני' דמעשרות פ"ג מ"ט הסיאה והאזוז והקורנית שבתלך אם היו נשמרין חייבין, ומפרש לה רבא צורען לבהמה וגמלך עליהם לשמרן לאדם חייבין, ומדקתני סתמא משמע אפילו נמליך עליהם לאחר שהנזו שזה עונת המעשרות שלהם כדתניא בתוספתא נמי חייבין, וחזין דלא חשיב כגדלו בפטור, וכן רהיטת הדברים דאי מחשבת חיבור לא מהני אפילו למעשר וכדמשמע דס"ל לרב אשי, הרי יתחייבו במעשר במחשבתו כשיתלשו דומיא דטומאת אוכלין, ולא דלפי זה יפטרו לגמרי, וכן מתפרש לשון הרמב"ם בפ"ב מתרומות ה"ב ח"ל הסיאה והאזוז והקורנית שזרען מתחלה לאדם חייבין במעשר וכן כל כיוצא בזה זרען לבהמה אע"פ שנמליך וחשב עליהם לאדם כשהן מחזורין פטורין שמחשבת חבור אינה כלום, משמע שאם חשב משנתלשו חייבין, ולענין שביעית תנן ברפ"ח דשביעית דלקיטתן קובעת דינם אם

המעשרות קובעת הלכה ע"כ מחשבתו על אותה שעה היא בדבר שצא לעולם וקובעת את הדברים, א"כ צדין הוא שאם חשב לאדם לענין מעשר, דחשבו כמאכל אדם גם לענין טומאת אוכלין, דהא טעמא דמחשבת חיבור לטומאה לא מהני, הוא משום דכיון דאין נפקותא בזה שעה, הרי מחשבתו כמחשבה בדבר שלא בא לעולם, וא"כ כד איכא נפקותא במחשבתו הרי ראוי שמחשבתו תקבע החלטה קבועה, ודין הוא שתועיל אף לענין טומאת אוכלין, ובקושי רב אשי הרי מצוה דלא מהני לענין טומאת אוכלין.

ולכן ז"ל דהיינו טעמא דלא מהני מחשבת חיבור לטומאה, משום שאי אפשר לחול שם אוכל על מחובר, ונהי דבזרע לאדם דקעביד מעשה וגם הוא תחלת התהוותו, שפיר חיילא עליה כוננו לאדם שלא להצריך מחשבה נוספת בחלוש, אבל כשזרעו לבהמה וצא לימלך אין מחשבתו מועלת על דבר שצא אותה שעה אי אפשר לחול עליה שם אוכל, ולכן מן הראוי להיות גם במעשר כן אף בשעת עונת המעשרות, דאף שהדבר נוגע לקבוע הלכותיו לעתיד, מ"מ כיון דשעת מחשבתו אי אפשר לחול תורת אוכל על הפירות כיון שהם מחוברים הרי אין מחשבתו מועלת, ורצא חידוש דשייך למיחל שם אוכל לענין מעשר אף במחובר, אע"ג שאין מפרשין במחובר, ומהני לענין שאין צריך לחזור ולחשוב עליהם כשיחלוש, וגם דבר שלא יוכל להמלך לפי מש"כ לעיל דכל שהיה בחיוב שעה אחת אינו יוצא ממנו במחשבה, ורב אשי פליג בזה, אבל לענין טומאה גם רבא מודה דשם אוכל לענין מעשר לא מהני לענין טומאה, ויש לעי' הא בכורים חיילי במחובר, וא"כ אם קרא שם בכורים על הפירות במחובר דין הוא שיחול עליהם תורת אוכל ע"י, וא"כ ראוי שיעיל גם לענין טומאה, [וכש"כ לענין מעשר, אלא דכל דחיל עליה שם בכורים תו לא שייך גביה מעשר], וי"ל דהיא הנותנת דכיון דבכורים חיילי במחובר הרי תורת אוכל לענין בכורים לא דמי לתורת אוכל לענין טומאה.

ובמ"מ לו"ד הרמב"ן והראב"ד היה נראה כדעת מרן זללה"ה דהגיע לעונת המעשרות במחשבת בהמה נקבע בפטור ולא יועיל מירוח במחשבת אדם לחיב, ואם היו נשמרין בחזר לרבא מתפרש בשעת עונת המעשרות, והיינו דאשכח דמחשבת חיבור מועילה, ואף דרבא סתמא קאמר, מ"מ הדבר מובן דמחשבה למעשר היינו רק בזמן עונת המעשרות.

זרע לאדם ומירח לבהמה כתב מרן זללה"ה בס"א סק"י דדינו כמירח לזרע שכתב הר"ש פ"א דפאה מ"ו דדינו כע"מ למכור, ומיפטר מדאורייתא וחייב מדרבנן, ואין זה ענין למש"כ דאם נמלך לאדם לא מהני תו נמלך לבהמה, דמ"מ מירח לבהמה לא עדיף ממירח ע"מ

שהפסיקה והיא מללה פירות דאם הוסיף מאתים אסור, ותנן נמי גבי כלאים פ"ו דכלאים מ"ח המעביר ענין נקוב בכרם אם הוסיף מאתים אסור.

ובירושלמי בערלה שם מהו שיהיו חייבין במעשר, ואינו ענין למה שצדדנו לעיל דאוכל אדם גמור שחשב עליו לבהמה דבטלה דעתו, דהכא יש שנוטעים לסייג ולקורות.

נראה דזרע לאדם ונמלך וחשב לבהמה אפילו קודם שהגיע לעונת המעשרות, דנשאר בחיובו אף לרבא דמהני מחשבת חיבור למעשר, ולא עוד אלא אפילו זרע לבהמה ונמלך לאדם וחזר ונמלך לבהמה נמי נשאר בחיובו לרבא דמחשבת חיבור מהני, דכל שעירב צו מחשבה לאדם כבר נשאר בחיובו, וכעין שכתב הרמב"ם בפ"י ממע"ש ה"ב לענין נטעו לסייג ונמלך למאכל או איפכא דכל שעירב צו מחשבת חיוב חייב, וראיה לזה מהא דאמר רבא מנא אמיינא לה ממחני' דמעשרות דאם היו נשמרין חייבין, והא מעשר אינו חל אלא בחלוש ומדעתו, ואם נמלך בחלוש הרי מהני לכו"ע דחינה מחשבת חיבור, וכמ"ש לעיל מדברי הרמב"ן והראב"ד, ואם נמלך במחובר נמי סתמא דמילתא דקורר ודש וממרח על דעת ראשונה, וכבר מתחייב מדין נמלך בחלוש, ולא דמי לטומאה דאם נקצרו סתם שלא מדעתו לא מהני להו הכשר עד שיחזור ויחשוב עליהם בחלוש למאי דלא מהני מחשבת חיבור ואם נגע בהם שרץ לא נטמאו, אבל במעשר ליכא נפקותא בזה שהיו נשמרים במחובר, כיון שחיוב המעשר לאחר מירוח וכבר נמרחו למאכל אדם, וגם לא שייך לדון לענין מעשר אלא מדעתו וכבר נכפלה מחשבתו לאדם בחלוש, אע"כ דנפ"מ אם חזר ונמלך עליהם לבהמה, דאי מחשבת חיבור מהני כבר נקבעו בחיוב, ואם לאו חוזרין לפטורן, והיינו דקתני מחני' דנשמרין במחובר נקבעו בחיוב דמהני מחשבת חיבור, דתו לא תועיל מחשבה לבהמה, אח"כ ראיתי בתו' רי"ד שכבר הקשה כמשה"ק דתיפוק ליה דכשצא לאוכלן כבר נמלך בחלוש, עי"ש.

ברם אם איתא מש"כ לעיל דיש לחלק בין אם נמלך לאדם קודם עונת המעשרות, לבין אם נמלך אחר עונת המעשרות, ומשום דעונת המעשרות קובע הלכה, ואפשר דגם רב אשי מודה בזה, א"כ מנ"ל לרבא למידק ממחני' דגם לאחר עונת המעשרות מהני מחשבת חיבור למעשר, דילמא מחני' אם היו נשמרין קודם עונת המעשרות קאמר, ולא משמע לומר דרבא רק קודם עונת המעשרות קאמר דמהני מחשבת חיבור למעשר, דסתמא קאמר דלמעשר מהני מחשבת חיבור, ובדוחק י"ל דסיאה ואזוב וקורנית שמה חייבים בקוטנס, והלכך סתם אם היו נשמרין מתפרש לאחר עונת המעשרות, ועו"ק דאם הטעם דמהני מחשבת חיבור לענין מעשר הוא משום דכיון דעונת

חמורה, וא"כ כש"כ לטומאה קלה, אבל מהא דכל נבלה ושרץ מטמאין טומאה חמורה שלא במחשבה, ליכא למילף מידי, דשפיר החמירה תורה שיטמאו אף כשאינם ראויין לאכילה, וזוהי נחא משה"ק תו' לקמן נ"א א' ד"ה שום דהו"ל לחכמים להשיב דלא מצינו טומאה חמורה שצריכה מחשבה, ולמש"כ מזה אין תשובה לנבלת עוף טהור דחיצו דרך אכילה, אבל ממה שא"ל הכשר שפיר השיבו חכמים, דגם בנבלת עוף טהור היה אפשר לחייב הכשר גם לענין טומאה חמורה, וכבר העיר מזה ג"כ במ"א שם.

שם אמר להן תרגומא שביבנה מוכיח כו', אם יבנה כרך היתה, יש לפרש שהתרגומא נפלה לגמ' וגמ' מאסמא, ולדעת הר"ש והרא"ש דלהלן דמודה ריב"ז בכפר, ע"כ לפרש כן.

שם אלא בכפרים ומי איכא למ"ד דלא צעי מחשבה והתנן כו', יעוי' בתו', אבל בר"ש ורא"ש פ"ח דטהרות מ"ו נקטו הא' לישנא כפשטיה דגם ריב"ז מודה בכפרים דצעי מחשבה, אלא דלא נפרש מאי עביד ליה לק"ו דיליה, ועי' ברש"ש בטהרות שם, ונ"ע. (עוקזין ס"ה סק"ג).

נ"א א' אמר רבא ומודה ר"י לענין מעשר כו', עי' מש"כ בזה לעיל נ' א'.

שם המפקיר את כרמו והשכים בצקר ובצרו כו', עי' מש"כ בזה בתו"צ צ"ק כ"ח א'.

שם מודים חכמים לר"ע בזורע שבת או חרדל בשנים ושלשה מקומות שנותן פאה מכל אחד ואחד, בירושלמי פאה פ"ג ה"א אמרו דהיינו טעמא דמודים חכמים לר"ע בזורע שבת או חרדל צ"ג ו' מקומות דנותן פאה לכל אחד ואחד, משום שאין הראשון ממתין לאחרון שבהן, ובפשוטו ר"ל משום שאין לקיטתן כאחת, וכבר הקשה בזהגר"א א"כ אמאי חייצין בפאה, הא צעינן שמהא לקיטתו כאחת, ולמש"כ בתו"צ פאה פ"א מ"ד דרך אילנות שייך למעט מחמת זה, וכמו שאמרו שבת ס"ח א' למעוטי תאנה, דבאזתו אילן אין לקיטת הפירות כאחת, אבל קטניות וכיו"צ לא שייך למעוטינהו מחמת שאין לקיטתן כאחת, דהא קי"ל קרקע כל שהוא חייבת בפאה, וכל קלח וקלח חייב בפאה והוא לקיטתו כאחת, נחא. — ובירושלמי אמרו דלטעם זה מפריש מכל קלח וקלח, ופי' בזהגר"א דר"ל שאם זרע ג' קלחים בשלשה מקומות מפריש מכל קלח וקלח, משא"כ לטעמא דדרכן לזרוע ערוגות, [נראה דר"ל דאין דרכן לזרוע מהן שדות שלימות, והלכך כל ערוגה חשובה לחלק], הרי רק אם זרע ג' ערוגות מפריש מכל אחד ואחד, אבל זרע ג' קלחים, מפריש מאחד על כולן, דערוגות מחלקות, ולפמ"ש"פ יתכן לומר דאם נלקטין כל קלח בפ"ע בעוד האחרים אינם ראויים לקיטת, שיטרכך להפריש פאה מכל קלח וקלח, אף כשזרען ערוגות, וכפשטא דלישנא

למכור דאין כאן מירוח המחייב, ומש"כ דלא מהני נמלך לזהמה היינו כגון שזרע לזהמה ונמלך לאדם קודם עונת המעשרות וחזר ונמלך לזהמה קודם עונת המעשרות, דחשיב כהגיע לעונת המעשרות במחשבה לאדם, דמה שנמלך לזהמה לא מהני לבטלו מאוכל אדם.

מסקנת הדברים, זרע לזהמה ומירח לזהמה פטור ממעשר אף מדרבנן, אבל נראה הדברים שאין זה אלא דברים שיש שזרעים אותם לזהמה, אבל לא באוכל אדם גמור, וכ"כ מרן זללה"ה בס"א סק"י, אלא שדברי הרמב"ן ל"מ כן, ונ"ע. זרע לזהמה ומירח לאדם או שזרע לאדם ומירח לזהמה חייב מדרבנן. זרע לאדם ונמלך לזהמה קודם עונת המעשרות או שזרע לזהמה ונמלך לאדם קודם עונת המעשרות, לפמ"ש"פ הרמב"ם בפ"ב מתרומות ה"ב כרז אשי דמחשבת חיבור לא מהני, הרי דינו כפי מחשבתו בשעה שזרע.

יש לעי' כרשינים אמאי חייצין במעשר הרי נורעים לזהמה, דרק בשני רעבון נאכלים לאדם כמ"ש בירושלמי שלהי חלה, וברמב"ם פ"ב מתרומות ה"ב וז"ל הכרשינין אע"פ שאינן מאכל אדם הואיל ואוכלין אותן בשני רעבון חייצין בתרומה, וסתמו כפירושו אף שלא בשני רעבון וכשזרעו לזהמה, ולכאורה נראה מזה דכשם שאמרו בירושלמי ריש ערלה צוטע לסייג ולקורות ולעצים דלריץ שיהא ניכר שהם למטרות אלו, וכ"ה ביו"ד סימן רצ"ד סק"ג, ה"ג צנזרעו לזהמה צריך שיהא שניו צדבר כגון שקורס קודם גמרן, או שהזהמה אוכלת מן המחובר, או שזרען בצפיפות יחירה, וכיו"ב, אבל דבר שזרע וגאסף בשוה לאדם ולזהמה, אף שדעתו להאכילן לזהמה לא מיפטר ממעשר, ולעולם אמרינן נמי דזמינן דמימליך, ואין דעתו לזהמה מחלטתן לכך.

ובזה נמי אפשר ליישב משה"ק תו' לקמן נ"א א' למאי דס"ל לרבא דמתני' דהסיאה והאזוז והקורנית שצחזר איירי צנזרעו לזהמה, א"כ מ"ש חזר דנקט, ולמש"כ י"ל דהני אין דרך לזרען צחזר, אלא"כ מיוחדן לזהמתו שמהא מקרסמת בהן מן המחובר, או שיקרס קודם גמר גידולן, [והיינו נמי דלרב אשי מחפרש בעלו מאליהן, דאין דרך לזרעם צחזר], ולכך קמני שצחזר לאורוי דר"ל שזרען לזהמה, (מעשרות ס"א סק"א - ג').

נ' ב' קסבר מחשבת חיבור כו', עי' מש"כ בזה לעיל א'. **שם** אמר ריב"ז ק"ו אם מטמא טומאה חמורה שלא במחשבה לא יטמא טומאה קלה שלא במחשבה כו', ממה ששינוי פלוגתא דריב"ז בגזול שנפל לגת, הדבר מוכח דלאו בכל סופו לטמא טומאה חמורה פליג, ונראה הדברים וכ"כ במ"א פ"ח דטהרות דמשום דנבלת עוף טהור חידשה זו תורה טומאה ע"י אכילה דוקא, מזה יליף דחשיבא כעומדת לאכילה בלא מחשבה לטומאה

טעמיה דר"ע דמחלק בין מעשר לטומאת אוכלין, נראה דס"ל דמרבינן גם תבלין ליקח בכסף מע"ש, ואפשר דלטעמיה אילן בשבועות כ"ו א' דדריש כל התורה בריבוי ומיעוט וריבה הלכך מרבינן הכל ולא ממעטין אלא מים ומלח, אבל לענין טומאת אוכלין בעינן מכל האוכל אשר יאכל.

שם דתנן השבת משנתנה טעם בקדירה אין זה משום תרומה ואינה מטמאה טומאת אוכלין, משמע דחד שיעורא לתרוייהו, ולכאורה לענין טומאת אוכלין ראוי שלא יטמא משעה שנפסל לשמש לכמך, ומסתבר דמשהתחיל להתבשל כבר נפסל לכך, ואילו לענין שתפקע קדושת התרומה ממנו, לכאורה כל עוד שראוי לשמש בו כתבלין לא מסתבר שתפקע קדושת התרומה, דנהי דתבלין אין חייבין בתרומה, אבל תרומה שעדיין ראוי לשימוש לאדם לאכילה אף רק ע"י טעם, אין סביר שיהא דינה כנפסלה לאדם, (עי' בספר מרן זללה"ה דמאי סט"ו סק"א) וכן לשון הר"ש והרא"ש בעוקצין דמשנתן טעמו הו"ל כעך בעלמא, ולשון הרמב"ם דהר"י כזבל, ומשמע דכבר נפסל לגמרי אפי' מלידתן טעם, ושמא אינו נפסל לשמש לכמך עד שכלה טעמו. — בעוקצין פ"ג מ"ד הגירסא משנתן טעמו ומתפרש שכבר כלה נתינת טעמו, אבל בסוגיין ובברכות ל"ט ב' הגירסא משנתן טעם, וכן הוא לשון הרמב"ם בפט"ו מתרומות ה"ב ופ"א מטומאת אוכלין ה"ז, ושמא פולט טעמו מהר ומשנתן טעם כלה טעמו, שוב הראני בני י"א נ"י דירושלמי ריש פ"א דתרומות משמע דבשבת משנתן טעם כבר אין בו משום תרומה עיי"ש, אבל לכאורה מדאמר התם משלך נתנו לך משמע דלא ס"ל דסתם שבת לכמך עבד וז"ע.

ואפשר עוד דכיון דסתם שבת לכמך עבד, הרי גם כשמבשלו אינו חוזר לדין תבלין, אלא הרי הוא כאוכל המתבשל, דהא לא מסתבר שאם יבשל שבת טבל שלא יהא צריך לשער את התבשיל, דכמו שבקדירה יש קדושת תרומה דהא רק השבת ניתר, ה"נ בטבל תהא הקדירה אסורה מדין טבל, וע"כ דכיון דעשוי לכמך אינו חוזר לדין תבלין, והלכך אף כשנתבשל מעט וכבר נפסל לכמך, מ"מ עדיין מטמא טומאת אוכלין כדן אוכל העומד לבישול עד שיפיג טעמו, ולא כתבלין, ולפי זה אמנם חד שיעורא הוא להיות ניתר מדין תרומה ושלל לטומאת אוכלין, והיינו כשיפיג כל טעמו, וז"ע.

— נמלאו בזה עוד דברים —

ירושלמי תרומות פ"א ה"א ר"ר תבלין שנתנו לתוך קדירה זו וחזר ונתנו לתוך קדירה אחרת אם ביטל טעמו מותר בו' מה בינה לבין שבת בו' בדין היה שלא תטמא טומאת אוכלין בו', משמע דירושלמי מפרש דהא דתנן בפ"ג דעוקצין דהשבת משנתן טעמו בקדירה

דירושלמי דמשמע דבהאי גוונא דאיירינן ביה שזרען צב' וג' מקומות ערוגות שלימות צריך להפריש מכל קלח וקלח, והיינו משום דחיוצן בפאה הוא משום שכל קלח מתחייב לעצמו, והוא נלקט כאחת, וז"ע. — הא דמודים חכמים לר"ע מתפרש דאף כשנלקטים כל הערוגות שצב' וג' מקומות כאחד, אפילו הכי צריך להפריש פאה מכל אחד ואחד, וזוה פשיטא דא"ל מכל קלח כיון שכולן נלקטין כאחד, והטעם דכיון דבעלמא אינם נלקטים כאחד הלכך סגי בחילוק מקומות לחלקן, אף שאין ציינהו מרחק המפסיק לפאה בנהי דלקיטתן כאחת, ולפי זה אפשר דגם אורז ודוחן ואיך דעשוין פרכין פרכין דנמי יתחלקו לפאה בחילוק מקומות אף בפחות ממפסיקין לפאה, וכמו שבת וחרדל, ולפי זה הו"מ נמי לומר דירושלמי דאורז ודוחן איכא ציינהו, אא"כ נימא דגם אורז ודוחן דרכן לזרוע ערוגות ערוגות, אבל לא נראה כן, וז"ע. (פאה פ"א מ"ד מחה"ד).

תוד"ה שום דלא מצינו טומאת חמורה שצריכה מחשבה, עי' מש"כ בדבריהם לעיל נ' ב'.

תוד"ה אלא והא דנקט שבחצר כו', עי' מש"כ בדבריהם לעיל נ' א' ד"ה וזוה.

נ"א ב' הקושט והחימום כו' א"ל ריב"נ אם נקחין בכסף מעשר מפני מה אין מטמאין טומאת אוכלין כו', עי' בר"ש בעוקצין פ"ג מ"ה משה"ק מקור דניקה בכסף מעשר ואינו מטמא טומאת אוכלין, ועי' בתו' כאן ובעירובין כ"ח ב', ועיקרן של דברים, דכל הני דמתני' הם פירות בשלימותן על עיקר שימושן, אלא שהשימוש הוא מעין תבלין וכיו"ב, והלכך אם שימוש זה חשיב כאכילה דין הוא שיטמא טומאת אוכלין ויילקחו בכסף מעשר, ואם אינו כאכילה דין הוא שלא ילקחו בכסף מעשר ולא יטמאו טומאת אוכלין, והיינו דקאמר ריב"נ, ונמנו וגמרו כוונתה דקאמר בגמ', אבל קור הוא אפשרות של שימוש נוסף בדקל שלא נעשה לכך וכמדומה דרוב צנ"א אין דעתם עליו, והלכך כל שלא תיקנו לאכילה, אינו מטמא טומאת אוכלין, ומ"מ כשלוקחו ע"מ לתקנו לאכילה, שפיר יכול לקנותו ממעות מעשר, דלאחר שתיקנו לאכילה הרי הוא גם מטמא טומאת אוכלין, ולא דמי לעור דאין לקנותו ממעות מעשר אפילו על דעת לשלקו, אע"ג דלאחר ששלקו מטמא טומאת אוכלין וממילא גם נקנה ממעות מעשר, דעור עומד לשימוש עור ואינו עומד להיות נאכל ע"י שליטה, והלכך גם כשדעתו לכך לא מהני להתיר לקנותו ממעות מעשר, דסתמא ראוי לומר שלא ישלים מחשבתו לשלקו ולאכלו, משא"כ קור דכל הלוקחו על דעת לאכלו לוקחו, ואף אי רוצא דאינשי משאירים אותו על העץ להקשות, מ"מ כל הלוקחים אותו לאכילה לוקחים אותו.

אחת ולא מיחתה שוב אינה יכולה למחות, משום דלרין מעשה קדושין לאחר שגדלה. (יבמות ק"ו א' מהו"ד).

שם מ"ד כל כי האי גוונא מציאה קרבן ונאכל קמ"ל, מתבאר בסיומן ט' סק"ד ז', ס"א סק"א.

נ"ג א' ומה אילו נדה כו', וברש"י, עי' מש"כ בזה בסיומן י"א סק"ב.

נ"ג ב' ת"ר הרואה כחם מטמאה עזמה וקדשים למפרע, פרש"י דעזמה היינו טהרות, ונראה דר"ל חולין טהורים, והא דפ"י בהא דרש"י א' שלא יהא כחמה חמור מראייתה דהיינו לטמאות עד שעת כיבוס, ולא פ"י לטמאות חולין שהרי בראיה אינה מטמאה אלא קודש, דודאי לא איכפת ליה לרש"י א' אם החמירו בכתמים בחור מעת לעת יותר מבראיה דהא בכתמים מקולקלת למינה ומטמאה את בועלה משא"כ בראיה וכדנתיא ו' א', וגם למסקנא מודה רש"י דמטמאה אף חולין בחור מעת לעת ולא פליג אלא שאין מטמאה עד שעת כיבוס, וע"כ דרש"י א' לא קאמר אלא שלא יחמירו בכתם שחטמא יותר ממעת לעת כיון שראייה אינה מטמאה אלא מעת לעת, וכמש"כ תו' והרמב"ן, וכן ברמב"ן לעיל ג' א' נקט בפשיטות דכתם מטמא אף חולין, אבל בתו' הרא"ש בכאן משמע דמפרש דאף לפרש"י עזמה היינו תרומה או חולין שנעשו על טהרת הקדש ומשמע אבל חולין לא, וכן ברמב"ם פ"ג ממון ה"ט מבואר דאף כתמים אין מטמאין אלא קדשים ולא חולין. (ס"א סק"ח).

רש"י ד"ה הוא ואף להקל ולטבול לליל שביעי לכתמה, מתבאר בסיומן ט' סק"ד.

נ"ד א' אמר רב ששת כו' רב אשי אמר כו', עי' מש"כ בזה לקמן ע"כ ב' ד"ה ואם.

שם זאת אומרת גרגרן דתנן אסור, יש לעי' מנא ליה לר"ש הא, הלא סברא הוא דבראחה גם בעשירי גרע וכדכר אשי, והרי לר"י לעולם עשירי בעי שימור, ואף לר"ל י"ל דבראחה בעשירי גרע, וי"ל דס"ל לר"ש דבראחה בעשירי ובאחד עשר, שב דינה כראחה ב"א לחוד, דאין יתרון לעשירי אלא לענין לחוש ב"א, והלכך אם גרגרן מותר, הרי גם בראחה ב' ובי"א דינה להיות מותרת ב"ב [לאחר שטבלה שחרית].

מזהא דמבואר בסוגיא דאי גרגרן שרי היה ראוי למיתני דמשמשת בתשסר, מבואר דאף שבתחלת היום אסורה, דנעצר הרי גם מטמאה משכב ומושב לז"ה, ורק כשטבלה בשחרית הוי גרגרן, מ"מ הו"ל למיתני שריותא בתשסר משום דאח"כ מותרת.

שם רב אשי אמר נהי דחד עשר לא בעי שימור עשירי מיהא בעי שימור, פירשו בתו' דלר' יוחנן הוא

אין זו משום תרומה ואינו מטמא טומאת אוכלין, איירי כשעדיין לא נפסל מאכילה, דנפסל פשיטא ואין צורך לאשמועינן דגם אוכל גמור שנפסל פקע ממנו שם תרומה, ומשום דבשבת הדין כן דפקע ממנו שם תרומה אף בעודו ראוי, לכך איצטריך צרייחא לאשמועינן דצנורו תכלין אין הדין כן וכל שיש בו טעם עדיין שם תרומה עליו, ופריך מ"ש תכלין משבת, ומשני דשבת דין שלא יטמא טומאת אוכלין ורבנן לחומרא בעלמא אמרו כן, והלכך משנתן טעמו אמרו דפקע ממנו שם אוכל משא"כ בשאר תכלין, והדברים ז"ע דאטו ליכא בתכלין שהם כמו שבת, והרי אדרבה סתם שבת לכמך עשוי כדאמר נדה נ"א ב', וסתם תכלין אין מטמאין טומאת אוכלין כמ"ש תו' חולין ו' א' וציומא פ"א ב' ונדה, וי"ל דנוקי לצרייחא דתכלין, בתכלין שעשוי לאכילה טפי משבת, ודוחק, גם הא דשבת פקע ממנו שם תרומה אף בעודו ראוי, קשה דכיון דמדרבנן חלה עליו שם תרומה, ראוי שיהא דין תרומה דעלמא דכל זמן שלא נפסל מאכילה הרי הוא בקדושתו, ובפשוטו מתני' דשבת אשמועינן דטעם קלוש שבשבת לאחר ציטול לא חשיב למישוי ליה כאוכל, והרמב"ם בפ"א מטומאת אוכלין כתב שהוא כזבל, משמע דלא חשיב טעם בשום דוכתא כה"ג, וי"ע. (שוק"ן ס"ה סק"ד).

מתני' כל שיש לו ציבור כו', עי' חו"צ שציעית ס"א סק"א. **שם** יגדיל תורה ויאדיר, בצבורות י"א א' אמר ר"ש דגמל וארנבא ושפן וחזיר א"ל מחשבה והכשר הואיל ויש בהן סימני טהרה, ולפי זה אפשר דגם בדגים שיש להם רק סנפיר הדין כן, וטובא אשמועינן קרא בזה דסנפיר סימן טהרה.

נ"ב א' ה"א עד שיהו שתי שערות בשתי גומות קמ"ל דאפילו שתי שערות בגומא אחת, הא דיותר פשוט דחשיבי סימן גדלות כשהן בשתי גומות, וקמ"ל דאפי' בגומא אחת נמי חשיב סימן גדלות, גם בסברא הדבר מובן דכששני מקומות מלמיחין שערות הרי זו עדות על התצנורות הרגילה, משא"כ שתי שערות בגומא אחת, הדבר קרוב לחשוד שהמקום גורם או שהם שומא וכיו"ב, שהרי אין הדבר רגיל שיהיו שתיים בגומא אחת, וגם מזה שמקום אחר לא גדל שום שער, משמע שעדיין לא הגיע לכלל גדלות. (פרה ס"א סק"ו מהו"ד).

נ"ב ב' ת"ר עד מתי הבת ממאנת כו', הא דמשהציאה שתי שערות שוב אינה יכולה למאן, הוא משום דחיישינן אטו נבעלה כשהיא גדולה, וגם אמו למימר דגדולה ממאנת, ור' יהודה ור' יוסי דסברי דממאנת גם לאחר שהציאה ב' שערות, הוא מדין משהגדילה יכולה למחות, ולא אמרינן כיון שגדלה שעה

דם הנדה

נ"ד ב' מתני' דם הנדה כו', ע"י מש"כ לעיל מ"א ב' ד"ה הקשה, ובסימן ח' סק"י.

שם מטמאין לחין ומטמאין יבשין, א"ה, ראיתי להעתיק מכתב בזה. מטמאין לחין ומטמאין יבשין דסיפא, ע"כ לפרש דר"ל צ"ן שילאו לחין ומיבשו וצ"ן שילאו יבשין, דאי לאו הכי לא שייך לשנות מטמאין לחין דהא איבשים קאי, והא פשיטא שאם הם טמאין ציבשותן שאינם נטהרים ע"י שרייה, ובהא דקתני לחזור לכמות שהן כבר מפורש דבלחין מעיקרא איירי, ולכך אי הו"ו קתני רק מטמאין או מטמאין יבשים, לא היינו יודעים אם בתחלת זיבתן היו יבשים אם מטמאים, וכן נמי אם היה קתני ואם יכולים להשרות כו' הרי הם כלחים, או אם היה קתני איזהו יבשים כל שאין יכולים להשרות כו' שזהו הלשון שהיה ראוי לשנותו, ולכך קתני מטמאין לחים ומטמאים יבשים לפרש דאף כשילא יבשים מטמאין, ולקושטא דמילתא אף רישא דמתני' הכי מתפרש ודפרכיין בפשיטות יבש מעיקרו מנלן, אלא דאיכא למידחי דחיי רישא אגב סיפא, א"נ לישנא בעלמא הוא ברישא, לכך מיבעיא ליה לריב"ז כ"ב א', וכן מייחזין בסוגיין מתני' דקליפות וכמ"ש תו'.

הא דאמרינן כ"ב ב' א' נמוחו טמאה הוא לישנא דמתני', וברייתא מתפרשא כאלו מסיק באותה שעה אמרו המפלת כו' אם נמוחו טמאה, אלא דלאהבת הקיטור לא כפלו הדברים, ובמתני' נקט לשון זה אגב רישא דחתיכה וסיפא דדגים, [וכעת ראיתי מוצא בשם הגר"ח ז"ל מולחין דחיתות טטיל למים אם נמוחו טמאה, הם פוסקא דהוא העתק ממתני', אבל בעובדי דרופאים לא הזריכו שרייה, וכן בתוספתא ליתא]. (עד כאן).

נ"ו א' מתני' כחם שנמצא בחלוק כו', ע"י מש"כ בסיומן א' סק"ב.

תוד"ה אי אסמכתא הוא דשיעורים הלכה למשה מסיני, צ"ע דהא אהא דקתני מתני' חגיגה י' א' יש להם על מה שיסמכו קאי, וע"כ דרשא גמורה קאמר. (חגיגה י"א א' וע"ש).

נ"ו ב' אימור יבש היה, ע"י מש"כ בסיומן ח' סק"י. תוד"ה לא דסברה דמגופה אתא, ע"י מש"כ בסיומן ט' סק"ה ד"ה גס.

נ"ז א' אמר ר"י אמר שמואל מנפח אדם בית הפרס והולך, נראה דהיינו שזדק כל העפר שיהא ניסב צרגלו בהליכתו, אם אין צו ע"כ כשעורה, וצריך שיזדקק גם עפר שאינו נראה מלמעלה, שגם הוא יהיה ניסב בפסיעתו, והרי הוא מו"ז לעליון ומחזירו למקומו,

מדאורייתא, ויש לפרש דנהי דבעיא שימור מדאורייתא צימי נדה, מ"מ אם בתחלת היום לא ראתה וטבלה, דין הוא שתהא מותרת אפילו אם תראה אחר כך, דימי נדה אינם סותרים בזיבה, וא"כ אכתי הו"ל לתנא למיתני שריותא בתשקר, לאחר טבילה, [וכדפרכיין דתשמש בתשקר וכמ"ש כ], אלא י"ל דמדרבנן אסרו כל היום אטו צימי זיבה, ולפי זה גם לרב אשי אליבא דר' יוחנן ברייתא דאסרא בתשקר אינו אלא מדרבנן.

שם אמר רב אדא בר יחזק ואת אומרת ימי נדתה שאין רואה בהן עולין לספירת זיבתה דאיבעיא להו ימי לידה כו', צימי לידה הנידון מדאורייתא אם הימים עולין לספירת ז' נקיים, ומשמע מהא דמדמינן לה, דגם צימי נדה הנידון בשימור דאורייתא, ולכאורה לא משכחת לה שימור דאורייתא צימי נדה, אא"כ נימא דבראתה בעשירי וצ"א צריכה שימור מדאורייתא וכדעת תו'.

ויעזרי' במהרש"א בתוד"ה תשמש ורהיטת דבריו כאלו משכחת לה שימור דאורייתא צימי נדה, גם אם נימא דבראתה בעשירי וצ"א צריכה שימור מדרבנן, ולפי זה כתב דהתו' הוכרחו לומר דבראתה בעשירי וצ"א צריכה שימור מדאורייתא לר"י, דאל"כ היכי מוכיח ראב"י מהא דשמונה ימים טמאים ושמונה טהורים דימי נדה שאינה רואה בהם עולים לספירת זיבתה דאורייתא, כדקאמר דומיא דימי לידה, הרי בשמונה ושמונה דפרכיין דתשמש רק י"ד ימים הוא משום דבשמונה השלישים ראתה בעשירי ובאחד עשר מימי זיבה, וע"כ דגם באלו צריכים שימור מדאורייתא, ולכאורה לא משכחת לה שימור דאורייתא צימי נדה אלא בראתה בעשירי ובאחד עשר, ומיהו משכחת לה בראתה בתשיעי, ואח"כ היתה פולטת צי' וצ"א דאכתי צריכה שימור יום אחד והוא צימי נדה, אלא דצ"ל דאי ברואה צי' וצ"א אינה צריכה שימור אלא מדרבנן, דה"ה בראתה בט' והיתה פולטת צי' וצ"א דנמי לא תנטרך שימור אלא מדרבנן, דהעיקר משום דהשימור הוא צימי נדה, ועוד העיר בני יעקב נ"י דמשכחת לה בהיתה שומרת יום וילדה דאינה נעשית זבה עד לאחר ימי טוהר וז' דנדה, ונמצא דצריכה שימור צימי לידה, או צימי טוהר, או צימי נדה שאחר ימי טוהר, ע"י רמב"ן ל' א'.

ברם מהא דרב ששת פשיטא ליה דאין לאסור בראתה צי' וצ"א מדין שימור אלא מדין גרגרן ועוד דיליף לאסור גרגרן בראתה צי"א לחוד מהא דאסור גרגרן בראתה צי' וצ"א, משמע דליכא חיוב שימור מדאורייתא בראתה צי' וצ"א גם לא לר' יוחנן, ולא מסתבר דרב אשי צא לפלוגי מדאורייתא, וכמ"ש כ לקמן ע"כ ב'. (וצ"ס ס"א סק"ב).

תוד"ה תשמש, ע"י מש"כ בדבריהם לעיל, ולקמן ע"כ ב' ד"ה ואם.

שם היכי דמי אי דארגשה כו' ת"ש עד שהיה נתון כו', מתבאר בסמך ד' ס"ק י"ב י"ג.

שם אלא לאו דלא ארגשה וקמני נמצא על שלה, ה"ה דהו"מ למיפך נמצא על שלו, אלא דמספח סליק דהא פריך אי דארגשה לאח"כ אמאי פטורין, ולכך נקט מאי דקמני מקמי הכי דהיינו נמצא על שלה אחוים, ותרוייהו בדידה.

שם לא אם רוצ ימיה בהרגשה חזיא, לא הוסיף כזה מידי דאף מעיקרא הכי הו' מפרשין ועיקרא סיומא דמילתא דאימור ארגשה ולא דעתה, ופי' בתו' בתרי גוויי או דהו' ס"ד דאיירי בזמן מועט ומתרגלין דאיירי בזמן מרובה, או דמתרגלין דכיון דרוצ ימיה טמאין שפיר חיישינן לטהרות אף בזמן מועט דילמא ארגשה ולא דעתה. (ס"ט סק"א).

שם אב"א מחגור ולמטה כגון שעברה כו', אם על צורה ועל חלוקה טמאה, ניחא דברייתא אשמועינן דצורה חמירא ואינה תולה צנמצא על צורה, משא"כ צנמצא על חלוקה, אבל אם על צורה ועל חלוקה נמי טהורה, א"כ הא דטמאה על צורה בלחוד אינו משום דצברה חמיר אלא משום דכיון דלא נמצא על חלוקה רגלים לדבר דלאו מעלמא הוא שאין דרך לגלות צורה, א"כ אין כאן שום חומר בצברה מבחלוקה וה"נ איכא לאשכוחי גוונא דעל צורה תהיה טהורה ועל חלוקה טמאה, ולישנא דברייתא משמע דאשמועינן חומר בצברה מבחלוקה, ואפשר דברייתא אשמועינן דבאופן הרגיל לעולם חמיר בצברה מבחלוקה דעל חלוקה טובא איכא למיתלי משא"כ צנמצא על צורה בלבד ליכא במה למיתלי כיון שלא נמצא על חלוקה והא"נ דמשכח"ל לפעמים איפכא נמי אבל דרך הרגיל לעולם חמיר בצברה מבחלוקה, מיהו אם נפרש דהא דאינה תולה צנמצא לאו משום שאין דרך לגלות צורה אלא משום דצברה חמיר טפי וכמש"כ צ"י צ"ס הרשב"א בתוה"א, ניחא שיש כאן חומר בצברה מבחלוקה. ולדינא מבואר ברמב"ם ובהלכות הרמב"ן וברשב"א דעל צורה ועל חלוקה טהורה, ודוקא צברה לחוד אינה תולה. (ס"ט סק"ח).

שם אב"א מחגור ולמטה כו', צ"ע דלפי זה אין חילוק בין על צורה לעל חלוקה, אלא דתלייה דשוק של טבחים ליחא על צורה, וה"נ איכא לאשכוחי תלייה במכה שגופה שמהיה רק על צורה ולא על חלוקה, וברייתא דנמצאת אתה אומר ג' ספיקות באשה ודאי משמע שיש כאן דינים חלוקים, ולקמן נ"ח א' צעינן לפרושי לצרייתא צנמצא כשיר או כשורה דאין מזוי מן המקור, ומ"מ על צורה מתמרינן, ולפי זה ניחא דיש חילוק דעל חלוקה באמת מטהרינן כה"ג, וצ"ע למאי דדחי התם דלמא דעבד כרעוה, והיינו שגם זה קצת שינוי שהולך הכחם

ואריך שינוי העפר ע"י ניפות, שאל"כ אם ימצא עכס כשעורה, כבר נטמא בהסיטו, והצדיקה היינו חיפוש בכל העפר הניסוט, והרי הוא עומד במקום אחד ובודק מקום לרגליו לפסיעה נוספת, וכן חוזר ובודק עד שיעבור כל בית הפרס, ולפי שזו צדיקה קשה שאי אפשר לכיון לצדוק כל העפר שניסוט, וצפרט ע"י נפיחה, לפיכך לא הקילו כזה אלא לעושי פסח.

שם בית הפרס שנידש טהור, רש"י בפסחים נ"ז ב' פי' לפי שאם היה עכס כשעורה כבר העבירוהו צרגליהם, ובעירובין ל' ב' כתב שכבר נידוש לפחות מכשעורה, והוא מגמ' כתובות כ"ח ב' אי אפשר לעכס כשעורה שלא נידש צרגל, וצ"ע דאטו צבית הפרס ליכא למיחש שיש עצמות גדולות יותר מכשעורה שאף לאחר שנידשו צרגל עדיין נשאר בהם כשעורה, ואולי אפשר לפרש שכבר נידשו צרגל ונקצעו במקומם ואינם ניסוטים ע"י הליכתו.

הרואה בתם

נ"ז ב' מתני' הרואה בתם על צברה כו', נראה דנקט על צברה למעוטי על דבר שאינו מקבל טומאה.

שם מבחון טהורה ועל הצדדין מכאן ומכאן טהורה, יש לדקדק אמאי פלגיניהו ולא שנאן ביחד מבחון ועל הצדדין טהורה, וגם מכאן ומכאן ל"ל, ואפשר דאמי לרמזוי דלא קאי על פרסותיה, דהא עקבה וראש גדולה הם מן הצדדין ומ"מ טמאה, לכך שנאה כדבר צ"ע על הצדדין מכאן ומכאן טהורה, ולשון זה מתפרש על הרגל עצמה, מבלי הכרע אם קאי גם על פרסותיה.

שם היתה פושטתו כו', נראה דאף צנמצאחו כמו שהניחתו צלילה אפ"ה טמאה, (דכשנמצאחו הפוך אף אם אינו הפוך לגמרי פשיטא, ובגמ' אמרו דבר זה הוריתי בעיר רומי לאיסור וכשנצאתי אלל חכמים שביצנה אמרו לי יפה הוריתה, ומשמע שחידוש יש בדבר בצבא). (ס"ט סק"י ג').

גמ' אמר שמואל צדיקה קרקע עולם כו', מתבאר בסמך ט' סק"ג ה' ו' ז'.

שם ת"ש האשה שהיא עושה כו', יש לדקדק בהני ת"ש שהקדים המאוחר ואיחר המוקדם לפי מה ששנויים במכילתין, ואפשר שהוא בדרך לא זו אף זו, דתחלה הוכיח דטועה בהרגשת מ"ר שזה משך זמן ואין דעתה על המקור כלל, ובתור הכי אשמועינן דאף כשעוסקת בצדיקה ודעתה לכך, והנידון רק על רגע של הצדיקה, אפ"ה חיישינן שטעמה, ובתור הכי אשמועינן דאפילו לענין דאורייתא אמרינן שטעמה וחייבת בקרבן.

תוד"ה וצמגעות ונראה דקאי אנמנא על חלוקה כו', מתבאר בסיומן ט' סק"א.

תוד"ה אמר משום דפשוט הוא יותר, מתבאר בסיומן ט' סק"א.

תוד"ה על ו"ל דהתם לפעמים שהיא מגלה כו', מתבאר בסיומן ט' סק"א.

תוד"ה קתני וא"ת ומאי קושיא כו', מתבאר בסיומן ט' סק"א.

נ"ח א' רב אשי אמר שמואל הוא דאמר כר"נ כו', אבל משום דבעוניה ליכא לטרה, אע"ג דסתם קרקע עולם לאו לזן הוא, דשפיר משכחת לה קרקע עולם גם בלזן, ולא הו"ל לשמואל למיסתם, א"נ למש"כ החכ"א דעורות הנזועים בידי שמים כי היכי דמטמאין בנגעים ה"נ מטמאין בכחמים, מסתבר דה"ה קרקע עולם, א"נ שמה כשיש דם שלא נבלע אין זו הימח נזעונים, ומימרא דשמואל אף בהכי מתפרשא.

עיקר מימרא דשמואל, למאי דס"ד קמ"ל תרתי, חדא דטעמא דכחמים טהורין מן התורה הוא משום שלא הרגישא שלא למדנו זה בשום מקום דהא דא"ר"ע לקמן ב' דם ולא כחם איכא לפרושי דגזירת הכתוב הוא שאינה טמאה בכחם אלא בדיקה, א"נ טעמא דכחמים משום דילמא לאו מגופה חזאי אבל כל דודאי מגופה הו"א דאף שלא הרגישא טמאה מן התורה, והיינו דקמ"ל שמואל דמן התורה אינה טמאה אלא א"כ תרגיש בצורה, ועוד קמ"ל דאף מדרבנן טהורה כשלא הרגישא ולא גזרו בכחמים שבזמן מועט דליכא למיחש בהו דילמא ארגשה ושכחה, ולר"י מדיפתי, עיקר מימרא דשמואל לאשמועינן טעמא דכחמים טהורין משום שהוא שלא בהרגשה, וכמש"כ לס"ד, ולרב אשי אשמועינן נמי בדבדב שמינו מקבל טומאה לא גזרו חכמים משום כחמים, והנה לר"י מדיפתי ולר"א ניחא כל הני קושיות דפרכין בר מהא דנמנא על שלו דהא התם מדאורייתא טמאה, ולשון רש"י בהא דר"א הלכך כל הני תיובתא לאו קושיא נינהו לאו דוקא ור"ל בר מהך דנמנא על שלו.

הא דא"ר"ע לקמן נ"ח ב' דם ולא כחם נראה דלאו דרשא אחרת היא אלא ה"ק דם יהיה זובה בצורה והיינו שחרגיש ולא כחם, ושמואל פירושי קמפרש לה להא דר"ע דמשום הרגשה קאמר. (ס"ט סק"ה).

שם לא מיבעיא גלימא דלא מידבק שפיר כו', יש לפרש דלפעמים הוא חוזר ממקום למקום, ולפעמים נבלע בו מראה שעתיד להשתנות, ולפעמים יש עליו מראה מזדו השני שלא נבדק.

שם ואין אומרים שמה צידה נטלתו והציאתו לשם, עי' חו', ואפשר דאם איתא דמחזיקין טומאה ממקום

ברוחב שיה בכל ארכו, אלא שאינו כ"כ כמו כשיר וכשורה, אם גם כרעוה מטהרין בחלוקה, ואם נימא דגם כרעוה מטהרין, א"כ קשה למה דחקין הכא לאוקמי בעצרה בשוק של טבחים, ולמה לא מוקמינן לה בכרעוה או כשיר, וקנת משמע דעיקרה דברייתא מיירי בעצרה בשוק של טבחים וכדמפרשין לה, אלא דמדנקט על צורה ספק טמא ספק טהור טמא ולא נקט סתם על צורה טמא, משמע דאחי לאחוי דין מחודש, וזה מוקמינן בכשיר או בכרעוה, אבל קשה אמאי לא מוקמינן עיקרה דברייתא בהכי, וז"ע.

שם ואצ"א מחגור ולמעלה כו', אי להך אוקימתא לא מיירי שעצרה בשוק של טבחים יש לפרש הא דעל חלוקה טהורה, או משום דלעולם על חלוקה איכא טפי למיתלי במעלמא מעל צורה, והכא בזדקרה החשש דמגופה לא אלימא שהרי אנו זריכין לומר דהכחם בא בדיוק בשעה שזדקרה וגם אין הדבר מוחלט שזדקרה ילך הדם למעלה מן החגור, ולפיכך דוקא בצורה מטמאין משום שהדבר רחוק לומר דמעלמא אחי כיון דבצורה נמנא וגם לא נמנא על חלוקה אבל בשנמנא על חלוקה מטהרין ולא חיישינן שמה בדיוק כשזדקרה י"א הכחם ונטף למעלה מן החגור, או אפשר לומר דבזדקרה לא שכיח שלא יהא על הצר ויהא על החלוקה של שזדקרה הדם נמשך בצורה ואינו נוטף ולכך כל שלא נמנא על צורה רגלים לדבר דלאו מגופה הוא, אבל כשנמנא על צורה ודאי טמאה כדין מן החגור ולמטה, ולפירוש זה אף כשנמנא על צורה ועל חלוקה טמאה שכל שנמנא על צורה הר"י כלמטה מן החגור וצדליכא במה לתלות טמאה, אבל לפי קמא שכתבנו אין הכרע בדין נמנא על צורה ועל חלוקה ואפשר לומר דטהורה דכיון דלמעלה מן החגור הוא ונמנא על חלוקה אף שזדקרה תלינן במעלמא וה"נ מה שנמנא בצורה תלינן במעלמא, מיהו יותר נראה דאף לפי קמא שכתבנו יש לטמאות נמנא על צורה ועל חלוקה, וז"ע. — ואם עצרה בשוק של טבחים בזה ודאי אף אם נמנא על צורה ועל חלוקה טהורה דלא גרע למעלה מן החגור בזדקרה מלמטה מן החגור, ונמנא על צורה לחוד נראה דטמאה אף בזדקרה בלמעלה מן החגור עדיף מלמטה מן החגור מ"מ בנמנא על צורה לחוד רגלים לדבר דמגופה אחא וטמאה כדין למטה מן החגור.

ואי מפרשין דאף להך אוקימתא איירי דעצרה בשוק של טבחים, נמנא דדין למעלה מן החגור בזדקרה שיה ממש לדין למטה מן החגור. (ס"ט סק"ה).

תוד"ה הרוואה שיש זמן מרובה משעת הכיבוס כו', מתבאר בסיומן ט' סק"א.

תוד"ה אימור וא"ת אמאי לא נקט כו', מתבאר בסיומן ד' ס"ק י"ב.

כאן מנצב מסוים, אלא ספק אם היתה המשתתפת כנגד בית התורה וחשיב ספק כחמים, ולכן טהורה. — ואפשר דהא דאמרינן תיזיל ותייתי לחומרא הוא משום דהוי ספק של חסרון ידיעה שאם היתה נותנת דעתה היתה יכולה לדעת אם עברה כנגד המשתתפת, אבל ספק דעלמא מטהרינן ולא אמרינן תיזיל ותייתי, וי"ע.

שם כי אמרינן אין שוין לקולא כו', מתבאר בסימן ט' ס"ק י"ב.

שם תניא ארצ"י דבר זה הוריתי צעיר רומי כו', משמע קצת דהוא תיקן לחוש לגזירת כחמים גם כזה, והסרימו עמו, אבל מעיקר גזירת כחמים היה ראוי לטהר כה"ג ולא לחוש שמא נתהפך, וי"ע.

שם ת"ר ארוכה שלצשה חלוקה של קצרה כו', יש לעי' מאי קמ"ל, והא פשיטא דאם מגיע הרי שניהם בספק ויש לטמאן, ואם אין מגיע יש לטהר לזו שאין מגיע, ואפשר דקמ"ל דא"פ שהכחם נמצא ממש כנגד בית התורה של קצרה, וקרוי הדבר לומר שממנה בא, אפ"ה לא מטהרינן לחזירתה, כיון שגם זה יכול להיות מן המקור במקום זה, וכ"מ קצת בתוספתא.

שם וחזירתה תולה בה, כבר הקשה הרשב"א דתקשה מהבא למ"ד צרי ושמא צרי עדיף, ואפשר דאיהו מפרש דקה חלוקה והשאלתו לחזירתה, דדקה חלוקה כשפשטתו, [וכ"מ לפי הגי' שצ"ח עזמה וחלוקה, דהך בדיקה היינו לטהרה, ולא לומר שהשאלתו נקי], ואח"כ השאלתו לחזירתה באופן שעדיין שהה הבגד ברשות לאחר שצדקתו, אלא שאין לה צמה לתלות שנתלכלך, וזה לא חשיב צרי, שהרי כחמים יש בהם ספק מעלמא אף בדליכא צמה לתלות, ולכן לענין דינא חזירתה תולה שמה נתלכלך ברשות המשאל לאחר שצדקתו, ולעולם במאמינה איירי, וכ"מ לשון חזירתה תולה בה, ולפרש"י הול"ל וחזירתה אינה חייבת להאמינה, ולכאורה אף למ"ד לאו צרי עדיף אפשר לפרש כן, ויהיה ניחא קושית תו' דנימא כאן נמצא כאן היה, דאין כאן צרי של המשאל, ובלא צרי לא אמרינן להוציא ממנו.

שם וחזירתה טמאה, נראה דאף בגוונא שאם לא היתה הראשונה קמן, הוי יהדין לחלוק דין אינו בדוק לענין כחמים והוי מטהרינן לשניה, אפ"ה השתא שהיא חומרת שצדקתו מהימנין לה, ומטמאין לחזירתה, ואף אי אין עד אחד נאמן באיסורין נגד חזקה, דשפיר נאמנת להחזיק החלוק בחזקת נקי שיהא עליו גזירת כחמים.

בדבר קושית תו' לא עיינתי בסוגיא דמומין, אבל לכאורה הרי כאן אם נשרף הבגד, והנידון כמה היה שוה, דבלא כחם שוה טפי, לכאורה לא שייך בזה דין כאן נמצא כאן היה, וא"כ גם עכשיו שהחלוק קמן והנידון למי לחייב לכבסו, וי"ע בזה.

למקום, דעכ"פ כחם כזה היה ראוי לטהרו בתלייה דשמא בידה נטלתו והציאתו לשם, דכטומאתו כך טהרתו, דהרי זה ככל כחם שיש צמה לתלות, וצרייתא משמע דשום כחם אין תולין צמחה שצמחה, וע"כ דלא מחזקינן טומאה ממקום למקום ואין גזירת כחמים ככה"ג, ולכן נמי אין תולין.

שם כשיר מהו כו', מתבאר בסימן ט' ס"ק ט' כ"ד.

שם ת"ש על צברה כו', הרא"ש כתב דמחמרינן צבעיא דר"י כשיר וכו', משום דהא דכרזועה דיחויא בעלמא הוא, דכרזועה אורחיה הוא, ונמצא דאיפשיטא הצעייה מצרייתא, ולפי זה לכאורה מפורש בצרייתא דעל חלוקה כה"ג טהור, וי"ע שלא הזכירו הפוסקים דין זה דעל חלוקה.

שם על צברה מאי לאו כה"ג, אפשר לפרש דמשמע ליה דצרייתא אחי לרצוי עוד גוונא שיש חומר בצברה מצחלוקה צר מהא דמפרשינן לעיל, [דעברה בשוק של טבחים א"י למעלה מן החגור בנזדקרה], ופריך מאי לאו כה"ג שיש שינוי צורת הדם ומשני דילמא אחי לרצוי דעבד כרזועה שאף זה שינוי, דסתם דם הוא עגול וגם כשהדם שותת ויורד נמי לא שכיח שיהיה כרזועה שזה למעלה ולמטה שדרך דם השותת להיות רחב למעלה וצר למטה, אבל קשה דלפי זה משמע דבעי למימר דבחלוקה אף כרזועה טהורה דהא צרייתא קמני דצברה טמא ובחלוקה טהור וזה קשה דלא משמע לטהר בכרזועה, ואפשר לפרש דצרייתא ודאי מתפרשא דאיירי בלמטה מן החגור ועברה בשוק של טבחים א"י למעלה מן החגור ונזדקרה אלא דלישנא דצרייתא משמע דאף שיש עוד ספק דילמא לאו מגופה אפ"ה טמאה בצברה, והא קאמר מאי לאו כה"ג שיש שינוי צורת הדם ואפ"ה מטמאין אף שעברה בשוק של טבחים, אבל בחלוקה נמי אה"י דבדליכא לטהר אלא משום השינוי לא מטהרינן ואם עברה בשוק של טבחים טהורה אף כשהדם נמצא בדרך הרגיל, ועיקר חידושה דצרייתא דצברה אף שעברה ואף שיש שינוי צורת הדם אפ"ה טמאה ואידי דתנא רישא ספק טמא ספק טהור תנא נמי סיפא הכי אף שצסיפא ליתן לן נפקותא בהך ספק שמחמת שינוי צורת הדם, [הרא"ש פירש דמלישנא דספק טמא ספק טהור דייקין ועפ"י הדברים נכאן], ודחינן דילמא דעבד כרזועה וזהו הוא דמטמאין דם אבל כשיר ואיך אף בלא עברה טהורה אף בצברה, ועדיין ז"ע. (ס"ט ס"ק ט' וע"ש המשך הדברים).

שם תיזיל ותייתי כו' אבל לחומרא שוין, משמע דבאי אפשר לשנות מטהרינן לה, ולא דמי לבגד שמתכסה צו דטמא משום שמה היה כנגד בית התורה, דהתם בגד שמיאותו ידועה שיש אפשרות שיהיה כנגד בית התורה ושפיר גזרו גם עליו דין כחמים, אבל כאן אין

נ"ח ב' מאי שנא מהא דתניא כו', מתבאר בסימן ט' ס"ק י"ד.

שם מאי שנא מהא דתניא כו', גם לפי תירוצ' תו' אכתי קשה דהתם לא נשתנה המצב של הראשונה ע"י מציאת הכתם אצל השואל, דהיא צברי ידיה קיימא, אבל כאן בצפור הרי רק מספק טיפוחו לראשונה, וכשנמצא כתם בשניה איתרע לה תלייה דראשונה, והרי אם תליין בצפור, ונמצא שעדיין נשאר הדם כסלע בצפור, ודאי איגלאי מילתא דתלייה בטעות הוא, וה"נ להא דמ"א, ואפשר שיש לדקדק מזה שאם נמצא הכתם אצל השניה שלא כנגד בית התורפה, דאז נשאר הראשונה בטוהרתה, דכיון שאין אנו צריכים לקבוע הלכה בכתם השני, שפיר משאיריין את התלייה בצפור כדמעיכרא, וכתם דשניה אמריין דמעלמא אחי, ולפי זה גם כשנמצא בשניה כנגד בית התורפה נמי היה אפשר להשאיר הראשונה בטוהרתה, ואפ"ה מטמאיין לה, וה"נ צמסאלת. — לשון הגמ' בחירון ק"ק דהוה ליה למימר שאני הכא דקאמרה צרי, וז"ל דה"נ קאמר שאני התם דאיכא סלע יתירה ולא מציא ראשונה אפילו לתלות בצירור.

שם לבשה שלשה חלוקות בדוקין כו', משמע דבעי בדוקין לטמאות בכתמים. — ע"י מש"כ בסימן ט' סק"י.

מתני' עד כמה חולה, לכאורה בהרגה מה שיין לשאל עד כמה, הרי הכל לפי הענין, וכמו בצפור ואיך שהדבר תלוי לפי גודל הפפור, וה"נ במאכולת, ואפשר דלפי שהדם במאכולת אזור ואינו יוצא בקל, והתוה ראשונה שבהריגה היא מועטת, לכך ראוי לפרש כמה חולין זה, ולשון עד כמה חולה, מתפרש עד מתי עדיין אפשר לתלות, ולא מתי כבר אי אפשר לתלות.

שם אם יש זה מכה והיא יכולה להגלע כו', לכאורה תיבת זה נראית כמיוותרת, אם לא דנימא דדוקא זה חולה במכה שיכולה להגלע ולא צבנה ובצעלה, אבל בסבא אין נראה לחלק זה, ולפעמים התלייה במכה שצבנה קרובה יותר מבמכה שבה, ואפשר דנקט זה משום דממעשה דר"ע נשנית הלכה זו, ולכך שנאה התנא כמעשה שהיה, וע"י צפ"ת סימן ק"ז ס"ק ל"ז צ"ע החת"ס שדן בזה.

שם שמה יכולה להגלע כו' שנאמר כו', פשטא דמתני' משמע שלא הוצרך ר"ע לטעמא דכתמים דרבנן, אלא במה שהקיל במכה שחיתה ויכולה להגלע, אבל שאר תלויות כגון שנתעסקה בכתמים או במאכולת או במכה שלא חיתה, שפיר חולין אף אי גם בלא הרגשה הייתה טמאה מדאורייתא, ויש ללמוד מזה דאף במצאה בבדיקה תליין בכל אלו, אע"ג דאי מגופה הוא טמאה מדאורייתא

רש"י ד"ה רב אשי אמר לאו משום הרגשה כו' דשמואל לא איירי בהרגשה כלל, ר"ל דמה שהתיר שמואל אף מדרבנן אינו כלל משום העדר הרגשה אלא משום שלא גזרו על דבר שאינו מקבל טומאה, אבל מה שאינה טמאה מדאורייתא ודאי הוא משום העדר הרגשה וכדקאמר שמואל בהדיא בצברה עד שתרגיש בצברה.

תוד"ה מודה, לכאורה פשטא דגמ' כרש"י, שהרי פרכיין לשמואל מגזירת כתמים דעלמא ומוכחיין דאף בזמן מועט חיישיין דטעמא בהרגשת מ"ר וכיו"צ וכמו שהכריחו תו', ומשניין דמודה דטמאה מדרבנן, ומיהי חיתי נחשד שזו גזירה חדשה על ראייה בלא הרגשה בודאי, ועוד דרב אשי מסיק דשמואל כר"ג, והא דר"ג בכתמים דעלמא הוא, דאית בהו נמי ספק מעלמא, ומנ"ל דאף בודאי מגופה אלא שהוא בלא הרגשה דגם בזה מטהר ר"ג בדבר שאינו מקבל טומאה, והרי בזה הגזירה היא על דם היוצא בודאי מן המקור בלא הרגשה, ואין לנו ענין היכן מנאנוהו אח"כ, אלא ודאי הכל רק מגזירת כתמים הוא, ולכן נראה דגם לפי תו' אין כאן גזירה חדשה, אלא דבכלל גזירת כתמים לחוש לכל ראייה לשמא ארגשה ולאו אדעתה, ומפני כך טימא אפילו אם באמת לא הרגישה, אבל לא הייתה גזרה מיוחדת לטמאות ראייה שלא בהרגשה. **בא"ד** פי' הקונטרס דתליין דילמא ארגשה כו', מתבאר בסימן ט' סק"ב.

תוד"ה ומי וי"ל דאם איתא בדקדק כו', מתבאר בסימן ט' ס"ק י"א י"ב.

תוד"ה כשורה וטיפין טיפין היינו מעורבצין כו', ר"ל וגם זה שינוי שאין רגילות שדם הבא מן המקור יבא טיפין טיפין, דכולהו גזירי דר' ירמיה צמסונים הם, וקא מיבעיא ליה אם גזרו בכתמים אף בגזירה שמתנוסס אינה בכתמים הרגילים מן המקור.

בא"ד וטיפין טיפין היינו מעורבצין כו', מתבאר בסימן ט' סק"ח.

בא"ד והא דאמר לקמן טיפין טיפין אין מנטרפין כו', נראה דלא קשיא להו עיקר הבעיא, דשפיר משכחת לה במראות הטמאות מלבד אדום דלא בעו שיעור גרים [כמש"כ הראב"ד], אלא על סתימת הדברים שלא הזכירו כאן בגמ' לפרש דטיפ"ל שיש לתלות במאכולת, ולזה פירשו דבצברה לא שכיח מאכולת כ"כ ומחמריין לזרף טיפין טיפין. — והא דלקמן מוכח דאי לאו דתליין במאכולת היה טמא, לא קשיא להו דנפשוט צעיין מזה, דשפיר משכחת לה טיפין טיפין שאין בהם שינוי כגון שהם גדולים קצת או שאין רק שנים, ובעינין לתלייה במאכולת כדי לטהרם, וצ"ע צ"א כתב דבגד לא קמיבעיא ליה דהתם אף טיפין טיפין אורחיה, שע"י תנועות הבגד נעשה.

שם דם ולא כחם, עי' מש"כ בסיומן ט' סק"ה ו'.

שם עד שהוא נתון תחת הכר כו', עי' מש"כ בסיומן ג' סק"ג, ס"י סק"ד.

שם עד שהוא נתון תחת הכר כו' עגול טהור, אפשר דהכא אף ת"ק דרחצ"א (דהיינו רש"ג) מודה כיון שאין הספק אלא בשעת בדיקה א"כ רגלים לדבר דלאו מגופה הוא כיון שאינו משוך, מיהו בפשפש נראה דאינה תולה אף כה"ג למאי דקיי"ל כרחצ"א דאינה תולה בפשפש כשלא הרגה, מיהו אם היה ארכו כרחצו בלא"ה אפשר להקל וכמש"כ בסיומן ט' סק"ט ט"ו, וכש"כ בכה"ג, (מיהו קושטא דמילתא נראה דרחצ"א כרחצ"א ס"ל). — הא דקמני משוך טמא ודאי אף אליבא דרחצ"א כן.

(ס"ט סק"כ).

גמ' מעשה ותלה ר"מ בקילור ורבי תלה בשרק שקמה, צריך פירוש מה החידוש שזוהי, והרי לא הזכירו עד כמה היה קרוב לתלות בזה, וא"כ ע"כ שהחידוש הוא בעיקר התלייה בזה, וצריך להבין מהו החידוש, ואפשר דקילור ושרף לא מחלפו בדם, וכש"כ לר"מ ורבי, וע"כ שהתלייה היתה לומר שהכחם היה מראה טהור אלא שהתערבות הקילור והשרף גרמו לשנותו למראה טמא, וזהו החידוש דאף כה"ג תלו להקל.

שם ישבה אין לא ישבה לא כו', יש לעי' אמאי לא דייק מרישא שחטה אין ספק שחטה לא, נחעסקה אין ספק נחעסקה לא, וי"ל דרישא עיקר תלייה מפרשא ולא בחידושים לתלייה רחוקה, אבל ישבה בזה העסקוקין בכחמים זהו חידוש דאף בזה תולין, וספיר הו' ליה לתגא לאשמועינן רבותא טפי דאף בספק ישבה תולין אם איתא דדינא הכי.

שם אמר רש"ג לדברי אין קץ כו' שאין לך אשה שטהורה לבעלה כו' שאין לך כל מטה כו', יש לעי' וכי רש"ג לית ליה תלייה בכחמים כלל, ועוד דכה"ג שאין לך כל מטה ומטה שאין בה כמה טיפי דמים, פשיטא שאין בזה גזירת כחמים, דכחוקתו מלוכלך חשיב, ועוד דהא קאמר שאין לך אשה שטהורה לבעלה, וכי באמת טימא רש"ג לכל הנשים, ועוד דמנא זה שאין לך כל מטה ומטה כו' אמאי לא חשיב כהרגה, ואפשר דאה"נ דלפי המנא שיש בכל מטה ומטה באמת חשיב כהרגה ותולה אף לרש"ג, אלא דלעולם צריך חקירת חכם אם אין יותר, ואין לך אשה שטהורה לבעלה בלי חקירת חכם קאמר, דלעולם יש דם במטתה, וצריכה הכרעת חכם אם אין כאן יותר מן הרגיל בכל מטה ומטה, דאז חשיב כלא הרגה ואינה תולה במאכלות, וי"ע.

שם לדברי חב"ד אין סוף כו' שאין לך כל סדין וסדין שאין בו כמה טיפי דם, ר"ל שאין לתלות במאכלות ואעפ"כ ס"ל לחכמים דתולה, וי"ע דהא חכמים נמי לא

כמש"כ הס"ט, דאמרינן טעמה בהרגשת עד. (ס"ט סק"ו)

בהוספה ועי"ש המשך הדברים).

שם שלא אמרו חכמים הדבר להחמיר אלא להקל שנאמר כו' ולא כחם, ר"ל שלא אמרו חכמים להחמיר בכחמים אלא להקל, דמדאורייתא בכל ענין טהורה שנאמר וכו', וכל הכחמים חומרא דרבנן ולכך הלכו בהם להקל, ובגמ' פרכינן והתניא לא אמרו חכמים את הדבר להקל אלא להחמיר, ונראה דהך ברייתא נמי ר"ע אמרה אהך מעשה, ומפרש רבינא דה"נ קאמר שלא אמרו חכמים דתולין, להקל על דברי תורה, אלא אדרבה כל האיסור בדליכא לתלות הוא חומרא על דברי תורה דכחמים עאמן דרבנן, וכן יש לפרש בעירובין נ"ט א' דאיתא התם נמי כהך סוגיא, (ועי' רש"ש כאן).

ובמצא מצואר דהך שנאמר הוא המקור למה כחמים דרבנן, והנה לא יתכן לפרש הך שנאמר אלא כדשמואל לעיל נ"ז ב' עד שחרגים בצשרה ולא כחם, ובתה"א לא גרים במתני' דם ולא כחם אלא בצשרה ולא כחם, וכן בשינוי נוסחאות שבמשניות הביא דליתא למיבא דם, ואף אי גרסינן לה נמי מתפרש דם יהיה וזה בצשרה ולא כחם, ומשום הרגשה ממעט לה, והרי שמואל ודאי ראוי שיפרש כן למתניתין, והיכן מנינו מאן דפליג עליה, ועוד דלא יתכן דרשא אחרת, דדם אינו ממעט כחם, דאטו כחם לאו דם הוא, ועוד דדם לא מייחר דאיצטרך לטהר שאר מראות כדתיבא בתו"כ, [ועי' לעיל י"ט א' ילפינן מצין דם לדם, ואפשר דזה לטהר ירוק וכיו"ב, ודם למעט לכן כמו בזב], וגם אין כאן שום רמז או משמעות למידרש ודאי מגופה ולא ספק, וגם בלא ייתור ליכא למידרש הכי, ועוד דתלמידיו לא חשבו הדבר לספק, וברוב, ודאי יש לטמאות, ועוד דא"כ לא הול"ל לא אמרו חכמים הדבר להחמיר, אלא הול"ל דכתיב קרא לטהר ספק, וגם אם נפרש דם ולא כחם אסמכתא בעלמא, ועיקרו דכחמים דרבנן, נמי אין ראוי לפרש לפי זה דרך משום ספק מעלמא הם מדרבנן, דא"כ לא הוסיף להם ר"ע שום ביאור אלא אמר להם דאף כשאין לה שום מכה נמי איכא ספק מעלמא, והיה ראוי לבאר להם הדבר בצבא, ולא להתלות באסמכתא, אלא משמע שיש טעם נוסף דכחמים דרבנן, וכיון שהם מדרבנן מקילין לתלות גם במכה שיכולה להגלע, וכן בתה"א בריש שער הכחמים כייל לה למתניתין בהדי הא דשמואל. (ס"ט סק"ו) בהוספה ועי"ש המשך הדברים).

בסתפקתי אם גזירת כחמים היתה גם על חתיכה שנמצאת במקום שאפשר שהיא צאה מן המקור, או"ד לא גזרו אלא על דם שהוא רגיל וקרוצ לתלות טפי במקור, אבל חתיכה שגם מן המקור אינה רגילה ואפשר שהיא מעלמא לא גזרו בה, [ומדס שחור אין ראייה דדם שחור רגיל במקור].

שלעולם יהא עד ועד בכלל או עד ולא עד בכלל, וברש"י חולין נ"ה א' מפורש בהדיא כמש"כ. (ס"ט ס"ק כ"ו וע"ש). תוד"ה מאי שגא ואומר ר"ת כו', מתבאר בסימן ט' ס"ק י"ד.

תוד"ה וכדבריו ומיהו היכא דהרגה כו', מתבאר להלן, ועי' מש"כ להלן נ"ט א', ובסימן ט' ס"ק ט"ו.

רא"ש פ"ח ס"ו ולא פלוג רבנן בין הרגה הרבה להרגה מעט לעולם אינה חולה ביותר מכגרים, אין כאן הכונה ללשון לא פלוג דבעלמא, דאין כאן מקום ללא פלוג, דהא בקולא דכתמים עסקינן דאע"פ שלא הרגה, וגם אטו ישבו ב"ד ותיקנו שלא לתלות במה שאפשר לתלות, והלא לא אמרו חכמים דבר להחמיר אלא להקל, כדחנן נ"ח ב', אלא הכונה דכיון דכתמים תיקנו דתולין אע"פ שלא הרגה, והיינו משום דבסתמא יש לתלות שהרגה דאין לך מטה שאין עליה כמה טיפי דמים, ומ"מ לא התירו אלא בכגרים משום דרחוק שזדמנו שנים יחד, הלכך גם בהרגה הרבה מאכולות, [במשך זמן ולא יחד, דביחד וידעינן שהיה על ידיה יותר מכגרים ודאי תלינן ואין מקום לדון בזה], אין לנו לתלות שזדמנו יחד ליותר מכגרים, ולא פלוג ר"ל שאין לנו לחדש דכתמים הקילו טפי בהרגה, [ושורש הדבר דאין מצינו שזדמנו שני מאכולות הרגות יחד, וזה אף אם נדון גם על הנהרגין שלא במתכוין וגם על הנהרגין במתכוין, אלא שאם נפריד לדון כל אחד בפ"ע, יש מקום לומר דהנהרגין בכונה, הרי כל אחד מאורע נפרד, ובמאורע אפשר להקל לתלות שזדמנו יחד, וצוה אמרינן דלא פלוג רבנן לדונם כמאורע בפ"ע, אלא כללו כל מאורעות הריגת המאכולות כאחד, ואין מצינו בהן שזדמנו יחד].

ובראדא להציא ראייה לדעת הרא"ש, דהא בהרגה מאכולת אחת ודאי משמע לישנא דמתני' דאף לרש"י אינה חולה ביותר מכגרים וכדקמני עד כגרים של פול ואע"פ שלא הרגה, ומשמע דדינו שוה להרגה, וכן בגמ' לא נחלקו ר"ח ור"י אלא כשרפופה צו מאכולת, אבל אינה רפופה אע"פ שהרגה מאכולת פשיטא דלא תלינן ביותר מכגרים, ואילו בנתעסקה בפחות מכגרים או בכגרים מיציעא ליה לר' ירמיה אם חולה יותר מכגרים, וחזינן דהרגה מאכולת אין דינו כנתעסקה בכגרים, וע"כ כטעמיה דהרא"ש דכיון שכל הנידון הוא לחוש שזדמנו יחד שתי מאכולות, הרי לענין זה הרגה ולא הרגה שוין, ומיהו אכתי ליכא למישמע מהכא אלא דהרגה אחת אין דינו כנתעסקה, והיינו משום דכיון דלהחמיר יותר מכגרים אכתי בעינן לתלייה דאע"פ שלא הרגה, ותלייה זו לא תלינן שזדמנה ע"י מאכולת אחרת, ואפילו בהרגה, אבל בהרגה שתי מאכולות לא שמעינן מסוגיין, וזה ס"ל להרא"ש מסבאר, דכיון דתלינן במאכולת אע"פ שלא

מטהרי אלא עד כתורמוס וכדאמרינן בסמוך, [ומש"כ רש"י שאין נותנין שיעור ואפילו כסלע או יותר, ז"ע דהא מפרשין דרך עד כתורמוס, וע"כ דרש"ג על זה קאמר דאין סוף], ועד כגרים הרי משמע דלא קשיא ליה דהא מסיק כרשב"א, וא"כ למה זה אין סוף אי תלינן עד כתורמוס, ולמ"ש הס"ט בסימן קפ"ג וק"ז דאין דרך אשה לראות מן המקור פחות מכגרים ניחא, דלכך אם מטהרינן עד כגרים יש לדבר סוף, אבל יותר מכגרים עד כתורמוס קשיא ליה דאנו עלולים להחמיר דם נדות, אבל אין מקור נאמן לדברי הס"ט, וז"ל דמ"מ אחכמים קשיא ליה טפי.

שם ארכו כרחצו לענין כתמים, פרש"י שאם הכתם ארכו כרחצו תלינן בפשפש ועד כתורמוס טהורה, וגראה דלפי זה קי"ל כן דהא ודאי הך בריתא אליבא דרשב"א איתנייא דלחכמים ודאי בכל ענין חולה בפשפש וכדקאמר רש"ג לדברי חברי אין סוף, וגראה דדוקא באחרת שיש פשפשים אבל במקום שדדוק מפשפשים טמאה אף בכתם שארכו כרחצו, ולא אמרינן דילמא אחרת. (ס"ט ס"ק ט"ו וע"ש).

שם אמר ר"ה כגרים אינה חולה, תימא אמאי לא פרכינן עליה מבתייתא דלעיל נ"ב ב' דתניא בהדיא שצריך שיהא ג' גריסין שהן כגרים ועוד, ואולי שאני התם לענין חשש וזה כיון שמנאה הכל בפעם אחת די לנו אם נחשש כשיש ציניהן ג' כגרים ועוד, וז"ע. (ס"ט ס"ק י"ז).

שם דא"ר אצחו כל שיעורי חכמים להחמיר חוץ מכגרים של כתמים להקל, [עיקר מילתיה דר"א אהא איתנייא, דבעינן כגרים ועוד], נראה דעיקר הנידון הכא בעד ועד בכלל ועד ולא עד בכלל אינו נידון פרטי במדת השכיחות ממאכולת, אלא בכל השיעורים שקבעו חז"ל יש מקום לדון על שיעור מסוים בין להקל בין להחמיר, ולעולם זה השיעור נקבע לעצם השיעור, שכל השיעורים אין שייך לזמנא במשהו, על הסבה המחייבת, וקביעת השיעורים חלק מן התורה הוא, וגמסר לחכמים, ולפיכך לעולם יש לדון בשיעורים שקבעו חכמים אם עד ועד בכלל או עד ולא עד בכלל, שלעולם זה השיעור המסופק הוא הגובל בין שני הקצוות ונקבע הוא לעיקר השיעור אלא שיש לדון בו בעצמו בין להקל בין להחמיר, וקאמר ר"א שכל השיעורים החמירו חכמים על השיעור הממוצע ודינו להחמיר, אבל בכתמים הקילו צו, (והדברים מוכרחים, דא"כ יקשה למה באמת קבע כאן התנא שיעור גרים ונשתנה כאן מכלל השיעורים דלעולם להחמיר והכא להקל וכי לא היה יכול למנא שיעור אחר שהוא כגרים ועוד ויהא גם כן להחמיר, וגם למה באמת בחר בשיעורים לעולם שיהא להחמיר וכי לא היה יכול לבחור בשיעורים

— ועי' לעיל דבהרגה מאכלות אחת לא קמיבעיא ליה, כדמוכחא מתני' דקתני עד כגרים של פול ואע"פ שלא הרגה, ומשמע דה"ה הרגה, ובסימן ט' ס"ק ט"ו י"ט אין הדברים תואמים עם מש"פ.

שם ה"ד לאו כה"ג כו', ולא מוקי לה בהרגה מאכלות אחת דלכו"ע אינה תולה ביותר מכגרים דלשון נתעסקה ל"מ כן.

שם אמר רבא נמצא עליה מין אחד תולה בו כמה מינין, רש"י פירש דנמצא עליה קילור או שרף תולה בהן אף שחור דאמרינן כי היכי דלא ידעה מאין בא הקילור ה"נ אימור דשחור נפל עלה ולא אדעתה, ודבר תימא הוא א"כ מאי שגא קילור ושרף כל שנמצא עליה שום לכלוך [אפילו ירוק או לבן] שאינה יודעת האידך בא לה, תטהר, דנימא כי היכי דהך בא לה ה"נ בא לה לכלוך אדום שממנו הכתם, ולא מסתבר שיהא היתר כזה בכתמים, ולפי' תו' נראה דלפי שהרבה דברים שאפשר לתלות בהן כתמים אפשר לתלות בהן כמה מינים, כגון תרנגולת, כדמסיק, וכן יין קודש שמוזג אדום יותר ולאחר שמוזג הרי הוא דיהה, וכן קילור ושרף אינן תמיד במראה אחד ואף דם מכה אינו תמיד מראה אחד, ולפיכך ס"ל לרבא שכל שנמצא מין אחד למעלה הדבר קרוב שאילו ידענו ממה הוא היה אפשר לתלות בו גם שאר המראות ולפיכך אף עכשיו שלא ידענו ממה הוא תליין בו גם שאר מראות, שכיון שבדאי היה כאן דם מעלמא ואם נימא שהוא תרנגולת או שאר מילי שאפשר להיות ממנו כמה מראות דמים לא נצטרך לחדש שהיה כאן עוד סיבה שהביאה דם, תליין כן, ולפי זה ק"ק הא דפריך מנתעסקה באדום שאין תולה שחור, דקארי לה מאי קארי לה הא ודאי עיקר מימרא דרבא משום דלא ידעינן כמה לתלות, וז"ל דהמקשן ס"ד דרבא אף צידוע שנתעסקה במין אחד קאמר [ואפשר דהוי מפרש טעמיה דכל מין אפשר שיסתנה מראהו לפעמים וגם הבגד גורם לפעמים לשינוי המראה], אבל למאי דדחי נתעסקה שאני נראה דמפרשינן טעמיה דרבא כמש"כ, ואף שבתו' לא הזכירו סברא זו. (ס"ט ס"ק י"ח ועי"ש המשך הדברים).

שם כתם ארוך מנטרף טיפין טיפין כו', עי' בסימן ט' ס"ק טו.

שם אי ראב"ז למה לי צירוף, יש לעי' מה סברא יש בכתם לטמא במשוך טפי מצעגול, וז"ל דממאכלות לא שכיח משוך, טפי ממה שלא שכיח צדס המקור, דדס המקור לפעמים הצדג צתנועה בשעה שהדס מטפטף ונעשה משוך משא"כ במאכלות, אבל צעגול נראה דכי הדדי נינהו דאף דס המקור סתמא עגול, וכן משמע קצת הכא דקתני כתם ארוך מנטרף ומשמע דלאו היינו כי אורחיה, וכן לעיל נ"ח א' אמר דעציד כרועה ומצואר

הרגה ולא תליין שנודמנו יחד, ה"ה בהרגה. — ונראה דגם בהרגה שני שפפשין אינה תולה יותר מכחורמוס לפי דעת הרא"ש, דהא ה"נ לרבנן תולה כחורמוס אע"פ שלא הרגה, וחזינן דמ"מ לא תליין שנגטרפו וא"כ ה"ה בהרגה, ואף דלא קיי"ל כחכמים, מ"מ בזה י"ל דליכא דפליג עלייהו.

ודעת תו' נ"ח ב' דבהרגה הרבה מאכלות תליין אף יותר מכגרים, וע"כ כונתם בהרגה שלא ביחד ותליין שנודמנו למקום אחד, דבהרגה ביחד פשיטא דהיינו שוק של טבחים, ומצואר דאע"ג דבהרגה אחת לא תליין יותר מכגרים, אף אי ננקוט צעיא דר' ירמיה לקולא בנתעסקה בכגרים, וחזינן דמאכלות שאני, מ"מ היינו דוקא בהרגה אחת דאכתי צעינן לתלייה דאע"פ שלא הרגה, אבל בהרגה שמים תולה.

ומדברי תו' משמע דנידון זה אינו ענין לצעיא דר"י, ואף אם ננקוט צעיא דר"י לחומרא, מ"מ בהרגה שתי מאכלות תולה יותר מכגרים, ורק בנתעסקה בכגרים, דאכתי כדי להחיר יותר מכגרים אנו צריכים לומר בהרגה מאכלות וגם נודמנה יחד עם מה שנתעסקה, זה לא אמרינן, ויש ללמוד מדבריהם דבכל שתי תליות דעלמא שפיר אמרינן שנודמנו יחד ושרינן כשיעור שניהם דהא במאכלות גרע טפי, דאף בהרגה אחת לא תליין שנודמנה יחד עם אחרת, אף אי בנתעסקה בכגרים אמרינן שנודמנו יחד מאכלות והעיסוק, וכמש"כ לעיל, וחזינן דלומר שמאכלות נודמנו יחד רחוק טפי, ואפ"ה בהרגה שמים אמרינן שנודמנו יחד אלו שנהרגו, וא"כ כש"כ בשאר תליות שז"ל שנודמנו יחד, וזה דלא כמ"ש הגר"א ז"ל בגליון היו"ד סימן ק"צ סכ"ו בשם המעיל דדקה, ואף לדעת הרא"ש דלא תליין בהרגה שתי מאכלות לומר שנודמנו יחד, היינו דוקא במאכלות דבסתמא אין רגילין להודמן יחד, וכמש"כ לעיל, אבל לא בשאר תליות, (ונתעוררתי לזה ע"י בני משה נ"י).

נ"ט א' מאי לאו כגרים מלמטה, נע"ק לפי זה מאי עד כגרים דקאמר הא עד כגרים בלא"ה טהורה ורק בכגרים הוא דאיצטרך למיתלי בעליון, וי"ל דקושטא הוא דתולה בעליון ולפיכך נקט לה התנא אף שאין נפקותא אלא בכגרים. (ס"ט ס"ק י"ו ועי"ש המשך הדברים).

שם איתמר נמצא עליה כגרים ועוד כו', מתבאר בסימן ט' ס"ק י"ט.

שם ע"כ לא קאמר ר"ח טמאה אלא דלא נתעסקה כו', ר"ל דהתם אין לנו אלא דין תלייה בלא הרגה, ומה שהתלייה נתאמתה ע"י המאכלות הרצופה, אין זה כדי לשנות כלום, והרי הוא צדין דאינה תולה אלא כגרים, משא"כ הכא שנתחדשה תלייה נוספת ע"י העיסוק.

שנמצא כחם בצגדיהן אלא דכשאלו מטמאין אחת חו אפשר לטהר חצירתה, ולפיכך תולה בנכרית, והיינו דכשהנידון רק על אחת הקילו חכמים לטהר אצל כשהנידון על שתייהן אמנם שתייהן אסורות, [וכדין חתיכת חלב וחתיכת שומן שנתערבו שאסורין אף באיסור דרבנן ואף בצאו לשאול בזה"ו, ומיהו ע"כ הכא עדיף דהתם אף אם נפלה אחת מהן לים שניה אסורה, וכדאמר כריתות י"ח א' דבא נכרי ואכל את הראשונה ובה ישראל ואכל את השניה לישנה לאיקבע איסורא חייב אשם תלוי, וטעמא משום דהתם כבר היה לפנינו איסור ידוע משא"כ כאן שעכשיו אנו באים לאסור], ולפיכך קמייבעיא ליה דאפשר דלא הקילו לתלות בצעלת כחם אף דלא מקלקלין לה [כיון דאיירי בראשון שלה וכמש"כ תו'], ואין כאן נידון אלא על השניה, מ"מ כיון דהכא לעולם הנידון על שתייהן ביחד חמיר טפי וכיון דצעלת כחם היא ספק טמאה אפשר שלא הקילו, אצל טהור ותלוי שהלכו ב' צבילין התם ודאי תלינן טמא בתלוי לפי דהתם בלאו הכי בזה"ו ראוי לטהר ורק בצאו בצת אחת מטמאין אצל כל שאחד מהן תלוי ודאי מטהרין לאידך דכצאו בזה"ו דמי, אצל היכא דאף בזה"ו מטמאין קמייבעיא ליה דאפשר שאין תולין בצעלת כחם, ואכתי ז"ע טעמא דמילתא דהא סוף סוף צעלת כחם אינה באה לישאל ואין כאן נידון אלא על אחת והר"ז כהשאלה חלוקה לנכרית, ובחידושי הר"ן פ"י פלוגמא דר"ס ור"א כפ"י הרמב"ן ופ"י דהכא קמייבעיא ליה אי טעמיה דרשב"ג משום שתולין הקלקלה במקולקל ולפי זה ודאי אף בצעלת כחם תולין או"ד טעמיה דרשב"ג משום שהדבר קרוב יותר לתלות בהן לפי שעדיין מעיגן ראוי להפתח טפי, ולפי זה י"ל דצעלת כחם אין תולין, ומבואר שפירש בפשיטות דאם הטעם משום שתולין הקלקלה במקולקל אין מקום לחלק בין נדה לצעלת כחם, ובדואי שכן הסביר נותנת, ולא עיינתי היטיב בסוגיא זו כעת וז"ע. (ס"ט ס"ק כ"א וע"ש).

ס' ב' אר"י א"ר והוא שצדקה עלמה בשיעור וסת, נראה דמתניחין בכתם לח איירי וזה מהני נמצאת אחת מהן טמאה בשיעור וסת דחשבינן לה כאילו היתה נדה בשעת מציאת הכתם וחזר הדין כהשאלה חלוקה לנדה דתולה בה, גם משום דנדה מעיינה פתוח ועלולה לראות, וגם משום שאין לנו ענין בנדה וכיון שהנידון רק על אחת ספיקא דרבנן לקולא וכדין שאני אומר תרומה כו', וכאן נראה דעיקר הוא הטעם השני דהטעם הראשון ק"ק בכאן שהרי אין אנו יודעין מן הצדיקה בשיעור וסת אלא שצעה שראינו את הכתם כבר היתה טמאה אצל אין אנו יודעין אם צעת עקירת הכתם מגופה כבר היתה טמאה, ואף שצעה"ג נמי טפי מסתבר לתלות בה כיון שעכשיו מעיינה פתוח וגם אפשר שהוא

שזו נורה משונה מן הרגיל וכמש"כ בסימן ט' סק"ט. (ס"ט סק"ט).

שם וכי אמר ראב"ז צעד אצל בכתם לא, נראה דעיקר הטעם משום דבכתמים הקילו, ואין הטעם משום דבכתם אף אם הוא מן המקור לא שכיח שיהא משוך, דמ"מ מן המקור שכיח טפי שיהא משוך מאשר ממאכלות וכדמכא מיהא דס"ד דאמר ראב"ז אף בכתם, וצעד כה"ג הוי מטמאין ורק משום דכתמים דרבנן הקילו בהן. (ס"י סק"ג וע"ש).

תוד"ה נתעסקה אור"י כו' דאין לומר כו', נראה דלריוחא דמילתא כיון שהדבר מוכח בגמ' כתבו דמה"ט אין לומר כן, אצל אף בסבירא הדבר מוכרע דהיינו הך.

האשה שהיא עושה

נ"ט ב' מאי שנא עומדת כו', מתבאר בסימן " סק"ה.

מתנ"י השאלה חלוקה לנכרית כו', מבואר דדוקא נכרית ונדה שאין נפקותא כלל בהן, וזה הוא דתלינן שמהן בא הכתם, משא"כ בשתי נשים שצאו לשאול בזה"ו מטמאין להן, וזו ראית הרשב"א ז"ל שס. — עיקר ענין תליה בנכרית הוא שכיון שאין ענין זה בטומאה וטהרה ממילא אין כאן נידון אלא על הישראלית וכיון שהדבר ספק אם הכתם ממנה או לא טהורה כדין ספק דרבנן, וכהיה דקופות פסחים מ"ד א' שאני אומר תרומה לתוך תרומה נפלו. (ס"ט ס"ק כ"א וע"ש).

שם השאלה חלוקה לנכרית הר"ז תולה בה, עי' חו"ב מקואות סימן ה' סק"ב.

ס' א' ושיון שחולה בשומרת יום כנגד יום בראשון שלה כו' ובצמולה שדמיה טהורין, משמע דאף הני תלינן בה לפי דלא מקלקלא לה וממילא אין הנידון אלא על אחת ומטהרין לה, ויש לעי' תיפ"ל דזו מעיינה פתוח שהרי ראתה היום וטפי אית לן למיתלי בה מבצירתה, וכן בצמולה כי היכי דאיהי תולה בצמוליס ה"נ חצירתה תחלה בה ובצמוליה וכדין נתעסקה בצפור או שעברה בשוק של טבחים, וברמב"ן פירש דר"ס אמנם מפרש דה"ט דמודה רבי בהא משום דטפי יש לתלות בהן, אצל ז"ע לרב אדא דמפרש דתולין משום דלא מקלקלא לה כלל תיפ"ל משום שאמנם טפי איכא למיתלי בהן וכדתלינן בשוק של טבחים, וז"ל דאה"ג, דאמנם אף מה"ט איכא למיתלי בהן, מיהו אף מטעמא דתולין הקלקלה במקולקל איכא למיתלי בהן.

שם מהו לתלות כחם בכתם, לפי דאין כאן היתר לשתייהן מן הדין דאדרבה מן הדין יש לטמאות שתייהן כיון

כיון שהיו כולן בספק ומה בכך שאח"כ יראה אחת מן הספק, ורק מטעם דטפי איכא למיתלי בה שרינן לאחרות, ולפי זה בשדקה בשעת וסתה ומנאה טמאה אין בזה כלום וכולן טמאות. (פ"ט ס"ק כ"ג וע"ש).

תוד"ה עוזרה, מתבאר בסיומן א' סק"ד ו'.

ס"א א' מתני' אצל אס עברו דרך עליה כולן טמאות, אי איירי בשעת עלייתן למטה ומציאת הכתם היתה אחר זמן מרובה, הר"ז דין חלוק שלבשוהו זא"ז שאין מועילה בדיקת הראשונות כלום, ואי מיירי בירידתן ומנאל הדם בשיעור וסת משעה שעברה הר"ז דין מטה שכולן שוות ובדיקת כולן מועלת בין לטמא בין לטהר.

שם מתניתי' בדקה אחת מהן ומנאה טהורה היא טהורה כו', נראה דדם שהיה על הבשר חזקתו שעד שיעור וסת אינו נאבד, וכ"ה לעיל ט"ז א', ואשה השוכנת שראתה כתם בהחלט שהדם עבר דרך הפרוודור ונגע בו ולפיכך עד שיעור וסת בהחלט שימנאל דם בפרוודור, וזו שדקה בשיעור וסת של מציאת הכתם ולא מנאה בפרוודור כלום אף לא בשפתו מבחון בודאי שלא היה שם דם בשיעור וסת, וא"כ יש לנו לומר להכתם לאו מיניה, כיון שאנו מחזיקין את הכתם שיצא ממנו מיד כשראינוהו, וכשבדקו כולן ומנאלו טהורות ע"כ שיצא הכתם קצת קודם שראינוהו ותו כולן טמאות, ולפי זה נראה דעיקר הבדיקה היא בשפת הפרוודור מבחון, שבפנים ודאי הוא לאחר שיעור וסת שהרי בשיעור וסת ממציאת הכתם קיימין ומנאל שמשעה שהיה הדם באו"מ בפנים כבר יש יותר משיעור וסת, אצל משפת הפרוודור מבחון הוא ממנו ממציאת הכתם וכל שהוא בשיעור וסת ממציאת הכתם הוא נמי בשיעור וסת משעה שהיה הדם בשפת המקור מבחון ובמשהו שצייננו אי אפשר כלל לדקדק, וכן הוא מוכרח דהא לא משכח"ל בדיקה בשיעור וסת וע"כ קינוח קאמרינן, לפי מה שהסכימו הראשונים דאף הכא בעינן בדיקה בשיעור וסת, ואף שכתב החו"ד בסיומן ק"ז סק"ג דכל שהעד הגיע לשפת המקור בשיעור וסת שפיר דמי דתו לא חיישינן שנאבד שהרי העד סתם פי המקור, אין נראה כן דחשש נאבד אינו שהדם יפול אלא שמחיש או כלה בלחלוטית שבאו"מ או בשאר סיבות, תדע שהרי כאן עיקר שיעור וסת הוא על דם שעל הבשר שאינו עומד ליפול, אלא שהוא כלה, אלא ודאי הכא קינוח קאמרינן, וכעת ראיתי שהגרע"א בגליון היו"ד סיומן ק"ז סנ"א נתקשה למה סגי בקינות, ולמש"כ מבואר דכל שבקינות לא נמנאל אי אפשר שיהא הדם ממנה אס אמנם יצא ממנו בשעה שראינוהו, ומבואר מדברי הגרע"א אלו דלא ס"ל כהחו"ד, דאי כהחו"ד שפיר יש לפרש דאמנם לא סגי בקינות ובעינן בדיקה גמורה, אלא ודאי כמש"כ. (פ"ט ס"ק

כ"ג וע"ש).

בשיעור אשם תלוי, אצל בגמ' משמע דדוקא בשיעור בודאי שהיתה טמאה בשעת מציאת הכתם תלינן בה, דאל"כ אף בנמצאת אחת מהן טמאה לאחר שיעור וסת נמי טפי מסתבר לתלות בה כיון שעכשיו מעינה פחות, ומידושה דמתניתי' הוא לפי שי"ל דילמא כבר יצא הדם קודם שראינוהו וממילא אין מן הבדיקה בשיעור וסת הוכחה שהיתה טמאה בשעת מציאת הכתם, וקמ"ל מתניתי' דתלינן לומר שעכשיו יצא הכתם וממילא חזר הדין כהשאלה חלוקה לנדה, אצל בכתם יבש אין מועיל בדיקה בשיעור וסת דנהי דבשעת מציאת הכתם ידעינן שהיתה טמאה אצל הרי אנו יודעין שהכתם היה על הבגד קודם שמצינוהו ואז אין אנו יודעין לה טומאה ולפיכך אין לתלות בה, הר"ז כאילו מנאלו הכתם לח ובדקה כשנחיש שאין מה שלא ידענו מן הכתם קודם מפסיד כלום כיון שעכשיו אנו יודעים שהיה קודם, [והרי אין מועיל מה שאחת אינה בזה לישאל שהרי בדקה לאחר שיעור וסת נמי אינה בזה לישאל, ואפ"ה כולן טמאות וכמש"כ הרשב"א ועי' בסיומן ט' ס"ק כ"א], שו"ר שכי"ה צבעה"נ שכתב שאם פשטנו ואח"כ מנאלו בו הכתם אע"פ שבדקה בשיעור וסת של מציאת ומנאה טמאה אפ"ה כולן טמאות, והיינו כמש"כ שכל שידענו שהיה הכתם מקודם הרי אנו דנין על אותה שעה ונריך שתבדוק בשיעור וסת מאותה שעה. (פ"ט ס"ק כ"ג וע"ש).

שם ור"א אמר אפילו בעלה בחטאת טהורותיה תלויות, מבואר דלר"א אפילו בדקה אחר שיעור וסת ומנאה טמאה מנלת על חזרותיה, ויש לעי' עד כמה, ואפשר דכל שבשעה שבאין לישאל אחת מהן טמאה שפיר תלינן בה, [מיהו ודאי דוקא בשבדיקה הראשונה שאחר מציאת הכתם מנאלו טמא], אצל אס כבר נשאלו ואח"כ בדקה אחת מהן ומנאלו טמא נראה דכולן טמאות, ואפשר דכשבאו לישאל מורינן להו לבדוק תחלה, ונראה דהא דתלינן בה אינו מדין שאני אומר והיינו שאין כאן נידון אלא על הנשארות וספק דרבנן לקולא, אלא מטעם דטפי איכא למיתלי בה מבחנותיה מטהרינן להו, דכיון שזו עכשיו ודאי טמאה שפיר מסתבר טפי לתלות בה ולומר דמאחמול חזאי, מלחדש טומאה באחרות שלא ידענו להן כלל טומאה, [ואפשר דבבדיקה ומנאלו טהורה מודה ר"א דבעינן בדקה בשיעור וסת דהתם במה שמנאלו טהורה אין לתלות בחזרותיה טפי מינה דאף הן בחזקת טהורות קיימו ומה בכך שלא בדקו], ונפ"מ בין ב' הטעמים שבבדיקה ביום וסתה ומנאלו טמאה דהתם מסתברא שאין לתלות בה טפי מבחנותיה במציאות כיון שאין שום ריעותא במה שראתה היום, משא"כ לטעמא דשאני אומר אף בכה"ג תלינן בה דסוף סוף אין כאן נידון אלא על הנשארות, וה"נ מסתברא דמטעם שאני אומר ליכא כאן

שהיה ניכר, בזה מסתבר טפי שלא יועיל להחירו מה שעכשיו אינו ניכר, כיון דעכשיו כבר כל הבגד נעשה חתיכה דאסורא, אבל אם נאבד החוט עד שלא ארגו את הבגד בזה לכאורה ראוי שיתבטל, כמו שמתבטל זמר רחלים בזמר גמלים, אבל ממה שהקשו מבשר בחלב משמע דאף עד שלא נאסר הבגד ס"ל דאינו בטל, דהא בבשר בחלב אמרינן חתיכה נעשית נבילה, וא"כ הגידון לענין ביטול הוא קודם שנאסר, ומבואר דאף בזה ס"ל דחוט האוסר כל הבגד חסוב הוא ואינו בטל. (ע"י ס"ה ב').

שם שטענו כתיב עד שיהיה שוע טווי ונוז כו' מתקיף לה ר"א אימר או שוע או טווי או נז כו', תנן בכלאים פ"ט מ"ח אין אסור משום כלאים אלא טווי וארוג שנאמר לא תלבש שטענו דבר שהוא שוע טווי ונוז, על כרחך אית לן לפרושי מתני' אף אליבא דאמקפחא דרב אשי דאז שוע או טווי או נז קאמר, דהא משמע דרב אשי פריך הכי לקושטא דמילתא ולא לפרושי משמעותיה דקרא מדמסקינן והלכתא כמר זוטרא, ולכן נראה דטווי דמתני' אחי למעוטי גיזי זמר ואניני פשתן, וכדממעט להו בספרי, והתם קתני נמי כלשון המשנה דבר שהוא שוע כו', ולשון זה מתפרש על סוג הדבר שאינו גיזי זמר אלא סוג בגדים, וכן מסיק שם נמי הא דרשב"א כמו במתני', ואף אי כגי בשוע מ"מ נקט התנא טווי שהוא הרגיל בזה, ועיקרו לומר דבצי בגד ולאפוקי גיזי זמר, ומסיק שנאמר שטענו דבר שהוא שוע טווי ונוז, ומתפרש או או לרב אשי, ולמר זוטרא כולוהו ביחד, ואף לר"א אינו חייב בשוע לבד אלא אם כן עשה מהם בגד כמו לבדים, אבל גיזי זמר ואניני פשתן שרק נסקרו עדיין לאו כלאים יניהו.

וארוג נראה דאחי למעוטי בשלא נתחברו כלל הזמר והפשתן, ולפי' הרמב"ן יצמות ה' ב' בזה דמסקינן אלא כולוהו משטענו נפקא, באמת ילפינן לה מהא דשוע טווי ונוז, ואפשר לפרש דכיון דכתיב שוע טווי ונוז מוכח דעל חוטינן משתעי קרא, ואין נופל לשון לבישה על חוטינן בודדים אלא על מחוברים, וממילא ידעינן דבמחברים מיירי דהיינו ארוג, א"כ מדכתיב שטענו לשון יחיד וכמש"כ הרמב"ן שם, ויחדיו מיותר למילף דבציניתי שרי, ושתי חציפות מסבירא ידעינן דהוא חיבור גמור, דגם אי מיחדיו ילפינן שיהיו מחוברים, נמי שיעור דשתי חציפות מסבירא ידעינן ליה.

ולדאמור מיושבת מתני' שפיר לפי' ר"ת, ונקט טווי למעוטי גיזי זמר, ור"ל טווי ושוע ונוז וסמך אדמסקינן מקרא, וארוג היינו דבעי מחוברים וג"ו יליף מקרא דשטענו וכמש"כ, ולעולם נז פירוש שזר וכדפר"ת, ומה שנדחקו בזה בתו' יצמות ה' ב' היינו לפי פירושם שם דמשטענו לא ילפינן דלרין חיבור.

שם האי ליטנא בישא כו' אטמרינכו כו', עי' חו"ב פאה ס"א ס"ק ט"ו, סנהדרין ע"ד ב' סק"א.

בגליון הגרע"א ז"ל באו"ח סימן קנ"ו אם אחד קטל נפשא ורוזים להרגו צדיקהם אף דבדינו אינו חייב מיתה כו' אסור למטמריה ולהזילו כו', הדבר תימא, וכי אסור לחלל שבת על מי שעבר עבירה שחייב מיתה, בלא התראה, אם הוא חולה, הא ודאי כל שאינו מומר או מאלו שמורידין, הרי דינו ככל ישראל, ולפי' תו' והרא"ש אין מקור לדין זה, ואף לפרש"י ז"ל דהיה בזה משום ח"ה כי היו אומרים שמחזק ידי הרוצחים, [ומ"מ ס"ל להרא"ש דמשום קלא בעלמא לא היה לו לחוש לכך], וכ"מ ממה שהשיאו ע"ה שיטמין עצמו, דעיקר הדבר שלא היה חפץ שידעו שהוא הטמיו.

ס"א ב' בגד שאבד בו כלאים הרי זה לא ימכרה לעובד כוכבים כו', בע"ז ס"ה ב' ההוא כרי דחיטי דנפל עליה חציתא דיין נסך שרייה רבא לצוניה לעובדי כוכבים אחיביה רבה ב"ל לרבא בגד שאבד בו כלאים כו', מעיקר הדין לא היה לנו לחוש שמא ימכור הבגד, דהא לאו בסוחר עסקינן, וכש"כ לחוש שימכרו לישראל, וגם אלפני דלפני לא מפקדינן כדאמר ע"ז י"ד א', והיינו טעמיה דרבא, אבל טעמא דברייתא דבמידה דלא מיכר חשבינן לגוי שבאמצע כעין רוח מנייה, ובהיות ואסור ליתן מכשול לפני עור אף באופן שמיעוט יכשלו בו, ה"נ אסור בכאן, ומסתברא דלא מיתסר אלא מדרבנן, אבל לא הותרו למושב ב"ד לגזור על הדבר, אלא הוא מן הדברים שבסבירא שיש לאדם להזהר, והלכך אף דכלאים דאורייתא, ויין נסך שבחטים בטלים מדאורייתא, דהא אם הלוקח ירגיש בטעמו הרי לא יבא לידי מכשול, וע"כ דחששו שלא ירגיש ומ"מ אסור, וגם מסתברא דבתם י"נ איירי דהיינו סתם חצית, מ"מ מדמינן להו אהדדי, ובע"ז סימן א' סק"ז נדדנו דמיתסר מדאורייתא, ושם הוצאו דברי הרשב"א חולין ז"ג והריטב"א ע"ז י"ד א' בזה.

בתו' ד"ה בגד הקשו דליצטיל ברוצא כו', ולכאורה בסתמא אם ימצאו את החוט יכירו בו שהוא פשתן או זמר, אלא שקשה למצאו היכן הוא, ובכה"ג לא שייך ביטול כיון שהוא ניכר לעצמו, הא למה זה דומה לתולעת שנפלה שלימה לחוך הקדרה דלא נתבטלה אף שקשה למצאה, ומיהו י"ל דעדיפא קמשנו דאף כשאינו ניכר אינו בטל.

בע"ז ס"ה ב' כתבו ותירץ ה"ר יוסי בר יוסף טוב דשאני כלאים דכל עיקרן אין אוסרין אלא ע"י עירוב שהרי שניהם היתר לכך אסור עירובן ולא בטלי וא"ת והרי כבר בחלב כו', לאחר שהבגד כבר נאסר ע"י הכלאים

אפילו מדרבנן, אלא דס"ל דנימא הנכרכת עם חוט הטווי נחשבת כשוע וטווי, דלעולם בכל חוט הטווי יש נימין שנשארו כברייתן, והיינו נמי שהרמב"ם לא הזכיר חיבור אחר אלא מה שנכרך עם החוט, דע"ז חזר דינו כחלק מן החוט.

ובעיקר דברי הראב"ד דלמר בפשטים אינו בטל ברוב, אף שתערובתם קודם שנעשו בגד או קודם שנתחברו באריג או בקשר, דעדיין אינם אסורים, אף שהוא מוכרח לפרש"י דשוע טווי וזו היינו שכולם בתערובת, וכן לדעת הרמב"ם שפסק כרצו אשי דאז שוע או טווי אסור מדאורייתא, ואף שאינו נאסר כל שלא עשאו לבדים, אפ"ה אינם מדאורייתא, ואף שאינו נאסר כל שלא עשאו לבדים, אפ"ה אינם מתבטלים בעודם שוע, מ"מ לפיר"ת דשוע טווי וזו היינו כל חד לחודיה, יש בזה מקום לדון דכל שתערבו בשוע או קודם לכן אפשר דאזלינן בזה רובא, וכמו בצמר גמלים וזמר רחלים, דלית לן מהיכן למילף חילוק בזה, כיון דבחוטים אף בצמר גמלים לא בטל, ומ"מ רהיטת הדברים משמע דכלאים דרש"י הוא כלאים אף לפיר"ת, ע"י בלשון הטור ר"ס ש' ולר"ת הוי כלאים דאורייתא אפילו כו', ומשמע דמסבירא קים לן דלמר ופשטים אינם בטלים זה בזה, אף קודם שנעשו חוטים, דתערובתן מחלת האיסור הוא, ואף שאינם נאסרים עד שתגמר מלאכתן והיו חוטים שורים, וע"י פרישה סימן רצ"ט, וע"י צירושלמי כלאים פ"ט ה"א זמר ופשטים שטרפן כו' רב אמר אסור בתערובתן, ולפיר"ת נראה דהיינו דאחי לאשמועינן שאין זמר ופשטים מצטלין ז"ל אף שטרפן בעודן גזיזים, אבל לפרש"י דעיקר כלאים במערבן קודם שוע קשה מאי קמ"ל. (כלאים ס"ד סק"א ב' וע"ש סק"א).

שם ת"ר בגד בצבע מטמא משום כחם רנב"י אומר אינו מטמא משום כחם, עיקר הטעם נראה דכיון דבצבע לעולם אין צבע הדם ניכר כ"כ ואפשר להסתפק שהוא ממראה טהור אע"ג שרוב פעמים ניכר אף בצבע מ"מ כיון דכתמים דרבנן וכאן ניתוסף עוד נד להקל לא גזרו חכמים.

ונראה דכתם שעל בגד מנומר וחזיו על הלבן וחזיו על הצבע וניכר שהוא כחם אחד דשניהם מצטרפין לשיעור גרים וכל שצין שניהם כגרים ועוד טמאה, דכיון שניכר שהכל כחם אחד חו אי אפשר לחלות במאכלות, ואין לומר דשעל הצבע חשיב כלבן, שהרי אין זה אלא סניף להקל אבל ודאי אם נראה שהוא אדום דיינינן ליה כאדום, וה"נ כל שאנו דנין לגבי הלבן דיינינן גם שעל הצבע כאדום ותו טמאה מחמת הלבן לחוד, וגם כיון שניכר שהכל כחם אחד הרי זה שעל הלבן מעיד שגם שעל הצבע הוא אדום, והגרע"א ציו"ד סימן

בספרי תלא ממעטינן גיזי זמר ואיני פשתן מדכתיב שעטנו דבר שהוא שוע טווי וזו, ובתורה כהניס קדושים ממעטינן להו מדכתיב בגד, ולכאורה אם עשה לבדים מגיזי זמר ואיני פשתן בלא שוע, יש למעטן משעטנו אבל אין למעטם מבגד, דהא לבדים מטמאים בנגעים כדתינא בתוספתא דנגעים פ"ה ופסקה הרמב"ם, אלמא לבדים בגד, [וע"י שבת נ"ו ב' וברש"י ורמב"ן שם וז"ע], והא דכתוב"כ שם אינטריך ריבויא ללבדים אסמכתא בעלמא היא וכמש"כ הרמב"ן בפ' קדושים, ומיהו י"ל דאף דאסמכתא היא היינו משום דאימעיט משעטנו, אבל מ"מ הא דאמרינן אין לי אלא בגד מנין לרבות הלבדים יש לפרש דקושטא הוא דמבגד ליכא לרבות לבדים, ולגבי נגעים מסתמא איכא שום ריבוי, מ"מ מהא דבעי רב אשי למימר בצוגיין דאז שוע או טווי או נזו קאמר, ולא פרכינן עליה דבגד כתיב, משמע דליכא למעוטי לבדים מבגד, והא דאינטריך בגד, אף דגיזי זמר ואיני פשתן נתמעטו משעטנו, אפשר דאי לאו בגד הו"א דכל שהזמר ופשטים טרופים יחד אסרה תורה ואפילו לא עשה מהם בגד, אלא שהחוטים טרופים ומעורבים, לכך כתיב בגד דלריך שיהא חיבור אלים דומיא דאריגה או שתי תכיפות ולא טריפה בעלמא.

ובמ"מ נמאנו למידין דאף לרב אשי דשוע לחוד אסור מ"מ גיזי זמר ואיני פשתן שעשה מהן לבדים מותר, דהיינו דממעטינן להו משעטנו, ותנן נמי בפ"ט דכלאים מ"ט הלבדים אסורים מפני שהם שוע, משמע דבלא שוע שרי, ומשמע מזה דאף מדרבנן שרי, דהא לדעת ר"ת וסיעתו וכ"ד הראב"ד הא לבדים אסורים היינו מדרבנן, ומשמע דוקא משום שהם שוע, וכנראה היינו ספיקיה דהראב"ד בפ"י מה' כלאים ה"ז, ותוכן דבריו ז"ל דיש להחיר לתפור העורות בפשתן משום שנימי הצמר אינם לא שוע ולא טווי ואינם אסורים אפילו מדרבנן, ואם נימא דאף בלא שוע וטווי אסור מדרבנן וכמו שגזרו בשוע לחוד גזרו נמי בגיזי זמר כמות שהן, א"כ באמת ראוי לאסור לתפור בפשתן, דאף שהכריכה לא חשיב חיבור שאינו לא ארוג ולא קשור, אבל יש לחוש שבמקום שיקשור החוט שם תהיה גם הנימא ונמנא שנתחברו ע"י הקשר, אלא ש"ל שאין לחוש לכך, כיון דאף אם תקשר הנימא אין האיסור אלא מדרבנן שהרי אינו שוע וטווי, אלו דבריו ז"ל, ועיין בזהגר"א יו"ד סימן רצ"ט סק"ה משמע דנקט לעיקר דכל שאינו שוע טווי וזו כלל שרי, ע"ש, וכ"כ בשטמ"ק ספ"ק דבינה בשם מורו, [וע"י ברמ"א סימן ש' ס"ג משמע לכאורה דהיה ראוי לאסור אי לאו משום שיכול להוציאו, וע"י בריב"ש סימן כ"ט שם הזכיר כשהזמר שוע טווי וזו ג"כ אפשר להוציאו, והיינו שאין התכיפה בתוך החוט אלא צין חוט לחוט], ואפשר דגם הרמב"ם מודה דקודם שוע אין אסור

מסקו משום דהו סברי דאוליין בתר לקיטא לכך לא נהגו שביעית בחונטים בשביעית, וכבר נתקשה בתו' הרא"ש שם דלפי זה לא שייך הוסיפו דגם מעיקרא נהגו זהו שביעית אלא דהו אולי בתר לקיטא, עוד כתבו דמוכסין וזנות שות חד הוא והוא פרי גרוע, אבל זה נמי קשה דנאי דפרי גרוע הוא, אבל למה פטרוהו מעיקרא משביעית, הרי כל שראוי לאכילה נהגו זו שביעית, וגם במאכל בהמה נהגו שביעית, והרמב"ן והר"ן והריטב"א בשבת ז' א' פירשו דהוסיפו עליהן אין הכונה דמעיקרא סברי לפטור, אלא דהוסיפו עליהן מתפרש דבזרייתא מנו גם אלו בין פירות שביעית, והוסיפו על המינים הנזכרים במשנה, וגם מעיקרא כולו הו' סברי שיש בהן קדושת שביעית, וכדדיינין לענין דמאי, מכלל דאוכל אדם הוא, והיינו דלא מפרשינן מעיקרא מאי סבור ולנסוק מאי סבור.

ובני נחום נ"י העיר דשמא יש לפרש דהוסיפו עליהן קאי אמתני' דפ"ט דשביעית מ"א דקמני החם הפיגם כו' פטורים מן המעשרות ונלקחים מכל אדם בשביעית שאין כיו"צ נשמר, ועל זה קמני שהוסיפו עליהם גם אלו אלכסין וכו' דגם אלו פטורים מן המעשרות ונלקחים מכל אדם בשביעית שאין כיו"צ נשמר, אבל ודאי שביעית נהגו בהן, ואסורים בהפסד ובסחורה, ומיהו ק"ק לפי זה דנחלקו בירושלמי ריש דמאי ר"ל ור"י בזנות שות אם גם בודאי פטורים מן המעשרות, ואמאי לא הוכיחו מהך ברייתא דהוסיפו עליהן דגם בודאי פטורין דהא קמני במתני' דפטורים מן המעשרות, וע"ז הוסיפו גם זנות שות, גם ממה שפירש הרמב"ן שם דהא דפרכינן מהא דתניא כל שאין לו עיקר אין לו שביעית, דר"ל לענין ציעור, לפי זה משמע דבזרייתא דהוסיפו עליהן מבואר דלענין ציעור איתייבא, דהא על זה פרכינן מהא דאין לו עיקר, ומשמע דלא קאי אמתני' דריש פ"ט, איצטד דעיקר הדבר קשה דהיכן נרמזו בזרייתא דהוסיפו עליהן דלענין ציעור קאמר, וז"ע.

ס"ג א' מתני' ואלו הן הוספות כו', עי' מש"כ בקימון ו' סק"ח.

ס"ג ב' א"ל אביי מאי קמ"ל מתני' היא כו', ז"ע לשון זה דהכי הו"ל למימר למה שלא מנו חכמים קמני, וזה מנו חכמים דקמני וכן כיוצא בהן, וזה בכלל לוסתות אחת.

שם אלא אמר אביי לאתויי אכלה שום כו', וזה אינו בכלל דמתני' דהני דמתני' באין מעצמן וזה ע"י מעשה בא [ע"י תו'], ונראה דאמנם אף אין דיה שעתה בוסת זה, דעיקר הטעם דבוסתות דגופה דיה שעתה משום שהיא מוחזקת שלא תראה אלא בהקדמת המיחושים ודמי ממש בוסת הימים, אבל זו ודאי אף אם לא תאכל שום

ק"ז ס"י כתב בשם המע"ז שאין שעל הצבוע מאטורף, אבל שעל הצבוע מאטורף לשני כתמים שעל הלבן וכל שבין שניהם כגרים ועוד טמאה, וז"ע דכיון שאנו מחשיבין הכל לכחם אחד איך נקל לחשוב שעל הצבוע כלבן, היכן מצינו להקל בצבוע לחשוב כמראה טהור בזמן שנראה כמראה טמא, והא לא מצינו אלא שבכתמים הקילו בשנאטורף סניף זה אבל לא לחשוב אמנם כלבן, ואולי דעתו שאנו מחשיבין גם שעל הלבן כלבן ואמרין דאיתרמוי הוא דאיתרמי ע"ג דם מאכולת ומ"מ מאטורפין שני כתמים שעל הלבן ע"י הצבוע אע"ג דטיפין טיפין אין מאטורפין משום שזה מוכיח דאמנם הכתם אדום, דמילתא דלא שכיחא הוא שיתרמו להדידי בשני ידיו המנומר ויתחברו ע"י הכתם שעל הצבוע, אבל גם זה אינו מוכרע דכיון שהכתם שעל הלבן ושעל הצבוע מתאימין לית לן למיתלי במאכולת ולומר דאיתרמי כתם ממאכולת שיתאים לכתם שעל הצבוע, אלא אית לן למימר שהכל כתם אחד, אח"כ ראיתי בפ"ת שהביא בשם אחרונים ז"ל כמש"כ. (ס"ט ס"ק כ"ז וע"ש).

ס"ב א' מתני' לא עשה ולא כלום, יעוי' בתוספות הגרע"א ז"ל שכתב בשם הרמ"ע מפאנו דלכך שנו במשנה לא עשה ולא כלום ואילו במתני' דמיר ל"ט ב' דשלשה מגלחין שנו לא עשה כלום, משום דהכא בסממנים שמעבירין על הכתם היה מקום לומר דבהעביר שלא כסדרן שוב לא יועיל להעבירן כסדרן, לכך אשמועינן דלא עשה ולא כלום שלא קלקל ועדיין יכול להעבירן כסדרן, אבל התם פשיטא שלא קלקל ולכן קמני לא עשה כלום, וז"ע דמנ"ל שלא הפסיד מנזת גילוח במיר טמא ומזוירע ולויים כמו במיר טהור, ואמאי לא איצטריך לאשמועינן דאכתי מהני אם יחזור ויגלח, אבל בפשוטו נראה אדרבה דהתם אי אפשר למיתני שלא עשה ולא כלום, משום שבאמת קלקל וצריך להמתין עד שיחזור וינמח שערו שיוכל לחזור ולגלח, ובמיר טהור באמת קלקל ואין לו תקנה שכבר הפסיד מנזת גילוח, משא"כ הכא שיכול מיד להעבירן כסדרן, ובאמת בשייר שתי שערות היה אפשר למיתני לא עשה ולא כלום אלא דכיון דכיל ליה צהדי שלא צתער לכך שנה לא עשה כלום, [ובגמ' דידן נזיר מ' א' איתא לא עשה ולא כלום].

גמ' הוסיפו עליהן הלביצין והלעוין כו', ובע"ז י"ד א' תניא הוסיפו עליהן אלכסין ואיטרוכלין מוכסין וזנות שות, ומשמע לכאורה דמעיקרא הו' סברי דאין שביעית נהגו בהן, ונתקשו שם בתו' בטעמא, וכתבו משום דלא שייך למיזל זהו בתר חנטה או בתר לקיטא כיון שעושות לשלש שנים, ולא נתפרש דאטו משום דלא ידעינן בתר מאי למיזל נפטרניהו לגמרי משביעית, ובשבעות י"ב ב' נקטו תחלה דאינם ראויים לאכילה כ"כ, ובתהר הכי

לאחר ששמשה כל זמן שנותרת טהורה, אבל ביום שלמחרת התשמיש טהורה אף שאינה נותרת, [וצרייחא דלעיל י"א ב' (דקתני עבר לילה אחת בלא תשמיש וראתה טמאה) בשאינה נותרת, אבל ל"מ כן דמשמע דצרייחא אמתניתין קאי דשריא עד שתחיה המכה וע"י קאמר דדוקא בשלא עבר עליה לילה אחת בלא תשמיש אבל עבר עליה טמאה, ומשמע דאף שלא חיתה המכה קאמר, ואפשר דצרייחא נקט האי לישנא משום דקאי נמי אהגיע זמנה לראות], וכן דעת הרא"ש בתוספותיו. (ס"ג סק"א).

שם איתמר שימשה בימים כו', נראה דמודה רב שאם משמשת הד' הלילות מפוזרות דודאי אין נותנים לה אלא הלילות, ואם שמשה בימים הפסידה לילות [היינו שלא נתנו לה אלא ד' עונות], ויתר על כן אם שמשה ביום ה' ובליל ו' וביום ו' אפילו לא שמשה בליל שבת ושבת ומוצאי שבת חו אסורה לשמש, דכל שמשה ד' עונות לא יהצין לה טפי, ודוקא בד' לילות ראשונות ס"ל לרב דנתנו לה כל אלו הימים ואפילו אם שמשה בימים לא הפסידה הלילות, שנתנו לה עד מוצאי שבת בכל אופן, אבל כל שעבר מוצאי שבת וכבר שמשה בד' עונות חו לא יהצין לה, ולוי ס"ל דלעולם לא נתנו לה יותר מד' עונות, וכל שמשה ד' עונות אין נותנים לה יותר, ובתו' לקמן ס"ה ב' ד"ה וכולן כתבו דלוי אם ראתה בימים טמאה, ולא נחפרש היאך פירשו פלוגתת רב ולוי, וז"ע. ועי' מש"כ לקמן ס"ה ב'. (ס"ג סק"ב וע"פ).

ס"ה ב' הלכה בועל בעלת מנזה ופורש, נסתפקתי אם הגזירה לטמאות דם בתולים היתה רק צביאה אבל מוכת עץ אינה טמאה מחמת ההכאה, אף שיצא דם בתולים, או"ד לא שאל, ומדברי הרמב"ן המוצאים ברא"ש שאין לתלות במכה מאחר שהחמירו דם בתולים משמע לכאורה דאף שלא צביאה טמאה דם בתולים, וז"ע למעשה.

שם ת"ר וכולן שהיו שופעות כו', פרש"י שצריכות לצדוק אם נשתנה מראה דמים, ויש כאן רבותא דצדקה ומנאה שלא נשתנה מראה דמים שריין לה, משא"כ בשאינה שופעת אף שלא נשתנה מראה דמים שלה טמאה כיון שראתה לאחר ד' לילות, ויש כאן גם רבותא לאידך גיסא דאע"ג ששופעת לא שריין לה אלא"כ בדקה, ואין זה ענין להא דאמרין לעיל י"א ב' דצריכה דדיקה שחרית וערבית שמה נשתנו מראה דמים, דהתם היינו חוצת דדיקה דעסקוקה בטהרות, אבל כאן חוב מיוחד של דדיקה בשופעת ואף לחולין, ואם לא בדקה טמאה אף לחולין, [ואילו מחמת דדיקה דטהרות אפשר שאם לא בדקה מיד בשחרית אף ששפעה ובדקה אח"כ ומנאה טהורה דטהורה, ולא חיישינן שמה היה הדם משונה לטמאה דיעבד, דלא גרע מלא בדקה שחרית כלל ובדקה

תראה, ונהי דידעינן דאכילת שום מציאה לידי ראייה אבל מנלן שלא ראתה קודם והא לאו בחזקת מסולקת קיימא, ואנן תרתי בעינן חזקה אורח צומנו צא וסילוק דמים שלא צומנו, ונראה דאם יש לה וסת ימים קבוע והחזקה לראות גם שלא בשעת וסתה ע"י אכילת שום, דדיה שעתה בראיה שע"י אכילת שום, שיש כאן תרתי סילוק דמים דשלא בשעת וסתה וחזקה אורח צומנו צא שע"י אכילת שום. מתבני' בסוף הוספות כו', מתבאר בסימן ד' ס"ק י"א, ס"ו סק"ו.

שם אף ימים ושעות וסתות, מתבאר בסימן ד' ס"ק י"א, ס"ה ס"ק י"א, ס"ו סק"ו י"ב.

שם היתה למודה להיות כו', עי' מש"כ בסימן ו' סק"ח ט'.

שם היתה למודה להיות רואה עם הנך החמה כו', עי' מש"כ בסימן ד' ס"ק ט"ו י"ו.

תוד"ה אכלה אבל אכלה כו', מתבאר בסימן ו' סק"א.

ס"ד א' רב אמר קבעה לה וסת לדילוג כו', בסוגיא ובתו', מתבאר בסימן ו' סק"א.

שם והגיע יום שלשים כו', מתבאר בסימן ה' סק"ו.

רש"י ד"ה אימא, מתבאר בסימן ה' סק"ו.

תינוקות

ס"ד ב' מתני' תינוקת שלא הגיע כו', מעיקר הדין נראה דודאי כל שמכחה מוציאה דם ודאי אית לן למיתלי במכה, וכדין אשה שיש לה מכה לעיל ט"ו א' ולקמן ס"ו א', אלא דהכא אחמרו רבנן לנהוג בדם בתולים כבדם נדה, וקמייפלגי עד היכן אחמרו, ואפשר דגזירה זו שמאי והלל תקנוה, ולא אנשי כנסת הגדולה, ופלוגתא עד היכן יש לגזור.

גמ' כל זמן שנותרת, בשרואה מ"ת כו"ע מודו דטהורה לעולם עד שתפסוק פ"א מ"ת, אבל כל זמן שלא פסקה מ"ת אף שאינה נותרת טהורה בכל הראיות שמ"ת, דממה שאינה רואה בלא תשמיש אין ראייה שחיתה המכה כ"כ עד שגם ע"י תשמיש לא תראה, [והרי בתולת דמים שנותנים לה ד' לילות אפילו מפוזרות ודאי אינה נותרת, [אחרי ג' או ד' חדשים מן הציאה הראשונה], ואפ"ה ראייה שמחמת תשמיש תליין בדם בתולים וטהורה, חזין שאין מה שאינה נותרת קובע לענין ראייה מ"ת], והא דבעינן נותרת היינו ברואה בלא תשמיש [בעונה שלאחר תשמיש, דבאותה עונה נחשב לעולם מ"ת, ואם שמשה בסוף העונה אפשר דעד סוף העונה השנייה נחשב מ"ת], ודעת תו' דלחומרא קאמר שאף באותו יום (היינו במעט לעת שמסוף העונה ששמשה בה) ששמשה טמאה אם אינה נותרת, ואפשר לפרש נמי דלקולא קאמר, דאף כמה ימים

הלילה שמא נשתנה מראה דמים שלה, וברביעית נישח, וזוהו אין לחלק בין רב ללוי, ועי' ברש"ש ובהגהות הרד"ל שנתקשו בדבריהם. — עי' בס"ט ס"ד ב' בפלוגמא דרב ולוי, ודבריו ז"ל ז"ע דכפשוטו כו"ע מפרשים כמש"כ שם בדעת המרדכי.

מרהיטות לשון המ' משמע דבאינה שופעת וראתה דם ביום שלאחר אחד מד' לילות טמאה ללוי אפילו לא נשתנה מראה דמים שלה, וכן לרב לאחר מוצאי שבת אפילו עדיין לא שימשה ד' עונות, וז"ע אם אמנם כן.

ס"ו א' בסוגיא דרואה מ"ת, מתבאר באורך בסיומן ז'.

שם שמא דימת עיריך עלתה ציך לרי והבעלי לו ע"ג הנהר, אפשר לפרש שלא היה טבילה בימים שז"ס או בהפלגות שוות וממילא אין כאן חשש מדין וסת הימים, א"כ אף אם היתה טבילה כל שבעה ימים נמי בימי זיבה הוא ומיחש נמי לא חיישא, [ולא משכחת לה שלא בימי זיבה אלא ראייה שלישית וכחושששת לרביעית מחמת השלישית בימי זיבה היא ואינה חוששת בימי זיבה אף לוסת שנקבע שלא בימי זיבה], אי לא קיי"ל כר"פ ל"ט א', ומחמת דימת בני העיר אינה חוששת אלא משכנסה לעיר כדין שאר וסתות הגוף, ואפשר דדימת בני העיר אונס הוא ומקרה ואינה קובעת וסת לכך ואף משכנסה לעיר היתה מותרת קודם שתראה, ומשמע שלא היה חשש שהטבילה גורמת שאין טבילה יכולה לגרום ביאת האורח, א"כ אף אם טבילה גורמת, אונס כקפיהה הוא ואינה קובעת וסת לכך, ואפשר דאף גרע מקפיהה ואף לדעת רש"י והר"ז"ה דקובעת לקפיהה, אינה קובעת לטבילה, ומלשון הרמב"ן משמע קצת דמפרש דאיידי בימים שז"ס ואמר ר' יוחנן שאין ההפלגה או הימים גורמים אלא דימת עיריך וממילא הוי כוסת הקפיות שאינו אוסר אלא מקפיהה ואילך, ומשמע דאע"ג דר"י אמר שמא דימת עיריך לאו שמא הוא אלא ודאי היה לו שדימת העיר גורמת. (ס"ו ס"ק י"א מהו"ד).

ס"ו ב' והצריכה רבי טבילה אחרת, בקדושין כ"ה א' וסבר רבי לענין טבילה כטמון דמי כו' והצריכה רבי טבילה אחרת כו', לפמש"כ הריטב"א דהא דבעי ראוי לביאת מים אינו אלא מדרבנן, קשה דא"כ מאי פריך ממה שהצריכה רבי טבילה אחרת, הול"ל החס מדרבנן, אבל מדאורייתא לא בעי ראוי לביאת מים ושפיר חשיב הלשון כטמון לענין טבילה, גם לא היה צריך להביא הא דר"ז דכל הראוי לביאה, שהוא סברא בדאורייתא, להא דגורו רבנן שלא תהא חליצה ציבת הסתרים אטו בגוף, וברמב"ן ורשב"א הוכירו ד"א שהוא מדרבנן אבל רהיטת הדברים שלא קיבלוה, ודעת מו' שהוא דאורייתא, וכן מתפרש סתומת לשון הרמב"ם בפ"א ממקואות ה"י,

ערכית ומנאה טהורה דטהורה], וגם יש כאן חידוש שהצדיקה מועלת.

ובתו' כתבו לפרש דלריכה צדיקת שפופרת, אבל צדיקה שלא נשתנה אינה מועלת, ולפי זה יש להסתפק בשאינה שופעת אי מועילה צדיקת שפופרת, דאפשר דדוקא בשופעת הקילו, ומהא דקמני לה בשופעת אין לדקדק, די"ל דרבותא קמ"ל דאף ששופעת צריכה צדיקה, (אבל אין לומר משום דכשאינה שופעת אין מהצדיקה ראייה על העבר, דאכתי בהתחילה לראות ביום ה' ועדיין שופעת בזה ודאי מועלת הצדיקה והו"ל למיחני כה"ג). (סי"ג סק"ג).

שם ת"ר וכולן שהיו שופעות דם כו', ואם צדקו וראו שלא נשתנה מראה דמים, הרי הן מותרות, ומ"מ אם ישמשו יאסרו, דהא אין נותנין להן אלא ד' לילות, והרי זה מעין צועל בעילת מנאי ופורש, דדם בתולים שע"י ביאה שלאחר ד' לילות אסרו חכמים, ולא משמע לומר דכה"ג נימא דע"י הביאה לא ינא דם כלל, והדם שמקודם הרי הוא מותר, וז"ע.

תוד"ה וכולן אור"י דל"ד כששלמו כל ד' לילות דה"ה מכל לילה כו' דהא אם ראתה ביום טמאה ללוי כו', כונתם דפירושא דברייתא דשופעות מחוץ ד' לילות לאחר ד' לילות ר"ל מכל לילה של הד' לילות ליום שלאחריה, ונקט ד' לילות לאורוי דאיידי בהגיע זמנה לראות ולא ראתה דנותנין לה ד' לילות, וזה בין לרב ובין ללוי דלא פליגי בפירושא דברייתא, אלא דללוי הדבר מוכח טפי, ודברי מהרש"א ז"ע.

ובאמת הנידון אם חיישין שנשתנה מראה דמים שלה או לא, אינו ענין לפלוגמא רב ולוי, דגם ללוי שפיר י"ל דכל שראתה דם בתולים שפיר תליין שהדם ששופע וזא שגם הוא מן הבתולים, ולא חיישין שמא נשתנה, אלא דלרב מנאנו שבתוך ד' ימים של ביאה ראשונה הדם בתולים מנאי טפי, שהרי צעלמא אין נותנין לה אלא ד' עונות וכשהם בתוך ד' ימים לביאה ראשונה יהציין לה ז' עונות, הלכך לדידיה יש מקום לחלק בין שופעות ממונאי שבת ליום ראשון או ששופעות מליל שבת לשבת, דהא עד מוצאי שבת מנאי זה טפי דם בתולים, משא"כ ללוי דלא מנאנו ענין בסמיכות לביאה ראשונה, דלעולם יהציין ד' עונות ואף בתוך י"ב חדש, ואף אם נחדש דגם ללוי יש ענין בד' עונות הסמוכות לביאה ראשונה, אכתי הרי מליל שבת לשבת כבר ראוי לדנו כממונאי שבת ליום ראשון, וע"כ דאין כונת התנא לאחר ד' לילות דוקא ממונאי שבת ליום ראשון, אלא בכל לילה מן הד' לילות ליום שלאחריו, וה"ה לרב, ומ"מ אין לדבר הכרע ואפשר דאף בשהד' עונות מפוזרות בתוך יב"ח, דלא נישח לג' ראשונות בשופעת מחוץ הלילה לאחר

דבומן שהוא נראה מבחוץ אי אפשר שלא יהיה מקצתו על הבשר, דר"ל שאם רואים מבחוץ את החך בתוך החור, הרי אי אפשר שלא יגע מסביבו צבצר שאין דינו כזלוע והרי הוא חוץ, ואפילו הוא שקוע בתוך החור, ואם אינו נראה בתוך החור, הרי הוא זלוע.

עכ"פ לענין הלכה גם אם נראה דכונת הרא"ש לפרש משנתנו דאם אין החך זולט מחוץ לחור הרי הוא בכלל אינו נראה, ואינו חוץ, מ"מ לענין הלכה אינו לן למינקט כדעת המרדכי והסמ"ת והסמ"ג דכל שנראה אפילו משוקע בעומק הרי הוא צדין נראה וחוץ, דהרא"ש יחידה הוא נגד כל הני רבונות, וז"ע בש"ך סימן קצ"ח ס"ק ט"ז שכתב להקל, וכבר כתב הסמ"ח שיש להחמיר.

שם משום גזירת מרחצאות, א"ה, ראיתי להעתיק כאן מחו"צ מקואות ס"ו סק"י ממהו"ד וע"ש. נראה דהא דאמר נדה ס"ו גזירת מרחצאות מתפרש לפי הרא"ש דהיינו הך גזירה דלילמא אחי למיטבול בתוך הכלי, והא דבאמת ליכא התם משום גזירת מרחצאות וכדמסיק דטעמיה דרבא משום דבעיתא, [ומשמע דמשום גזירת מרחצאות ליכא בטובלת ע"ג כלי חרס, דאי איכא, איך נקט רבא ע"ג כלי חרס כד צ"ל לשמועין טעמא דבעיתא, אלא ודאי ליכא טעמא דגזירת מרחצאות בטובלת ע"ג כ"ח], נראה דהוא משום דהכלי חרס שקוע בתוך המקוה והו"ל כשירה שבים, והא דס"ד התם דמשום גזירת מרחצאות הוא, ז"ל דאין לדמות גזירות חכמים, ואע"פ שצ"ע שבים לא חששו לשמא יאמרו דטבילה בכלים שריא, מ"מ כשעומדת ע"ג כלי גרע, וזוהי חששו שיאמרו טבילה מותרת בכלים, ומיהו למאי דמסיק אמנם מותר לטבול גם כשעומדת ע"ג כלי כל דליכא ביערותא וכמו בשירה שבים, א"י אפשר דלמאי דס"ד דטעמא משום גזירת מרחצאות הוא, הוי מוקמינן להא דרבא בכלי מחובר, והוי ס"ד דרבא אחי לשמועין דבכלי מחובר איכא משום גזירת מרחצאות אף בשקוע בתוך המקוה.

וזו כונת הרא"ש בתשו' הוצא צב"י סימן קצ"ח שהחיר לטבול ע"ג סילונות שבקרקעית המקוה, וכתב דגזירה דזבלצד שלא יטביל ע"ג הספסל כפי שפירשה הר"ש לא שייך כאן, וכונתו ז"ל דגזירה זו לא שייך אלא בשהמעין עובר על הכלי, אבל כלי שבמקוה לא שייך לגזור בו כלום, ודברי הטור שם מתפרשין שפיר לפי זה דלדעת הרא"ש לעולם כשעומדת על כלי שבמקוה דדיעבד עלתה לה טבילה דליכא אלא טעמא דבעיתא, ואף צב"י שם הזכיר פירוש זה, [אלא שהקיל יותר אף בשאין המים מקיפין את הכלי כל שעוברים גם חוץ לכלי, בכלי שאין לו בית קיבול, וז"ע]. (עד כאן).

ס"ז א' ריבדא דכוסילתא, ע"י סימן י"ד סק"ד.

והענין נראה דאדם הטובל במים מיקרי שטבל כולו גם כשהמים לא נכנסו לבית הקמטים ובית הסתרים, דזהו צורת האדם, משא"כ כשיש דבר החוץ בבית הקמטים או בבית הסתרים, לא נחשב שהאדם כולו טבל כיון שיש עליו דבר חוץ.

ומצאנו גם במשנה דחז"ה פוסלת בבית הסתרים, בשלהי מקואות דתן שהוא מחוץ באדם בזמן שהוא נראה חוץ, ומקום החך יש לדנוי בבית הסתרים וקמתי שהוא חוץ, וכבר הביא הב"י בסימן קצ"ח דברי המרדכי וסמ"ג דגם כשהחך משוקע בעומק כל שהוא נראה הרי הוא חוץ, ופשוטא דלישנא דבומן שהוא נראה כך מתפרש, דכל שרואים אותו הוא חוץ, וגם הא דמסיים דבומן שאינו נראה טובל ואוכל בתרומה, והיינו אף כשהחך טמא ומשום שהוא זלוע, יש לפרש דאינו נראה כלל, דאם הוא נראה אינו צדין זלוע ע"י נדה מ"ב ז', ואין לפרש דלעולם אינו זלוע ומ"מ אינו מטמא משום דהוי נגיעת בית הסתרים, ואיירי בזה שאינו מטמא במשא, דמ"מ המים שנוגעים בזה צעלייתו מן המקוה דין הוא שיתטמא אם החך אינו זלוע, ויחזרו ויטמאו את הצגדים, ודומק לומר שיזהר שהצגדים לא יגעו בתרומה, וגם י"א דחרב הרי הוא כחלל מטמא במשא ע"י רמב"ן ז"ב כ' וחולין ע"א ז', וא"כ החך שמתמא אדם אפשר שמתמא גם במשא, ועל כרחק דבאינו נראה הוי זלוע, וגם יש לפרש דומיא דרישא דאיירי בזלוע, ומוכח מזה דאינו נראה היינו שאינו נראה כלל דהיינו שמשוקע בעומק, וכמו שפירשו הסמ"ת ואינך, ועוד דראוי לפרוש מתני' גם אליבא דר"מ דס"ל חולין ע"ב ז' קכ"ט א' דטומאת בית הסתרים מטמאה, ואפילו הכי אם אינו נראה טובל ואוכל בתרומתו, אף שהחך טמא, ועל כרחק שהוא צדין זלוע, והיינו כשהוא בעומק שאינו נראה, מכלל דכל שהוא נראה אף שהוא בעומק הרי הוא צדין נראה שחוץ.

והרא"ש בפירוש המשנה שם בשלהי מקואות כתב בזמן שהוא נראה מבחוץ אי אפשר שלא יהיה מקצתו על הבשר וחוץ, ואם אינו נראה טובל ואוכל בתרומתו אפילו היה טמא החך, עכ"ל, ולכאורה משמע דר"ל שהחך זולט ואינו שקוע והוא נוגע בצבצר שבחוץ מסביבו, אבל כל מה שבחוץ החור של החך אינו חוץ אף שנראה, אבל קשה דלמה אי אפשר שלא יהיה מקצתו על הבשר, הרי סתמא דמילתא כשהחך זולט אינו נפגש בשום בשר שמחוץ לחור של החך, ואף אם נפגש בצבצר הרי הוא רפוי, גם לפי זה היה ראוי לפרש אם נראה זולט מבחוץ ובסיפא לפרש אם אינו זולט, ולא אם אינו נראה, גם בפסקיו העתיק לשון המשנה וסתמו כפירושו אם נראה החך בתוך החור או שאינו נראה, ואפשר דצריך לדחוק ולפרש דמש"כ

שפיר קרא לומר דיכולה לטבול בשביעי ועלתה לה טבילה להיות מותרת אח"כ, אלא די"ל דמדין מקצת היום ככולו הוי ידעין לה, ועוד איכא לפרושי קרא דתטהר לשמש בלא הזרעה, אבל יותר יש להוכיח ממה שסיימו אבל אמרו חכמים אסור לעשות כן שמא תבא לידי ספק, וזה ודאי מתפרש דרשאי לשמש אם לא היה חשש שתרצה ותסתור, וזה ודאי קשה דתיפוק ליה שחפלוט, וכן קשה במתני' לקמן ע"כ א' דטבלה ביום שלאחריו ושמשה הר"ז תרבות רעה ומגעון ובעילתן תלויין, וסתם שמשה פולטת.

יעירי ברא"ש ל"ג ב' הביא דעת הראב"ד דפולטת אינה סותרת אלא לטהרות ולא לבעלה, ונראה דלטהרות היא טמאה בטומאת זבה גמורה, ומתני' ע"כ א' דקחני טבלה ביום שלאחריו ושמשה הרי זו תרבות רעה ומגעון ובעילתן תלויין, בפשוטו מתפרש בגמר ביאתו ופלטת דבשמשה כי אורחיה מתפרש, ולפי זה יש לפרש דהא דמגעון תלויה היינו מגע שנגעה בטהרות לאחר שטבלה עד שלא שימשה, דבשימשה כבר פלטת וסותרת לטהרות, ובלאו הכי על כרחך לפרש כן דכל פולטת מטמאה טהרות, ודנקט לשון רבים דגם נגעו של הבעל תלויה, ואיירי שטבל לקריו, ומגעון תלויה משום שמא תראה ותסתור ויתבצר שהוא טמא מדין בעל, וכן לפירוש הרא"ש וה"ר יונה דביום שביעי וכן ביום שמירה של שומרת יום כנגד יום כיון שמן הדין היא כבר טהורה מטומאתה כשטבלה, שוב אין פליטתה סותרת, נמי מתפרש מתני' בטהרות שנגעה עד שלא שימשה, או מששימשה ופלטתה וטבלה.

ולדעת תו' דפולטת גם ביום השביעי סותרת גם לבעלה, על כרחך לפרושי מתני' בשלא גמר ביאתו, ולכן אינו אלא תרבות רעה ומגעון ובעילתן תלויה אם תראה ותסתור. (לעיל ל"ג ב' וע"ש עה).

תוד"ה משום ומיהו אור"ת כו', אין הכרע אם כונתו דוקא בשמיני או אף בשביעי, ומש"כ דשוב לא יבוא לידי ספק מתפרש שפיר דר"ל כיון דאף בשביעי לא יבוא לידי ספק תו לא גזרו בשמיני, מיהו מסביר נראה דאף בשביעי קאמר דאם איחא דבשביעי גזרו שלא תטבול עד שתחשך משום שמא תבוא לביתה קודם שתחשך, לית לן לחדש מעצמנו דבשמיני שגזרו משום סרך בזה הקילו כל שלא תבוא לביתה קודם שתחשך, וזה כדעת הח"ס ודלא כדעת הש"ך. (סי"ב סק"א וע"ש המשך הדברים).

ס"ח א' מתני' נדה שצדקה ענמה יום שביעי שחרית כו', אי צדיקה ההפרשה בנדה דאורייתא, נראה דכו"ע מודו דמדאורייתא סגי אפילו בצדקה בראשון ומנאה טהורה, לא מיבעיא אם הצדיקה היא משום שבהמשך הראיה אין אשה מרגשת, ורק בתחלת הראיה מרגשת [וכמש"כ להלן], דודאי כל שצדקה ומנאה טהורה

תוד"ה לפלוף דוקא שבתוך העין אבל לפלוף חוץ לעין כו', כ"נ דל"ל, והכחוז מפני שהדמעה שביעי מלחלתו ואינו מניחתו להיות יבש, הוא דבור בפ"ע על כחול שבתוך העין, או על עיניה פורחות, או שהיה כתוב גליון בלד הספר לפרש הגמ' והמעתיק טעה והכניס הדברים בתו', ובצ"י העתיק דברי תו' כמו שהם לפנינו, אבל הרבה תמוה מה ענין בזה שהדמעה שביעי מלחלתו, לענין חליה, והרי בפשוטו מתפרש דבתוך העין אינו מקפיד על לפלוף לא משא"כ חוץ לעין שגראה לכל, שו"ר בספר מרן שליט"א למקואות קמא סימן ט' ס"ק י"ג כתב לפרש כונת תו' משום שהמים מחלחלים, וכו'. (סי"ד סק"ג וע"ש המשך הדברים).

ס"ז ב' ר"י אמר בין בזמנה כו' משום סרך בזה, נראה שאין כאן נידון אם גזרו חכמים בזה אלא כל דבר שמסתבר לגזור בו א"ס מושב צ"ד מיוחד לגזור עליו וגזור ועומד הוא, וכמש"כ במק"א משם מרן שליט"א, כדמוכח ממה דאיתא בגמ' מ"ד ליגזור כו' ומבואר דא"ס מושב חכמים לגזור.

שם אחקין ר"א בנרש למיטבול ציממא דתמניא משום אריותא כו', נראה דבנדה קאמר וקודם תקנת ר"ז היה דהא אף צימי רבא עדיין לא פשטה הא דר"ז כולי דוכתי, וכדאמר לעיל ס"ו א' היכא דאחמור אחמור.

שם רבא במחוזא משום אבולאי, משמע דנמי איומא דתמניא קאמר, ומשמע דאיירי בזה דפשטה תקנת ר"ז, [וכדאמר ליה ר"פ מכדי האידנא כו' ומשמע דאחך דאחקין רבא קפריין], ויש לפרש דה"נ בתמניא לראייתה קאמר שהוא שביעי לנקיים דהא עד השתא איירין בתמניא לראייתה ומנלן לחדש דהא דרבא איירי בתשיעי לראייתה, ומה בכך דבהא דרבא איירי שכבר נהגו בתקנתא דר"ז, אבל מ"מ אין לחדש שנשתנה כאן הכוונה לתשיעי לראייתה מבלי שיפרשו בגמ', אבל בתו' מבואר דמפרשי דהא דרבא איירי בתשיעי לראייתה שהוא שמיני לנקיים והוכיחו מזה דאף למאי דנהיגין כר"ז מ"מ אף בשמיני לנקיים אסורה לטבול ביום משום סרך בזה, אע"ג דאף בשביעי אינה אלא גזירה דילמא אחי לשמש מ"מ אחמור רבנן, ומפרשי דהא דיומא דתמניא עיקרו יום שלאחר היום שחל טבילה וממילא בזה דרבא הכונה לשמיני לנקיים, מיהו דעת הרא"ה בצד"ה כמש"כ דהא דרבא בשביעי לנקיים איירי. (סי"ב סק"א וע"ש המשך הדברים).

שם אבל אמרו חכמים אסור לעשות כן כו', הראשונים ז"ל לעיל ל"ג ב' הביאו ראיה הראב"ד דפולטת אינה סותרת לבעלה מהא דאמרו אחר מעשה תטהר אבל אמרו חכמים אסור לעשות כן שמא תבא לידי ספק, ונקטו ז"ל דהוכחה ממה שהמירה תורה אחר טבילה, ודחה הרמב"ן דשפיר המירה תורה לטהרות, ובאמת אינטריין

ואין כאן אלא המשך הראיה, נמיהו צפוסקת נראה
 דלעולם איכא פתה"מ דהא חשבינן להו לראיות מיוחדות
 לענין תינוקת י' ב', ולפי זה ניחא הא דאמרו ג"כ ב'
 מ"ד כל כה"ג מציאה קרבן ונאכל ופרש"י דקמ"ל
 דמציאה קרבן ואינו נאכל והקשו הראשונים הא סו"ס אין
 כאן אלא כחם וטהורה מה"מ וקרבן מאי עבדתייה,
 ולמש"כ ניחא דכל שלא פסקה בטהרה אין חסרון בהעדר
 הרגשה כיון שחללת הראיה היה בהרגשה והרי זה כראיה
 אחת, וכיון דחזיא תרי יומי הדבר קרוב לתלות גם כחם
 זה בגופה ושפיר אמרינן דמציאה קרבן ואינו נאכל, וכן
 ניחא לפי זה מה שדקדק הגרע"א בתשובות סימן ס'
 מדברי הרמב"ן והב"י בדדיקות וזה דאורייתא, וקשה למה
 לא סמכין אהרגשה והיכן מצינו שלא סמכה התורה
 אהרגשה והרי אינה טמאה בלא הרגשה אפילו אם רואה
 דם, ולמש"כ ניחא, דבהחזוק מעין פתוח טמאה אף מחמת
 הדם היוצא בלא הרגשה כיון שחללת פה"מ היה בהרגשה,
 ואדרבה הכי אורחיה שאינה מרגשת בו, ולפיכך ציינן
 בדיקה דוקא, ועדיין ז"ע. והא דבדיקות דאורייתא אפשר
 לפרש דמוספרה לה ילפינן לה דמשמע להו לחז"ל דהיינו
 בבדיקה, א"נ אפשר דהלכה למשה מסיני היא, ודברי
 רש"י ג"כ ב' כחצנו עוד דרך צפירושו בסימן ט' סק"ד,
 והא דרב דזבה ודאי אפשר נמי כמש"כ שם דבהחזוקה
 במעין פתוח תלינן דארגשה ולאז אדעתה ולא דבא שלא
 בהרגשה, מיהו ז"ע מגלן כלל שראתה ואמאי לא נימא
 מדלל ארגשה לא חזיא הא ליכא שום הוכחה שראתה
 צימים שצינתיים. (סי"א סק"א).

ס"ח ב' בראשון לא שאלתי וטעמתי כו', אפשר לפרש
 דמן המנחה ולמעלה פשיטא ליה דאף
 בראשון שפיר דמי שהרי בשציעי אף אם ראתה שחרית
 מפרשת מן המנחה ולמעלה וה"נ בראשון שכל שמפרשת
 ביום שראתה כמפרשת בראשון דמי, אלא קמיעביא ליה
 אם הפרישה קודם מנחה אי חשיבא הפרשה כיון שראתה
 בו ביום, וראשון לאו דוקא וה"ה בשציעי קמיעביא ליה
 אם ראתה בו ביום והפרישה קודם המנחה אי חשיבא
 הפרשה, [וסברת החילוק בין קודם מנחה למן המנחה
 ולמעלה אפשר לפרש לפי דיוס שראתה בו עלול טפי
 לראות ולפיכך החמירו חכמים שלא תועיל הפרשה אלא
 בסוף היום וקצבו זמנו מן המנחה ולמעלה], ואפשר
 לפרש דאף מן המנחה ולמעלה קמיעביא ליה דנהי דביום
 השציעי ודאי מועיל הפרשה מן המנחה ולמעלה אף
 בשראתה בו ביום, מ"מ בשאר הימים י"ל שהחמירו
 חכמים שלא תועיל הפרשה ביום שראתה, [כיון שאפשר
 דתפיש למחר, וגם בסוף ז' אין דרכה לראות דהא כל
 י"א בחזקת טהרה ותוך ז' אדרבה עלולה לראות שהרי
 חשיב מעין פתוח כל ז' (והו גם סברת הת"ק דס"ל דרך

הרי ידעין שפסקה מלראות ותו סמכין אהרגשה, אלא
 אף אי גזירת הכתוב הוא שלא לסמוך אהרגשה [וכ"נ
 יותר] נמי נראה דכל שבדקה ומנחה טהורה תו לא
 מספקין מן התורה שמה חזרה וראתה ודאי סמכין
 אהרגשה, אלא חכמים תיקנו שלא לבדוק אלא בסוף ז'
 דכיון דכל ז' חשיבא מעין פתוח איכא למיחש דילמא חזאי
 ולא סמכו חכמים אהרגשה, וס"ל לחכמים שלא תיקנו
 חכמים לעיכובא אלא לכתחלה שהרי לעולם עדיין נשאר
 מקצת מן הז' בלא בדיקה שאין ידיה בין עיניה כל
 בהש"מ וע"כ דלא לעיכובא הוא וה"נ אפילו בדקה בשני
 נמי, ור"י ס"ל דמ"מ תיקנו חכמים לעיכובא שלא תבדוק
 אלא ביום ז' מן המנחה ולמעלה, ופשטא נראה דשחרית
 של שציעי עדיף מבין השמשות של ששי, ולפי זה ת"ק
 ס"ל דכל ששת הימים לא מהני הפרשה כלל ורק בשציעי
 הוא דמהני ומהני אף בשחרית, ור"י ס"ל דאף בשציעי
 לא מהני אלא מן המנחה ולמעלה, אבל צ"י ריש סימן
 קצ"ו משמע דמפרש דמן המנחה ולמעלה מהני לכו"ע
 אף בשני לנדחתה ואף ר"י מודה בזה ולא פליגי אלא
 בשחרית אי מהני, ומדברי התו' יש להוכיח דלא כהב"י
 שהרי לעת תו' בדיקת שחרית בראשון לכו"ע לא מהני,
 וא"כ מה אמרו לו לר"י מ"ל הפרישה בו' מ"ל הפרישה
 בראשון והא מודה ר"י דמן המנחה ולמעלה מהני
 הפרשה ועיקר דבריו דבשחרית לא מהני והא אף חכמים
 מודו דבראשון לא מהני בדיקת שחרית, וגם לכל
 הפירושים לא הו"ל למימר מ"ל הפרישה בו' מ"ל
 הפרישה בראשון אלא הו"ל למימר מ"ל הפרישה מן
 המנחה ולמעלה מ"ל הפרישה שחרית, אלא ודאי משמע
 כמש"כ, ודברי הב"י ז"ע. (סי"א סק"ב).

גמ' רב אמר וזה ודאי, אי אפשר לפרש בשהרגישה
 פתיחת המקור דא"כ מאי קמתמיהין אי אסיפא
 קאי הא יש מקום לומר דכיון שלא פסקה בטהרה
 והרגישה מחזיקין לה לזבה ודאי, וכן אפשר דמנחה
 טמאה גם אחר הימים גם לוי מודה דזבה ודאי, וגם
 פשטות הסוגיא משמע דלא איירי בהרגישה, ותימא א"כ
 איך אמרינן וזה ודאי, והא מן התורה ודאי טהורה כיון
 דלא ארגשה וגם אית לן למימר דלא חזאי מדלל ארגשה,
 ואין נראה כלל לאוקמי בשוטה, ואפשר דאשה ששופעת
 או מדלפת אינה מרגשת אלא בתחלת ציאת האורח שאז
 המקור נפתח אבל כל המשך הראיה אינה מרגשת כלל,
 ואפשר דאף פוסקת לפעמים אין המקור נסתם כל
 שסמוכה רחיה לחצירתה וממילא אינה מרגשת שעיקר
 ההרגשה מפתיחת המקור היא, ואף אם הרגשת וצת דבר
 לח בכלל הרגשה היא מ"מ לא מנאנו שהרגשה זו מוחלטת
 היא, דמה שלעולם אשה מרגשת צענמה נראה דהיינו
 הרגשה הבאה בפתה"מ, וממילא אין כאן חסרון מחמת
 העדר הרגשה כיון שחללת ציאת האורח היתה בהרגשה

תגע לא יפסל הפסח, משא"כ לר"מ ולאבא שאול, אם
היו סברי דחולין שנעשו על טהרת הקדש כקודש דמי היו
אוסרים גם לערות משום שמא תגע, וכמנ"כ דהיינו
חומרא דבחזרו לומר, [ומיהו בלשון הר"ש והרא"ש פ"ב
דטב"י מ"א כתבו דהמים היו פוסלין לפסח, וכן מבואר
בחו' חגיגה כ' א' ד"ה ראב"י דאם לא היה הפסח נפסל
היתה רשאית ליגע, ולפי זה גם רישא דמתני' כאבא שאול
או כר"מ דוקא].

ושיעורא דמתניתין לפי האמור כך היא, בראשונה היו
אומרים היושבת על דם טוהר היתה מערה
מים לפסח, ואינה נוגעת דחולין הנעשים על טהרת הקדש
כקודש דמו, ומ"מ לא אסרו לערות משום שמא תגע,
דגם אם תגע לא תפסול אלא את המים, דטב"י פוסל
בקודש ואינו מטמא כרבנן דאבא שאול, והלכך הפסח לא
יפסל, חזרו לומר דיושבת על דם טוהר תחלה לקודש
לטמא שנים ולפסול אחד דכמגע טמא מת היא, ולפי זה
היה ראוי לאסור לערות משום שמא תגע ואם תגע במים
הרי המים יטמאו את הפסח, אלא שלא החמירו כן אלא
בקדשים ולא בחולין שנעשו על טהרת הקדש, אם משום
דס"ל דחולין שנעשו על טהרת הקדש לאו כקודש דמו
לכל מילי, ולפי זה ק"ק שלא הביאו בגמ' להך מתני'
בכל דוכתא דדיינין אם חולין שנעשו על טהרת הקדש
כקודש דמו, אם משום דהך חומרא דשויה ליושבת ע"ד
טוהר כמגע טמא מת לא החמירו לענין חולין שנעשו
על טהרת הקדש, והלכך גם השתא רשאית לערות מים
לפסח, וגמ' מתפרשא דמילי מילי קמני וכמ"ש מהרש"א
דרישא משמע דחולין שנעשו על טהרת הקדש כקודש
דמו, וסיפא משמע דלאו כקודש דמו, וסיפא כאבא שאול,
אח"כ ראיתי בא"ר מש"כ לפרושי מתני' דחזרו לומר הוא
לחומרא לאסור לערות, ע"ש. ועי' בספר מרן זללה"ה
טב"י ס"ב סק"ג ד'.

והנה פשטא דמתניתין מתפרשא דחזרו לומר דיושבת על
דם טוהר יש להחמיר בה טפי מבטב"י דעלמא,
דכולה מתני' דדין יושבת על דם טוהר היא, ולא בל
טב"י דעלמא, והרי לב"ש ודאי ראוי לומר כן, דלא
מישתמיט בשום דוכתא לומר דס"ל לב"ש דטב"י דינו
כאב, גם לא לענין קדשים, ודכוותה יש לפרש גם לב"ה,
ומה דאמרו בגמ' מני מתני' כאבא שאול, בחו' חולין פ"ח
א' משמע דלא היו גרסי לה, שכתבו כן מדנפשיה, וכן
בחו"ט בסוגיין, ולמאי דגרסינן לה יש לדחוק דר"ל
דלענין יושבת על דם טוהר החמירו כאבא שאול, ולא
קשיא סתמא דהכא אכולהו סתמי דמעילה שם דאמיא
כרבנן, ואחכמים דפי"א דפרה מ"ד, וכן מתני' דטב"י
פ"ב מ"ה כמ"ש בחו"ב טב"י ס"ב סק"ז, וטעם גדול
יש בדבר להחמיר ביושבת על דם טוהר טפי מבטב"י

בשביעי מהני הפרשה בשחרית], ולפירוש זה למאי
דקמסיק דאף בראשון מהני הפרשה יש להסתפק אם
היינו דוקא מן המנחה ולמעלה או דאף קודם המנחה
מהני הפרשה, ודעת חו' דאף למסקנא דמהני הפרשה
בראשון היינו דוקא מן המנחה ולמעלה וכן בכל שאר
הימים כל שמפרשת ציום שראתה אין מועיל הפרשה
קודם המנחה, ולפי זה בזה לא דן רבי כלל ועיקר מילתיה
היא אי מהני הפרשה מן המנחה ולמעלה ציום שראתה
צו שלא ציום ז', ואהא הוא דפשטינן דמהני. (ס"א סק"ב
ועי"ש המשך הדברים).

שם איבעיא להו הזב והזבה שצדקו עזמן יום ראשון ויום
שמיני כו', נראה דה"ה בלא צדקה ציום שמיני
קמיבעיא ליה, ואפשר דמדרבנן יש לצדוק.

ס"ט א' ואי ס"ד לא צעינן ספורין לפנינו כו',
מתבאר בסיומן י"א סק"ד.

שם והכא תחלתן איכא סופן ליכא, כו' ור"ח אמר
תחלתן וסופן צעינן, מתבאר בסיומן י"א סק"ה ו'.

תוד"ה שבעה וכאן אין יכול לדקדק כו', מתבאר בסיומן
י"א סק"ה.

ע"א ב' מתני' בראשונה היו אומרים היושבת על דם
טוהר היתה מערה מים לפסח חזרו לומר
הרי היא כמגע טמא מת לקדשים כדברי ב"ה ב"א אף
כטמא מת, לישנא דמתני' רהיטא דבחזרו לומר אשמעינן
חומרא דטב"י בראשון שויהו רבנן, וכדקמני דב"א אף
כטמא מת, ולשון זה ודאי מתפרש דלחומרא קאמר,
ואע"ג דלענין לערות מים לפסח לא נתחדש חומרא, דגם
למאי דחזרו לומר שריא, דהא מים חולין נינהו, מ"מ
למאי דהוי ס"ל מעיקרא דחולין שנעשו על טהרת הקודש
כקודש דמי, יש בזה חומרא, דמעיקרא לא היתה רק
פוסלת את המים לרבנן דאבא שאול מעילה ח' ב', [ועי'
להלן], ואילו השתא היתה מטמאה את המים לעשותם
שני, ואפשר דלפי זה היו אוסרים גם לערות גזירה שמא
תגע במים, אלא דלמאי דנתחדשה קולא דחולין שנעשו על
טהרת הקדש לאו כקודש דמי שריא, ועי' בחו"ט שכתב
ג"כ שיש גם חומרא בחזרו לומר.

ובאמת שיש לדון במה דאמרו בראשונה דמערה אין
נוגעת לא, ואמאי לא תגע דמה בכך שהמים
יפסלו, דמ"מ הרי לא יפסלו את הפסח, לרבנן דאבא
שאול שם דטב"י פוסל בקודש ואינו מטמא, ונמלא
דהמים רביעי, ואפשר דמעיקרא הוי סברי כר"מ במעילה
שם דטב"י מטמא את הקודש, וחזרו לומר כאבא שאול,
א"נ אף לרבנן לא שרי ליגע דאין מן הראוי לרחוק הפסח
במים פסולים, ושמא בלתי יבלע מן המים, ולפי זה י"ל
דלכך החירו לערות ולא חששו שמא תגע, משום דגם אם

שא"י מנין לו קאי על מ"ש בה"ח שטבלה צ"צ אחר הנך החמה, ועל זה כתב הראב"ד שהוא גרגרן ואריך שימור אפילו אחר כמה ימים, וזה כתב המ"מ שא"י מנין לו.

ובבעה"נ שער הספירה והבדיקה כתב ו"ל ו"א יום שבין נדה לנדה הלכה למשה מסיני דאי חזיא בגוייהו תלמא יומין רכופין היא זבה גמורה ובעיא ספירת ז"נ והדר מתחלל תחלת נדה ואי לא חזיא זהו אלא תרי יומי בסוף אחד עשר כד חזיא בשלישי דהוא יום שנים עשר לסוף נדה ההוא יומא הוי תחלת נדה ויחזא עליה שבעה כדין הנדה בין דחזיא זהו בין דלא חזיא זהו ובתרי שבעה יומי בעיא למיתב חד יומא בלא ראייה כדי שיהא ספירה ליום עשירי שראתה בתוך י"א ואפילו לאחר אחד עשר [נראה דז"ל ואפילו לאחר עשר וכו' בה"ח] נמי בעיא שימור כה"ג ואם לא ספרה ושמשה ביום שמיני לתחלת נדה קראוהו גרגרן ואי חלף עלה חד יומא בלא ראייה מתוך שבעת ימי נדה עולה לה לספירת עשירי כו' עכ"ל, ויש כאן לפרש דמש"כ שקראוהו גרגרן לא קאי אלא בראתה רק צ"א, אבל ראתה בעשירי וצ"א אסורה ממש, וכן יש לפרש דאיירי בהפסיקה בסוף י"א ואח"כ ראתה צ"צ לאחר הנך החמה, והרי דבריו מכוונים עם מש"כ בהשגות, אבל אם ראתה בליל י"ב הר"י מטמאה מו"מ וכמש"כ לעיל.

ובהשגות הר"י לבעה"נ משמע קצת דעתו ז"ל דלרב ששת נ"ד אי דאמר זאת אומרת גרגרן דתנן אסור, לדידיה אמנס ראיית י"א נריכה שימור ואם ראתה צ"צ שחרית וגמסכה ראייתה עד סוף ז' דנדה וטבלה בליל י"ט עדיין תהיה אסורה עד שיהא לה יום נקי, אבל לא קי"ל כר"ש וגרגרן אינו אסור, והלכך לא קראוהו גרגרן אלא משום ששימש צ"ב, אבל אח"כ א"צ שימור, וכל שמוותרת מדין נדה שפיר מותרת מחמת ראיית הי"א, ולא נקרא גרגרן, ולכן כשטבלה בליל י"ט הרי היא מותרת, ולעיל כתבנו דעת המ"מ דאף אי גרגרן אסור, מ"מ לא אסור אלא צ"ב, ואמנס מתחלת דברי הר"י נמי נראה דס"ל כן, דאף אי גרגרן אסור מ"מ לא בעי שימור.

הרמב"ן והרא"ש ס"ו א' דקדקו בזה דאמתיק רבי בראתה שני ימים דתשכ ששה והן, ואמאי לא נחוש דהראשון הוא יום י"א והשני תחלת נדה ונריכה שימור, ואם ימי נדה שאינה רואה בהן אינם עולים לספירתה, עדיין לא תהא ניתנת בששה והן, עד שתוסיף יום נקי לאחר ימי נדותה, ונראה דאין ללמוד מדבריהם לנידון המ"מ והראב"ד אם גרגרן דאסור מחייב שימור יום נקי, דהכא בדברי מתפרש שלא הפסיקה בין הימים וראתה בליל השני, וזה ל"ה נמי מטמאה מו"מ ולכו"ע

דעלמא, דכיון דהוא זמן ארוך יש לחוש טפי, וזו נראה דעת הרמב"ם שפסק בפ"ה ממו"מ ה"ד דיושבת על דם טוהר מטמאה את הקדשים כראשון, ואילו בטב"י פסק בפ"י מאה"ט ה"ג ובפ"ו מטומאת אוכלין ה"ו כרבנן דאינו אלא פוסל בקודש, ונתקשה בזה בתו"ט, שו"ר בהגהות מהרי"ח במשניות שכ"ב.

מתני' ואם נפל מרוקה ומדס טהרה על ככר של תרומה שהוא טהור, בתו' הרא"ש כאן דקדק דמשמע דדוקא על של תרומה טהור אבל של קודש פסול, ולפמש"פ הרא"ש בפ"ב דטב"י מ"א דמשקה טב"י כחולין הוא ראוי להיות טהור אף בנפל על ככר של קודש, ובאמת דלאו דיוק הוא, דרגילות החנא למיתני תרומה דשי"ך בזמן הזה, ועוד דאי הוי נקט קודש היה מקום לטעות דפלוגמא דצ"ש וצ"ה בחר הכי אם נריכה טבילה באחרונה דקאי נמי לענין קודש, והרי לענין קודש מודו צ"ה כמ"ש רש"י, ועל כד רחוק יתכן אולי לומר דלצ"ש דמחשבי לה כטמא מת דלדידהו אם יפול מרוקה על של קודש שמא יפסל. (טב"י ס"ב סק"ב).

גמ' ומקפת דאמר מר מנזה לתרום מן המוקף, עי' מש"כ לעיל ז' א' בתו'.

מתני' הרואה יום אחד עשר וטבלה לערב ושמשה כו', הך ושמשה מתפרש גם אפילו אחר כמה ימים, דכיון דטבלה בלילה לא עלתה לה טבילה, ודכותה לצי"ה מטמאה מו"מ עד שתחזור וטבול.

ואם ראתה בליל י"ב וגמסכה ראייתה עד ז' לנדה וטבלה בליל י"ט, נראה דאכתי מטמאה מו"מ לצי"ה דהא לא עבדה שימור כלל, ולצ"ש חייבין בקרבן, ואין חילוק בין טבלה בליל י"ב עד שלא ראתה או לא טבלה. — [וכן לצ"ש בראתה י"א וטבלה ביום שלאחריו דמטמאה מו"מ, מסתבר דאם חטבול בליל י"ט אכתי תצטרך יום לשימור].

ואם לא ראתה בליל י"ב וטבלה צ"ב שחרית, אי גרגרן דתנן אסור, יש לדון מה דינה אם ראתה אח"כ ביום י"ב וגמסכה ראייתה עד ז' לנדה וטבלה בליל י"ט, דיש מקום לומר דלא אמרו שנקרא גרגרן אלא כשימש ביום י"ב, אבל לא הנריכו שימור נוסף לי"א, דמקצת היום של הי"ב כבר שימש כשימור, ולכן כל שעבר הי"ב והיא נטהרה שפיר מותרת, ויש מקום לומר דחומרת גרגרן הוא להנריך שימור וכל שלא היה יום נקי עדיין הוא צדין גרגרן, ודעת הראב"ד בפ"ו מא"צ ה"ו דנריכה שימור יום נקי, ודברי הראב"ד שם יש לפרשם על הי"ח, [ושמעתי שכ"כ במרכה"מ], ובמ"מ שם כתב שא"י מנין לו, ור"ל דכל שעבר יום י"ב עבר דין גרגרן, ואפילו לא היה יום נקי ואף שהמ"מ העתיק שם השגת הראב"ד צה"י ושם יתכן לפרש בראתה בליל י"ב, מ"מ מה שכתב

מודה ר"י דזבה מטמאה למפרע, וזכה"ג אמרי צ"ש דה"ה זכ.

גמ' ת"ר ושין בטובלת לילה לזבה שאינה טבילה ושין ברואה בתוך י"א כו', מש"פ רש"י דסיפא פירושא דרישא דחוק, וצ"ע אמאי לא פירש כמ"ש הרא"ש צ"ש ר"מ דרישא בזבה גדולה וסיפא בשומרת יום כנגד יום. שם ועוד מדבריהם אחת נוסכין כו', ע"י בתו' שנתקשו בטעמיהו דצ"ש, ולכאורה בפשוטו ניחא דכיון דצ"ש ס"ל ברואה ביום י"א צעי שימור מדאורייתא, שפיר החמירו להשוות שימור שצמי נדה לשימור שצמי זיבה, שתהא ראייה ביום השימור סותרת, ובקרבן לא יכלו להחמיר שלא תביא חולין לעזרה, אבל לצ"ה דיום י"א א"צ שימור מן החורה, ובטבלה ביום שלאחריו ושמשא ואח"כ ראתה מטהרין אותם, א"כ למה בטבלה בליל י"ב מטמאין מו"מ הרי א"צ שימור, אח"כ ראיתי שכבר כ"כ בחדושי הר"ן.

ע"ב ב' לא צ"ה היא דתניא אמר להם ר"י לצ"ה וכי לזו אחת קוראין תרבות רעה כו', לכאורה ר"ל דאף אם לא תראה יש לדנו כבא על שומרת יום כנגד יום לענין לטמא מו"מ, ולפי זה מפורש כר"ה, והו"מ למימר תניא כוותיה דר"ה. — בתו' פסחים פ"א א' ובתו' הרשב"א שם הוכיחו מהך ברייתא דלצ"ה שומרת יום כנגד יום סותרת למפרע מדאורייתא, ולכאורה מגעין ובעילתן תלוין דקמי מתני' מתפרש שאם תראה יציאו קרבן, ומבואר דהוא מדאורייתא, ומה הולכין להביא הך ברייתא, וצ"ע. (וצ"ס ס"א סק"ג).

שם ר"ל אמר עשירי כאחד עשר מה אחד עשר לא צעי שימור אף עשירי לא צעי שימור, יש לעי' מנלן לומר כן נהי דזבה גדולה לא משכחת לה כשתחלת ראיתה בעשירי, אבל הרי גם זבה קטנה צריכה שימור יום אחד, ומהיכי תיתי נימא דבראתה ביום עשירי אינה צריכה שימור, וטובלת בערב וגם אם תראה למחר לא תטמא למפרע, ושם י"ל דס"ל לר"ל דשימור שלא בימי זיבה לאו כלום הוא, וכיון דאם תראה בעשירי ובאחד עשר הרי ע"כ דתוהר אח"כ בלא שימור, דהא בימי נדה קיימא ושימור דימי נדה לאו שימור הוא, תו ס"ל לר"ל למילף מזה דלעולם עשירי לא צעי שימור, אבל קשה דאטו אם ראתה בשמיני או בתשיעי ואח"כ היתה פולטת בעשירי מי נימא נמי דא"צ שימור לר"ל צ"א, ועוד דכיון דבמתניתין פליגי צ"ש וצ"ה ברואה צ"א וקמי דמודים ברואה בתוך י"א, מנ"ל לר"ל לומר דעשירי אין דינו כחוק י"א, וצ"ל דקים ליה לר"ל דכל השימור הוא רק בימים שאפשר לה לצא לידי זבה גדולה, וצ"ע.

ואם נימא דטעמיה דר"ל הוא דפשיטא ליה דלא שייך שימור שלא בימי זיבה, לכאורה ראוי למעוטי

צריכה שימור, וידין המ"מ הוא רק כשראתה צ"ב אחר הנה"ח, וכמ"ש לעיל.

יש לעי' ראתה עשירי ואחד עשר ושנים עשר ונמשכה ראיתה כל ז' ימי נדה וטבלה בליל י"ט, דעדיין אסורה משום שימור דעשירי, ולדעת תו' נ"ד א' הוא מן החורה, מה דינה אם טבלה צ"ט אחר הנך החמה ושמשא ואח"כ ראתה אם חייבין בקרבן, מי אמרינן כיון דראיה בימי זיבה היא הרי היא סותרת למפרע, או ד' נהי דצעי שימור, מ"מ השתא ראייה דתחלת ימי זיבה היא ואינה מטמאה למפרע, ואינו אלא גרגרן, וכדפשיטא שלא תטורף הראיה לעשותה זבה גדולה, והכי מסתברא. (וצ"ס ס"א סק"ד).

שם הרואה יום אחד עשר וטבלה לערב ושמשא צ"א מטמאין מו"מ וחייבין בקרבן כו', מהא דבגמ' שאלו צ"ש לצ"ה מ"ש יום י"א מתוך י"א, נראה דס"ל דמה שהצריכה תורה שימור הוא כדי שיהיה יום טהור לטבילה, והלכך כך להם ימי זיבה וימי נדה, ואפשר דלא ס"ל טעמא דימי זיבה עדיפי דהא סותרים, וכדאמרי להו צ"ה שמטורף עמו לזיבה, דכיון דיכולה לטבול במקצת היום ואינו אלא תרבות רעה, ש"מ דהענין שיהא יום טהור, דאם היה חוצה השימור משום שמה תסתור היה ראוי להצריך לשמור כל היום, ואפשר דלפי זה יש מקום לדון אם לצ"ש סגי לספירה ימי לידה ונדה שאין רואה בהן, דאפשר דלריכי יום טהור, ומיהו לית לן למישווי פלוגתא בלא ראייה. (וצ"ס ס"א סק"ג).

ע"ב א' טבלה ביום של אחריו ושמשא את ביתה (עי' י"ז א' אמר רבא כו') ואח"כ ראתה צ"א מטמאין מו"מ כו', יש לעי' ראתה עשירי וי"א למאי דקיי"ל כר' יוחנן דצעי שימור וטבלה ביום של אחריו ושמשא מהו שתטמא מו"מ לצ"ה. (וצ"ס ס"א סק"ד).

שם טבלה ביום של אחריו ושמשא כו', ע"י מש"כ בזה לעיל ס"ז ב'.

שם טבלה ביום של אחריו ושמשא הר"ז תרבות רעה ומגעין ובעילתן תלוין, לכאורה ר' יוסי בפסחים פ"א א' דאמר מכאן ולהבא מטמאה, פליג אהך מתני', והדבר תימא דחלוק על צ"ש וצ"ה, וצ"ל דס"ל דלא אמרו כן צ"ש וצ"ה, וע"י בתו' שם ד"ה קסבר, א"נ קסבר דמדרבנן קאמרי דבעילתן תלוין, ודוחק, אבל קשה ממתני' דריש וצ"ס דאמרי צ"ש דהרואה ראייה אחת של זב כשומרת יום כנגד יום, והיינו דמטמא למפרע, ומבואר דשומרת יום כנגד יום מטמאה למפרע, ודוחק לומר דר"י פליג אצ"ש, וגם צ"ה לא נחלקו בדין שומרת יום כנגד יום, וגם דוחק לומר דר"י ס"ל דלא אמרו כן צ"ש, וי"ל דבגוונא שלא היה תחלת היום בנקיות הרי

נשאת מספק בטומאה שהיתה, אבל כאן בוצה הרי בתחלה אינו טמא אלא כבעל קרי גם עד שלא טבל, והרי אנו זריכים לחדש דכשיראה ראייה שניה נימא דאיגלאי מילתא למפרע דנטמא בראייה ראשונה בטומאת זב, והיכא אשכחן דכוותה דיהא מן התורה ספק זב ספק בע"ק ושיחביר רק בעתיד, וגם אם נימא דב"ש מדרבנן קאמרי הדבר קשה מה ראו על ככה, לחדש טומאת זב למפרע בראייה שניה, לאחר שכבר נטוה מראיה ראשונה שטבל והעריב שמשו.

ומהא דמניא בתוספתא הוצאה ב"ש כאן דאמרו להם ב"ה לב"ש אי אתם מודים שטובל ואוכל את פסחו לערב, משמע דב"ש מדאורייתא קאמרי, והיינו דאקשו להו ב"ה מהא דקיי"ל דטובל ואוכל את פסחו לערב, אבל אי מדרבנן קאמרי ב"ש, מאי קושיא הא פשיטא דלית להו להעמיד דבריהם מחמת ספק במקום כרת, ואף דקרוז הדבר לומר דגם אם מדאורייתא מטמא למפרע, מ"מ במקום כרת לית לן למיחש שמא יחזור ויראה, ומוקמינן ליה בחזקת טהרה ובחזקת כרי, והיינו טעמא דב"ש, מ"מ יש לפרש דב"ה סברי דכל כה"ג היה ראוי לחכמים לגזור ולהעמיד דבריהם בשב ואל תעשה במקום כרת, כיון דעלול להחזיר למחר שאלו קדשים בטומאת הגוף, והיינו דפרכי לב"ש, [ובני אי"ש נ"י העיר דאפשר דלב"ש אמרם אין לו לאכול אלא כזית, ואף דאכילת פסחים לא מעכבא, מ"מ אם ידעינן בתחלה שלא נחיר לו לאכול, אי אפשר להקריב, ולכן ע"כ להחיר לו לאכול כזית, אבל טפי לא].

(זבס ס"א סק"י).

מכתבים

א

בהיות דין סמוך לוסתה מן החיצים להתרחק מעצירה, אין אפשרות לשמש צדין מניקת, באלו שידוע שכבר חזר הוסת למקומו ואורח צומו זא מדי חודש בחדשו, על אף שהם בתוך כ"ד חודש, ומבלי שנחליט אם נשתנו הטבעים וקוצעת וסת, או שלא נשתנו הטבעים וכל הראיות על משקל וסת שאינו קבוע, הרי אנו יודעים שאי אפשר להחיר בזמן שבאמת יש לחוש לביאחור. מרן זללה"ה היה מורה וצא לאיסור בכל הימים המתחלפים, (ושמעתי אומרים שכ"ה בספר לקט יושר לתלמיד התה"ד בשם התה"ד).

הסיבים הדקים מאד מאד והם אדומים ואשר מלויים על כל הבגדים, אפשר להקל בהם אף בהפסק טהרה, דחומם מוכיח עליהם, וגם אינם גורעים מחשיבות הבדיקה, שאינם מונעים שום מראה להקלט תחתיהם, והסיבים עצמם אין להסתפק שמא היו לבנים והאדימו,

בפלוגתא, ונימא דעד כאן לא פליג עליה ר"י אלא דעשירי זריך שימור ב"א ואינה טובלת כליל י"א, וגם אם טבלה ביום י"א ואח"כ ראתה סותרת למפרע, אבל בראתה עשירי ואחד עשר מודה דמו ליכא חיוב שימור מדאורייתא, וכדס"ל לרב ששת נ"ד א', והא דאמר רב אשי התם דעשירי בעי שימור, היינו מדרבנן, וכמו שהביא בספר התרומה דיש הסוברים כן, וזה דלא כמ"ש תו' לעיל שם דלר"י אסורה בתשסר מדאורייתא, ומיהו בראתה בתשיעי והיתה פולטת ב' וי"א לא מסתבר לפטרה משימור מדאורייתא, וא"כ ה"נ לר"י בראתה ב' וי"א, ובסמ"ג ל"ת קי"א והוצא ב"י יו"ד סימן קפ"ג כתב דבפרק זא סימן מוכח דגם לר"י בראתה ב' ובי"א א"י שימור אלא מדרבנן, ואפשר דכוננו ז"ל דמהא דר"ש אמר שם זאת אומרת גרגרן דתנן אסור, משמע דפשיטא ליה דליכא איסור דאורייתא, ונהי דרב אשי פליג עליה וקאמר דאסורה משום שימור דעשירי מ"מ לא משמע דבדאורייתא פליגי, א"נ שמא מהא דאמרינן התם ארצ"י זאת אומרת ימי נדתה שאינה רואה בהן עולין לספירת זיבתה, משמע ליה דאין הנידון אלא בדרבנן, דבדאורייתא לא מסתבר דיוס אסור מדאורייתא ישמש כשימור ורק כשאינה רואה בו, ומיהו לאו מילתא היא דהא בימי לידה ע"כ כן הוא דאע"ג דאסורה מ"מ כשאינה רואה הוי שימור כדאמרינן התם, שו"ר דמש"כ הסמ"ג דכן מוכח בפ' זא סימן, כוננו על כל הדינים שהקדים דהיינו איסור גרגרן וחיוב השימור בעשירי וי"א, ולא על מה שקיים ד"א דהא דבעי שימור ב' וי"א דהוא מדרבנן, וכ"מ בטה"ת, ועי' מש"כ לעיל נ"ד א' דמהא דרצ"י משמע דראתה ב' וי"א זריכה שימור בימי נדה מדאורייתא.

מהא דקאמר עשירי כאחד עשר, משמע דגם בטבלה כליל י"א ושמשה וחזרה וראתה פטורים מקרבן, דומיא דראתה ב"א.

שם איכא דמתני לה אהא כו', לפרש"י ותו' הרא"ש מתפרש דמתני לה אהא דאמר ראצ"ע דיוס אחד עשר יוס הלכה למשה מסיני, אם ר"ל דגם נאמרה הלכה דיוס י"א אינו משמש לשימור דעשירי, [אע"ג דע"כ משמש לשימור לזו שראתה בתשיעי ועשירי], אבל לפי' תו' דהא דראצ"ע אינו אלא לומר ד"א יוס שבין נדה לנדה הלכה למשה מסיני, ולא איירי כלל בדין שימור, ז"ע דא"כ פלוגתאן בעלמא כמו לל"ק ומאי שייך למימר איכא דמתני לה אהא. (זבס ס"א סק"א).

תוד"ה מאי, מדבריהם משמע דב"ש מדרבנן קאמרי, ובמהרש"א כתב דעת רש"י נראה דמדאורייתא קאמרי, ואי מדאורייתא קאמרי יש לפרש דמהיקשא דזב לזבה ב"ק כ"ד א' ילפי לה, אבל קשה דעד כאן לא מנאנו בזבה, אלא דטבילתה בספק שמא תסתור, ולכן

מכאן ולהבא, אבל אין נראה כן בצבא, ובאמת על פי זה יש מקום לומר לעולם אף בראתה ראייה אחת ביום ואחת בלילה חוששת לראית לילה בהפלגה זו, ואיני זוכר כעת יותר וגם אז ל"ע כה"ל, ובר מן דין לפי מה שאנו נוהגים ע"פ מרן זללה"ה לחוש לימים המתחלפים כעיקר חשש הוסתות א"כ כש"כ ביום ולילה שיש לחוש, ומיהו אפשר דאשה שלעולם אינה רואה אלא ביום או בלילה עדיפא. וי"ע.

כתבתי הדברים מבלי משים למען חציבותיה דכת"ר, אבל ידע שאין בדברים ממש אלא כרוסם לזכרון לעיין בהם.

ד

אשר ביקש לנטות מדברי הב"ח והפרישה בחיוב בדיקה בחשש וסת שאינו קבוע, לא ידעתי למה, והפרישה כתב שזה פשוט אליבא דכו"ע, והדבר גם מפורש בלשון המחבר סימן קפ"ד ס"ט שכח דשאר הנשים נריכות בדיקה כשיגיע הוסת ואם עבר הוסת ולא בדקה י"א שאסורה עד שחזקו אס הוא וסת קבוע, הרי זהדיא דרישא דחייבת לבדוק איירי גם באינו קבוע, והרי כת"ר הביא דעת כמה ראשונים המחייבים בדיקה בעונה בינונית ואין מחייבים פרישה, חזין דחיוב בדיקה קדים לחיוב פרישה, (וכש"כ בזמן הזה שאין מרגשות), א"כ אפוא אס למדנו בגמ' חיוב פרישה בוסת שאינו קבוע, כש"כ שיש לחייב בדיקה, ומה שהביאו מדברי הט"ו, אין משם ראייה לנידון דידן, דהתם הנידון בעבר ולא בדקה אס לכתחלה נריכה לבדוק.

בנידון עונה בינונית אמנם אס אנו היינו נריכים לקבוע הלכה בזה, היינו מהססים הרבה בדבר כי רבו החולקים, אבל אחר שנקבע הדין בשו"ע וכל הבאים אחריו קיימו וקבלוהו, הרי זה כסוגיא דעלמא דהלכה כן, ולכן הרי הוא בחומרתו, ואף על פי כן בשעת הדחק יש בזה מקום לדון.

דברי הרמב"ן דנריך שהראיות יהיו באותה עונה נוצעים מהסתכלות עיקרית בסוגיות הוסתות, [ועי' בחו"ב ס"ה ס"ק י"א], ואין בזה חולק, ואף לקולא, ולכן אין הדבר נגרע אף שלא מאלו לזה הכרחים מסוייגת הגמ', דטעיות עין עדיף מסימנים.

בדברי השו"ע סימן קפ"ט ס"ג כבר נתקשנו בהם הרבה בס"ו ס"ק י"ב, אבל מרן זללה"ה לא הסכים על ידנו כנדפס בספרו.

בחומרת האור זרוע שנתקשה בחילוק שבין עונה קודמת לעונה מאוחרת, הדבר מובן דחוששים דחימוד שע"י מעשה עלול לגרום להקדמת עונה, אבל כשעבר הוסת ולא בא, הרי על כרחך שנתחדש דבר, ואין יתרון לעונה הראשונה על פני השניה והשלישית שלאחריו, ואם

דלא יתכן שיתלכלכו כל סביבם וינטצו ואילו העד ישאר בלזנוניתו, ועל כרחך שלא היו על העד לפני בדיקה, ואין כאן אלא ספק שמא הן סיבין לבנים שהיו בפנים קודם הבדיקה, והאדימו, או שהן שערות שהמקור הפיל, והרי אין ספק ששניהן אין בהן ממש, והם סיבים אדומים המצויים בכל הבגדים.

ב

בדעת הרשב"א בדין עד שאינו בדוק, עיקר דבריו ו"ל שעד הבדוק שמאורעותיו ידועין לנו ואין לנו במה לתלות, הרי זה עד הבדוק, ולא מספקין שמא אירע דבר ולא אדעמין, אבל עד הבדוק שהשאלתו לחזירתה, ודאי נעשה על ידי זה אינו בדוק כדין לקחה עד מחזירתה, וה"נ אס נשתמשו בו בני ביתה הרי זה כהשאלתו לחזירתה, דכל שי"א העד מרשותה לרשות אחרים הרי אצד חזקת בדוק שהיה לו, כמו כשלקחתו מחזירתה מתחלה, ובספר כתוב דאפשר דכל שהעד מוכן לתשמיש בני הבית האחרים וספק שקול שמא נשתמשו בו, דגם בזה מודה הרשב"א דה"ל עד שאינו בדוק, דהרשב"א לא השיג על הרמב"ן אלא דעד בדוק שמאורעותיו ידועין ואין במה לתלות אף ששהה הרבה משעה שבדקתו עד שבדקה בו הרי הוא בחזקת בדוק, אבל כל שאין מאורעותיו מסורין בידיה לחוד, שפיר י"ל דהוה ליה אינו בדוק.

לאחר עיון נוסף בדבריו הנני רואה צורך להוסיף דברים, דאין חזקת בדוק כמו חזקת אשת איש וכיו"ב דבספק מעמידין על חזקתו, דליכא חזקה כזו כלל, ודברי הרשב"א הם רק דעד הבדוק שאנו ידועין מאורעותיו ואין במה לתלות הרי הוא נשאר בדין עד הבדוק, אבל כל שאחרים נשתמשו בו או שנמסר לשימושן כבר אצד חזקתו, דאין חילוק אס נדק העד פעם או לא, כל ששהה במצב שראוי למיהב ליה דין אינו בדוק שפיר יהצין ליה, דכל מנצ הגורם ספק מוילאו מחזקת בדוק.

ג

לא נתפניתי להשיב עד עתה וגם עתה לא עלה עדיין בידי לעיין עיון הראוי להעלות על הכתב בדיני יוס ולילה בחששות הוסתות, אך זכרתי כי זה כבר נתעוררתי בנידון זה ועלה בדעתי לקיים דעת הכו"פ בעונה בינונית לחוש לשתי העונות ע"פ הסברא האמורה בספר שאין הימים והלילות ענין בהפלגה אלא בקביעותה לאחר מלאת הפלגתה, הגע עמך אשה שיש לה וסת קבוע להפלגת כ' בלילה אס שינתה לל' בלילה מחוש ואם שינתה ליום כ' לא מחוש, אטו שינוי יוס ולילה גרע משינוי ימים, ואף שאפשר לדחות בזמן שרואה לל' בלילה אנו מסתפקים שבראית כ' האחרונה כבר היה חוק טבעה להפליג ל'

ח"ס, מבואר דהנידון על שעת הצדיקה, אם כי בטירות שגם הדם טמא ומטמא הדבר קרוב שחובת הצדיקה היא גם משום שמא ימצא דם שכבר ילא מקודם.

ז

הכל יודעים שזמן מקוים כותלי בית הרחם מעמידין את הדם, וזה תלוי בכמות הדם, ובכמות ההפרשות הטוריות שמתעצבות, וכמוכן שכלל צדיקה שחרית וערבית שחייבו, נכלל גם הצירור על קודם רגע הצדיקה, מה נתרשש משך זמן מקוים, וזה על ידי צדיקה חו"ס, אבל אין זה לעיכובא, שהרי דיעבד סגי בצדיקה ראשון ושני, וצודאי צדיקה שביעי לא תזרר מה אירע בשני ושלשי, וגם צרחא מתירין, ועל כרחך דסגי ידיעה שעכשיו אין המקור פולט דם, ולכן באשה שיש לה מכה ידועה וכל צדיקה תמצא דם, שפיר יש להקל על ידי צירור שעכשיו אין המקור פולט דם, וכמו שהקיל הגרע"א ז"ל.

מה שמורים בצחלה להשהות העד קצת, הוא בשביל לצרר שעכשיו אין המקור פולט דם.

מה שמורים כיום שמסוללות הרגשה, לעשות צדיקה או קינוח ק"ת משעברו ימים המתחלפים או צמיניקות, הוא מחובת הזהירות שלא להכשל, ואין מחייבין כלל צדיקה חו"ס בזה.

ח

מה ששאל בעבר עונה בינונית ועדיין לא צדקה ובינתיים רחצה ושמשה, מסתבר דעדיין צחיז צדיקה קיימא, דלעולם כשעבר זמן הרי הדם בחזקת אכזר ומ"מ חייבת בצדיקה.

ט

חתם דם הנמצא בקינוח אפילו סמוך להטלת מ"ר אין רגילים ליחסו לדם צמ"ר, אלא אם כן היו ידים מוכיחות לכך.

כל קינוח רגילים לחשוש שהיה קצת צפנים ולא יהצין ליה דין כחם, אלא אם כן צידוע שהיה לגמרי בחוץ.

י

אם נמצא דם אדום פחות מכגריס בצגד הסמוך לבשר, וצדקו ולא נמצא כלום צפנים, הרי הדבר קרוב שקיימת איזו שריטה באזור וממנה הדם, ורחוק לומר שהמקור פלט משהו קטן ונעלם מכל השטח הפנימי. ובין כחם בצגד לבטוי, אין מחירים אלא בצדקה ונמצא נקי, וזה אינו בזהו בזמן שבאמת הכתם מצפנים שלא ימצא כלום בצדיקה.

כי לא נתפרש טעמו של האו"ו למה החמיר בעונה נוספת, אבל אם באנו לשאול מה בין עונה קודמת לעונה מאוחרת שפיר יש לחלק כמ"כ.

ה

יקרתם הגיעני, ואנו רגילים להחשיב דיוקא דסיפא צדברי מרן זללה"ה לדוקא דהיינו שזו שידענו שמעינה פתוח כל שעה אין רחילה וצדיקה לרגע בחפזן מועיל כלום, הא לאו הכי צדיקה מועלת אף שלא בהפסק מרובה, ודיוקא דרישא דשהתה זמן מרובה לאו דוקא, דהא צגמ' מבואר דלאחר שיעור וסת הרי כל דם בחזקת שנאבד, וכדאמרו ג' א' אם איתא דהוי דם מעיקרא הוי אחי, והיינו שלא היינו מוצאים אותו עתה, ואף לטירות לא חששו צ"ש שמא דם זה כבר שהה קצת בפרוזדור, וכן צגמ' ט"ו א' צדקה לאחר שיעור וסת אמרין דהדם נאבד, ואיך יתכן לחשוב שעיקר חובת הצדיקה הוא לחפש דם שהוא בחזקת אכזר, אלא ודאי כל הצדיקות הן צירור על רגע הצדיקה, וכן לעולם סדר הצדיקה הוא רחילה ואח"כ הפסק ולא דייקין כלל אם קודם הרחילה היה דם או לא, ואדרבה מלמדין אותן לרמוץ יפה יפה שלא ישאר דם ישן, וע"י בתשובת הגרע"א ז"ל סימן ס' דפשוט ליה ז"ל שאם נגיע לפי המקור ונדע שצרגע זה אין יציאת דם סגי בזה להפסק טהרה, וע"ע בספר מרן ז"ל סימן צ"ב ס"ק כ"א - כ"ה, וכן עמא דבר שכשמואלא דם בהפסק טהרה ממתינין מעט וחורין ורואין וצודקין, ואם עלה יפה הרי הפסקה בטהרה.

ו

יקרתם הגיענו, ואיני רואה מקום לפקפק על מנהג כל ישראל ע"פ צדברי כל הפוסקים שיש לרחוץ או"מ [עי' חכמת אדם] היטיב, [ואו"מ ר"ל צפנים וכל החו"ס וכמו שדנו נדה מ"צ ב' אם או"מ בלוע או בית הסתרים], ואח"כ לצדוק צדיקה בהפסק טהרה, ומבואר דסגי בזה, ואף צידוע שקודם הרחילה היה שם עדיין דם, וזה מוכיח דצדיקת ההפסקה היא לצרר שעכשיו אין יציאת דם מן המקור, וע"י בספר מרן זללה"ה סימן צ"ב ס"ק כ"א.

ומה שמצריכין צדיקת חו"ס אף שצודקין בעומק ולפי החת"ס שהזכיר זה בכלל פי המקור, יש לפרש דהצדיקה בעומק אינה סותמת כל פי המקור.

בבדיקת שבעה נקיים יש מקום לדון שהצדיקה באה גם לצרר על זמן שקודם הצדיקה, וכן בצדיקת טהרות נדה ה' א' שהוא המקור לחו"ס, אבל צדברי הראשונים שם מבואר דצדיקת הפסק טהרה צריכה טפי

עדיף מוסת קבוע, אבל מ"מ למעשה אני חוכך והנני מכריע לפי שקול הדעת באמתות החשש כפי ראות עיני צער, לפי הראיות וימיהם.

יד

בענין ימים המתחלפים אין מתשובות האחרונים ומדבריהם ראיות לנידון דידן, כי צימי הגמ' באמת לא היה ראוי לחוש אלא לוסת מדויק ואם לא בא בזמנו אינו אלא מקרה, אבל כהיום הדבר ידוע וקבוע בלב כולם כי לרוב הנשים וסתן קבוע תוך ימים מספר, ואין נחיר לבא לספק כרת, ובהרבה חששות יותר רחוקים חששו חז"ל, ויש פוסקים דסמון לוסתה דאורייתא, ונראין הדברים דצימים המתחלפים דינו בזמנו כסמון לוסתה לענין חיוב חטאת דלאו אנוס הוא, ובר מן דין יתכן גם שיהא להן דין וסת קבוע לפי המצואר בהלכה דראתה ריש ירחא וריש ירחא וכ"ה בירחא קבעה לה וסת, וא"כ אם נודמנו שני ראיות ציוס אחד והשלישית הקדימה כבר יש כאן וסת קבוע, ואם שינתה ליוס אחר צ' פעמים וחזרה וראתה בראשון חזר הוסת למקומו, ונריך שוב עקירה ג' פעמים, ומצינו בגמ' מהו דמיא לגזור, ודקדק מזה מרן זללה"ה שאין נריך מושב צית דין לתקן, אלא כל שהדבר מובן שראוי לחשוש הרי הדבר גזור ועומד.

טו

מש"כ הרמב"ם בפ"ו מא"כ ה"כ [דיוס ראשון של נדה אע"פ שמנאה בו טהורה הרי זה כמי שמנאה טמאה שיוס ראשון כולו הוחזק המעיין פתוח] הוא העתק דינא דגמ' דבראשון לא מהני בלא מוך דחוק, וכמ"ש המ"מ שם, ומה שכתב בפרק י"א ה"ד [שמשפסק הדס סופרת שבעה נקיים] אינו אלא עיקר הדין דאפשר להתחיל נקיים מיד, ומשכחת לה במוך דחוק, ועכ"פ דברי הרמב"ם בפ"ו הם הלכה פסוקה בנידון שבגמ', וכיון דהרמב"ם והר"ה והרמב"ן והרא"ה מתמידין הרי ראוי להחמיר כמ"ש בסדרי טהרה, והרשב"א בחידושו נמי כתב דהרמב"ם פסק דלא מהני.

טז

לענין צדיקות מקילין בצתולה דסגי בצדיקה כפי האפשר, אבל ראוי להשהות את העד זמן מה כלומר כמה רגעים, אבל אין זה לעיכובא. במוך דחוק כל צין השמשות אפשר להקל שאין נריך, ובלבד אם אינה פוסקת בטהרה ציוס ראשון של ראיה, כלומר רק אם ראתה ציוס אחרת אז יכולה לפסוק בטהרה למחרתו בלא מוך דחוק, אבל אם אחרת לא ראתה והיוס ראתה נריך מוך דחוק כל צין השמשות, וזה מצואר בר"ס קצ"ו ובספר.

יא

בראתה ופסקה ולאחר יוס חזרה וראתה כי אורחה, הרי מן הדין אינה חוששת אלא לראיה הראשונה וממנה מונה את ההפלגה, אבל מצד המציאות יש לחוש גם לראיה העיקרית שצאה באיחור של יוס.

יב

כבר הורגלנו שכהיום אין חוששין אלא לתחילת הראיה וכמ"ש בשו"ע סימן קפ"ד ס"ו, ובחו"ב סוף סימן ד', ואין חילוק אם התחילה סמוך לשקיעת החמה או מופלג, וכן אין חילוק בין התחילה להיות שופעת או טיפין, ובמנאה כחם ולא בדקה והתחילה ראיתה ציוס שלאחריו, כיון שקרוב הדבר שאם היתה צודקת עם מציאת הכחם כבר היתה מוצאת בצדיקה, הלכך חוששת לתרוייהו.

יג

אקדים להודיעך משפט הרשום בזכרוננו מפי מרן זללה"ה על ענין ימים המתחלפים והוא צערך בלשון זה, מצלי להחליט על כונת הפוסקים אז עם איז טאקא א ריזיקע, כלומר שבאמת יש לחוש לו, ואף אם לא נמצא לזה מקור בכוונת רמ"א, אבל היות לפי המנצח החשש הוא חשש הרי זה ממילא באיסור סמוך לוסתה, וכפי זכרוננו באמת לא קבעו מסמרות בדברי הרמ"א על כונה זו, אבל קבעו מסמרות בהלכה זו מחמת אמינות החשש, ובצדי הדברים נכוחים כי האמת כי כהיום נחלשו הדורות ואין קביעותם מדוקדקת ציוס מסוים אבל קביעותם קיימת למספר ימים, ואם נחשוב לעצמנו לדעת האמת מתי יש לחוש לראיתה הבאה הנה נקבע את הימים המסופקים, ולא נשלה את עצמנו לקבוע את העתיד נוכח ראית העבר האחרונה, ולכן למעשה תמיד נוהגים לחוש לימים המתחלפים, לימים הראוים להריון לפי דעת הרופאים כיוס הם בין 12 - 16 ימים לפני הוסת העתיד, אבל סמוך לוסת העתיד, לא, כך שאין שום ענין לימים המתחלפים עם מניעת פ"ו].

בענין יוס ולילה כמדומה שרוב הנשים אין להם קבע בזה, ולא מקילין בזה אלא בשעת הדחק ובזו שידועת בצירור שאינה רואה תמיד אלא ציוס, אז אמרינן דאף שאין לה קבע צימים המתחלפים, אבל יש לה קבע שלא לראות בלילה, ושלא בעונה ציטוית.

בדבר מספר הימים לעקור יוס מימים המתחלפים, אם הוא באמצע לא יועילו ראיות מרובות, כלומר שאם רואה כ"ו כ"ח ל' ל"א אין נראה להחירה ציוס כ"ט אפילו לא ראתה בו פעמים רבות, אבל בתחילת הימים או בסופם זה ניתן להשתנות, ואין לי בזה קבלה על מספר הראיות, אבל לאחר ג' פעמים יש להקל מן הדין דלא

יז

חופת נדה הם מעשים תדיריים ולית דחש לדעת הרמב"ם, ומלצינים את טבעת הקדושין כרגיל ואין חוששין שמא יגע באצבעה כיון שאין מכין לכה, וצייחוד שאחר החופה משאירים את הדלת בלתי נעולה.

יח

[בדין שערך במקום שמקפדת להסירה מיד כשרואה אותה], הנה כל הנידון להקל הוא משום דמחוצר

לאדם אפשר שאינו חונך, דמלך מקפיד מקפידין על זה הרבה יותר מנפוקן, וכיון דתניא במסכתא והוצאה ב"ש פ"ט מ"ד דכשות של גדול שאינו מקפיד עליו אינו חונך, הרי משמע דהמקפיד עליו חונך, ואם כי הראב"ד בפ"א מטו"מ ביקש לחלוק על הערוך בפירוש כשות, מ"מ הרמב"ם שם וכו' משאר מפרשים דמפרשים כשות שהוא שומר, הרי מבואר דחונך, וגם הראב"ד שהביא הש"ך ס"ל דחונך, ולכן אין לחשוב את המחמיר כטועה.